

MAATALOUDEN TALOUDELLISEN TUTKIMUSLAITOKSEN JULKAISUJA N:o 10
*PUBLICATIONS OF THE AGRICULTURAL ECONOMICS RESEARCH
INSTITUTE FINLAND, No. 10*

VILJELIJÖIDEN TYÖTULOJEN TASO KIRJANPITOTILOILLA 1956—1965

RISTO IHAMUOTILA

SUMMARY:

*LABOUR INCOME LEVEL OF FARMERS ON FINNISH
BOOK-KEEPING FARMS IN 1956—1965*

HELSINKI 1968

MAATALOUDEN TALOUDELLISEN TUTKIMUSLAITOKSEN JULKAISUJA N:o 10
*PUBLICATIONS OF THE AGRICULTURAL ECONOMICS RESEARCH
INSTITUTE FINLAND, No. 10*

VILJELIJÖIDEN TYÖTULOJEN TASO KIRJANPITOTILOILLA 1956—1965

RISTO IHAMUOTILA

SUMMARY:

*LABOUR INCOME LEVEL OF FARMERS ON FINNISH
BOOK-KEEPING FARMS IN 1956—1965*

HELSINKI 1968

Helsinki 1968. Valtion painatuskeskus.

ALKUSANAT

Päättyessäni tämän tutkimuksen on mieluisa velvollisuuteni esittää kiitokseni niille henkilöille, joilta työni eri vaiheissa olen saanut arvokasta tukea. Heistä haluan ensimmäiseksi mainita esimieheni, professori SAMULI SUOMELAN, jonka myötämielinen suhtautuminen on tehnyt minulle mahdolliseksi ajoittain huomattavaltakin osin keskittyä tähän tutkimukseen. Hän on myös lukenut tutkimuksen käsikirjoituksen, johon hänen tekemänsä, asiantuntemukseen perustuvat huomautukset olen kiitollisuudella ottanut vastaan.

Opettajalleni, professori ANTTI MÄELLE lausun kiitokseni tutkimustyössä saamastani opastuksesta. Hänen vaikutuksensa opintoihini ulottuu aina pääaineen valintaa koskeneeseen ratkaisuuni saakka.

Professori K. U. PIHKALAN kanssa minulla on useaan otteeseen ollut miellyttävä tilaisuus keskustella työhöni liittyneistä kysymyksistä. Olen myös kiitollinen hänen tekemistään arvokkaista huomautuksista tutkimukseni käsikirjoitukseen. Myös professori PAAVO KAARLEHTO ja maat.-metsät. tri LIISA SAULI ovat tutustuneet eräisiin tutkimukseeni sisältyviin ongelmiin, josta esitän heille kiitokseni.

Maisteri HEIKKI JÄRVELÄ on myötävaikuttanut tutkimusta varten tarvittun tilastoaineiston hankkimisessa. Agronomi JUHANI IKONEN on merkittäväällä tavalla auttanut minua suuritöisessä aineiston käsittely- ja laskentatyössä. Neiti SIRKKA RÄMÄ on nähnyt vaivaa käsikirjoitukseni eri versioiden konekirjoittamisessa luettavaan asuun. Tutkimuksen englanninkielisen tiivistelmän kääntämisestä ovat huolehtineet fil.maisteri PÄIVIKKI OJANSUU ja Mr. L. A. KEYWORTH M.A. (Cantab.). Mainituille henkilöille samoin kuin työtovereilleni esitän parhaat kiitokseni.

Lopuksi haluan ilmaista kiitollisuuteni isälleni, agronomi VEIKKO IHAMUOTILALLE, joka työni kestäessä on minua monin tavoin tukenut ja joka myös on antanut asiantuntevaa apua käsikirjoitukseni viimeistelyssä.

Tutkimukseeni olen saanut apurahaa Kyösti Haatajan rahastolta, August Johannes ja Aino Tiuran maatalouden tutkimussäätiöltä sekä Niilo Helanderin Säätiöltä, joille esitän kiitokseni. Olen myös kiitollinen Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen hallitukselle, joka on ottanut tutkimukseni laitoksen julkaisusarjaan.

Espoossa huhtikuun 6. päivänä 1968

Risto Ihamuotila

SISÄLTÖ

1. Johdanto	7
2. Tulot	10
21. Tulotyypeistä ja niiden sisällöstä	10
22. Maatalousyrityksestä saatujen yrittäjätulojen määräytymisestä	12
221. Maatalouden yrittäjätulon ja eräiden muiden liiketulosten muodostuminen	13
222. Metsätalouden yrittäjätulon mittaamisesta	16
23. Henkilölliset tulot	19
24. Tulotaso	21
3. Aikaisemmista tutkimusaihetta koskevista tutkimuksista ja niissä käytetyistä menetelmistä	23
4. Tutkittavien työtulojen määrittely	31
41. Vertailuryhmä ja sen työtulot	31
42. Viljelijän työtulojen muodostuminen	33
421. Tutkimuksen lähtökohtakäsite	33
422. Yrittäjätulon jakaminen työtuloksi ja pääomatuloksi	35
423. Yritystoiminnasta saatujen työtulojen jakaminen viljelijän ja avustavien perheenjäsenten kesken	46
424. Viljelijän työtulot itse suoritetuista investointitöistä maatilalla	49
43. Tulojen ostovoimassa esiintyvien erojen vaikutus eri väestöryhmien tuloja verrattaessa	51
5. Viljelijän työtulojen muodostuminen kirjanpitotiloilla tilivuosina 1956/57—1965	54
51. Tutkimusaineisto	54
52. Tutkimuskaudella vallinneista olosuhteista	57
53. Maatalouden ja metsätalouden yrittäjätulot ja niiden kehitys	59
531. Maataloustulon muodostuminen	59
532. Metsätalouden yrittäjätulo	68
54. Viljelijäperheen työpanos ja pääoman määrä maatilayrityksessä	72
541. Työpanos	72
542. Maatilayritykseen sijoitetun pääoman määrä	81
55. Viljelijän työtulojen muodostuminen	93
551. Maatalous	93
552. Viljelijän muut työtulot maatilalta	103
56. Viljelijöiden työtulojen taso verrattuna maaseudun teollisuustyöntekijöiden työtulojen tasoon	109
6. Tulosten tarkastelua ja päätelmiä	126
7. Tiivistelmä	131
Kirjallisuusluettelo	136
Liitetaulukot	140
Summary	162

1. JOHDANTO

Erityisesti kahden viimeksi kuluneen vuosikymmenen aikana väestön elintaso on teollistuneissa maissa noussut taloudellisen kasvun seurauksena varsin nopeasti. Maatalouselinkeinon on kuitenkin monesti ollut vaikeata pysyä mukana tässä kasvuprosessissa. Siihen vaikuttaneista tärkeimmistä syistä on mainittava ensinnäkin yritysten liian pieni koko ja rajoitetut mahdollisuudet sen suurentamiseksi. Toiseksi maataloustuotteiden kansainvälisen hintojen kehitys on ollut epäedullinen useimpiin muihin hyödykkeisiin verrattuna, mikä on aiheutunut ensiksi mainittujen tuotteiden tuotannon ja kulutuksen toisistaan poikkeavista kasvuedellytyksistä.

Useimmissa teollisuusmaissa on edellä mainituista syistä pidetty tarpeellisenä puuttua yhteiskunnan toimenpitein viljelijäväestön tulonmuodostukseen. Suomessa julkinen valta on voinut vaikuttaa kyseessä oleviin tuloihin ennen kaikkea niiden lakien pohjalta, joilla vuodesta 1956 lähtien on säädelty maataloustuotteiden hintoja. Lait ovat siten kohdistuneet maataloudesta saatuihin yrittäjätuloihin, jotka muodostavat valtaosan viljelijäväestön kaikista tuloista. Maassamme ei kuitenkaan ole olemassa yhtenäisiä tietoja mainitun väestöryhmän tulojen tasosta ja siinä lakien voimassaoloaikana tapahtuneesta kehityksestä muihin väestöryhmiin verrattuna. Näihin seikkoihin on tarkoituksena luoda valaistusta tässä tutkimuksessa.

Tulojen tutkiminen voi tapahtua kahdesta päänäkökulmasta, joita seuraavassa kutsutaan »taloudelliseksi» ja »sosiaaliseksi». Ensiksi mainitussa tutkitaan tuloja niiden ansaintavaiheessa ja otetaan samalla huomioon tulojen saavuttamiseksi suoritettut panokset. Tuloja tarkastellaan siten tuotannon tekijöille saatuina korvauksina, jotka ilmaistaan tietyllä tavalla edellä mainittuja panoksia kohti. Jälkimmäisen näkökannan mukaisessa tapauksessa taas tutkitaan tuloja niiden käyttövaiheessa. Tällöin selvitetään, millaiset tulot »tulonkäyttöyksiköillä», esimerkiksi perheillä, on käytettävissä kulutukseen ja säästämiseen täysin riippumatta siitä, miltä osin mainitun yksikön tulot on ansaittu tuotannon tekijöiden panoksilla ja kuinka suurilla panoksilla, miltä osin taas tulot (tulonsiirrot) on saatu vastikkeetta.

Viljelijäväestön kuten minkä tahansa ryhmän tuloista ja niiden muodostumisesta saadaan täydellisin kuva kumpaakin mainittua tarkastelutapaa käyttäen. Kuitenkin erityisesti »sosiaaliselta» kannalta suoritettava tulotut-

kimus — varsinkin, jos tarkoituksena on samalla tulotasovertailujen tekeminen — asettaa tilastoille varsin huomattavia vaatimuksia. Tällöin on nimittäin otettava huomioon, että viljelijäväestön erotessa elämisolosuhteiden puolesta muista väestöryhmistä, tulisi mainitulta kannalta tehtävän tulotasovertailun ulottua miltei elintasokäsitteeseen saakka, jotta vertailua voitaisiin kaikilta osin pitää tasapuolisena. Tällainen selvitys ei vielä tätä tutkimusta tehtäessä ole ollut mahdollinen (vrt. Komiteanmietintö 1966: B 94, s. 95).

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan näin ollen tuloja »taloudelliselta» kannalta. Viljelijäväestön tulojen ollessa pääosaltaan maa- ja metsätalouden yrittäjätuloja, joihin miltei aina sisältyy sekä työ- että pääomatuloja, voi mainitunlainen tulotutkimus kohdistua joko jompaan kumpaan tai molempiin mainituista tuloista. Vaikka yrittäjätulot muodostavatkin tässä tapauksessa perustan, jolle tutkimus rakentuu, on niiden vertaaminen sellaisinaan muihin yrittäjätuloihin yleensä vaikeaa, koska verrattavien tulojen hankkimiseksi suoritettavat panokset ovat tavallisesti sekä määrältään että jakautumaltaan erilaiset. Yksinomaan pääomatulojen tutkimista tulotasovertailuja silmällä pitäen ei viljelijäväestön osalla voitane pitää mielekkäänä ehkä suurimpia tiloja lukuunottamatta. Sen sijaan työpanoksella — jokaisen tulonsaajan »luonnollisella» tuotannontekijällä — ansaittujen tulojen tutkiminen on mielekästä usealtakin kannalta. Ensinnäkin maamme maatilat ovat pienen keskikokonsa vuoksi viljelijäväestölle paremminkin työpaikkoja kuin pääoman sijoituskohteita ja siten myös työtulojen asema mainitun väestön tulonmuodostuksessa on merkittävä. Kun toisaalta valtaosa koko ammatissa toimivasta väestöstämme hankkii tuloja juuri työpanoksensa käyttämisellä tuotannossa on mielenkiintoista ja myös tarpeellista tuntea eri ammateissa ja elinkeinoissa saavutettujen työtulojen taso toisiinsa verrattuna. Lisäksi siihen on olemassa tilastollisestikin verraten tyydyttävät mahdollisuudet.

Viljelijäväestön työtuloja tutkittaessa voidaan kiinnittää huomio joko pelkästään maatalouden, koko maatilan taikka kaikkiin, myös maatilan ulkopuolelta ansaittuihin työtuloihin. Viimeksi mainittujen osalta tilastot ovat toistaiseksi puutteellisia. Tämä tutkimus on osaksi siitä syystä kohdistunut maataloudesta ja koko maaltilalta työpanokselle saatujen korvausten tutkimiseen. Vaikka ensiksi mainittujen asema on merkittävin viljelijäväestön tulonmuodostuksessa, on pyritty selvittämään myös koko maatilan työtulot ottaen huomioon, että sen eri tuotantotoiminnoista koostuva yrityskokonaisuus muodostaa viljelijäperheiden työnkäytön kannalta kiinteän yksikön. Koska yrityksen johdon ja suunnittelun onnistuminen vaikuttaa osaltaan maaltilalta saatujen työtulojen tasoon, on tässä tutkimuksessa keski-tytty mainituista toiminnoista vastaavien henkilöiden, toisin sanoen viljelijöiden työtuloihin. Tällainen ratkaisu helpottaa lisäksi työtulojen vertailujen suorittamista.

Edellä esitetyn mukaisesti tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää viljelijöiden maataloiltaan ansaitsemien työtulojen tasoa. Tutkimustehtävä edellyttää työtulojen määrittämistä teoreettiselta kannalta, jolloin ongelmana on erityisesti maatalouden osalla yrittäjätulon jakaminen työ- ja pääomatulon kesken. Koska tarkoituksena on edelleen verrata näiden työtulojen tasoa muissa ammateissa työskentelevien — jotka tilastotietojen puuttumisen vuoksi voivat edustaa vain palkansaajia — työtuloihin, on viimeksi mainittujen muodostumiseen ja sisältöön kiinnitettävä niinkään huomiota. Viljelijöiden työtuloja selvitettäessä on käytetty perusaineistona maatalouden kannattavuustutkimuksen kirjanpito-tiloja tilivuosien 1956/57—63/64 ja 1965 aikana.

2. TULOT

21. Tulotyypeistä ja niiden sisällöstä

Tulojen ja niiden jakautumisen tarkastelun lähtökohdaksi voidaan ottaa koko yhteiskunnan tuotantotoiminnan tulosta osoittava käsite, kansantulo. Riippuen siitä, mistä näkökulmasta asiaa halutaan katsoa, voidaan kansantulo jakaa esimerkiksi alueittain, elinkeinoittain, tulotyypeittäin ja vihdoin yksityistä tulonsaajaa tai henkilöä kohden. Näistä kahdella ensiksi mainitulla ei ole suurempaa merkitystä tämän tutkimuksen kannalta. Mainittakoon kuitenkin, että esimerkiksi maatalouden kansantulo-osuus koostuu useiden tulonsaajien erityyppisistä tuloista, joille kuitenkin on yhteistä se, että ne kaikki ovat peräisin nimenomaan maatalouselinkeinosta. Tämä kansantulo-osuus vastaa maataloustuotannossa samana aikana tapahtunutta arvon lisäystä eli maatalouden nettokansantuote-erää. Sen sijaan kansantulon jakautumista sekä tulotyypeittäin että henkilöllisesti on pidettävä tämän tutkimuksen kannalta keskeisenä.

Kansantulon jakaminen tulotyypeittäin, jota kutsutaan myös funktionaaliseksi tai tuotannontekijöiden kesken tapahtuvaksi tulojaoksi, tehdään esimerkiksi Suomen virallisessa kansantulotilastossa (HEIKKONEN & MARJOMAA 1956, s. 12) seuraavalla tavalla.

- 1) palkat
- 2) työnantajain sosiaalikulut
- 3) yksityisten elinkeinonharjoittajain tulot
- 4) julkisten liikelaitosten ylijäämät ennen välittömien verojen vähentämistä
- 5) korko- ja vuokratulot
- 6) yhteisöjen voitot ennen välittömien verojen vähentämistä

Edellä esitetyt tulotyyppit voidaan koota kahdeksi pääryhmäksi, työvoiman käytöllä ansaittuihin korvauksiin eli työtuloihin ja vastaavasti pääoman käytöllä saatuihin korvauksiin eli pääomatuloihin. Tällaisessa ryhmittelyssä pääomatuloihin on katsottu myös maan (maapohjan) käytöstä saadut korvaukset eikä yrittäjänvoittoja ole pidetty erillisinä tulotyyppeinä, vaikka taloustieteissä onkin usein katsottu näin olevan laita (vrt. SAMUELSON 1952, s. 80 ja 641—642 sekä LAURILA 1958, s. 76).

Käsillä olevassa tutkimuksessa mielenkiinto kohdistuu esitetyistä tuloista nimenomaan niihin, jotka on ansaittu kansantalouden ns. yksityisessä sektorissa. Tällaisia tuloja ovat edellä luetelluista tulotyypeistä muut paitsi julkisten liikelaitosten ylijäämät sekä se osuus yhtiöiden voitoista, joka ei tule osinkojen yms. muodossa yksityisille tulonsaajille. Tarkasteltaessa asiaa tuotannontekijöille saatujen korvausten kannalta voidaan edellä mainitut yksityisen sektorin tulot ryhmitellä seuraavalla tavalla, jolloin on otettu huomioon Yhdistyneiden Kansakuntien tilastokomission antamat suositukset (vrt. United Nations 1964, s. 21—22 ja 33—34)¹⁾.

- 1) työsuhteen nojalla työstä saadut tulot
- 2) yrittäjätulot
- 3) omaisuustulot

Näiden eri tulotyyppien määräytymistä ja sisältöä on selostettu esimerkiksi tulotasokomitean (Komiteanmietintö 1966 B: 94, s. 14—19) mietinnössä, joten seuraavassa luodaan niihin vain lyhyt katsaus.

Työsuhteen nojalla työstä saatuja tuloja ovat kaikki palkkasopimuksen mukaan työstä saadut korvaukset. Näihin kuuluvat rahapalkat niihin liittyvine luontoisetuineen ja erilaisine lisineen. Myös lomakorvaukset sekä sairaus- ja vapaapäiviltä maksetut palkat sisällytetään työstä työsuhteen nojalla saatuihin tuloihin.

Kyseisessä tarkastelussa luetaan työsuhteen nojalla työstä saaduiksi tuloiksi myös työnantajien sosiaalikulut eli sosiaalisten järjestelmien rahoittamiseksi suoritettut työnantajien lakisääteiset maksut, joiden suuruus määräytyy tietyntyyppisenä osuutena työntekijöille maksetuista palkoista. Tällaisia sosiaalikuluja ovat ns. sosiaaliturvamaksut (kansaneläke-, lapsilisä- ja sairausvakuutusmaksut) sekä työeläkevakuutus-, tapaturmavakuutus- ja työttömyysvakuutusmaksut, joilla rahoitetaan tulonsiirtoina (kansaneläkkeinä, lapsilisinä, sairauskorvauksina jne.) tapahtuvaa tulojen uudelleen jakoa. Funktionaalisen tulonjaon tarkastelussa ei ole aina päästy yksimielisyyteen siitä, minkä tuotannontekijöiden korvauksiksi sosiaalikulut olisi katsottava. Niitä on pidetty yleensä työpanoksen käytöllä ansaittuina korvauksina, mitä ilmentää sosiaalikulusta aikaisemmin käytetty nimitys muut työtulot (vrt. NIITAMO 1959, s. 55). On kuitenkin jossain määrin kiistanalaista voidaanko kaikki työnantajien sosiaalikulut katsoa työpanoksen käytöllä ansaituiksi. Tätä erityisesti tulotasovertailujen kannalta ongelmallista kysymystä käsitellään tarkemmin jäljempänä.

Yrittäjätulot ovat korvauksia yrittäjien ja heidän perheenjäsentensä osallistumisesta yritystoimintaan työ- ja pääomapanoksilla tai mikä yleensä on harvinaisempaa, vain jommalla kummalla mainituista panoksista. Yrit-

¹⁾ Suomennos tulotasokomitean (Komiteanmietintö 1966: B 94) esittämän mukainen.

täjätulo muodostuu yrityksessä tuotetun lopputuotannon arvon eli kokonaistuoton sekä sen hankkimiseksi käytettyjen kustannusten erotuksena. Yrittäjätuloissa on edellä sanotun mukaisesti edustettuna yleensä sekä työn että reaali pääoman panoksille saatuja korvauksia ja maa- ja metsätaloudessa myös maankorkoa. Näiden lisäksi yrittäjätuloon voidaan katsoa sisältyvän ns. yrittäjänvoittoa. Mainittuja eriä ei voida tarkasti erottaa toisistaan. WARIS (1945, s. 54) toteaaakin, ettei esimerkiksi maanviljelijän tulosta voida minkäänlaisella varmuudella sanoa, mikä siinä on työtuloa, mikä yrittäjänvoittoa ja mikä taas maan tai pääoman korkoa. Maa- ja metsätalouden yrittäjätulojen muodostumista käsitellään tarkemmin seuraavassa luvussa.

Omaisuuksien tulot ovat reaali- ja finanssipääomasta saadut tulot. Ensiksi mainittuihin kuuluvat esimerkiksi rakennuksista, maasta ym. saadut vuokratulot. Tulojen suuruus määräytyy todellisten tai laskennallisten bruttovuokratulojen ja tulon hankkimis- ja säilyttämiskustannusten erotuksena. Finanssipääomatuloihin luetaan osakkeista ja osuuksista saadut osingot ym. tulot sekä pankkitalletuksista, obligaatioista, lainoista tms. saadut korot ja indeksiyhdykset.

22. Maatalousyrityksestä saatujen yrittäjätulojen määräytymisestä

Tässä tutkimuksessa on syytä kiinnittää lähemmin huomiota maatalousyrityksestä toisin sanoen maa- ja metsätaloudesta saatujen yrittäjätulojen määräytymiseen. Samalla tarkastellaan niitä tämän tutkimuksen kannalta tärkeitä liiketuloskäsitteitä, joilla on pyritty mittaamaan työ- ja pääomapanoksille saadun korvauksen osuutta yrittäjätulosta.

Maatalousekonomiassa liiketuloskäsitteet poikkeavat varsin suurella määrällä muissa taloustieteissä käytetyistä. Tämä käsitteistö perustuu osaksi Bukarestin maatalouskongressissa vuonna 1929 (LAUR 1929) hyväksytyyn terminologiaan, osaksi taas vuodelta 1950 peräisin olevaan yhteispohjoismaiseen käsitteistöön (Den lantbruksekonomiska terminologien 1951). Näitä kumpaakaan ei ole Suomessa voitu pitää kaikilta kohdilta tyydyttävinä (vrt. MÄKI 1951, s. 59—61), mistä syystä käytäntö on niistä jossain määrin poikennut. Suomessa käytettävä, kuten myös pohjoismainen vakioterminologia koskee kuitenkin vain ns. varsinaista maataloutta, mistä johtuen metsätalouden eräitä liiketulosia kuvaavat käsitteet on tässä tutkimuksessa määriteltävä maatalousekonomian käytäntöä vastaaviksi. Seuraavassa tarkastellaan mainittujen liiketulojen muodostumista ensiksi varsinaisessa maataloudessa ja myöhemmin metsätaloudessa.

221. Maatalouden yrittäjätulon ja eräiden muiden liike tulosten muodostuminen

Yrittäjätulojen kuten minkä tahansa liike tulosten mittaaminen edellyttää tietyn ajanjakson (tilivuoden) kuluessa saavutetun lopputuotannon arvon eli kokonaistuoton ja kulloinkin kustannuksiksi katsottavien erien selvittämistä. Maatalouden kokonaistuottoon luetaan seuraavat erät (vrt. Tutk. Suomen maat. kann. tiliv. 1963/64, s. 22).

- 1) Maataloustuotteiden myynnistä saadut rahatulot ja tilisaatavat.
- 2) Maataloudesta metsätalouteen, viljelijäperheen ruoka-, yksityis- ja sivuansiotalouteen, palkkoihin ym. luovutettujen tuotteiden, etuuksien ja hevostyön raha-arvo.
- 3) Maataloudesta omaisuuden lisäämiseen kuten perusparannuksiin, uudisviljelyksiin ja -rakennuksiin yms. luovutetun hevostyön raha-arvo.
- 4) Maataloustuotannosta aiheutunut varastojen, kasvillisuuden ja kotieläimistön lisäys.
- 5) Valtion tukipalkkiot maataloudelle, investointiluonteista tukea lukuunottamatta.

Kokonaistuottoon kuuluvat, palkkaukseen tai viljelijäperheen ruoka-, yksityis- ym. talouteen luovutettujen tuotteiden arvot saadaan käyttämällä kyseessä oleville hyödykkeille keskimääräisistä tuottajahinnoista laskettuja tilahintoja (RIDDER ym. 1961, 78—79). Samaa periaatetta käytetään tilalla tuotettujen varastojen hinnoittamisessa.

Yrittäjätuloa laskettaessa muodostuvat maatalouden kustannukset seuraavalla tavalla (vrt. esim. MÄKI 1964, s. 73—74).

- 1) Ostotarvikkeista ym. aiheutuvat rahamenot, (esimerkiksi väkilannoitteista ja -rehuista, polttoaineista, sähköstä, eri omaisuusesineiden kunnossapitotarvikkeista yms. johtuvat rahamenot, mutta ei omaisuuden lisäämiseen käytetyt rahamenot).
- 2) Maksetut työpalkat sosiaalikustannuksineen.
- 3) Poistot sekä maataloudessa tuotettujen varastojen, kotieläimistön ym. arvon vähennys.
- 4) Maatalouden saamat luontoissuoritukset mm. metsätaloudelta (puutavara).
- 5) Maatalouden tuotantotoiminnassa käytetyn vieraan pääoman korot ja indeksihyvitykset (velkojen ja eläkerasitteen korot, vuokraaasta maksetut vuokrat jne).

Kustannusten kuten kokonaistuotonkin mittaamiseen liittyy eräitä sovittuja ratkaisuja. Niinpä maatalouden metsätaloudesta ym. saamien luontoisuoritusten arvot saadaan käyttämällä samoja hinnoittamisperusteita kuin kokonaistuotossa. Maanviljelystalouden alkuperäisen terminologian (LAUR 1929, s. 24) mukaisesti tulisi maatalouden verot lukea kustannuksiin liikeluoksia määritettäessä. Tästä on kuitenkin poikettu mm. maatalouden kannattavuustutkimuksessa (Tutk. Suomen maat. kann. tiliv. 1963/64, s. 24). Tässä yhteydessä on syytä korostaa, ettei yrittäjätuloja laskettaessa veroja muutenkaan lueta kustannuksiksi. Verot eivät myöskään sisälly kustannuksiin missään seuraavassa selostetuista liikeluoksista. Eräisiin omaisuusveroon tältä osin liittyviin kysymyksiin palataan jäljempänä luvussa 421.

Kokonaistuoton ja edellä esitettyjen kustannuserien, joita kutsutaan seuraavassa maatalouskustannukseksi, erotus on maatalouden yrittäjätulo eli maanviljelystalouden terminologian mukaisesti *maataloustulo*. Se määritellään mainitussa tieteenhaarassa seuraavasti: Maataloustulo on se osa maatalouden kokonaistuottoa, joka jää viljelijäperheelle palkaksi suorittamalleen maataloustyölle ja koroksi maatalousyritykseen sijoittamalleen omalle pääomalle. Tarkemman analyysin perusteella todetaan työlle saatuun korvaukseen sisältyvän palkkaa sekä ruumiillisesta että johtotyöstä ja pääomatuloon vastaavasti sekä varsinaiselle reaali-pääomalle saatua korkoa että korvaustaan (maapohjan) käyttämisestä tuotannossa eli ns. maankorkoa. Edelleen voidaan maataloustuloon katsoa sisältyvän yrittäjänvoittoa. Koska maataloustulo näin ollen ilmaisee yrityksen antaman tuloksen nimenomaan yrittäjän ja yrittäjäperheen omalta kannalta katsottuna, on sitä pidettävä tämän tutkimuksen näkökulmasta maatalouden tärkeimpänä perusliikeluoksena.

Käsitteiden selventämiseksi todettakoon tässä yhteydessä, että mikäli maataloustuloon lisätään maatalouteen sijoitetun vieraan pääoman korot ja indeksihyvitykset sekä työntekijöille maksetut palkat sosiaalikustannuksiin saadaan maanviljelystalouden terminologiassa *kansantaloudelliseksi tuloksi* nimitetty käsite, joka koko maatalouselinkeinon osalle laskettuna vastaa maatalouden nettokansantuote-erää. Maataloutta tarkastellaan tällöin yhteiskunnan kannalta ottamalla huomioon kaikki tässä elinkeinossa ansaitut tulot riippumatta siitä, mille tulonsaajille tai väestöryhmille ne menevät.

Maatalousekonomiassa maataloustuloa yleisemmin käytetty käsite on *maatalousylijäämä*, joka osoittaa sen osan kokonaistuotosta, joka jää palkaksi viljelijäperheen suorittamalle maataloustyölle ja koroksi maatalouteen sijoitetulle pääomalle. Kyseessä oleva liikeluokseus eroaa maataloustulosta täten vain siinä suhteessa, ettei mahdollisia vieraan pääoman korkoja yms. ole otettu huomioon kustannuksissa, joita MÄKI (1953, s. 4) on tällöin kutsunut yhteisellä nimellä »varsinaiseksi liikekustannukseksi». Maatalousylijäämää on usein (LAUR 1930, s. 271 ja R. PIHKALA 1943, s. 98) pidetty maatalouden tärkeimpänä yksityistaloudellisena liikeluokseuksena. Kuitenkaan maatalous-

ylijäämä ei osoita yrityksen tulosta yhtä puhtaasti yrittäjäperheen kannalta kuin maataloustulo syystä, ettei maatalousylijäämä ota huomioon, jääkö sen osoittama yhdistetty työ- ja pääomatulo kokonaisuudessaan viljelijäperheelle vai kuuluuko osa siitä yrityksessä käytetyn vieraan pääoman omistajalle.

Koska tämän tutkimuksen eräänä keskeisimpänä kysymyksenä on yrittäjätulon jakaminen työtuloksi ja pääomatuloksi, on tämän vuoksi jo tässä yhteydessä aiheellista tarkastella kyseessä olevaan ratkaisuun liittyviä menettelytapoja ja käsitteitä maanviljelystaloudessa. Maatalousylijäämän tai maataloustulon jakaminen voi tapahtua kolmella eri tavalla. Ensimmäisenä mahdollisuutena on määrittää viljelijäperheen työn arvo eli palkkavaatimus laskennallisesti, jolloin loppuosa maatalousylijäämästä edustaa pääomalle saatua korkoa, jota kuvaava liiketulos on *puhdas tuotto*. Maatalousekonomiassa on tällainen ratkaisu ollut varsinkin aikaisemmin yleisimpänä käytäntönä ja on edelleenkin tärkeä maatalouden kannattavuutta mitattaessa.

Toisessa vaihtoehdossa määritetään pääomatulon osuus laskennallisesti. Jaettaessa tällöin maataloustulo määrätyn korkokannan mukaista oman pääoman korkovaatimusta käyttäen osoittaa *työansio* viljelijäperheen työpanoksensa käytölle saaman korvauksen. Vastaavaa maatalousylijäämästä johdettua käsitettä ei voida pitää yhtä mielekkäänä eikä Suomessa käytännössä oleva terminologia sellaista tunnekaan, vaikka muualla tällaista käsitettä (HOPPE 1952, s. 304—305) näkee käytettävän.

Kumpaakin edellä esitettyä menetelmää yhdistetyn työ- ja pääomatulon jakamiseksi komponentteihinsa on arvosteltu siksi, että niissä liiketuloksen vaihtelu eri vuosina kohdistuu yksinomaan jomman kumman tuotannon tekijän antamaan korvaukseen. Tällaista ilmiötä ei esiinny kolmannessa vaihtoehdossa, jossa yrittäjätulo jaetaan suoritettujen työ- ja pääomapanosten arvojen suhteessa. Tämän periaatteen mukaisen jakotavan kehittäjänä on mainittava MÄKI (1938, s. 101—102), joka osittaa maatalousylijäämän *työn tuotoksi* ja *pääoman tuotoksi*. Vastaavasti hän on jakanut maataloustulon työtulo- ja omaisuustulo-nimisiksi käsitteiksi, jotka eivät kuitenkaan ole tulleet yleiseen käytäntöön, vaikka ne ilmaisevatkin tuloksen juuri viljelijäperheen omalta kannalta katsottuna. Mainituista käsitteistä voidaan työtulo määrittellä siksi osaksi maatalouden kokonaistuottoa, joka jää korvaukseksi viljelijäperheen maataloustyön panokselle. Samanlainen määritelmä voidaan antaa myös työansioista, vaikka se yrittäjätulon erilaisesta jakotavasta johtuen muodostuukin numeerisesti miltei aina ko. työtulosta poikkeavaksi. Vastaavasti voidaan määrittellä *viljelijän työtulo* korvaukseksi viljelijän maataloustyön panokselle. Siinä esiintyvät ongelmat tulevat kuitenkin jäljempänä tarkemmin esille luvussa 42.

Maanviljelystaloudessa ei yrittäjänvoittoa ole esitettyissä tapauksissa erotettu yrittäjätulon erilliseksi osaksi, josta johtuen yrittäjänvoiton on kat-

sottu sisältyvän jakomenetelmästä riippuen joko pääoman, työn tai niiden kummankin käytön antamaan korvaukseen. Maanviljelystaloudessa *yrittäjänvoitto* tosin esiintyy liiketuloskäsitteenä edustaen eräänlaista »todellista voittoa». Sen määrittämisessä on yrittäjätulon kustannuksiin (vrt. s. 13) luettu myös yrittäjäperheen työn arvo ja oman pääoman korkovaatimus. Mikäli vieraan pääoman korkoja ei käsitellä erillisenä kustannuseränä, vaan lasketaan pääoman korkovaatimus yhtenä kokonaisuutena, saadaan vastavasti *nettovoitto*-niminen käsite.

Edellä on kosketeltu eräitä erityisesti tämän tutkimuksen kannalta tärkeitä maatalouden liiketuloskäsitteitä. Seuraava kuvio antanee niistä havainnollisen käsityksen.

Kuvio 1. Maatalouden eräitä liiketuloskäsitteitä
Figure 1. Some concepts of business results of agriculture

← Kokonaistuotto Gross return →							
Ostotarvike- kustannus <i>Material costs</i>	Poistot <i>Depreciation</i>	Maksetut palkat <i>Wages paid</i>	Muut kus- tannukset <i>Other costs</i>	Viljelijäperheen työn arvo (palkkavaatimus) <i>Value of family (incl. operator) labour</i>	Nettovoitto <i>Profits 1.</i>	Koko pääoman korkovaatimus <i>Interest claim on total capital</i>	
					Puhdas tuotto <i>Return to capital</i>		
← «Vars. liikekustannus» <i>Operating costs</i> →				Maatalousyli jäämä <i>Farm family income</i>			
Maataloustulo <i>Farm family earnings</i>							
Työansio <i>Family labour earnings</i>						Oman pääoman korko- vaatimus <i>Interest claim on own capital</i>	Mak- setut korot <i>Interests on debts</i>
Viljelijäperheen työn arvo <i>Value of family labour</i>			Yrittäjän voitto <i>Profits 2.</i>				

222. Metsätalouden yrittäjätulon mittaamisesta

Koska sen mukaisesti, mitä edellä on esitetty, maanviljelystaloudessa on tunnettu suhteellisen vähäisessä määrin mielenkiintoa maatalon toisen päätuotannonalan, metsätalouden liiketulosten määrittämiseen, on seuraavassa kohdistettu tarkempaa huomiota mainittuun kysymykseen ja eräisiin siihen liittyviin ongelmiin. Tarkastelu tapahtuu pääosiltaan metsätalouden liiketieteeseen sisältyvän metsäbilanssiopin eli metsätalouden tuloksenlaskennan käsityksiin nojautuen.

Metsätalouden kokonaistuoton ja kustannusten selvittämisessä esiintyy useita sekä teoreettisia että käytännöllisiä vaikeuksia, jotka johtuvat lähinnä tuotannon erikoislaatuudesta luonteesta. Metsätaloudessahan tuotanto, ellei oteta huomioon metsälaitumia yms., tapahtuu puuston kasvuna. Kokonais-

tuoton selvittämisessä liittyvät suurimmat teoreettiset vaikeudet juuri vuotuisen tuotannon mittaamiseen ja tässä ongelmassa nimenomaan siihen, millä tavoin tietyn ajanjakson (tilivuoden) fysikaalinen tuotos, hakkuumäärä, suhtautuu kyseessä olevan kauden todelliseen tuotokseen. Tätä kysymystä on paljon käsitelty metsätalouden liiketieteessä (KELTIKANGAS 1946, s. 14—47). Sen piirissä on päädytty sellaiseen tulokseen, että kulloinkin todellista hakkuumäärää on verrattava tietynsuuruisen kasvun saavuttamiseksi tai ylläpitämiseksi laaditun hakkuusuunnitelman mukaiseen, vuotta kohti laskettuun hakkuumäärään. Näiden erotus ilmaisee puuston määrässä tutkimuskautena tapahtuneeksi laskettavan lisäyksen tai vähennyksen. Niiden selvittämisessä metsäbilanssioppi asettuu nykyisin ns. jaksotuottomenetelmän kannalle (KELTIKANGAS 1946, s. 37—38 ja 57), jota tässä yhteydessä ei liene syytä tarkemmin selostaa. Tuotoksen raha-arvon, kokonaistuoton, mittaaminen perustuu todellisiin hakkuumääriin ja niistä saatuihin raha- ja luontoisbruttotuloihin. Myydyin puutavaran hintoja käytetään hyväksi puuston lisäyksen tai vähennyksen arvon määrittämisessä, jossa on katsottu suositeltavaksi soveltaa tilikauden keskimääräisiä hintoja (KELTIKANGAS 1946, s. 40).

Edellä esitetystä käy ilmi, ettei selostetun kokonaistuoton selvittämisessä ole välttämätöntä tuntea puuston arvoa kokonaisuudessaan, vaan ainoastaan yllä mainitulla tavalla määritellyt arvon muutokset. KELTIKANGAS (1946, s. 4) toteaaakin, että metsätaloudessa on tulosbilanssin oltava vallitsevana syystä, että metsätaloudessa pääoma on tavattoman epävarma suure ja erityisesti puustoon sidotun pääoman arvioimisessa syntyy helposti suhteellisen suuria virheitä.

Juuri mainitut virhemahdollisuudet ovat syynä niihin käytännöllisiin vaikeuksiin, joita metsätalouden tuloksenlaskennassa esiintyy, varsinkin, jos halutaan määrittää metsätaloudessa toimiva pääoma esimerkiksi saadun korkoprosentin selvittämiseksi. Kuitenkin monessa tapauksessa jo puuston arvon muutostenkin mittaaminen on käytännössä hankala, joskus ehkä mahdotonkin toimenpide. Tältä pohjalta on ymmärrettävissä YK:n tilastokomission (United Nations 1964, s. 29) suositus kansantulotilastojen menetelmien kansainväliseksi yhdenmukaistamiseksi, jossa esitetään, ettei puuston arvossa tapahtuvia muutoksia tulisi lukea varaston muutoksiksi eikä täten ottaa myöskään huomioon pääomanmuodostusta laskettaessa. Tällaista menetelmää käytetään myös Suomen kansantulotilastossa (GRÖNLUND & NIITAMO 1966, s. 22). Menetelmä antaa kuitenkin helposti harhaanjohtavia tuloksia varsinkin lyhyiden aikavälien ollessa kysymyksessä, koska hakkuumäärissä esiintyy puutavaran hintakehityksen vaikutuksesta huomattaviakin poikkeamia todellisesta tuotoksesta kumpaankin suuntaan. Tutkittaessa tuotantoa ja tuloja pitkällä tähtäyksellä nämä poikkeamat luonnollisesti tasoittuvat.

Perustuen edellä esitettyyn voidaan metsätaloudessa tilivuoden aikana tapahtuneen tuotannon arvo eli kokonaistuotto määritellä seuraavan luetelon mukaisesti, joka on pyritty muodostamaan aikaisemmin esitettyä maatalouden kokonaistuottoa vastaavaksi.

- 1) Metsätalouden tuotteista saadut rahatulot ja tilisaatavat.
- 2) Metsätaloudesta maatalouteen, viljelijäperheen ruoka-, yksityis- ym. talouteen sekä palkkoihin luovutettujen tuotteiden arvo.
- 3) Omaisuuden lisäämiseen kuten uudisrakennuksiin ym. luovutettujen metsätaloustuotteiden arvo.
- 4) Metsätalouden tuotannosta aiheutunut varastojen ja puusto-omaisuuden lisäys.

Metsätalouden kustannukset voidaan vastaavasti määritellä yrittäjätulon mittaamista silmällä pitäen seuraavasti.

- 1) Metsätalouden tuotantotoiminnassa käytettävistä ostotarvikkeista aiheutuneet rahamenot.
- 2) Metsätalouden tuotantotoiminnan työpalkat sosiaalikustannuksineen.
- 3) Poistot mukaanluettuna puuston arvon vähennys.
- 4) Metsätalouden saamat luontoissuoritukset (hevostyö maataloudesta).
- 5) Vieraan pääoman korot ja indeksihyvitykset.

Metsätalouden kustannusten määrittelemiseen ja mittaamiseen liittyvistä ongelmista on tässä yhteydessä syytä mainita ne vaikeudet, joita eräissä tapauksissa esiintyy juoksevien kustannusten ja investointimenojen erottamisessa toisistaan. Tällöin on kysymys sellaisiin toimintoihin kuten metsän kylvöön, istutukseen, lannoitukseen yms. liittyvistä menoista. Metsäbilanssioppi lukee teoriassa kustannuksiin kuuluviksi kaikki metsänhoidollisiksi käsitettävät menot, joiden tarkoituksena on säilyttää ennestään olemassa oleva metsä tuottokunnossa (KELTIKANGAS 1946, s. 8 ja 10—11). Investointeja ovat puolestaan ne erät, joilla pysyvästi parannetaan olemassa olevan metsän tuottokykyä. Metsäojitusten tekeminen on siten investointia ja metsänharvennus puolestaan juoksevaa kustannusta. Sen sijaan metsän keinolinen uudistaminen (kylvö ja istutus), josta aiheutuvia menoja on yleensä pidettävä juoksevina kustannuksina, saattaa eräissä tapauksissa olla osittain investointiluonteista esimerkiksi, jos entisen huonotuottoisen metsän tilalle saadaan parempikasvuinen puulajia vaihtamalla. Mainittakoon edelleen, että vuotuisiksi kustannuksiksi luettavat metsänhoitomenotkin eroavat vastaavista maatalouden eristä siinä, että niiden vaikutus on yleensä enemmän kuin yhden tilikauden mittainen ja että ne siinä suhteessa muistuttavat investointeja.

Metsätalouden kokonaistuoton ja edellä mainittujen kustannusten erotus on metsätalouden yrittäjätulo, jota seuraavassa nimitetään maanviljelystalouden terminologiaan viitaten *metsätaloustuloksi*. Maatalousylijäämän kanssa analoginen käsite *metsätalouslylijäämä* voidaan muodostaa vastaavin perustein. Kuten maataloudessakin oli laita saatetaan mainittuihin liiketuloksiin katsoa sisältyvän palkkaa yrittäjäperheen suorittamalle työlle, korkoa tuotantoon sijoitetulle pääomalle ja yrittäjänvoittoa. Näistä pääoman korko jakautuu reaali-pääomalle saatuun korkoon sekä luonnonvarojen käytöstä saatuun korvaukseen (maan ja kasvavan puuston korkoon). Viimeksi mainittu edustaa yleensä valtaosaa metsätaloustulosta, koska kyseessä olevassa elinkeinossa työn ja reaali-pääoman osuus kokonaispanoksista on tavallisesti verraten pieni. Työpanos taas rajoittuu valtaosaltaan puun korjuuseen, joten työpanoksen vaikutus tuotannon määrään on vähäinen. Metsätalouden muista liiketuloksista todettakoon metsäbilanssiopin käyttäneen eräitä alkeellisia liiketuloksia lukuunottamatta kahta tärkeämpää käsitettä, metsän puhdasta tuottoa sekä liikeylijäämää (KELTIKANGAS 1946, s. 56—57). Näistä ensiksi mainittu vastaa käsitteellisesti maatalouden puhdasta tuottoa. Liiketulosten mittaamista pääomalle saatuna korkona on metsätaloudessa pidettävä johdonmukaisena viitaten edellä selostettuun, pääomatulon määräävään osuuteen yrittäjätulossa. Kuitenkin maatilametsätalouksissa tunnetaan oletettavasti mielenkiintoa myös viljelijäperheen työlle saatuun korvaukseen. Sitä ilmaisevan käsitteen määrittäminen samalta pohjalta kuin maataloudessa muodostuu kuitenkin käytännöllisistä syistä vaikeaksi. Tähän ongelmaan palataan jäljempänä viljelijän työtulon määrittelyä koskevassa luvussa 422.

23. Henkilölliset tulot

Henkilöllisellä tulonjaolla ymmärretään kansantulon jakautumista tulonsaajien kesken. Käsitteen *henkilöllinen l. henkilökohtainen tulo* sisältö näyttää jossain määrin vaihtelevan taloustieteissä (vrt. SAMUELSON 1952, s. 250—251, United Nations 1964, s. 17 ja Komiteanmietintö 1967: B 1, liite s. 17). Viimeksi mainitun mukaisesti sillä tarkoitetaan yksityisen sektorin osuutta kansantulosta (vrt. s. 11) koko kansantaloutta tarkasteltaessa. Vastaavasti voidaan määritellä yksityisen tulonsaajan henkilöllinen tulo. Kun henkilöllisistä tuloista vähennetään julkiselle vallalle ym. annetut tulonsiirrot ja lisätään saadut tulonsiirrot, saadaan yksityisen sektorin *käytettävissä oleva tulo*. Annettuihin tulonsiirtoihin luetaan tällöin välittömät verot, niihin rinnastettavat yksityisten tulonsaajien suorittamat maksut ja työnantajien sosiaali-

kulut sekä saatuihin tulonsiirtoihin puolestaan ne rahalliset edut, joita yksityiset kotitaloudet saavat julkiselta vallalta lähinnä lapsilisinä, kansaneläkkeinä, työsuhde-eläkkeinä sekä sairaus-, tapaturma- ja työttömyyskorvauksina jne. ja joiden vastikkeeksi ei ole tarvinnut suorittaa tuotannollista panosta. Tulonsaajien ja tietyistä tulonsaajista koostuvien väestöryhmien »elinmahdollisuuksiin» vaikuttavat käytettävissä olevien tulojen määrän lisäksi näiden ryhmien julkiselta vallalta järjestys-, liikenneyhteisyyden palveluksina saamat ilmaisannit. »Elinmahdollisuuksiin» vaikuttavat yksityisten henkilöiden osalla myös erilaiset pääomavoitot, joita ei lueta tuloihin kuuluviksi. Niitä ovat mm. arpajaisvoitot sekä sellaiset ns. ansiottomat voitot, joita muodostuu esimerkiksi kiinteistöjen reaaliarvojen noustessa liikekeskuksissa tai niiden läheisyydessä yleistä hintakehitystä nopeammin. Käytettävissä olevien tulojen ja muiden edellä selostettujen erien ostovoiman määrää lopuksi hyödykkeiden ja palvelusten usein eri paikkakunnilla erilainen hintataso. Jos vielä halutaan kiinnittää huomiota sellaisiin seikkoihin kuin elin- ja työympäristöön, vapaa-aikoihin, itsenäisyyteen ammatissa jne., päädytään komplisoidun *elintasokäsitteen* piiriin.

Viljelijäväestön henkilöllisissä tuloissa on maa- ja metsätalouden yrittäjätuloilla eli edellä esitetyn mukaisesti maatalous- ja metsätaloustuloilla määräävä asema. Kyseessä olevissa yrittäjätuloissa on tavallisesti edustettuina niin työ- kuin pääomapanoksille saatuja korvauksia ja toisaalta sekä yrittäjien että avustavien perheenjäsenten tuloja. Viljelijäväestöön kuuluvilla saattaa edelleen olla yrittäjätuloja myös muista elinkeinoista, jonka lisäksi on pidettävä lähinnä yrittäjätuloina niitä laskennallisia työtuloja, joita voidaan katsoa ansaittavan itse tehtyjen pääomahyödykkeiden valmistamisesta kuten osallistumisesta työpanoksella oman tilan uudisrakennus-, perusparannus- ym. toimintaan. Osa viljelijäväestöstä ansaitsee oman tilan ulkopuolelta työsuhteen nojalla työstä saatuja tuloja niihin sisältyvine sosiaalietuineen ja edelleen omaisuustuloja omasta asunnosta sekä mahdollisia osinko-, korko- ym. tuloja.

Kun edellä selostetuista henkilöllisistä tuloista vähennetään viljelijäväestön maksamat välittömät verot ja muut tulonsiirrot julkiselle vallalle ja vastaavasti lisätään saadut tulonsiirrot, päädytään viljelijäväestön käytettävissä oleviin tuloihin. Niiden lisäksi viljelijäväestö saa julkiselta vallalta ilmaisanteja. Siinä tapauksessa, että halutaan vertailla viljelijäväestön ja muiden väestö- tai tulonsaajaryhmien reaalityuloja, on syytä ottaa huomioon hyödykkeiden ja palvelusten hintatasossa näiden ryhmien välillä mahdollisesti vallitsevat eroavuudet.

Minkä tahansa muun väestöryhmän henkilölliset ja käytettävissä olevat tulot muodostuvat periaatteessa samalla tavoin kuin edellä esitettyssä esimerkissä. Käytännössä suurimmat eroavuudet esiintyvät ansaittujen tulojen koostumuksessa.

24. Tulotaso

Tietyn väestö- ym. ryhmän tulotasolla tarkoitetaan tähän ryhmään kuuluvien tulonsaajien tuloja laskettuina määrättyjä yksikköjä kohden. Esimerkiksi koko kansakunnan tulotasosta voidaan saada karkea kuva jakamalla kansantulo maan asukkaiden lukumäärällä.

Käsite tulotaso riippuu ratkaisevasti siitä, miltä kannalta tulotutkimusta suoritetaan. Johdannossa oli tarkastelun kohteena ne kaksi päänäkökulmaa, joista tällainen tutkimus voi tapahtua. Toisessa vaihtoehdossa kohdistettiin huomio tuloihin tuotannontekijöille saatuina korvauksina tarkastelemalla tulojen ansaintavaihetta, toisessa taas tutkimus suuntautui tuloihin niiden käytön ja hyvinvoinnin kannalta. Ensiksi mainitussa tapauksessa tulot olisi laskettava eräänlaista ansaintayksikköä kohden ja jälkimmäisessä puolestaan vastaavasti tulonkäyttöyksikköä kohden. Vaikka tämä tutkimus keskittyy edelliseen näistä vaihtoehdoista, lienee kuitenkin syytä lyhyesti mainita tulotasokäsitteestä myös jälkimmäisessä tapauksessa. Tutkittaessa tällöin käytettävissä olevia tuloja tai sitä laajempia käsitteitä (so. joissa on mukana myös ilmaisannit ja hintatasoerojen vaikutus) olisi tulot laskettava aluksi perhettä eli kotitaloutta kohden. Perheiden erilaisen koon ja rakenteen vaikutuksen poistamiseksi tulisi tulot edelleen laskea kulutusyksikköä kohden. Tulotasokomitea (Komiteanmietintö 1966: B, s. 34) toteaa kuitenkin tältä osin, että tulonkäyttöyksikköä muodostettaessa olisi otettava huomioon kulutuksen ohella myös toinen tulonkäyttömuoto, nimittäin säästäminen, joskin tällaisen yksikön konstruointi olisi käytännössä vaikeata. — Mainittakoon lopuksi, että selostetussa tapauksessa olisi perheiden tulot tutkittava vähintään vuoden mittaiselta ajalta.

Tarkasteltaessa tuloja tuotannontekijöiden käytöstä saatuina korvauksina olisi tulotasoa mitattaessa otettava huomioon myös tulojen saavuttamiseksi tehdyt tuotannolliset panokset kuten jo aikaisemmin (vrt. s. 7) on mainittu. Jonkin tulonsaajaryhmän työtulojen tasolla tarkoitetaan edellä olevaan perustuen mainittuja työtuloja määrättyjä työpanosyksikköjä kohti laskettuina. Työtulo esimerkiksi työhön osallistunutta henkilöä ja vuotta kohden ei siten vielä kuvaisi tulonsaajaryhmän työtulojen tasoa. Nimenomaan eri ryhmien välisissä, tältä pohjalta tehtävissä vertailuissa voitaisiin päätyä suhteellisen epäluotettavaan tuloksiin. Puheena olevissa ryhmissä saattaa nimittäin vuotuinen työhön osallistumisaika olla toisistaan poikkeava työttömyydestä, osapäivätyön yleisyydestä sekä sen vaikutuksesta, että muista syistä joudutaan tekemään normaaliksi katsottavasta työajasta poikkeavaa työaikaa. Viimeksi mainitulla tekijällä on painoa erityisesti maataloudessa, jossa avustavien perheenjäsenten työpanos on yleensä suurella määrällä kausiluonteinen.

Selostettujen tekijöiden vaikutus saadaan poistettua laskemalla työtulot edellä sanotun mukaisesti työpanosta eli tehtyä työaikaa osoittavia yksikköjä

kohti. Sovellettavina yksikköinä tulevat tällöin kysymykseen joko verrattain lyhyttä aikaväliä edustavat kuten työtunti ja -päivä tai pitkäkhön ajan käsittävät kuten vuosi. Näiden kummankin käyttämiseen on olemassa omat perustelunsa. Työtulojen laskemista työpäivää ja työtuntiakin kohden on pidettävä asianmukaisena eri ryhmien työtulojen tasoa verrattaessa edellyttäen kuitenkin, että työaika voidaan luotettavasti mitata mainitulla tarkkuudella. Ruumiillisesta työstä puheen ollen näin yleensä onkin laita. Työtulojen laskemista kyseessä olevia lyhyehköjä työaikayksikköjä kohti on lisäksi pidettävä tarpeellisena sellaisissa pitkän ajan kehitystä koskevissa vertailuissa, joissa vuotuisen työajan muutokset esimerkiksi nykyisin käynnissä olevasta lakisääteisestä työajan lyhentymisestä johtuen saattavat olla vertailuryhmissä toisistaan poikkeavat. Tämä on otettava huomioon erityisesti yrittäjien ja palkansaajien välisissä vertailuissa.

Kuitenkaan työtulojen laskemista pelkästään lyhyehköjä työaikayksikköjä kuten työtuntia, -päivää tai vielä kuukauttakaan kohti ei vielä voida pitää täysin kiistattomana ratkaisuna. Jos nimittäin verrataan toisiinsa kahden työntekijäryhmän työtuloja, joista ryhmistä toisella on säännöllinen työaika kautta vuoden, mutta toisella on työtä saatavissa vain kausiluonteisesti, päädytään tunti- tai päiväansioita vertaamalla harhaanjohtaviin tuloksiin. Asianlaita on näin syystä, että jälkimmäisessä ryhmässä (esimerkiksi rakennustyöntekijöillä) juuri pienempi työpanoksen käyttömahdollisuus voi olla syynä korkeampiin tunti- tai päiväansioihin. Mainitunlaisten tekijöiden vaihtuksen poistamiseksi olisi työtulot laskettava ns. vuosityöntekijää kohden. Vuosityöntekijän katsotaan tällöin tekevän sen pituisen vuosityöajan, jota kulloinkin kyseessä olevassa elinkeinossa voidaan pitää normaalina.

Työtulojen tasovertailuja suunniteltaessa on lopuksi syytä korostaa, että vertailuun mukaan otettavat tulonsaajaryhmät olisi valittava siten, että niiden vuosityöaika pituutensa, säännöllisyytensä ym. seikkojen puolesta olisi suunnilleen samanlainen. Vertailujen mielekkyyden kannalta on lisäksi tärkeätä kiinnittää valinnassa huomiota työn luonteen, vastuunalaisuuden ja tekijältään vaadittavien ominaisuuksien samanarvoisuuteen mainituissa ryhmissä. Näin siksi, että työtulojen tasoissa vallitsevat eroavuudet aiheutuvat usein osaltaan juuri erilaisista työolosuhteista, työn vaatimasta ammattitaidosta, koulutuksesta, kokemuksesta jne.

3. AIKAISEMISTA TUTKIMUSAIHETTA KOSKEVISTA TUTKIMUKSISTA JA NIISSÄ KÄYTETYISTÄ MENETELMISTÄ

Edellä on luotu katsaus eri tuloihin ja niiden määräytymiseen sekä selvitetty tulotasokäsitteen sisältöä erityisesti työtulojen osalta. Seuraavassa tarkastellaan lähinnä niitä tutkimuksia, jotka ovat koskeneet viljelijäväestön työtulojen tasoa sekä kiinnitetään huomiota käytettyihin tutkimusmenetelmiin. Suuri osa viljelijäväestöön kohdistuneista tulotutkimuksista on kuitenkin tehty perustuen muihin tulokäsitteisiin. Myös näiden tutkimusten valottaminen on katsottu tarpeelliseksi, koska ne kuitenkin sivuavat tutkimusaihetta ja koska niissä sovelletut menetelmät antavat aihetta kannanottoihin.

Useilla viimeksi mainitun tyyppisillä tutkimuksilla on ollut tarkoituksena luoda suuntaa-antava kuva maatalouden ja muiden elinkeinojen kansantulo-osuuksista joko ammatissa toimivan tai koko väestön henkilöä kohti lasketuna. Tällaisia eri maita koskevia vertailuja on suoritettu eräitten kansainvälisten järjestöjen (FAO 1955, 1959 ja 1965, OECD 1964 ja 1967) toimesta. Eräässä FAO:n (1959, s. 94—95) tutkimuksessa on henkilöä kohti laskettua maatalouden kansantulo-osuutta rinnastettu vastaavaan lukuun muun kansantalouden osalta. Saatujen tulotasojen suhdetta on kuvattu »disparity factor'iksi» (FAO 1959, s. 95) nimitetyllä käsitteellä. Mainittu suhdeluku on vaihdellut eri maissa 0.3—0.8 välillä muutamaa äärimmäisyystapausta lukuunottamatta.

KAARLEHTO & DOTY (1965) ovat käyttäneet tutkimuksessaan samantapaista menettelytapaa kuin edellä selvittäessään montako prosenttia varsinaisen maatalouden nettokansantulo-osuus tuotantokustannushintaan suhteessa maataloudessa käytettyyn työpanokseen on vastaavasti lasketusta muiden elinkeinojen kansantulo-osuuden ja työpanoksen suhteesta. Näin saatua suhdelukua on kutsuttu faktoritulosuhteeksi (factor income ratio, KAARLEHTO & DOTY 1965, s. 9), jota on selvitetty kymmenen Euroopan maan osalta kahtena eri ajanjaksona (1951—53 ja 1956—58). Faktoritulo-suhde on ollut neljässä maassa (Hollanti, Belgia, Iso-Britannia ja Tanska) verraten korkea, mutta osoittaa muissa maissa maatalouden kansantulo-osuuden työpanosta kohden jääneen alle puoleen muiden elinkeinojen vastavasta luvusta. Kirjoittajat (KAARLEHTO & DOTY 1965, s. 18—28) ovat

lisäksi pyrkineet analysoimaan tulotaseroihin johtaneita syitä todeten, että tärkeimmät eroja selvittävät tekijät ovat olleet tilakoko sekä tuotos pinta-alayksikköä kohden. Tutkimuksen mukaan syyt faktoritulo-suhteiden vaihteluihin ovat täten löydettävissä lähinnä kunkin maan maatalouden omasta piiristä eikä maatalouden suhteellisella laajuudella talouselämässä ole siihen sanottavaa merkitystä.

CLARK (1951, s. 440—483) on verrannut rahatulujen osuutta kansantulosta (money national income) ammatissa toimivaa henkilöä kohti lasketuna maataloudessa ja muissa elinkeinoissa eräiden maiden osalta. Myös OJALA (1952), HAGEN (1958) ja ALLEN (ref. BELLERBY 1956) ovat suorittaneet vastaavantapaisia tutkimuksia.

Yhdysvaltojen maatalousministeriön julkaisusarjan, *The farm income situation*, laajojen maatalouden tuottoa, kustannuksia ja tuloja käsittelevien tilastojen yhteydessä on toisinaan (mm. 1959, s. 6 ja 1960, s. 38—39) tehty myös tulotasovertailuja. Näiden antama informaatio ei rajoitu ainoastaan varsinaisesta maataloudesta saatuihin tuloihin kuten edellä selostetuissa tutkimuksissa, vaan niissä on selvitetty myös maatalousväestön tulot muista elinkeinoista ja taas vastaavasti muiden väestöryhmien osuus maatalouden nettokansantulosta. Kuitenkin on otettava huomioon, että maatalousväestöön on näissä selvityksissä luettu myös maataloilta asuvat palkatut työntekijät. Mainitun aineiston pohjalta ovat muutamat amerikkalaiset tutkijat suorittaneet erilaisia tulotasovertailuja. Näistä mainittakoon SCHULTZ (1945, s. 98—112), STOCKER (1956) sekä MASUCCI (1960). HATHAWAY (1963) ja RANDALL & MASUCCI (1963) ovat puolestaan esittäneet arvostelua ja parannusehdotuksia sekä vertailumenetelmiin että tilastoihin. Viimeaikaisista tutkimuksista mainittakoon vielä lopuksi HEADY (1965, s. 96—109), joka kansantulo- ja työpanososuuksiin perustuvien vertailujen ohella on tutkinut hintatasoerojen vaikutusta viljelijäväestön ja teollisuustyöntekijöiden kokonaistuloissa työhön osallistuvaa henkilöä kohti laskettuna.

Tutkimuksissa, joissa tulotasovertailu on kohdistunut maatalouden varsinaiseen yrittäjäväestöön on yleensä korostettu niitä teoreettisia vaikeuksia, joita joudutaan kohtaamaan erityisesti silloin, kun vertailtavien ryhmien tulonmuodostus poikkeaa huomattavalta osalta toisistaan. Niinpä kanadalainen maatalouden taloustieteiden tutkijaryhmä (*The report of the first Can. agric. ec. soc. workshop 1956*) on tullut siihen johtopäätökseen, että tulotasovertailuja voidaan mielekkäästi suorittaa eri tavoin erilaisia tarkoituksia varten (vrt. s. 21). Ryhmä katsoo, että luotettavimmat tulokset voidaan saavuttaa silloin, kun vertailuja tehdään tulonmuodostukseltaan samantapaisten ryhmien välillä (esim. viljelijät — muut vastaavanlaiset yrittäjät). Lisäksi on pyritty määrittelemään eräänlainen »oikeudenmukainen tulosuhte» (*fair relationship*) vrt. ed., s. 55—57) viljelijäväestön ja muiden väestöryhmien tulojen välille.

GROVE & KOFFSKY (1949) ovat niinkään puhtaasti teoreettisessa mielessä pohtineet viljelijän tulon määrittelyä tulotasovertailua silmällä pitäen. Heidän käsityksensä mukaisesti olisi rinnastettavissa ryhmissä otettava huomioon kaikki ansaitut tulot.

HOFFMAN & HUME (1965) ovat verranneet toisiinsa viljelijöiden, muiden yrittäjien sekä miespuolisten palkansaaajien ansiotuloja Australian verotilastojen valossa vuosina 1952/53—1961/62. Tutkimuksesta käy ilmi, että tarkastelukauden alussa viljelijöiden keskimääräiset tulot henkeä kohden olivat selvästi korkeammat kuin muilla väestöryhmillä, palkansaaajiin verrattuna jopa kaksinkertaiset. Sen sijaan maatalousyrittäjien tulojen kehitys oli epäedullinen, josta syystä erot olivat ajanjakson lopussa huomattavasti supistuneet muiden yrittäjien tulotason noustessa viljelijöiden edelle. SLATTERY (1966) on suorittanut kansainvälisiä vertailuja viljelijäväestön ja eräiden muiden väestöryhmien välillä. Ensiksi mainitun ryhmän tulotaso on kahtena tutkittuna ajanjaksona (1950- ja 1960-lukujen alkuvuosina) yleensä ollut muiden väestöryhmien tulotason alapuolella tilanteen varsinkin palkansaaajiin verrattuna heikentyessä tutkimuskausien välillä.

Maatalousväestön taloudellista asemaa selvittävä komitea (Komiteanmietintö 1957: 2) on Suomessa tutkinut laajasti viljelijäväestön tulojen muodostumista useihin eri lähteisiin nojautuen. Komitea (Komiteanmietintö 1957: 2, s. 139—141) on pyrkinyt kansantulotilaston sekä eräiden muiden tilastojen pohjalta selvittämään kokonaistulojen (viljelijäväestön osuus nettokansantulosta tuotantokustannushintaan) suuruutta henkilöä kohti ja verrannut tätä vastaavaan tuloon muun väestön osalla. Komitean laskelmien mukaan yli 2 peltotehtaarin tiloilla asuvan viljelijäväestön edellä esitetyllä tavalla saatu tulotaso jäi vuonna 1954 68 %:iin ja silloisten ennakkotilastojen mukaan vuonna 1956 71 %:iin muun väestön tulotasosta.

VIIITA (1964) on tehnyt tulotasovertailun rinnastamalla toisiinsa viljelijäväestön ja palkansaaajien käytettävissä olevia reaalityuloja tulonsaajaperhettä kohden vuodelta 1963. Tämä selvitys, joka tulojen osalta on perustunut osittain kansantulo-, osittain muihin tilastoihin, käsittelee aluksi viljelijätalouksien tulomuodostusta maataloudesta, metsätaloudesta, asuinrakennuksista sekä muista tulolähteistä vuodelta 1960. Kun viljelijätalouksien kokonaistuloista oli erotettu muiden kuin viljelijäperheiden varsinaisten jäsenten ansiot, on viimeksi mainitut tulot eräitä suhdelukuja käyttäen muutettu kuvaamaan vuoden 1963 viimeisen neljänneksen tasoa, jolta ajanjaksolta verrattavat palkansaaajien tulot on määritetty. Palkansaaajilta, joita tutkimuksessa edustaa kaikkiaan kahdeksan erilaista ryhmää, on otettu huomioon palkat erilaisine lisineen kuten tapaturmavakuutukset, lomakorvaukset jne., mutta ei muita tuloja. Rinnastettuaan vertailuryhmien nimellisiä ansiotuloja toisiinsa tekijä on selvittänyt lapsilisien sekä välittömien verojen vaikutuksen eri osapuolien tuloihin ja vähentänyt lopuksi palkan-

saajien tuloista kulutushyödykkeiden jalostus- ja välityskustannuksina 7 % kulutusmenoista. Verrattaessa näin laskettuja reaalityuloja tulonsaajaperhettä kohden todettiin tulotason kaikilla viljelmillä keskimäärin jääneen 5 % pienemmäksi kuin kaikilla palkansaajilla, kun sen sijaan yli 2 peltihehtaarin viljelmillä saavutettiin 6 % korkeampi tulotaso kuin kaikkien palkansaajien osalla. Kulutusyksikköä kohti laskettuna yli 2 peltihehtaarin tilojen viljelijäperheillä oli jokseenkin sama tulotaso kuin kaikilla palkansaajilla.

Selostetun tutkimuksen tulotaso-käsite vastaa pääpiirteissään sitä, mitä edellä luvussa 24 (vrt. s. 21) on esitetty koskien tulojen käytön ja hyvinvoinnin kannalta tehtäviä tulotutkimuksia. Eräät selostetussa tutkimuksessa käytetyt menettelytavat vähentävät kuitenkin saatujen tulosten arvoa. Eri-tyisesti on arvosteltava sitä, että kun viljelijäväestölle on pyritty laskemaan tuloja kaikesta mahdollisesta työajankäytöstä omalla tilalla varsinaisen tuotantotoiminnan ulkopuolella ja sivuansioissa, on palkansaajilta jätetty eräitä tärkeitä tuloeria kuten asuntoetu, oman asunnon rakennustöiden arvo, kaikki sivutoimista saadut palkat ja palkkiot jne. (VIITA 1964, s. 18—21 ja 33—36) kokonaan huomioon ottamatta. Tutkimuksen eräitä ratkaisuja kosketellaan myös jäljempänä.

Maaseudun kulutustutkimuksessa 1959/60 (SVT XXXII: 24, 1962, s. 32—33) on esitetty eräänlainen tulotasovertailu maaseudun palkansaaja- ja maanviljelijäruokakuntien välillä. Tutkimuksen varsinainen tarkoitus on ollut näiden väestöryhmien kulutuksen ja sen rakenteen selvittäminen, josta syystä tuloihin on kiinnitetty huomiota ainoastaan kulutusmenojen suuruuden tarkistamiseksi. Niinpä tiedot viljelijäväestön yrittäjätuloista perustuvat lähinnä rahaliikkeeseen ja ovat siten osaksi epävarmoja. Tulot, kuten kulutuskin, on laskettu pelkästään ruokakuntaa kohti. Mainittujen ruokakuntaryhmien keskimääräiset henkilö- ja kulutusyksikköluvut (4.8 henkilöä ja 4.1 ky/maanviljelijäruokakunta, 3.6 henkilöä ja 2.9 ky/palkansaajaruokakunta) ovat kuitenkin poikenneet niin selvästi toisistaan, että se on vaikuttanut ratkaisevasti saatuun tulokseen, jonka mukaan tulotaso on maanviljelijäruokakunnissa ollut selvästi korkeampi kuin palkansaajaruokakunnissa. Tulot olisikin tällaisessa tapauksessa pitänyt laskea myös kulutusyksikköä kohti (vrt. s. 21). Tulosten vertailukelpoisuutta vähentää edelleen se, että viljelijäväestöä edustava ryhmä koostui suurimmalta osaltaan seka-ruokakunnista, joihin kuului viljelijäperheiden lisäksi muita tulonsaajia (mm. maataloustyöväkeä). Palkansaajaryhmään on sen sijaan sisällytetty eläkeläisten ja vailla ammattia olevien alhaisen tulotason omaavia ruokakuntia.

Eräissä, lähinnä elintason kohdistuneissa tutkimuksissa (FLAGG & LONGMORE 1949, SAULI 1951, BIRD ym. 1958 ja PUTERBAUGH 1961) on käsitelty viljelijäväestön suhteellista tulotasoa kokonaistulojen pohjalta. Näistä SAULI (1951, s. 143—153) ja PUTERBAUGH (1961) ovat myös pyrkineet selvittämään erilaisten hintatasojen vaikutusta vertailuryhmien tuloihin.

Viljelijäväestön työtuloihin ja samalla varsinaisesti tämän tutkimuksen aiheeseen on kohdistanut huomiota BELLERBY (1953 ja 1956), joka pitää työtuloa sopivimpana käsitteenä viljelijäväestön ja muiden väestöryhmien välisissä tulotasovertailuissa, varsinkin, kun kysymyksessä on vertailu yrittäjätulo—palkkatulo (BELLERBY 1953, s. 206). Laajassa tutkimuksessaan BELLERBY (1956) on verrannut viljelijäväestön työtuloa muusta kansantaloudesta saatuihin työtuloihin useassa eri maassa kansantulotilastojen pohjalta. Lähtökohtana on tällöin ollut maatalouden nettokansantulo-osuus tuotantokustannushintaan (total factor income of agriculture). Tästä suureesta on vähennetty työväelle maksetut palkat sekä korko maatalouteen sijoitetulle pääomalle sekä otettu huomioon lisäys, joka aiheutuu arvioitaessa viljelijäperheen kulutukseen käytetyt oman tilan tuotteet maaseudun vähittäishinnoin. Näin saatu vertailutulo (farm incentive income, BELLERBY 1956, s. 16) on jaettu ammatissa toimivien perheenjäsenten lukumäärällä muuntamalla naiset ja lapset miesyksiköiksi (man-equivalents). Vertailutuloa on rinnastettu muista elinkeinoista saatuun, vastaavalla tavalla jaettuun työtuloon (non-farm incentive income), joka edustaa sekä yrittäjien että työntekijöiden yhteenlaskettua työtuloa. Näiden lukujen suhdetta BELLERBY kutsuu nimellä »incentive income ratio». Tilastoista, jotka ulottuvat osaksi viime vuosisadalle, voidaan todeta mainitun suhdeluvun osoittavan viljelijäväestölle jatkuvasti alhaisempaa tulotasoa kuin vertailuryhmälle, joskin tulotasero tutkimuksen loppuvuosina on yleensä pienentynyt. Taseroissa on lisäksi esiintynyt suuria vaihteluita eri maiden ja vuosien kesken.

Muista viljelijäväestön työtuloihin kohdistuneista tutkimuksista mainittakoon ISENBERG (1943), PAARLBERG (1943), NIEHAUS (1943 ja 1948, s. 5—14), SCHWEIZER (1958), SCHOLZ (1963) ja KULSHRESHTHA (1967). PAARLBERG (1943, s. 419—420) vertaa kuten BELLERBYkin ainoastaan maatilalta saatuja työtuloja. NIEHAUS (1948, s. 6) on käyttänyt vertailuissaan sekä työtuloja että kokonaistuloja, joista kuitenkin, yllättävää tosin, on vähennetty vertailuryhmien ravinto- ja asuntomenot. SCHOLZ (1963, s. 446) puolestaan on selvittänyt varsinaisesta maataloudesta saadun työtulon suuruutta työntekijää kohti, johon käsitteeseen sisältyvät myös maksetut palkat, viljelijäväestön luontoiskulutus kuluttajahintatasoon arvioituna ja vähennyseränä korvaus johtotyölle. Näin saatua suuretta on rinnastettu ns. vertailukelpoisten muiden väestöryhmien palkkatuloon työntekijää kohden. KULSHRESHTHA (1967) on verrannut sekä viljelijäperheiden että maatalouden koko työvoiman ansaitsemia työtuloja vastaaviin työtuloihin muissa elinkeinoissa. Ennen vertailua työtulot on laskettu »miesyksikköä» (normalized man-equivalent) kohti. Nämä on senjälkeen muunnettu vuosityöntekijöiksi osa-aikatyön vaikutuksen poistamiseksi. Eri elinkeinojen tuotto- ja kustannuserien erilaisen hintakehityksen eliminoimiseksi työtulot on mitattu myös vuoden 1949

hintatasossa. Edellä mainitulla tavalla laskettujen koko työvoiman työtulojen vertailu osoittaa maatalouden työtulojen suhteen vertailutyötuloihin vaihdelleen vuosien 1941—61 aikana 41—63 %:n välillä.

Varsin perusteellisia selvityksiä maanviljelijöiden työtulojen tasosta on suoritettu Ruotsissa, jossa maatalouden hintajärjestelmä on vuodesta 1956 vuoteen 1965 perustunut tulotasovertailuihin tiettyjen viljelijä- ja teollisuustyöntekijäryhmien välillä (NILSSON & SWEDBORG 1959, s. 16). Kehitys tämänkaltaisen järjestelmän toteuttamiseksi alkoi jo vuonna 1942, jolloin asetettiin komitea pohtimaan Ruotsin maatalouspolitiikan tulevia suuntaviivoja (SOU 1946: 42 sekä 1946: 46). Komitean piirissä verrattiin aluksi maataloustyöväestön tuloja maaseudun eri työntekijäryhmien kuten tie-, metsä-, ojitus- ja uittotyöläisten, mutta myös teollisuuden ruumiillisen työn tekijöiden (grovarbetare) ansiotasoon (SOU 1946: 46, s. 49—51). Tämän jälkeen yritettiin selvittää mahdollista tulotasoaeroa maataloustyöväestön ja viljelijäperheiden välillä. Komitea tutki myös perusteellisesti sitä, kuinka suuria ja millaisen tehokkuuden omaavia tiloja tulisi käyttää viljelijöiden ja muiden väestöryhmien tulojen vertailussa päätyen 10—20 peltihehtaarin viljelmiin, joilla aivan eteläisintä Ruotsia lukuunottamatta olisi myös tarvittavassa määrin metsää (SOU 1946: 42, s. 135—136). Tarkoituksena oli erilaisia maatalouspoliittisia toimenpiteitä käyttäen taata näille ns. tyyppitiloille tasavertainen tulotaso vertailuryhmään nähden.

Kuten sanottu siirryttiin vuoden 1956 alusta tulotasovertailuihin perustuvaan hintajärjestelmään. Tätä ennen jouduttiin tekemään useita tutkimuksia (SOU 1952: 41, SOU 1954: 39 ja SOU 1955: 5) uuteen systeemiin liittyvistä seikoista. Yllä viitattujen komiteanmietintöjen yhteydessä tehdyistä muista selvityksistä mainittakoon LINDAHL & LEMNEN (1944) tutkimus maanviljelijöiden, maataloustyöntekijöiden ja teollisuustyöntekijöiden elinkustannuksista sekä HJELMIN (1952, s. 74—82 ja 1954, s. 270—273), LARSSON & SAMBERGSIIN (1954) ja SAMBERGSIIN (1954) tutkimukset tulotasovertailuun liittyvistä kysymyksistä.

Uuden hintajärjestelmän voimassaoloaikana maatalouspolitiikan keskeisimpänä tavoitteena on ollut taata viljelijäväestölle samanlaiset mahdollisuudet »kohtuullisen» tulotason saavuttamiseen kuin muissa elinkeinoryhmissä ja varmentaa maataloudelle osuus yleisestä elintason noususta (ÅSTRAND 1956, s. 57). Tämän päämäärän saavuttamiseksi on valtiovallan toimenpiteet suunnattu siten, että määrätyn koon ja tehokkuusasteen omaavalle ns. tyyppitilaryhmälle, johon sisältyvät 10—20 peltihehtaarin tilat Etelä- ja Keski-Ruotsin tasankoalueilla, on pyritty turvaamaan tietty tulotasotavoite. Tätä edustaa miespuolisten teollisuustyöntekijöiden paikkakuntakalleusluokissa 2 ja 3 pääammatistaan saavuttama keskimääräinen vuosiansio sosiaalisine etuineen. Tarvittava informaatio viljelijöiden tuloasemasta on saatu vuosittain suoritettavilla selostettujen ryhmien välisillä tulotasovertailuilla.

Vertailtava tulo koostuu viljelijöiden osalla oman tilan tuotantotoiminnasta ja uudistustöistä saaduista työtuloista, työtuloista ajotöissä ym. sivuansioitotoiminnassa oman tilan ulkopuolella sekä ns. »inflaatiovoitosta». Viljelijän työtulo varsinaisesta maataloudesta lasketaan vähentämällä maatalousylijäämää muiden perheenjäsenten työn arvo maatalouspalkkojen mukaisesti hinnoitettuna sekä maatalouteen sijoitetun pääoman korkovaatimus. Viimeksi mainittu saadaan jakamalla pääoma kolmeen yhtäsuureen osaan, joille kullekin on käytetty erisuuria korkoprosentteja (HOLMSTRÖM 1956, s. 115). Työtulo maatilametsätaloudesta pohjautuu sovittuun ratkaisuun, jossa viljelijän työpanos on hinnoitettu metsätyöpalkkojen mukaisesti ja otettu lisäksi huomioon arvioitu korvaus johtotyölle. Myös oman tilan uudistustöistä saadut työtulot ovat laskennallisia. Vertailtavaan tuloon on luettu lisäksi osa maatalousyrityksen pääomatulosta, jota on pidetty ns. »inflaatiovoittona». Tällä »inflaatiovoitolla» tarkoitetaan sitä (NILSSON & SWEDBERG 1959, s. 37—38), että viljelijät rahan arvon heikentyessä saavuttavat ansiotonta hyötyä kiinteistöjen arvojen noustessa yleistä hintakehitystä nopeammin ja vastaavasti velkojen suhteellisten reaaliarvojen alentuessa. Tällaisen kehityksen vallitessa pääoman korkovaatimus muodostuu työtuloa laskettaessa suuremmaksi kuin suoritettut investoinnit edellyttäisivät. Tämän takia pääoman korkovaatimuksesta on vähennetty »inflaatiovoitto», jonka suuruus on empiirisiin tutkimustuloksiin nojautuen voitu päätellä. Mainittakoon lopuksi, että viljelijäperheen luontoiskulutus on vertailussa arvioitu osaksi kuluttajahintoja käyttäen.

HOLMSTRÖM (1966, s. 1—3) on selostaessaan Ruotsin tulovertailujärjestelmää esittänyt näkökantoja siitä, missä tapauksissa olisi syytä käyttää minkilaisia tulotasovertailuja. Hän toteaa, että pyrittäessä saamaan tulotutkimuksella informaatiota maataloustuotteiden hintatason määrittämistä varten, olisi vertailun kohdistuttava rationalisoituihin tiloihin. Tällöin kysymyksessä olisi yrittäjän itsensä työtulon selvittäminen, jota mitattaessa kustannuserät, myös laskennalliset, toisin sanoen korkovaatimus ja muun perheen työn arvo tulisi laskea markkinahinnoin. Tätä pienemmillä tiloilla olisi hänen mukaansa sopivinta käyttää elintasovertailua. Osa-aikaviljelmiä ei tulisi lainkaan ottaa mukaan vertailuihin.

Suomessa viljelijäväestön työtuloja on tutkittu vasta aivan viime aikoina. SAULI (1962) on tehnyt maatalouskomitealle selvityksen Etelä-Suomen alueen 10—25 peltihehtaarin kirjanpitotilojen yrittäjän työtulosta verrattuna miespuolisten teollisuustyöntekijöiden ansiotasoon vuonna 1959. Yrittäjän työtulo on saatu vähentämällä maatalousylijäämää muiden perheenjäsenten työn arvo maatalouspalkkojen mukaan hinnoitettuna sekä maatalaan sijoitetun pääoman korkovaatimus 4 %:n mukaan ja lisäämällä saatuun

lukuun viljelijän arvioitu sivuansiotyötulo sekä erotus, joka syntyy verrattaessa kuluttajahinnoin ja toisaalta tuottajahinnoin laskettua yrittäjäperheen luontoiskulutuksen arvoa toisiinsa.

Tämän kirjoittaja (IHAMUOTILA 1965) on aikaisemmin tehnyt tutkimuksen viljelijän suhteellisesta työtulosta. Selvityksessä on pyritty mittaamaan viljelijän työtulot maataloudesta, metsätaloudesta ja uudistustöistä omalla tilalla sekä sivuansiotöistä ja verrattu saatua kokonaistyötuloa miespuolisten teollisuustyöntekijöiden ansiotasoon sekä vuosi- että tuntiansiopohjalta. Tutkimusaineisto on perustunut maatalousyrittäjien osalta kirjanpitotilojen tuloksiin tilivuosilta 1958/59 ja 1961/62.

Tulotasokomitea (Komiteanmietintö 1966: B 94) on selviteltyt perusteita, joita käyttäen viljelijäväestön ja palkansaajien tulotasoa olisi verrattava toisiinsa. Komitea ehdottaa, että vertailussa olisi mukana toisaalta yli 2 peltohehtaarin tiloilla asuva viljelijäväestö jaoteltuna alaryhmiin peltoalan suuruuden mukaisesti sekä toisaalta lähinnä maaseudun palkansaajat jaoteltuina eri työntekijä- ja toimihenkilöryhmiin. Komitea on esittänyt perusteita työtulojen, kaikkien tuotantoon osallistumisesta saatujen tulojen sekä käytävissä olevien tulojen vertaamiseen. Työtulojen vertailun tulisi kohdistua perheiden tuloihin, joista kuitenkin olisi erotettava itsenäisiksi tulonsaajiksi katsottavien yli 16-vuotiaiden lasten ja mahdollisten sukulaisten tulot. Vertailussa olisi periaatteessa otettava huomioon edellä määriteltyjen perheiden kaikki työtulot, jotka tulisi laskea vuosityöntekijää kohden. Viljelijäväestön maataloudesta saaman yrittäjätulon jakaminen työ- ja pääomatuloksi tapahtuisi muodostamalla aluksi ns. laskennallinen yrittäjätulo, joka saadaan laskemalla yhteen viljelijäperheen laskennallinen työn arvo sekä oman pääoman korkovaatimus. Todellinen yrittäjätulo jaettaisiin sen jälkeen työ- ja pääomatuloksi siinä suhteessa kuin selostetulla tavalla määritetyt palkka- ja korkovaatimukset ovat toisiinsa verrattuna laskennallisessa yrittäjätulossa. Metsätalouden osalla työtulon mittaaminen tapahtuisi puolestaan hinnoittamalla viljelijäperheen työpanos suoraan metsätyöntekijöiden palkoilla. Jaettaessa saadut työtulot lopuksi vuosityöntekijää kohti muodostuisi mainittu käsite tietystä määrästä miesten työpäiviä. Naisten työpäivät olisivat mies-työpäivien kanssa samanarvoisia lasten työpäivien vastatessa puolta mies-työpäivää. Mainittakoon lopuksi komitean esittäneen mielipiteenään, että maatalouden hintajärjestelmän ja yleensäkin hinta- ja palkkapolitiikan soveltamista varten tehtävien tulotasovertailujen tulisi olla työtulojen vertailuja (Komiteanmietintö 1966: B 94, s. 59—60).

4. TUTKITTAVIEN TYÖTULOJEN MÄÄRITTELY

41. Vertailuryhmä ja sen työtulot

Vertailuryhmä, jonka työtuloihin viljelijöiden ansaitsemia työtuloja on tarkoitus rinnastaa, voi edellä johdannossa esitetyn mukaisesti käsittää käytännössä vain palkansaajaryhmiä. Vertailuryhmää valittaessa tulisi kiinnittää huomiota niihin näkökohtiin, joita on aikaisemmin käsitelty tulo-tasoa koskevassa luvussa. Niistä voidaan aluksi tarkastella mahdollisuuksia »elämisolosuhteiden» osalta viljelijäväestöä muistuttavan palkansaajaryh-män muodostamiseksi. Tällöin on tavoitteena lähinnä se, ettei tuloyksikön ostovoima eroaisi vertailtavissa ryhmissä huomattavasti toisistaan ja ettei nimellistulojen vertaaminen täten antaisi erheellistä kuvaa todellisesta tulo-suhteesta. Tämä on tärkeää siksi, ettei reaalityölojen, joissa ostovoiman eroa-vuudet on otettu huomioon, tutkiminen tässä yhteydessä ole laajemmin mahdollista. Selostetun tavoitteen saavuttamista silmällä pitäen voidaan vertailu suunnata johonkin maaseudun palkansaajaryhmään, jollaista ratkai-sua myös tulotasokomitea (Komiteanmietintö 1966: B 94, s. 39—40) on pää-tynyt ehdottamaan esittäen useampiakin tällaisia ryhmiä.

Toisena vertailuryhmälle asetettavana tavoitteena on samantapaisuus sellaisten tekijöiden kuin työn luonteen, vastuunalaisuuden, tekijältään vaa-timien ominaisuuksien yms. suhteen. Tällaisten edellytysten täyttäminen olisi kuitenkin erittäin vaikeata varsinkin, jos vertailukohteen tulisi edustaa jotakin oikeudenmukaiseksi katsottavaa tulotavoitetta, kuten Ruotsin maa-talouden hintajärjestelmään liittyneessä tulotasovertailussa on ollut laita. Koska viljelijöiden ryhmä on tilakoon vaihtelusta johtuen varsin hetero-geeninen tulonhankintamahdollisuuksiin nähden, olisi joko kohdistettava vertailu tilakoon, alueen yms. perusteella ahtaasti rajattuun viljelijäryh-mään tai muodostettava erikokoisten tilojen viljelijäryhmille kullekin oma vertailuryhmänsä. Koska tässä tutkimuksessa vertailuryhmän työtulot esi-tetään ainoastaan jonkinlaisen kiinnekohdan saamiseksi muussa kansan-taloudessa ansaittuihin työtuloihin, ei tämän ryhmän muodostamisperus-teilla ole mainitussa suhteessa ratkaisevaa merkitystä. Kyseessä olevaa ryh-mää muodostettaessa on kuitenkin syytä ottaa huomioon mm., että viljeli-jöiden työpanoksen koostuessa keskimäärin pääasiassa ruumiillisen työn pa-noksesta, olisi työn luonteen puolesta asianmukaista valita vertailuryhmä työntekijöistä. Koska kuitenkin viljelijöiden työpanokseen sisältyy myös vaativampaa johtotyötä, on perusteltavissa kohdistaa huomio vertailuryh-

män puolelta ammattitaitoisiin työntekijöihin. Edellä esitettyihin näkökoh-
tiin nojautuen on tässä tutkimuksessa päädytty teollisuustyöntekijöihin ver-
taltavana palkansaajaryhmänä. Valintaa voitaneen pitää edelleen mielek-
käänä siinä suhteessa, että vertailtavien ryhmien työtulot on tällöin ansaittu
eri elinkeinoista ja vertailu on siten mielekäs nimenomaan tuotantoon osallis-
tumisesta saatujen korvausten kannalta. Lopuksi on todettava, että vertailu
lienee parhaiten perusteltavissa ehkä noin 10—30 peltohehtaarin tiloilla ver-
tailupohjan heiketessä siitä kumpaankin suuntaan. Alle 5 peltohehtaarin
tiloja ei liene lainkaan syytä ottaa mukaan vertailuun, koska niillä asuvan
väestön tulonmuodostuksessa muilla kuin maatilalta saaduilla tuloilla on
usein määräävä asema.

Yli 5 peltohehtaarin tilojen viljelijöiden maataloiltaan ansaitsemia työ-
tuloja voidaan pitää mainitun ryhmän päätyöansioina. Vertailuryhmän työ-
tulojen tulee myös vastaavasti olla vain pääammattista saatuja työtuloja.
Nämä työtulot muodostuvat työajalta maksetuista rahapalkoista niihin liit-
tyvine erilaisine lisineen, joita ovat olosuhde-, henkilökohtaiset, ikä-, yö- ja
vuorotyölisät sekä yli- ja sunnuntaityökorotukset. Palkkaukseen liittyvät
luontoisedut olisi niinkään otettava huomioon samoinkuin vuosilomakorvaus
sekä sairaus- ja vapaapäiviltä maksetut palkat.

Tarkasteltaessa työtuloja tuotannontekijöille saatuina korvauksina syn-
tyy ongelma siitä, minkä tuotannontekijän käytöstä työnantajien sosiaali-
kulut ovat korvausta. Tässä tapauksessa on pääteltävä luetaanko nämä
sosiaalikulut tai mitkä niistä työntekijöiden työpanoksellaan ansaitsemiksi
korvauksiksi vai onko ne ansaittu joillakin muilla panoksilla. Ratkaisun suo-
rittamiseksi on syytä tarkastella, millä tavoin ja minkä ryhmien hyväksi
näillä sosiaalikululla rahoitettavat sosiaaliedut tulevat.

Lakisääteiset sosiaaliedut on jaettavissa näiden etujen saannin ja rahoi-
tuksen puolesta eri ryhmiin. Ensimmäiseksi näistä voidaan tarkastella kan-
saneläke-, lapsilisä- ja sairausvakuutusjärjestelmistä saatavia sosiaalietuja.
Nämä järjestelmät rahoitetaan osaksi työnantajien ns. sosiaaliturvamaksulla
sekä kansaneläke- ja sairausvakuutusjärjestelmien osalta myös osaksi kunkin
tulonsaajan verotettavien tulojensa määrän perusteella suorittamalla veron-
luonteisilla maksuilla. Järjestelmien edut koskevat kaikkia väestöryhmiä ja
etujen, toisin sanoen kansaneläkkeiden, lapsilisien ja sairauskorvausten ja-
kautuminen näiden saajien kesken tapahtuu tyypillisen tulojen uudelleen-
jakoprosessin kautta täysin eri perustein kuin järjestelmien rahoitus. Näin
ollen ei näytä asianmukaiselta lukea työnantajien mainittujen järjestelmien
rahoittamiseksi suorittamia maksuja työntekijöiden työpanoksillaan ansait-
semiksi työtuloiksi. Sopivampi vaihtoehto lienee katsoa nämä maksut erään-
laiseksi työnantajille työvoiman käytöstä aiheutuvaksi erikoisveroksi kuten
taloudellista tukea selvittävä komitea (Komiteanmietintö 1966: B 85, s. 34—
35) on esittänyt.

Työntekijöiden työsuhde-eläkejärjestelmä poikkeaa edellä esitetystä ratkaisevasti sikäli, että se koskee vain palkansaajia ja että siitä saadut eläke-edut, jotka tulevat kunkin palkansaajan hyväksi määrältään tietyissä suhteissa hänelle maksettuun palkkaan, rahoitetaan kokonaan työnantajien tätä tarkoitusta varten suorittamalla maksuilla. Palkansaajien voidaan täten katsoa ansainneen työpanoksellaan mainitun eläke-edun palkkansa lisäksi. Mikäli tällaista järjestelmää ei olisi, työntekijöiden olisi vastaavan eläkkeen saamiseksi säästettävä työnantajien suorittaman maksun suuruinen osa tulostaan. Tulotasokomitea (Komiteanmietintö 1966: B 94, s. 18) on todennut, että tuotantoon osallistumisesta saatuja tuloja verrattaessa olisi kyseessä olevan eläke-edun suuruudeksi vertailuajanjaksona katsottava jonkinlainen tulonsaajille tulevaisuudessa tulevien eläkkeiden nykyarvo. Tämä nykyarvo vastanee melko läheisesti työnantajien suorittamaa työsuhde-eläkevakuutusmaksua, joka näin ollen voidaan lukea työntekijöiden työtuloihin rinnastettavaksi eräksi.

Tapaturma- sekä työttömyysvakuutusjärjestelmät muistuttavat läheisesti työsuhde-eläkejärjestelmää siinä suhteessa, että niissä työnantajien suorittamat maksut tulevat saman elinkeinonalan työntekijöiden hyväksi. Mainitut maksut voidaan näin ollen niinkään rinnastaa työtuloihin.

Vertailuryhmän työtulojen taso saadaan laskemalla edellä määritellyt työtulot sekä vuosityöntekijää että suoritettua työtuntia kohden. Vuosityöntekijä-käsitteellä ymmärretään tällöin teollisuudessa työntekijöille »normaaliksi» katsottavaa keskimääräistä vuosityöaikaa.

42. Viljelijän työtulojen muodostuminen

421. Tutkimuksen lähtökohtakäsité

Viljelijöiden maataloiltaan ansaitsemat työtulot käsittävät maa- ja metsätalouden yrittäjätuloista viljelijöille työtuloksi jäävän osuuden sekä sellaiset laskennalliset työtulot, joita voidaan katsoa ansaittavan osallistumalla työpanoksella oman tilan investointitöihin kuten rakentamiseen yms. Näin saadut kokonaistyötulot olisi laskettava vuosityöntekijää ja suoritettua työtuntia kohden.

Viljelijän työtulojen määräytymistä tutkittaessa on aluksi kiinnitettävä huomiota erityisesti maa- ja metsätalouden osalla siihen, mitä käsitettä pidetään tutkimuksen lähtökohtana. Tähän on olemassa kahdessa suhteessa vaihtoehtoisia ratkaisuja. Näistä toinen koskee vieraan pääoman korkoja ja niiden asemaa tuotannon tekijöille saatuja korvauksia tutkittaessa ja toinen yrityksen omaisuusveroa.

Velkojen korot voidaan tässä tapauksessa joko käsittää kustannuksiksi taikka katsoa pääoman käytöstä saatuun korvaukseen kuuluvaksi. Maataloudessa on täten kysymys siitä, tuleeko viljelijän työtulon muodostamisen perustua maataloustuloon vaiko maatalousyli jäämään. Vaikka pohjautuminen maataloustuloon saattaa vaikuttaa ehkä itsestään selvältä, voi jälkimmäinen vaihtoehto kuitenkin olla eräissä tapauksissa perusteltavissa nimenomaan tarkasteltaessa tuloja tuotannon tekijöille saatuina korvauksina. Näin on luonnollisesti silloin, kun katsotaan esimerkiksi työlle ja pääomalle saatuja korvauksia yrityksen tai elinkeinon kannalta, jolloin mielenkiinto kohdistuu vain mainittuihin korvauksiin sinänsä eikä siihen, mikä osuus niistä kuuluu yrittäjille, mikä työntekijöille, mikä ulkopuolisille rahoittajille jne. Kuitenkin tämä vaihtoehto voi tulla kysymykseen vaikkapa pelkästään viljelijöiden työtuloja selvitettäessä, esimerkiksi, jos katsotaan, että määrätyt vaatimukset (esimerkiksi tilakoon ja rationalisointitasen suhteen) täyttävien tilojen viljelijöille tulisi talouspolitiikan keinoin turvata samanlainen työtulojen taso kuin jollakin vertailuryhmällä. Tällöin voidaan ajatella, että viljelijät mainituntasoisien työtulojen ohella voivat saavuttaa vain sovitun korkokannan mukaisen koron pääomalleen riippumatta siitä, onko yrityksessä käytetty pääoma omaa vai vierasta. Jos vieraasta pääomasta on jollakin tällaisella tilalla jouduttu maksamaan korkoa edellä mainittua korkeamman korkokannan mukaan, jää viljelijälle tarkastelutavasta riippuen joko edellytettyä tasoa alempi korko omalle pääomalle tai vertailuryhmän työtulojen tasoa alhaisempi työtulo. Mainittakoon, että Ruotsin maatalouden hintajärjestelmään liittyvässä tulotasovertailussa on menetelty selostetun periaatteen mukaisesti. Tällöin tietyn tilakoon ja tehokkuusasteen omaavien ns. tyyppitilojen viljelijöiden maataloudesta saamat työtulot on laskettu siten, ettei korkovaatimusta selvitettäessä ole erotettu viljelijän omaa ja vierasta pääomaa toisistaan (SOU 1955: 5, s. 78).

Kun tutkimuksen tarkoituksena on viljelijöiden itsensä saavuttamien työtulojen tutkiminen, on kuitenkin johdonmukaisempaa valita lähtökohdaksite siten, että siihen sisältyvä pääomatulo on niinkään korvausta vain yrittäjien omalle pääomalle. Vieraan pääoman korot on siten luettava kustannuksiksi sellaisina kuin ne todellisuudessa on maksettu. Tällöin ne korot ja niihin rinnastettavat erät (indeksihyvitykset), jotka on suoritettu sukupolven vaihtumisen tai tilan investointien aiheuttamista rasitteista, tulevat huomioon otetuiksi yrittäjätulon määritelmän mukaisesti. Työtulon määrittämisen lähtökohdana on maataloudessa siten maataloustulo. Metsätaloudessa olisi teoriassa perustuttava vastaavasti metsätaloustuloon. Kuitenkin eräät käytännölliset näkökohdat puoltavat viljelijän työtulon mittamista metsätaloudessa kokonaan eri tavalla, kuten seuraavasta luvusta 422 käy ilmi.

Toisena lähtökohtakäsitetä ratkaistaessa esille tulevana kysymyksenä on suhtautuminen yrityksen omaisuusveroon. Yrittäjätuloa laskettaessa välittömiä veroja ei, kuten edellä on todettu, lueta kustannuksiin kuuluviksi, vaan ne on maksettava tuloista. Tarkasteltaessa tuloja niiden ansaitsemisvaiheessa on tällaista menettelyä pidettävä johdonmukaisena, koska verot pääasiassa kohdistuvat saavutettuun tuloon ja ovat sen määrästä riippuvia. Tämä koskee kuitenkin vain tuloveroja, kun sen sijaan omaisuusvero kohdistuu suoranaisesti yritysten tuotannonvälineisiin eikä siten lainkaan riipu tuotannon tuloksesta. MELLEROWICZ (1951, s. 73) onkin asettanut sille kannalle, että omaisuusvero välttämättömiin tuotannonvälineisiin kohdistuvana olisi luettava yrityksen kustannukseksi. Tällaista ratkaisua voidaan perustella käytettäväksi myös yrittäjien työtuloja tutkittaessa, koska työtulojen ansaitseminen ei omassa yrityksessä ole mahdollista ilman tuotanto-omaisuutta ja siten myös siihen liittyvää omaisuusveroa. Toisaalta on kuitenkin todettava, että koska omaisuusveroa pidetään vakautetuksi tuloksi katsottavan pääomatulon lisäverona, olisi johdonmukaisuuden vuoksi käsitettävä sen kohdistuvan myös yrittäjätulon osalta sen pääomatulo-osuuteen. Jos näin katsotaan olevan laita, on omaisuusveroa pidettävä viimeksi mainitun tulosuuden eikä työtulon hankkimiskustannuksena. Tässä tutkimuksessa on asetettu tälle kannalle, joten viljelijän työtuloa muodostettaessa edustaa maataloustulo sellaisenaan lähtökohtakäsitetä maatalouden osalta.

422. Yrittäjätulon jakaminen työtuloksi ja pääomatuloksi

Pyrittäessä mittaamaan viljelijöiden tai yleensäkin yrittäjien omalle työpanokselleen saamaa korvausta joudutaan ottamaan kantaa ongelmalliseen kysymykseen yrittäjätulon jakautumisesta työtuloksi, pääomatuloksi ja yrittäjänvoitoksi. Usein onkin katsottu (WARIS 1945, s. 54 ja Komiteanmietintö 1966: B 94, s. 88), ettei yrittäjätuloa voida jakaa komponentteihinsa siten, että eri tuotannontekijöille saadut korvaukset voitaisiin täsmällisesti määrittää. Näin ollen tunnetaan ainoastaan se, että yrittäjätuloon sisältyy korvausta tietyistä työ- ja pääomapanoksista, joista viimeksi mainittu käsitteä maataloudessa sekä reaali-pääoman että maapohjan panoksen. Sen sijaan taloustieteissä (vrt. SAMUELSON 1951, s. 639—643 ja LENTO 1956, s. 27—29) ei ole päästy yksimielisyyteen siitä, minkä tuotannontekijän panokselle yrittäjänvoitto on korvausta. Varsinkin aikaisemmin on usein esitetty käsitys (KNIGHT, ref. SAMUELSON 1951, s. 641—642), että yrittäjänvoitto olisi korvausta tappionvaaran (riskin) kantamisesta. SAMUELSON (1951, s. 642) toteaa tähän, että mikäli näin katsotaan olevan laita, ei korvausta riskistä voida kuitenkaan pitää omana tuotannontekijätuloryhmänään työtulon, reaali-

pääomankoron ja maankoron tavoin, vaan se sisältyy tietyllä tavalla näihin tuotannontekijätuloihin. MELLEROWICZ (1951, s. 16—17) puolestaan esittää yrittäjänvoiton koostuvan kahdesta eri komponentista, korvauksesta tapionvaaran kantamisesta, mikä ehkä voitaisiin tietysin perustein laskennallisesti arvioida, sekä jäljelle jäävästä osasta, jota hän kutsuu nimellä »erotuskorko» (Differentialrente). Oltiinpa yrittäjänvoiton sisällöstä mitä mieltä hyvänsä, voidaan joka tapauksessa todeta sen olevan »voittoluonteinen» (Gewinncharakter, MELLEROWICZ 1951, s. 17) ja eroavan siinä suhteessa yrittäjänpalkasta ja pääomankorosta. Näitä puolestaan on pidettävä »kustannusluonteisina» sikäli, että ne ovat selvästi korvausta tuotannontekijöille, jotka voivat olla yhtä hyvin vierasta kuin yrittäjän omaa panosta. Edellä esitettyyn perustuen yrittäjätulon voidaan panoksilla saatuja korvauksia tarkasteltaessa katsoa jakautuvan pelkästään työtuloksi ja pääomatuloksi, joihin yrittäjänvoitto tietyllä tavalla sisältyy. Tällainen tarkastelutapa on mielekäs myös tämän tutkimuksen kannalta, koska yritystoiminnalle luonteenomainen, tuotantoedellytysten muutoksista johtuva tulojen vaihtelu heijastuu määrättyssä suhteessa myös työtuloihin.

Maatalousliikkeestä, kuten mistä tahansa yrityksestä, jonka tuotannossa käytetään yrittäjän omaa työtä ja pääomaa, saadun yrittäjätulon voidaan katsoa jakautuvan »todelliseksi työtuloksi» ja »todelliseksi pääomatuloksi» tietyllä tavalla, jonka täsmällinen selvittäminen ei kuitenkaan ole mahdollista. Vaikka yrityksessä käytetyt oman työn ja pääoman määrät tunnettaisiinkin, ei silti voida tehdä tarkkoja johtopäätöksiä mainittujen tuotannontekijöiden panoksille saaduista korvauksista, koska sekä yrittäjien kyvykkyys, työn tehokkuus yms. tekijät että pääomakapasiteetin käyttöaste ovat eri yrityksissä varsin erilaisia. Joillakin yrittäjillä voikin olla juuri edellä mainittuihin seikkoihin perustuva tietynlainen oma käsitys yrityksestä saamastaan työ- ja pääomatulosta. Niinpä esimerkiksi pientilan viljelijä saattaa pitää yritystään lähinnä työpaikkana ja tuloaan vastaavasti pääasiassa työtulona huolimatta yritykseen sidotusta ehkä varsin suurestakin pääomasta. Suurilla tiloilla puolestaan viljelijät kiinnittänevät päähuomionsa paremminkin pääomalle saatuun korkoon kuin työtuloon. Yrittäjätulon jakautumista koskeva tutkimus voikin selostettujen tekijöiden vaikutuksen takia perustua vain sovinnaisratkaisuihin.

Maatalouden liiketuloskäsitteitä koskevassa katsauksessa on edellä (vrt. s. 15—16) käsitelty lyhyesti niitä kolmea vaihtoehtoista menetelmää, joita maanviljelystaloudessa on käytetty maatalousylijäämän ja maataloustulon jakamiseen työlle ja pääomalle saaduiksi korvauksiksi. Työtulon muodostumista tutkittaessa voi näistä menetelmistä tulla kysymykseen lähinnä ne kaksi, joista toisessa lasketaan pääomatulo kiinteän korkokannan mukaista oman pääoman korkovaatimusta käyttäen ja toisessa jaetaan yrittäjätulo tietyllä tavalla määritettyjen työ- ja pääomapanosten arvojen

suhteessa. Ensiksi mainittu tapa on maanviljelystaloudellisessa tutkimuksessa ollut ylipäänsä enemmän käytetty. Aikaisemmin, onkin ollut puhetta tämän menetelmän mukaisesti määritellystä käsitteestä työansio. Maatalous-ekonomian kirjallisuudessa on lisäksi käytetty viljelijän itsensä työansiota kuvaavia, tältä pohjalta määriteltyjä liiketuloksia (FORSTER 1953, s. 411, FAO 1958, s. 57). Samoin on viljelijöiden tai viljelijäväestön ja muiden yhteiskuntaryhmien työtulojen tasoa vertaavissa aikaisemmissa tutkimuksissa (PAARLBERG 1943, s. 419—429, BELLERBY 1956, s. 16 ja 99 sekä SAULI 1962, s. 97) yleensä sovellettu kyseessä olevaa vaihtoehtoa, mihin Ruotsin hintajärjestelmän pohjana olevat tulolaskelmat ovat niinkään perustuneet (SOU 1955: 5, s. 74—78).

Mainittua yrittäjätulon jakomenetelmää ovat useat maanviljelystalouden tutkijat (mm. HJELM 1952 ja BLOHM 1959) pitäneet varsin onnistuneena ratkaisuna erityisesti pien- ja perheviljelmäolosuhteisiin. BLOHM (1959, s. 23—24) perustelee käsitystään sillä, että yrityksen taloudellinen tulos riippuu ennen kaikkea yrittäjän omasta työpanoksesta ja henkilökohtaisista kyvyistä, jonka vuoksi perheviljelmien yksityistaloudellista tulosta mitattaessa olisi käytettävä sellaista käsitettä, joka ilmaisee juuri näille tuotannontekijöille jääneen korvauksen. HJELM (1952, s. 35) puolestaan toteaa työansion sopivaksi liiketulokseksi aina noin 50 peltihehtaarin tiloihin saakka. Työansiota onkin pidettävä asianmukaisena käsitteenä haluttaessa mitata viljelijäperheen työlle jäävää korvausta nimenomaan niillä perheviljelmillä, joille tilakoon ja rationalisoimistason puolesta voidaan asettaa tavoitteeksi sellainen korvaus omalle työlle ja pääomalle kuin näiden tuotannontekijöiden vaihtoehtoisesta käytöstä yhteiskunnassa voitaisiin saada. Juuri tällaisen tavoitteen saavuttamiseen ns. tyyppitiloilla on tähännyt Ruotsin maatalouden hintajärjestelmään liittynyt tulotasovertailu, jossa yrittäjän itsensä työtuloa selvitettyä kaikki kustannukset mukaanluettuna pääoman korkovaatimus ja muiden perheenjäsenten kuin viljelijän palkka-vaatimus on laskettu markkinahinnoin (vrt. NILSSON & SWEDBORG 1959, s. 6). Sen sijaan pienillä tiloilla työansion asianmukainen soveltaminen on hankalampaa, koska on vaikeata määritellä pääomatulon laskemisessa käytettävä korkokanta. Markkinakorkokantojen käyttöä ei nimittäin voitane perustella syystä, että pienillä tiloilla pääomakapasiteetin käyttöaste on usein alhainen, mikä edellyttäisi vastaavasti käypää tasoa alemmaa korkokantaa.

Kyseessä olevaa yrittäjätulon jakamisen menetelmää on arvosteltu siksi, että siinä yrittäjätulossa esiintyvät vaihtelut ilmenevät korostuneena yksinomaan toiselle tuotannontekijälle, tässä tapauksessa työlle saadussa korvauksessa. Pääomatulo puolestaan on tällöin riippuvainen pelkästään pääoman määrästä eikä lainkaan yrittäjätulon suuruudesta. Tutkittaessa työtulojen tasoa erikokoisilla tiloilla useana eri ajanjaksona saattaa toisaalta pääoma-

kapasiteetin erilaisista hyväksikäyttömahdollisuuksista, toisaalta taas ajassa tapahtuvista tuotantoedellytysten muutoksista aiheutuva, työtuloon kasautuva yrittäjätulon vaihtelu huomattavasti vaikeuttaa työtuloissa esiintyvien tasoerojen ja työtulojen kehityksen suunnan estimointia. Pääomakapasiteetin käyttöasteen erilaisuuden aiheuttamaa vaihtelua voidaan pyrkiä vähentämään laskemalla oman pääoman korkovaatimus erikokoisille tiloille eri korkokantojen mukaan. Asianmukaisten perusteiden löytäminen tällaiselle korkotason differentioinnille muodostuisi kuitenkin todennäköisesti erittäin vaikeaksi. Yrittäjätulossa esiintyvä, tuotantoedellytysten muutoksista johtuva vaihtelu, joka maataloudessa on usein huomattava, kohdistuu kyseessä olevassa yrittäjätulon jakomenetelmässä aina pelkästään työtuloon. Koska kuitenkin lienee pidettävä selvänä, että viimeksi mainitusta syystä aiheutuvan vaihtelun tulisi ilmetä kummallekin tuotannon tekijälle saadussa korvauksessa, ei puheena olevalla menetelmällä voida arvioida yrittäjätulon jakautumista »todelliseksi työtuloksi» ja vastaavasti »todelliseksi pääomatuloksi».

Toinen vaihtoehto on jakaa yrittäjätulo laskennallisesti määritettyjen palkka- ja korkovaatimusten suhteessa. Kuten jo aikaisemmin (vrt. s. 15) on mainittu, on tällaista jakotapaa kehittänyt erityisesti MÄKI (1938, s. 101—106). Muuten menetelmä on ollut edellä selostettua vähemmän käytetty; viime aikoina ovat kuitenkin RINTELEN & ZAPF (1958, s. 106—108) sitä eräiltä osin edelleen kehitelleet.

Mainitussa vaihtoehdossa on määriteltävä aluksi laskennallinen yrittäjätulo, jota voidaan myös pitää eräänlaisena yrittäjän vähimmäistavoitetta edustavana suurena. Sitä on kutsuttu seuraavassa tavoitetuloksi. Se saadaan määrittelemällä tietyn markkinahintaisiin perustein viljelijäperheen yrityksessä suorittaman työn arvo (palkkavaatimus), jota seuraavassa kutsutaan tavoitetuloiksi sekä vastaavalla tavalla olettamukseen pohjautuva oman pääoman korkovaatimus eli tavoitepääomatulo. Todellinen yrittäjätulo voidaan jakaa työ- ja pääomatuloksi samassa suhteessa kuin tavoitetulon vastaava jakautuminen tapahtuu. Edellä selostetusta menetelmästä poiketen ilmenevät yrittäjätulossa ajassa tapahtuneet muutokset suhteellisesti samansuuruisina vaihteluina myös työtulossa (ja pääomatulossa). Jos todellinen yrittäjätulo täten esimerkiksi on pienempi kuin tavoitetulo, jäävät sekä työ- että pääomatulo samassa suhteessa vastaavien tavoitetulojen alapuolelle. Tällaista yrittäjätulon jakamismenetelmää voidaankin esitetystä johtuen pitää aikaisemmin mainittujen »todellisten työ- ja pääomatulojen» selvittämisen eräänlaisena korvausmenetelmänä, joten sen on katsottu siitä syystä soveltuvan parhaiten tässä tutkimuksessa käytettäväksi.

Menetelmä, jonka mukaiseen ratkaisuun edellä päädyttiin, soveltuu teoriassa luonnollisesti minkä tahansa yrittäjätulon jakamiseen. Tässä tutkimuksessa sitä on sovellettu kuitenkin vain maataloustuloon. Metsätaloudessa

sen sijaan on käytetty yksinkertaisempaa menetelmää johtuen tulojen mittaamisessa esiintyvistä käytännöllisistä vaikeuksista. Metsätalouden työtulon muodostumista käsitellään jäljempänä.

Ennenkuin maataloustulo voidaan jakaa työ- ja pääomatuloksi valitun menetelmän mukaisesti, on löydettävä perusteet tavoitetyötulon ja tavoitepääomatulon määrittämiselle. Näistä ensiksi mainittu muodostuu viljelijäperheen sekä ruumiillisen että johtotyön arvosta. Ruumiillisen työn arvoa mitattaessa on maanviljelystaloudessa ollut yleisenä käytäntönä, esimerkiksi puhtaan tuoton laskemisessa, hinnoittaa viljelijäperheen työpanos sen mukaisesti, mitä vastaavasta työstä olisi maksettava vieraalle työvoimalle. Tällaista ratkaisua voidaan pitää johdonmukaisena myös tässä tutkimuksessa. Tällöin viljelijäperheen työn arvon tulisi määräytyä lähinnä maatalouspalkkojen mukaisesti. Ratkaisussa on kuitenkin edelleen otettava kanta siihen, käytetäänkö yhdenmukaista hinnoittelua koko perheen työlle vai olisiko työpanokset hinta erilaistettava joko sukupuolen ja iän tai työn laadun vaiko näiden kummankin mukaan.

Mikäli seurataan periaatetta, että työpanoksen hinnoittamisessa olisi pohjauduttava siihen, mitä vieraalle työvoimalle olisi vastaavasta työstä maksettava, ei tunnu asianmukaiselta käyttää samaa työpanoksen hintaa sukupuolesta ja iästä riippumatta. Työpanoksen hinnoittamisessa olisikin teoreettisesti oikein tapa seurata miesten ja naisten todellisia työpalkkoja. Yksinkertaisempi menetelmä on kuitenkin muuntaa naisten ja lasten suorittaman työn määrät (esim. työtunnit) tiettyjä kertoimia käyttäen miestyön määrää vastaaviksi ja hinnoittaa näin saatu muunneltu työpanos miespuolisten työntekijöiden palkoilla. Tällöin voidaan soveltaa maatalouden kannattavuustutkimuksen kertoimia ¹⁾, jotka suurin piirtein vastaavat palkka-suhteita miesten ja naisten välillä.

Mikäli pyritään täsmällisesti noudattamaan periaatetta viljelijäperheen työn hinnan arvioimisesta vieraan työvoiman palkkojen mukaisesti, olisi perheen suorittamat päätyölajit erikseen hinnoitettava vastaavien työalojen palkkoja seuraten. Tällöin saataisiin eri tuotantosuuntaisten tilojen välillä tavoitetyötulossa vallitsevat eroavuudet otettua huomioon — eri työlajien palkoissa esiintyy nimittäin selviä eroja (esim. Sos. aikak.kirja 1965, s. 311) —, millä toimenpiteellä olisi vaikutus myös selvitettävään työtuloon. Tällaista, teoreettisesti perusteltavissa olevaa menetelmää ei kuitenkaan voida käytännössä toteuttaa tilastollisten puutteellisuuksien takia.

Viljelijäperheiden työn hinnan arvioimisessa on lopuksi kiinnitettävä huomiota siihen, voidaanko tätä työtä pitää tehokkuudeltaan samanarvoisena palkatun työn kanssa. Tämä kysymys liittyy varsin läheisesti yrittäjien itse yrityksissään suorittaman työn mittaamisongelmaan. On nimittäin vaikeata todeta liittyykö yrittäjän ja perheen suorittaman työn määrään ja

¹⁾ 1 naisten työtunti = 0.8 ja 1 lasten työtunti = 0.5 miestyötuntia

kuinka paljon tuotantotoiminnan kannalta vähemmän tarpeellista työajan-käyttöä. On kuitenkin oletettavissa, että näin tapahtuu varsinkin pienillä tiloilla. Viljelijäperheen työpanos olisi sen mukaisesti hinnoitettava ainakin pientiloilla jonkin verran käyppiä palkkoja alhaisemmalle, mutta suurilla kenties maatalouspalkkoja ylemmälle tasolle. Tällaisen hinnoittelun suoritamiseksi on kuitenkin erittäin vaikeata löytää asianmukaisia työn arvon määrittämisperusteita. Koska tässä tutkimuksessa sovellettavassa yrittäjän-tulon jakomenetelmässä työtulon suuruus riippuu ennen kaikkea todellisesta yrittäjätulosta, ei tavoitetyötulon määrässä selostetusta syyistä syntyvällä virheellä ole sanottavaa merkitystä.

Ruumiillisen työn arvon lisäksi viljelijäperheen tavoitetyötuloon on sisällytettävä arvioitu korvaus suoritetulle johtotyölle. Johtotyön arvon määrittämiseen liittyy kuitenkin suuria teoreettisia ja käytännöllisiä ongelmia. Teoriassa on ensinnäkin vaikea määritellä mitä johtotyöhön on luettava kuuluvaksi ja toiseksi on hankalaa löytää perusteita työpanoksen hinnoittamiseen, koska nimenomaan tämänkaltaisessa työssä yrittäjien kyvykkyydessä esiintyvät eroavuudet aiheuttavat ilmeisesti huomattavaa vaihtelua työnkäytön tehokkuuteen. Käytännössä taas on korostettava vaikeutta mitata tällaiseen työhön käytetty aika. Todennäköisesti juuri näiden vaikeuksien vuoksi johtotyön arvo on määritetty Suomen, kuten muidenkin pohjoismaiden kannattavuustutkimuksissa kaavamaisesti perustuen tiettyjen asteikkojen mukaisesti peltohehtaaria kohti laskettuihin arvoihin, joihin vaikuttavat mm. yrityksen pääoma ja palkatun työvoiman määrä tilalla (RIDDER ym. 1961, s. 78, 80 ja 83—84). Näin saatujen arvojen suhteesta todellisuuteen ei edellä esitettyyn viitaten ole tarkkaa tietoa. Valitettavasti ei liene sellaisia tutkimustuloksia, jotka osoittaisivat johtotyön arvon mahdollista riippuvuutta tietystä tekijöistä (vrt. HJELM 1952, s. 163—170). Nykyistä asianmukaisempien tietojen hankkiminen edellyttäisi lähtökohtana johtotyöhön käytetyn työajan mittaamista, mihin käytäntöön Suomen maatalouden kannattavuus-tutkimuksessa on tilivuoden 1966 alusta siirrytty mainitun tutkimuksen uudistamista käsitelleen toimikunnan ehdotuksen mukaisesti (Maat.kann. tutk.toimikunnan mietintö 1963, s. 33). Tähän saakka vallinneen tilanteen vuoksi tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan ole muuta mahdollisuutta kuin käyttää kannattavuustutkimuksen soveltamaa menetelmää tavoitetyötuloon liittyvän johtotyön arvioimiseksi.

Tavoitöpääomatulo eli oman pääoman korkovaatimus riippuu osaksi siitä, millä tavoin yrityksen tuotanto-omaisuus on arvioitu, osaksi siitä, millaista korkokantaa käytetään. Yrityksen pääoma-arvon määrittäminen voi tapahtua eri tavoin riippuen arvioinnin tarkoituksesta. Maatalouskirjanpidon ja kannattavuuslaskelmien suorittamista silmällä pitäen maanviljelystaloudessa on yleensä (vrt. MÄKI 1956, s. 204—205) katsottu sopivimmaksi perustua eri omaisuusosien arvon määrittämisessä hankinta- tai jälleenhankinta-

arvoihin, joissakin tapauksissa myös menekkiarvoihin (osa varastoista). Arvioinnin tarkoituksena on tällöin saavuttaa varovaisten markkina-arvojen taso koko maatalousomaisuudelle. Mainittu arviointimenetelmä lienee asianmukaisin myös tämän tutkimusaiheen kannalta katsoen. Arvioinnin suorittaminen käytännössä on kuitenkin kiinteistön osalla useasti vaikeaa. Maatilojen siirtymässä Suomessa varsin yleisesti sukupolvelta toiselle joko ainakin osaksi perintönä taikka sukulaisten välisinä kauppoina voi luotettavien jälleenhankinta-arvojen saanti olla puutteellista. Mainittakoon, että Ruotsissa, jossa maatilojen »vapaat» markkinat lienevät yleisempiä kuin meillä, on tulovertailujärjestelmässä (SOU 1955: 5, s. 74—75) perustuttu kiinteistön osalla toisaalta verotusarvoihin ja toisaalta rinnakkaismenetelmänä markkina-arvoihin. Viimeksi mainitut on saatu muuntamalla verotusarvot ns. kauppahintakertoimella (köpeskillingskoefficient), mikä osoittaa markkina-arvojen suhdetta verotusarvoihin keskimäärin koko maassa. Irtaimisto taas on arvioitu todellisten hankinta- ja jälleenhankinta-arvojen pohjalta.

Yrityksen tuotanto-omaisuuden arvon määrittämisessä on vielä kiinnitettävä huomiota sellaiseen tekijään kuin keskitilakoon pienuudesta johtuvaan pääomakapasiteetin mahdolliseen vajaakäyttöisyyteen. Tällaisessa tapauksessa yrityksen tiettyjen tuotantovälineiden taloudellinen käyttöarvo ei vastaa niiden hankinta- tai jälleenhankinta-arvoja. Myös koko yrityksen arvo taloudellisessa käytössä voi siten poiketa sen kirjanpidollisesta arvosta. Korkovaatimuksen laskemisen ei tällöin ehkä tulisikaan perustua viimeksi mainittuun pääoma-arvoon. Toisena mahdollisuutena olisi käyttää suhteellisen alhaista korkoprosenttia puheena olevalle pääomalle (vrt. s. 43).

Tavoitepääomatulon muodostamisessa käytettävän korkokannan määrittelemisessä voidaan ajatella kahta erilaista vaihtoehtoa, lähtien joko siitä, millaisen korkokannan mukaan olisi maksettava korkoa, jos yritys rahoitettaisiin kokonaan vieraalla pääomalla taikka siitä, millaisen koron yrittäjä saisi sijoittaessaan pääomansa vaihtoehtoihin kohteisiin kansantaloudessa.

Maatalousekonomiassa on korkovaatimuksen laskemisessa perustuttu usein ensiksi mainittuun periaatteeseen, jota jo LAUR (1929, s. 24) suositteli Bukarestin maatalouskongressissa maanviljelystalouden terminologiaa hahmoteltaessa. Myös eri pohjoismaiden maatalouden kannattavuustutkimuksissa (RIDDER ym. 1961, s. 84—87) sovelletut korkoprosentit ovat yleensä pohjautuneet eri lainakorkokantoihin.

Aikaisemmista tutkimusaihetta käsittelevistä tutkimuksista on myös Ruotsin tulovertailujärjestelmässä nojaututtu ensiksi mainittuun vaihtoehtoon. Tällöin ns. kannattavuustutkimuskomitea (SOU 1952: 41, s. 51—52) ehdotti menetelmää, jossa pääoma jaettaisiin kolmeen osaan pitäen silmällä sitä, kuinka suuri riskinvaara kuhunkin näistä osista sisältyy. Tällöin sille osalle kiinteistöä, jota vastaan oli mahdollisuus saada primääristä kiinne-

lainaa (eli 60 %:lle kiinteistön verotusarvoa) oli tarkoitus laskea tällaisen lainan korkokannan mukainen korkovaatimus. Loppuosalle kiinteistöä tuli ehdotuksen mukaan määrittää 0.5 % edellistä korkeampi ja irtaimistolle puolestaan takuu- ja vekseliluoton korko (ränta på borgens- och växellån). Tulovertailusysteemiin siirryttäessä otettiin kuitenkin käytäntöön yksinkertaisempi ja kaavamaisempi menetelmä, jonka mukaisesti pääoma jaettiin kolmeen yhtäsuureen osaan (SOU 1955: 5, s. 78). Yhdelle näistä käytettiin hypoteekkilainan korkoa, toiselle puolta prosenttia mainittua korkeampaa ja kolmannelle takuu- ja vekseliluoton korkoa. Mainittakoon, että tällä tavoin määritetty, koko maatalouden osalle laskettu keskikorko on järjestelmän voimassaoloaikana vaihdellut 4.8—5.1 %:iin.

Maanviljelystaloudessa on kustannuslaskennassa myös käytetty erilaisia korkokantoja eri omaisuusryhmiin sijoitetuille pääomille. Tällöin ei yleensä ole nojaututtu lainakorkokantoihin, vaan on pyritty pitämään pohjana sitä, millainen tappionvaara maatalouden eri omaisuusryhmiin tehtyihin sijoitukseen sisältyy (LAUR & HOWALD 1957, s. 110, FEUERSTEIN 1962, s. 351 ja SKOMROCH 1962, s. 819). Täten vahingonvaaran kantaminen on näissäkin tutkimuksissa yhdistetty korkovaatimukseen, vaikka teoreettiselta kannalta katsottuna onkin kysymyksessä kaksi eri tuotannontekijää (vrt. s. 35). Edellä mainittuihin perusteisiin nojautuneista tutkimuksista voidaan mainita esimerkkeinä MEIMBERG (1956, s. 227), joka esittää pitkän ajan kestäväälle pääomalle 3.5 %:n, keskipitkälle 7 %:n ja lyhytaikaiselle 9 %:n korkokantaa sekä LAUR & HOWALD (1957, s. 110—111), jotka suosittelevat korkoprosenteiksi maalle 3 %, johon rakennusten tai perusparannusten kyseessä ollessa olisi tehtävä ½ %:n lisäys, kaluston osalla 1 %:n ja sadonvaralla 2½ %:n lisäys. Varastoille on ehdotettu 5 %:n ja metsän puustolle 3—3½ %:n korkokantaa.

Toinen mahdollisuus on määritellä oman pääoman korkovaatimus lähtien siitä, minkälaisen koron yrittäjä voisi saada vaihtoehtoisista sijoituksista kansantaloudessa. Tämä vaihtoehto lienee realistisempi tällaisessa tutkimuksessa sovellettavaksi sentähden, että koska maatalousyrityksissä pääoma yleensä on suurimmaksi osaksi yrittäjän omaa pääomaa (vrt. s. 91), olisi viljelijän vaihtoehtoisessa tilanteessa tehtävä ratkaisunsa juuri tämän oman pääoman sijoittamisesta muihin kohteisiin. Myös tulotasokomitea (Komiteanmietintö 1966: B 94, s. 51) on asettunut tälle kannalle.

Aikaisemmissa tätä tutkimusaihetta koskevissa tutkimuksissa BELLERBY (1956, s. 204—209) on perustunut viimeksi esitettyyn vaihtoehtoon. Tutkimuksessaan, jossa omaa ja vierasta pääomaa ei ole erotettu toisistaan, hän on jakanut maatalousomaisuuden kiinteistöön ja irtaimistoon. Jälkimmäiselle on laskettu korkovaatimus 1 %:a korkeamman korkokannan mukaan kuin valtion obligaatioista (consols) olisi saatu. Kiinteistön osalla on ollut perusteena se, mitä viljelijä saisi vuokratessaan kiinteistönsä (agricultural

rent). Niiden maiden kohdalla, jossa maanvuokrajärjestelmää ei sanottavammin esiinny, on vastaava vuokra arvioitu laskemalla tietynsuuruinen korkovaatimus kiinteistöön sijoitetulle pääomalle.

Tässä tutkimuksessa, joka on lähtenyt todellisesta yrittäjätulosta ja jossa vieraan pääoman korot on näin ollen otettu huomioon omana kustannuseränä, on oman pääoman korkovaatimuksen määrittelemisessä pidettävä johdonmukaisimpana ratkaisuna soveltaa yhdenmukaista korkokantaa koko omalle pääomalle. Oman pääoman jakaminen esimerkiksi kiinteistöön ja irtaimistoon muodostuu nimittäin tällaisessa tapauksessa helposti kaavamaiseksi, koska ei ole tietoa siitä, mihin omaisuusryhmiin vieras pääoma on sidottu ja miten oma pääoma vastaavasti jakautuu eri omaisuusryhmien kesken.

Käytettävän korkokannan valitsemisesta on edellä esitetty muutamia esimerkkejä. Lienee joka tapauksessa pidettävä asianmukaisena, että sovellettava korkoprosentti perustuu johonkin todellisuudessa vallitsevaan korkokantaan. Tällöin ei kuitenkaan ole syytä nojautua korkeakorkoisimpiin sijoitusmuotoihin, vaan paremminkin suhteellisen varovaiseen korkotasoon, koska pääomakapasiteetin käyttöaste on maataloudessa yleensä verrattain alhainen. Tähän periaatteeseen nojautuen voidaan yleistä talletuskorkokantaa pitää sopivana tähän tutkimukseen. Mainittakoon, että VIITA (1964, s. 15) on käyttänyt vastaavanlaisessa selvityksessä 5 %:n korkoa omalle pääomalle, kun taas tulotasokomitea (Komiteanmietintö 1966: B 94, s. 51) ei ole katsonut voivansa esittää yleispätevää ehdotusta sovellettavaksi korkokannaksi, mutta on pitänyt talletuskorkoa eräänä mahdollisuutena.

Tavoitepääomatulon mittaamiseen liittyvien ongelmien osalta on vielä viitattava edellä mainittuun pääomakapasiteetin vajaakäyttöisyyteen, joka ilmeisesti lisääntyy tilakoon pienetessä. Tämän tekijän vaikutuksen huomioon ottamiseksi — jos sitä ei tehdä tuotanto-omaisuuden arvoa määritettäessä (vrt. s. 41) — olisi käytettävä korkokanta differentioitava siten, että se aleni tilakoon pienetessä. Tällaisen, teoreettisessa mielessä oikean menettelytavan soveltamiseen käytännössä tuskin kuitenkaan on löydettävissä luotettavia perusteita, jonka vuoksi sitä ei ole voitu käyttää tässä tutkimuksessa. Muodostettava tavoitepääomatulo jää siten pienillä tiloilla liian korkeaksi suuriin verrattuna. Kun samansuuntainen tendenssi oli todennäköinen myös tavoitetyötulon osalla, liittyy koko tavoitetuloon vastaavaa taipumusta. Maataloustulon ja tämän tavoitteeksi asetetun tulon suhteesta saatava kuva on sentähden pienillä tiloilla todellista huonompi suuriin verrattuna. Tämän tutkimuksen kannalta ei kuitenkaan nimenomaan mainittu seikka ole ratkaiseva, vaan se, että tavoitetulon jakautuma, joka määrää myös maataloustulon jakautumisen työtuloksi ja pääomatuloksi, olisi oikea. Koska tilakoon pienentyessä tavoitetulon kummatkin osatekijät muodos-

tuvat oikeata tasoa ylemmiksi, on oletettavissa, ettei tämä asiointi vaikuta sanottavasti tavoitetulon ja siten myös maataloustulon jakautumaan.

Kuten aikaisemmin (vrt. s. 38) on mainittu, puoltavat eräät seikat toisenlaisen menetelmän käyttämistä metsätalouden työtulon määrittämisessä kuin maatalouden osalla edellä on sovellettu. Metsätalouden työtulon mitaamisessa voidaan nimittäin menetellä yksinkertaisesti laskemalla yrittäjän työpanokselle arvo metsätyöntekijöiden yksikköpalkkojen mukaisesti. Ratkaisun perusteluksi voidaan ensinnäkin todeta, että tällöin vältytään niistä puuston arvon mittaamisvaikeuksista, jotka hankaloittavat metsätalouden yrittäjätulon selvittämistä ja jotka heijastuvat aina myös työtuloon, mikäli sen määrittely tapahtuu yrittäjätulon pohjalta. Menetelmää voidaan edelleen perustella sillä, että metsätalouden työpanoksen kohdistuessa näihin aikoihin asti pääasiassa puun korjuuseen, ei sillä ole ollut suoranaista vaikutusta tuotannon määrään ja sitä kautta ratkaisevasti yrittäjätuloon. Tämän näkökohdan huomioon ottaen on oletettavissa, ettei työn »tuotossa» esiinny mainittavia eroavuuksia yrittäjän ja palkatun työntekijän välillä. Juuri tässä suhteessa metsätalous poikkeaa selvästi maataloudesta, jossa yrittäjän työpanos jakautuu suhteellisen tasaisesti koko tuotantokaudelle ja jossa tämän työpanoksen käytöllä saattaa olla ratkaiseva merkitys tuotantoon ja kannattavuuteen.

Menetelmällä on luonnollisesti omat haittapuolensa, joista on mainittava ensinnäkin, että nykyistä rationaalisempaan metsänhoitoon siirryttäessä suhteellisesti yhä kasvava osuus viljelijöiden työpanoksesta metsätaloudessa käytetään erilaisiin metsänhoidollisiin töihin, joille on vaikea löytää asianmukaista hinnoittamisperustetta. Tämän lisäksi menetelmällä ei saada esiin niitä puun korjuussa ansaituissa työtuloissa esiintyviä eroavuuksia, jotka aiheutuvat kyseessä olevan työajin erilaisista rationalisointitasoista erikokoisissa metsälöissä. Näiden haittojen voidaan tuskin kuitenkaan katsoa kumoavan menetelmällä saatavia etuja, ennen kaikkea välttymistä epävarmalta puuston arvon muutosten mittaamiselta.

Ruotsin tulotasovertailujärjestelmässä viljelijöiden maatilametsätaloudesta saamat työtulot on määritetty edellä selostettua menettelytapaa noudattaen. Tällöin viljelijän työpanos on hinnoitettu metsätyöntekijöiden palkoilla. Saatuun suureeseen on lopuksi lisätty johtotyön arvo (Kungl. Maj:ts prop. 147: 1959, Bil. 1, s. 809), joka on laskettu 10 %:ksi metsätalouden kokonaisihmistyökustannuksesta, jossa viljelijäperheen työ on hinnoitettu metsätyöpalkkojen mukaan. Viljelijän työtulo ei täten riipu metsätalousoleman korkovaatimuksesta. Mainittu korkovaatimus on tosin selvitetty ja sisällytetty kustannuksiin. Kun tämä on vähennetty metsätalouden tulosta (s.o. metsätalousohjelmasta), jää edellä esitetyllä tavalla lasketun työtulon ohella jäljelle tietynsuuruinen yli- tai alijäämä, jota ei ole otettu huomioon tulotasovertailussa.

Viljelijän metsätalouden tuotantotoiminnasta ansaitsema työtulo laskeetaan tässä tutkimuksessa edellä esitettyyn nojautuen siten, että yrittäjän vastaava ruumiillisen työn panos hinnoitetaan metsätyöpalkkojen mukaisesti. Metsätyöpalkat (s.o. hakkuu- ja ajotyöpalkat) ovat kuitenkin tilastojen (Sos. aikak.kirja 1957, s. 35) mukaan valtaosaltaan urakkapalkkoja. Niitä ei sentähden voida pitää erityisen sopivina viljelijän työpanoksen hinnoittamiseen, varsinkaan, koska tähän työpanokseen voidaan katsoa sisältyvän omilla tiloilla suoritettua metsänhoitotyötä sekä myös sellaista tuotantotoiminnan kannalta vähempiarvoista työtä, jollaista ei kenties lainkaan teetettäisi vieraalla työvoimalla. Nämä näkökohdat huomioon ottaen on asianmukaista, että viljelijän työpanos hinnoitellaan suhteellisen varovaisen tason mukaisesti. Jotta hinnoittelu kuitenkin perustuisi tiettyihin todellisiin palkkoihin, on tässä tutkimuksessa päädytty soveltamaan käsityökaluin työskentelevien hakkuumiesten palkkoja (s.o. päiväansioita), joita voidaan pitää jonkin verran vastaavia keskimääräisiä palkkoja alempina (vrt. Sos. aikak.kirja 1962, s. 251—252). Saatuun työtuloon on lopuksi lisätty johtotyön arvo määrittämällä se kaavamaisesti 10 %:ksi tilan metsätalouden kokonaisihmistyökustannuksesta laskettuna samoin perustein kuin selostetussa Ruotsin järjestelmässä.

Tässä yhteydessä on lopuksi syytä kiinnittää huomiota erääseen viljelijän työtulon määrittämiseen liittyvään kysymykseen Ruotsin järjestelmässä. Siinä nimittäin luetaan viljelijän vertailtavaan työtuloon paitsi maataloudesta, metsätaloudesta ja eräistä muista tulolähteistä (vrt. s. 29) saatuja työtuloja, myös osa aluperin pääoman korkovaatimukseksi lasketusta erästä, jota on kutsuttu »inflaatiovoitoksi». Tällaiseen menettelyyn on ollut syynä se, että kiinteistöomaisuuden arvot on määritetty lähinnä markkinahinnoin. Koska kiinteistöomaisuuden arvojen on todettu nousseen inflaation vallitessa yleistä hintakehitystä nopeammin ja velkojen reaaliarvojen puolestaan alentuneen, on markkina-arvojen mukaan laskettu pääoman korkovaatimus muodostunut liian korkeaksi siltä osin kuin omaisuuden arvo ei ole vastannut tehtyjä investointeja, vaan on muodostunut mainitusta »inflaatiovoitosta» (Kungl. Maj:ts prop. 147: 1959, Bil. 1, s. 24). Tämän »ylimääräisen» korkovaatimuksen suuruus on empiirisiin tutkimustuloksiin nojautuen voitu todeta keskimäärin 25 %:ksi koko pääoman korkovaatimuksen ja vieraan pääoman korkojen erotuksesta, kun kiinteistöomaisuus on arvioitu markkinahinnoin tai 30 %:ksi, kun vastaava omaisuus on laskettu verotusarvojen mukaan. Mainitun »ylimääräisen» korkovaatimuksen mittaamisessa on perustuttu kahteen ns. »inflaatioefektiin», joista toinen (inflationseffekt 1., Kungl. Maj:ts prop. 147: 1959, Bil. 1, s. 24—25) saadaan laskemalla ensin korkovaatimus todellisia markkina-arvoja vastaavalle pääomalle ja vähentämällä tästä sitten korkovaatimus sille pääomalle, joka muodostuu korotettaessa eri omaisuusryhmien arvoja elinkustannusindeksiin

nousua vastaavasti. Toinen »inflaatioefekti» (inflationseffekt 2.) puolestaan saadaan laskemalla korko elinkustannusindeksillä muunnetun ja alkuperäisen velan määrän erotukselle.

Tarkasteltaessa selostettua kysymystä tämän tutkimuksen kannalta katsottuna on aluksi todettava, että vaikka maatilakiinteistöjen reaaliarvot olisivatkin Suomessa nousseet yleistä hintakehitystä nopeammin, (josta kuitenkin ei ole olemassa tilastotietoja) ei mainitulla seikalla sinänsä ole vaikutusta työtulojen määrään. Vaikutus ilmenee nimittäin vasta siinä tapauksessa, että niitä kiinteistön arvoja, joissa on edustettuna myös mainittua ansiotonta voittoa käytetään perustana korkovaatimusta eli tässä tutkimuksessa tavoitepääomatuloa mitattaessa. Tavoitepääomatulo muodostuu tällöin liian suureksi siltä osin kuin se tulee lasketuksi ansiottoman voiton osalle pääomaa työtulon puolestaan supistuessa. Tämän tutkimuksen perusaineistona olevilla kirjanpitotiloilla kiinteistön arvot on kuitenkin saatu kirjanpitoarviointimenetelmän avulla eivätkä ne vastaa todellisia markkina-arvoja. Sitäpaitsi kannattavuustutkimuksen omaisuusarvoja ei ole nostettu edes yleistä hintakehitystä vastaavasti, mikä käy maatalousmaan osalta ilmi jäljempänä sivulta 86. Näin ollen tässä tutkimuksessa ei oman pääoman korkovaatimukseen sisälly sellaista osuutta, joka olisi aiheutunut korkovaatimuksen laskemisesta ansiottomista voitoista aiheutuneelle, todellisia investointeja vastaanattomalle pääomalle.

423. Yritystoiminnasta saatujen työtulojen jakaminen viljelijän ja avustavien perheenjäsenten kesken

Edellä esitetyllä tavalla määritelty maatalouden työtulo on tavallisesti korvausta paitsi yrittäjän itsensä myös avustavien perheenjäsenten työpanoksille. Mikäli avustaville perheenjäsenille on maksettu palkkaa nimenomaan työsuoritusten perusteella, olisi tämä osuus luonnollisesti vähennettävä sellaisenaan koko perheen työtulosta. Koska tällainen palkanmaksu perheenjäsenille lienee suhteellisen harvinaista eikä siitä sitäpaitsi ole tietoja tilastoissa, olisi koko perheen työtulo jaettava asianmukaisin perustein tietyllä sovinnaisella tavalla yrittäjän ja avustavien perheenjäsenten kesken. Mainittakoon tässä yhteydessä, ettei useimmissa aikaisemmista tutkimuksista (PAARLBERG 1943, s. 419, BELLERBY 1956, s. 16—17 jne.) ole lainkaan esiintynyt tällaista jako-ongelmaa syystä, että ne ovat kohdistuneet koko viljelijäväestön tuloihin, jotka sitten on laskettu joko perhettä tai tietynlaista »työntekijäyksikköä» kohden. Todettakoon lopuksi, että tässä tutkimuksessa jako-ongelma esiintyy vain maataloudessa. Metsätaloudessahan viljelijän työtulo määriteltiin suoraan työpanoksen tietyksi arvoksi kuten edellä on käynyt ilmi.

Sen mukaisesti, mitä edellä tässä tutkimuksessa on esitetty, käsittää määritelty yrittäjätulon työtulo-osuus paitsi viljelijän ja muiden perheenjäsenien ruumiillisen työn panokselle saatua työtuloa, myös korvausta johtotyölle. Mainittu erä on luettava kokonaan viljelijän itsensä työtuloon kuuluvaksi, vaikka onkin mahdollista, että perheen muutkin jäsenet olisivat suorittaneet tähän kategoriaan sisältyvää työtä. Tällainen yrityksen johto, suunnittelu yms. on kuitenkin nimenomaan yrittäjätoimintaan liittyvää työtä, joten yrittäjien työtuloja tutkittaessa on pidettävä johdonmukaisena johtotyölle saadun korvauksen sisällymistä näihin tuloihin. Vastaava periaate on ollut voimassa Ruotsin järjestelmässä (Jordbrukets utr.inst. 1962, s. 14) joskin viljelijän työtulo on laskettu siinä jäännöseränä, johon sekä johto- että ruumiilliselle työlle saadun korvauksen on katsottu sisältyneen.

Ruumiillisesta työstä saadun työtulon jakamiseen on ajateltavissa kahta vaihtoehtoista menetelmää, joko hinnoittaa avustavien perheenjäsenien työpanos tietyn perustein tai jakaa koko työtulo suoritettujen työpanosten arvojen suhteessa viljelijän ja muun perheen kesken. Menetelmiä arvosteltaessa on todettava niiden käyttökelpoisuuden riippuvan osaltaan kulloisenkin tutkimuksen luonteesta ja tarkoituksesta.

Ensiksi mainitussa vaihtoehdossa avustavat perheenjäsenet rinnastetaan palkattuun työvoimaan ja heidän työnsä arvo luetaan kustannukseksi. Tällaista menetelmää voidaan pitää sopivana lähinnä kustannuslaskennan luonteisissa tutkimuksissa, jolloin saavutetaan vertailukelpoisia tuloksia eri tilojen välillä jokaisen näistä joutuessa samaan asemaan riippumatta siitä onko tilalla käytetty avustavien perheenjäsenien työtä tai palkattua työtä.

Selostettua menetelmää on sovellettu Ruotsin maatalouden hintajärjestelmään liittyvässä tulotasovertailussa. Työtulojen määritysmenetelmä on siinä kuitenkin jossain määrin kustannuslaskelmatyyppinen, koska työtuloja laskettaessa tuoton tuli peittää markkinahinnoin laskettuina kaikki kustannukset niihin luettuina avustavien perheenjäsenien arvioitu palkka ja maatalouteen sijoitetun pääoman korkovaatimus. Myös tulotasokomitea (Komiteanmietintö 1966: B 94, s. 52—53) on päätenyt suosittelemaan kyseessä olevan tapaista menetelmää ehdottamassaan tutkimuksessa, joka kohdistuisi viljelijäperheiden työtuloihin, joista on »puhdistettu» yli 16-vuotiaiden lasten ja mahdollisten muiden sukulaisten työtulot. Tutkimuksessa tulisi mainittujen perheenjäsenien työtulot erottaa puheena olevalla menetelmällä. Komitea toteaa kuitenkin kummatkin vaihtoehtoista menetelmistä asianmukaisiksi, mikäli tulotutkimus rajoittuu pelkästään työtuloihin.

Pyrittäessä arvioimaan viljelijäperheiden erikokoisilla tiloilla saavuttamien työtulojen »todellista» jakautumista yrittäjän ja muun perheen kesken ei kyseessä olevaa vaihtoehtoa voida kuitenkaan pitää sopivimpana ratkaisuna. Vaihtoehdon suurimpana heikkoutena on tällöin se, että viljelijäperheen työtulossa esiintyvä, tuotantoedellytysten muutoksista aiheutuva vaih-

telu näkyy pelkästään yrittäjän itsensä työtulossa. Näin ollen yksikköä kohti lasketut viljelijän ja toisaalta avustavien perheenjäsenten työtulot muodostuvat keskenään erilaisiksi tulojen suhteen saattaessa muuttua ennalta tuntemattomalla tavalla. Juuri tästä syystä Ruotsin järjestelmän perusteita pohtinut komitea (SOU 1955: 5, s. 29) ei alun perin suosittelut siellä sittemmin käytännössä ollutta menetelmää. Edelleen on todettava, että verrattaessa toisiinsa yrittäjien työtuloja erikokoisilla tiloilla saadaan helposti vertailukelpoisuudeltaan huonoja tuloksia. Kun sekä pääoman korkovaatimus että avustavien perheenjäsenten palkkavaatimus on määritetty markkinahinnoin, voidaan joutua tilanteeseen, jossa muun perheen työtulo yksikköä kohti laskettuna muodostuu samaksi kahdessa erikokoisten tilojen ryhmässä, kun taas yrittäjien itsensä työtuloihin kasautuu koko yrittäjätuloissa vallitseva tasoero. Mainittakoon esimerkin vuoksi, että suurien tilojen ryhmässä viljelijälle itselleen jäänyt työtulo yksikköä kohden on saattanut ylittää muiden perheenjäsenten arvioidun työtulon. Sen sijaan pienten tilojen ryhmässä yrittäjätulo ei joissakin tapauksissa riitä peittämään markkinahinnoin laskettuja pääoman korkovaatimusta ja muun perheen palkkavaatimusta, jolloin viljelijän itsensä työtulo jäisi negatiiviseksi.

Jälkimmäisessä vaihtoehdossa ei esiinny edellä selostettuja haittapuolia, joten se siinä suhteessa on sopivampi tässä tutkimuksessa käytettäväksi. Tällöin ruumiillisen työn panokselle saatu korvaus muodostuu yksikköä kohti laskettuna samaksi sekä yrittäjän että avustavien perheenjäsenten kohdalla. Sitäpaitsi näiden kummankin työtulon vaihtelut tapahtuvat samassa suhteessa kuin yrittäjätulon vaihtelut (olettaen, että tavoitetyötulon ja tavoitepääomatulon suhde toisiinsa pysyy vakiona). Tätä vaihtoehtoa on edelleen pidettävä johdonmukaisena seurauksena sille ratkaisulle, johon päädyttiin maataloustulon jakamisessa työtuloksi ja pääomatuloksi.

Puheena olevan tapaista menetelmää on tulotutkimuksissa soveltanut VIITA (1964, s. 15—16 ja 23—24) erottaessaan viljelijätalouksien tuloista yli 16.5-vuotiaitten lasten sekä viljelijäperheen mahdollisten sukulaisten työtulot. Työtuloja tutkittaessa menetelmää voidaan pitää sopivimpana kuten edellä on todettu. Näin ei kuitenkaan ole enää asianlaita, jos tutkimus kohdistetaan käytettävissä oleviin tuloihin tai sitä laajempiin käsitteisiin kuten VIITA on tehnyt. Puheena olevan tutkimuksen mukaan viljelijätalouksien käytettävissä olevat tulot jakautuvat yli 16.5-vuotiaitten lasten ja sukulaisten ja toisaalta »varsinaisen viljelijäperheen» (= yrittäjä, aviopuoliso ja alle 16.5-vuotiaat lapset) kesken siten, että ensiksi mainituilla on käytettävissä ainoastaan puheena olevan menetelmän mukaisesti laskettuja työtuloja. Sen sijaan »varsinaiselle viljelijäperheelle» tulee lasketuksi sen osalle tulleiden työtulojen lisäksi kaikki pääomatulot, mm. asuntoetu kokonaisuudessaan. Koska kyseessä olevassa tutkimuksessa tarkastellaan tuloja niiden käytön näkökulmasta eikä tulojen ansaitsemisen kannalta,

olisi sen mukaisesti, mitä aikaisemmin (vrt. s. 21) on esitetty, laskettava käytettävissä olevat tulot ensiksi sitä yksikköä kohden, jossa ne käytetään, toisin sanoen perhettä (eli ko. tutkimuksessa koko viljelijätaloutta) kohti. Vasta sen jälkeen voidaan käytettävissä olevat tulot haluttaessa jakaa esimerkiksi »varsinaisen viljelijäperheen» ja sen ulkopuolelle jäävien kesken vastaavien kulutusyksikköjen lukumäärien perusteella.

424. Viljelijän työtulot itse suoritetuista investointitöistä maatilalla

Tämän tutkimuksen kohdistuessa viljelijöiden maatiloiltaan ansaitsemiin työtuloihin on asianmukaista ottaa huomioon maa- ja metsätalouden tuotantotoiminnasta saatujen työtulojen ohella myös sellaiset laskennalliset työtulot, joita voidaan katsoa saavutettavan tähän tuotantotoimintaan läheisesti liittyvistä työmahdollisuuksista, joita maatiloilla ikäänkuin »luonnostaan» on tarjolla. Tällaiseen työnkäyttöön luetaan tuotantotoiminnassa tarvittavien tuotannonvälineiden valmistaminen ja kunnossapito, jota yrittäjät suorittavat osallistuessaan mm. maa- ja metsätalouden perusparannus-, uudisrakennus-, kaluston uudistus- sekä erilaisiin korjaustöihin. Näistä tuotannonvälineiden korjaus ja kunnossapito luetaan maanviljelystaloudessa maatalouden tuotantotoimintaan ja vastaavat työtulot sisältyvät täten maatalouden yrittäjätulon työtulo-osuuteen, joten ne sentähden ovat jo tulleet otettua huomioon. Edellä selostettujen töiden lisäksi viljelijät käyttävät työpanostaan omien asuinrakennusten, saunojen yms. rakennus- ja kunnossapitotöihin, mahdollisiin käsitöihin, luonnontuotteiden keruuseen jne. Näitä ei kuitenkaan voida pitää maatilatalouteen liittyvänä toimintana, ja koska sitäpaitsi myös vertailuryhmässä suoritetaan vastaavanlaisia töitä, joista saatuja työtuloja ei ole otettu huomioon, on johdonmukaista jättää maatalousyrittäjien tällaiset työtulot tutkimuksen ulkopuolelle.

Edellä selostetuista, tutkimukseen sisältyvistä maa- ja metsätalouteen liittyvistä investointitöistä saadut työtulot ovat oikeastaan yrittäjätuloja, jotka kuitenkin kokonaisuudessaan edustavat työlle saatuja korvauksia. Näiden korvausten arvon määrittämiseen voidaan pyrkiä kahta eri tietä, joko yrittämällä tutkia minkälainen korvaus investoidun pääomahyödykkeen kestoaikanaan antamasta nettotulosta jää yrittäjän tämän pääomahyödykkeen valmistamisessa käyttämälle työpanokselle taikka hinnoittamalla yrittäjän uudistustyön panos suoraan tietyin perustein.

Ensiksi mainitun vaihtoehdon mukaisessa ratkaisussa katsotaan investointiin käytetystä omasta työstä saadun työtulon jakautuvan koko sille ajanjaksolle, jonka mittaisen ajan investoidun pääomahyödykkeen arvioidaan kestävän. Kyseessä oleva työtulo voidaan teoriassa määritellä seuraavalla tavalla: Investoinnin kautta saadun pääomahyödykkeen arvon katso-

taan muodostuneen pelkästään käytettyjen raaka-aineiden ja työpalkkojen (myös mahdollisen perheenjäsenten työn) arvosta; toisin sanoen yrittäjän oman työn arvo ei sisälly lainkaan siihen. Investoinnin avulla saavutettu rationalisoituminen joko lisää yrityksen kokonaistuottoa tai säästää kustannuksia. Täten investoinnin vaikutus näkyy vuosittain määrätyn suuruisena lisäyksenä yrittäjätulossa. Tästä lisäyksestä osa on korkoa edellä mainitulla tavalla määritellylle pääomalle osan puolestaan edustaessa investointityössä käytetylle omalle työpanokselle saatua korvausta. Tulonlisäyksen jakaminen kyseessä oleville tuotannontekijöille voi tapahtua samantapaisilla menetelmillä, joita selostettiin yrittäjätulon jakamista koskevassa luvussa. Puheena oleva menetelmä on kuitenkin käyttökelpoinen vain lähinnä sellaisissa tutkimuksissa, joiden tarkoituksena on jälkikäteen selvittää suoritettujen investointien kannattavuutta ja niillä saatuja tulonlisäyksiä. Tulonlisäysten on siten oltava jo tiedossa. Jos sensijaan halutaan investoinnin teon ajankohtana arvioida sitä korvausta, jonka tulevaisuudessa voidaan katsoa tulevan yrittäjän ko. investoinnissa käyttämän oman työpanoksen osalle, on menetelmän soveltamista pidettävä vaikeana, ellei peräti arveluttavana yrityksenä.

Jälkimmäistä vaihtoehtoa voidaan edellä esitetyn nojalla pitää sopivimpana ratkaisuna tällaisessa tutkimuksessa. Tällöin yrittäjän uudistustyöhön käyttämän työpanoksen arvo määritetään laskennallisesti tietyin perustein, jolloin se näkyy työtulona investoinnin suoritusvuonna. Yrittäjän mainitun työn arvo sisällytetään sitten investoinnissa muodostuneen pääomahyödykkeen arvoon. Investoinnin avulla tulevaisuudessa saatu tulonlisäys, joka on yrittäjän oman työn osuudelle tulevan poiston verran pienempi kuin ensiksi selostetussa vaihtoehdossa, edustaa tällöin kokonaisuudessaan investoinnin pääoma-arvolle saatavaa korkoa. Kyseessä olevaa menetelmää on käytetty niissä aikaisemmissa tutkimuksissa (Kungl. Maj:ts prop. 147: 1959, Bil. 1. s. 9 ja VIITA 1964, s. 18—19), joissa tällaisiin työtuloihin ylipäänsä on kiinnitetty huomiota. Mainittakoon vielä, että tämän vaihtoehdon mukaisen ratkaisun soveltaminen on tämän tutkimuksen empiiristen laskelmien teon kannalta ainoa mahdollisuus syystä, että tutkimusaineistossa, toisin sanoen kirjanpitoiltoilla on käytetty juuri tätä menetelmää. Täten viljelijän investointitöiden arvo heijastuu tietyllä tavalla eri omaisuusarvoihin, poistoihin ja liiketuloksiin, joista sen vaikutuksen puhdistamiseen ei ole olemassa edellytyksiä.

Yrittäjien investointitöihin osallistumisesta saamien laskennallisten työtulojen arvon määrittämisen on kyseessä olevassa menetelmässä perustuttava vaihtoehtoiskustannuksiin. Olisi siis pohjauduttava siihen, mitä vastaavasta työstä olisi maksettava vieraalle työvoimalle. Kun viljelijät suorittavat omilla tiloilla useammanlaatuista uudistustyötä, olisi oikeaan tulokseen pääsemiseksi ehkä sopivinta hinnoittaa eri työlajeihin käytetty työpanos vastaavien palkattujen työntekijäryhmien yksikköpalkkoilla. Tällä tavoin on

menetellyt VIITA (1964, s. 67), joka kuitenkin on käyttänyt hinnoittamisessa työntekijöiden päiväansioita alennettuna 20 %:lla ottaen siten huomioon viljelijöiden alhaisemman ammattitaidon tällaisissa töissä. Suuri osa viljelijöiden suorittamasta investointityöstä on kuitenkin sellaista (esim. maa- ja metsätalouden perusparannustyöt), joille on vaikea löytää sopivaa hinnoitteluperustetta. Tämän vuoksi on katsottu asianmukaiseksi soveltaa kaikelle yrittäjän uudistustyölle yhdenmukaisia hinnoittamisperusteita käyttämällä maataloustyöntekijöiden yksikköpalkkoja. Tähän edellä mainittujen töiden palkkoja alempaan palkkatasoon pohjautumalla tulee samalla otetuksi huomioon, ettei viljelijöiden ammattitaito kyseessä olevissa investointitöissä vastanne tämän alan palkattuja työntekijöitä ja että viljelijät ainakin joissakin töissä (rakennustyöt) suorittanevat apu- ja siirtotöiksi luettavat työt.

43. Tulojen ostovoimassa esiintyvien erojen vaikutus eri väestöryhmien tuloja verrattaessa

Hyödykkeiden ja palvelusten hintatasoissa esiintyy eroavuuksia eri paikkakuntien ja erityisesti asutuskeskusten ja maaseudun välillä. Tällaiset hintatasoerot vaikuttavat tietyllä tavalla tulonsaajien ja väestöryhmien määrättyllä tuloyksiköllä rahoitettavan kulutuksen (harvemmin säästämisen) määrään. Tulon ns. ostovoiman voidaan todeta olevan erilaisen. Edellä luvussa 24 on esitetty, että laajin tulotasovertailu saadaan ottamalla huomioon käytettävissä olevien tulojen ja ilmaisiantien ohella hintatasoerojen vaikutus. Vaikka ostovoiman erojen tarkastelu tavallisesti kytkeytyykin tulonkäyttömahdollisuuksien tutkimiseen, on näillä eroilla katsottava olevan merkitystä myös tulojen ansaitsemisen näkökulmasta katsoen. Konkreettinen ilmaus tästä on yksikköpalkkojen porrastaminen hintatasoltaan erilaisiksi katsottujen paikkakuntaryhmien kesken. Tässä tutkimuksessa on mainituista syistä pidetty tarpeellisena kosketella tulojen ostovoimassa esiintyvien erojen vaikutusta tulotasovertailuissa lähinnä teoreettiselta kannalta.

Niissä aikaisemmissa aihetta koskevissa tutkimuksissa, joissa mainittuun kysymykseen on kiinnitetty huomiota, on asiaa käsitelty toisistaan poikkeavin tavoin. Laskentavaikeuksista johtuen on yleensä tarkasteltu ainoastaan elintarvike- ja asumismenoissa yksikköä kohti esiintyviä eroavuuksia. NIEHAUS (1948, s. 6) ehdottaa niiden osalta jopa sellaista ratkaisua, että vertailuryhmien tuloista vähennettäisiin ennen vertailua asumiseen ja elintarvikkeisiin kuluneet menoerät. Menetelmää on pidettävä varsin hämmästyttävänä, erityisesti, koska sitä on sovellettu myös työtuloihin. Useimmissa aikaisemmissa tutkimuksissa (CLARK 1951, s. 440, SAULI 1962, s. 96 jne.) on menetelty hinnoittamalla viljelijäväestön omalta tilalta saamat hyödyk-

keet kuluttajahinnoin tai on pidetty tällaista ratkaisua asianmukaisimpana (HOLMSTRÖM 1966, s. 5—6). Ruotsin järjestelmässä taas on noudatettu sovinnasta menetelmää hinnoittamalla viljelijäperheen kuluttamat, omalta tilalta saadut kasvinviljelytuotteet tuottajahinnoin, mutta kotieläintuotteet kuluttajahinnoin (HOLMSTRÖM 1956, s. 123 ja Räkenskapsres. från svenska lantbr. skördeår 1960, s. 47). VIITA (1964, s. 51—52) on puolestaan pyrkinyt selvittämään, kuinka paljon palkansaajat joutuvat maksamaan hyödykkeistä (elin-tarvikkeista, polttopuista ja asunnosta) niiden jalostus- ja välityskustannuksina enemmän kuin viljelijäväestö. Tämä ero on vähennetty palkansaajien nimellistuloista ennen tulotasojen vertaamista.

Mitkään edellä selostetut menetelmät eivät ole teoreettiselta kannalta täysin tyydyttäviä. Niissä ei ole otettu huomioon, että eri väestöryhmissä kulutettujen hyödykkeiden ja palvelusten hintojen keskinäiset suhteet vaikuttavat tietyllä tavalla näiden väestöryhmien kulutuksen rakenteen muuttamiseen. Kulutustutkimusten perusteella voidaan esimerkiksi todeta, että viljelijäväestö kuluttaa omalta tilaltaan saatuja tuotteita selvästi enemmän kuin muut väestöryhmät vastaavia hyödykkeitä. Jos nyt pyritään selvittämään sitä ostovoiman suhteellista lisäystä, jonka viljelijäväestö saavuttaa esimerkiksi asutuskeskusten tiettyihin väestöryhmiin nähden mahdollisuudella kuluttaa mainittuja, tuotantokustannushintaan saatuja hyödykkeitä, joudutaan jossain määrin virheellisiin lopputuloksiin hinnoittamalla viljelijäväestön omavaraiskulutus kuluttajahinnoin. Mikäli näiden tuotteiden hintataso olisi viljelijäväestöllä todellisuudessa tällainen, vähenisi niiden kulutus tiettyjen muiden, hintatasoltaan suhteellisesti edullisemmiksi käyneiden hyödykkeiden ja palvelusten kustannuksella.

LINDAHL & LEMNE (1944, s. 38) ovat viljelijäväestön sekä maatalous- ja teollisuustyöntekijöiden elinkustannuksia tutkiessaan pyrkineet aluksi selvittämään seuraavat kolme kysymystä.

1) Kuinka paljon halvemmalla elää maaseudulla asuva maanviljelijä (maataloustyöntekijä) kuin kaupungissa asuva teollisuustyöntekijä?

2) Kuinka paljon halvemmalla elää viljelijä (maataloustyöntekijä) kuin teollisuustyöntekijä maaseudulla?

3) Kuinka paljon halvemmalla teollisuustyöntekijä elää maaseudulla kuin kaupungissa?

LINDAHL & LEMNE (1944, s. 38—39) toteavat, ettei mainittuihin kysymyksiin vastaaminen vielä pysty ratkaisemaan ongelmaa tyydyttävästi, vaan että oikeaan tulokseen pääsemiseksi olisi vertailtavien väestöryhmien kulutusbudjetit laskettava kummankin hintatasossa. Samalle kannalle ovat niinkään päätyneet K. U. PIHKALA (1945, s. 4) ja SAULI (1951, s. 38). Varsinaisista tulotasoverteluihin kohdistuvista tutkimuksista on mainitunlaista

menetelmää soveltanut BELLERBY (1956, s. 247—249) selvittäessään maa-seudun ja kaupunkien vähittäishintatasojen erilaistavaa vaikutusta tulojen ostovoimaan viiden eri maan osalta. Myös tämän kirjoittaja (IHAMUOTILA 1965, s. 71—72 ja 121—122) on aikaisemmin käyttänyt kyseessä olevaa menettelytapaa elintarvikkeiden kohdalla.

Laskettaessa vertailtavien väestöryhmien kulutusbudjetit sekä omassa että vertailuryhmän hintatasossa saadaan suhdeluvut ¹⁾, jotka rajaavat todellisen hintatasoeron. Suhdelukujen geometrisen keskiverron on usein katsottu edustavan oikeata eroa (SAULI 1951, s. 38). Tätä menetelmää on sovellettu myös jäljempänä tässä tutkimuksessa.

Selostettuun menetelmään liittyy siihenkin eräitä vaikeuksia. Niinpä luotettavien tulosten saavuttamiseksi kulutusbudjettien pitäisi perustua suunnilleen samanlaisille tulotasoille, jotapaisi erittäin tarkat hintatilastot ovat edellytyksenä laskelmien onnistumiselle (SAULI 1951, s. 38).

¹⁾ Suhdeluvut ovat: $R_1 = \frac{\sum p_i \cdot q_i}{\sum p_j \cdot q_j}$ ja $R_2 = \frac{\sum p_i \cdot q_i}{\sum p_j \cdot q_j}$, joissa q ilmaisee väestöryhmien i ja j kuluttamien hyödykkeiden ja palvelusten määriä ja p vastaavia hintoja.

5. VILJELIJÄN TYÖTULOJEN MUODOSTUMINEN KIRJANPITOTILOILLA TILIVUOSINA 1956/57—1965

51. Tutkimusaineisto

Tutkimus perustuu maatalouden kannattavuustutkimuksen kirjanpito-tilojen tuloksiin tilivuosina 1956/57—1965. Tutkimuskauden lopulla eli vuoden 1965 alusta tilivuosu muutettiin kalenterivuotta vastaavaksi käsitetyään aikaisemmin aikavälin 1. 7.—30. 6.¹⁾ Tutkimukseen ei sisälly vaihtumiskauden tilivuotta 1964/65, jolloin tilojen lukumäärä oli noin puolet tavallisesta ja jolloin myös tilojen jakautuma eri suuruusluokkiin ja alueille oli jossain määrin poikkeuksellinen.

Kirjanpito-tilat on jaettu kokonsa ja sijaintinsa osalta neljään tilasuuruusluokkaan ja viidelle alueelle. Viimeksi mainitut on esitetty liitteessä 1. Kirjanpito-tilojen jakautuminen suuruusluokittain näkyy taulukossa 1²⁾ ja myös numeerisesti liitteessä 2.

Taulukko 1. Kirjanpito-tilojen suhteellinen jakautuma tilasuuruusluokittain tilivuosina 1956/57—1965

Table 1. Percentage distribution of book-keeping farms by different farm size classes in the fiscal years 1956/57—1965

Tilivuosu <i>Fiscal year</i>	Suuruusl. I alle 10 muunn. peltoha <i>Size class I —10 hectares of arable land</i>	Suuruusl. II 10—25 muunn. peltoha <i>Size class II 10—25 hectares</i>	Suuruusl. III 25—50 muunn. peltoha <i>Size class III 25—50 hectares</i>	Suuruusl. IV yli 50 muunn. peltoha <i>Size class IV 50— hectares</i>	Kaikki tilat <i>All farms</i>
1956/57	35.9	45.8	14.7	3.6	100.0 = 1 159
1957/58	34.5	47.8	13.9	3.8	100.0 = 1 194
1958/59	35.9	47.7	13.0	3.4	100.0 = 1 216
1959/60	33.6	49.5	13.4	3.5	100.0 = 1 188
1960/61	31.9	50.6	14.0	3.5	100.0 = 1 224
1961/62	30.8	51.8	13.9	3.5	100.0 = 1 279
1962/63	29.2	53.6	13.4	3.8	100.0 = 1 267
1963/64	26.8	54.8	14.7	3.7	100.0 = 1 241
(1964/65)	28.8	58.6	9.8	2.8	100.0 = 532)
1965	23.0	55.5	17.5	4.0	100.0 = 1 189

¹⁾ Muutamilla tiloilla tilivuosu on kuitenkin alakanut 1. 4.

²⁾ Lähde: Tutkimuksia Suomen maat. kann. tiliv. 1956/57—1965.

Kirjanpitoiltojen lukumäärä on pysynyt jokseenkin vakinaisena koko tutkimuskauden ajan. Tilojen jakautumassa sen sijaan on tapahtunut muutoksia, mitkä näkyvät erityisesti alimman tilasuuruusluokan tilojen osuuden vähenemisenä ja vastaavasti 10—25 peltohehtaarin tilojen suhteellisen määrän kasvuna.

Kirjanpitoilat muodostavat maassamme ainoan laajemman aineiston, josta saadaan informaatiota maatalouden kannattavuudesta ja viljelijäperheiden tuloista. Tämän vuoksi kirjanpitoiltojen tulosten pohjalta joudutaan usein tekemään johtopäätöksiä tilanteesta maan kaikilla tiloilla. Kuitenkin kirjanpitoilat ovat huomattavasti suurempia kuin maan kaikki tilat. Kun maan kaikkien yli 2 peltohehtaarin viljelmien keskimääräinen muunnetun maatalousmaan ala oli vuoden 1959 maatalouslaskennan aineiston (SVT III: 53, 1962 s. 120—121) mukaan laskettuna 9.29 hehtaaria ja kasvullisen metsämaan ala 30.41 hehtaaria, olivat vastaavien maankäyttölajien alat kirjanpitoiloilla tutkimuskauden aikana seuraavat.

Tilivuosi	Muunn. maatalousmaan ala ha/tila	Kasv. metsämaan ala ha/tila
1956/57	17.23	61.18
1957/58	17.24	62.95
1958/59	16.71	60.61
1959/60	17.15	59.26
1960/61	17.30	57.79
1961/62	17.37	57.70
1962/63	17.54	58.40
1963/64	17.94	57.20
1965	19.04	57.37

Eroavuus keskitilakoossa aiheutuu ennen kaikkea tilojen erilaisesta jakautumisesta suuruusluokkiin. Kirjanpitoiloilla alle 10 peltohehtaarin tilojen osuus koko tilamäärästä on huomattavasti vähäisempi kuin maan kaikilla tiloilla, kun puolestaan kaikissa yli 10 peltohehtaarin suuruusluokissa tilanne on päinvastainen. Lisäksi on todettava, ettei kirjanpitoiloilla ole alle 5 peltohehtaarin tiloja juuri lainkaan. Sitävastoin maan kaikista yli 2 peltohehtaarin tiloista 2—5 peltohehtaarin suuruusluokan osuus muodostaa yli 20 %. Tilakoon mukainen jakautuma maan kaikilla tiloilla vuoden 1959 maatalouslaskennan mukaisesti ja vastaavana ajankohtana (tilivuonna 1959/60) kirjanpitoiloilla sekä keskimääräiset muunnetun maatalousmaan alat kussakin suuruusluokassa käyvät ilmi taulukosta 2.

Kirjanpitoiltojen eri suuruusluokkien keskitilakoot poikkeavat taulukon mukaan varsin vähän maan kaikista tiloista, kun jätetään huomioon ottamatta alle 5 ja yli 100 peltohehtaarin tilat, joita kirjanpitoiloilla ei käytän-

Taulukko 2. Kirjanpitotilojen ja maan kaikkien yli 2 sekä 5—100 peltotehtaarin tilojen jakautuminen suuruusluokkiin sekä keskimääräinen muunneltu maatalousmaan ala kussakin suuruusluokassa vuonna 1959

Table 2. Distribution of book-keeping farms and all farms in the whole country by different farm size classes and the average acreage of arable land per farm in each class in 1959

Suuruusluokka Farm size class	Suuruusluokan osuus % koko tilamäärästä Distribution of farms, per cent			Muunn. maat. maan ala ha/tila Arable land hectares per farm		
	Kirjanpitotilat Book-keeping farms	Maan kaikki Whole country		Kirjanpitotilat Book-keeping farms	Maan kaikki Whole country	
		Yli 2 peltotehtaarin tilat Farms more than 2 hectares	5—100 peltotehtaarin tilat Farms 5—100 hectares		Yli 2 peltotehtaarin tilat Farms more than 2 hectares	5—100 peltotehtaarin tilat Farms 5—100 hectares
I	33.6	71.3	55.5	7.48	5.58	7.51
II	49.5	24.8	38.5	15.46	15.04	15.04
III	13.4	3.4	5.3	34.77	33.44	33.44
IV	3.5	0.5	0.7	67.89	82.48	66.78
Yht. ja keskim. Total and average	100.0	100.0	100.0	17.15	9.29	12.20

nöllisesti katsoen lainkaan ole. Kirjanpitotiloja ja maan kaikkia tiloja saate- taankin näiltä osin hyvin verrata toisiinsa. Jotta vertailukelpoisuus parani- myös kaikkien 5—100 peltotehtaarin tilojen osalta keskimäärin, on tulos- lukujen keskiarvoja laskettaessa annettu kullekin suuruusluokalle painot vastaten maan kaikkien mainitunkokoisten tilojen lukumäärän jakautumista suuruusluokkiin. Kunkin suuruusluokan keskiarvot on puolestaan saatu käyttämällä vastaavasti painoina maan kaikkien tilojen alueittaista jakau- tumaa kussakin suuruusluokassa. Koska kirjanpitotiloilla 25—50 peltotehtaarin suuruusluokan tiloja Etelä- ja Pohjois-Pohjanmaan sekä Koillis- Suomen alueilla on vain muutama, ei niitä ole katsottu voitavan käyttää mainitun suuruusluokan keskiarvoa laskettaessa. Tämä keskiarvo on saatu pelkästään Etelä- ja Sisä-Suomen alueiden perusteella maan kaikkien tilojen vastaavia painoja käyttämällä. 50—100 peltotehtaarin suuruusluokka edus- taa vastaavasti yksinomaan Etelä-Suomen aluetta. — Kaikki tässä tutki- muksessa esitetyt eri suuruusluokkien ja kaikkien kirjanpitotilojen keski- arvot on laskettu selostetulla painotusmenetelmällä ellei toisin ole mai- nittu. Painotuksessa käytetyt suhdeluvut ilmenevät yksityiskohtaisesti liit- teestä 3.

Tässä yhteydessä on lopuksi todettava, ettei selostetun painotusmenetel- män soveltaminen vielä oikeuta yleistämään kirjanpitotilojen tuloksia maan kaikkia tiloja edustaviksi. Menetelmällä saadut tulokset osoittavat ainoas- taan kirjanpitotilojen tuloslukujen keskiarvoja siinä oletetussa tilanteessa,

että kyseessä olevat tilat jakautuisivat eri suuruusluokkiin ja alueille kuten maan kaikki tilat. Menetelmä ei luonnollisestikaan poista kussakin suuruusluokassa kirjanpito-tilojen ja maan kaikkien tilojen välillä mahdollisesti vallitsevaa tasoeroa. On myös huomattava, ettei alle 5 pellohehtaarin tiloista voida tehdä mitään johtopäätöksiä kannattavuustutkimuksen perusteella, jossa on vain muutamia tällaisia tiloja.

52. Tutkimuskaudella vallinneista olosuhteista

Koska tutkimuskausi on verrattain pitkä, ei voitane olettaa sen edustavan olosuhteiltaan poikkeuksellista ajanjaksoa kuten saattaa olla laita lyhyitä aikavälejä koskevissa tutkimuksissa. Tämän vuoksi ei ole tarpeen selostaa yksityiskohtaisesti niitä tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet viljelijäväestön tuloihin tutkimuskaudella. Seuraavassa on luotu vain lyhyt katsaus eräisiin tällaisiin tekijöihin.

Ilmastollisten olosuhteiden vaikutus näkyy parhaiten saavutetuissa sato-tuloksissa. Kokonaisrehuysikkösadot maassamme sekä rehuysikkösadot hehtaaria kohden olivat tutkimuskauden aikana seuraavat.

Vuosi	Rehuysikkösato ¹⁾	
	milj. ry	ry/ha
1956	3 479.5	1 553
1957	3 693.7	1 657
1958	3 871.6	1 728
1959	5 383.3	1 565
1960	4 842.4	2 091
1961	4 511.3	1 936
1962	3 863.2	1 643
1963	4 397.8	1 871
1964	4 099.8	1 723
1965	4 828.6	2 052

Asetelmasta on todettavissa, että varsinkin vuosina 1960 ja 1965 ovat kasvukausien olosuhteet olleet tuotannolle edulliset, mikä on heijastunut selvästi myös saavutettuun taloudelliseen tulokseen kuten jäljempänä todetaan. Vuosina 1957 ja 1962 on tilanne ollut puolestaan päinvastainen johtuen ennen kaikkea liiallisten sateiden aiheuttamista sekä määrällisistä että laatu-tappioista (SVT III: 50, s. 24—25 ja SVT III: 58, s. 14—15).

¹⁾ Lähde: Maatalouden vuositilastot 1956—62 (SVT III: 49—52 ja 56—57). Vuosien 1963—65 tiedot saatu Maataloushallituksen tilastotoimistosta.

Taulukko 3. Maataloustuotteiden tuottajahintaindeksi, maatalouden kustannusten hintaindeksi, kantohintojen indeksi, tukkuhintaindeksi ja elinkustannusindeksi tilivuosina 1956/57—1965 (1956/57 = 100)

Table 3. Indices of agricultural producer prices, operating costs, stumpage prices and general wholesale prices and cost of living in the fiscal years 1956/57—1965 (1956/57 = 100)

Tilivuosi <i>Fiscal year</i>	Maat.tuotteiden tuottajahinta- indeksi ¹⁾ <i>Agricultural producer price index</i>	Maat.kustann. hintaindeksi ¹⁾ <i>Price index of operating costs in agriculture</i>	Kantohintojen indeksi ²⁾ <i>Stumpage price index</i>	Tukkuhinta- indeksi <i>Wholesale price index</i>	Elinkustannus- indeksi <i>Cost of living index</i>
1956/57	100	100	100	100	100
1957/58	103	108	106	106	109
1958/59	107	111	94	117	113
1959/60	114	115	102	117	116
1960/61	116	116	138	121	119
1961/62	116	118	147	122	121
1962/63	120	122	137	125	128
1963/64	127	130	175	128	138
1964/65	144	142	209	142	148
1965 ³⁾	147	144	198	144	151

¹⁾ Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen laskemat indeksit. Luvut edustavat sato vuosien (1. 9.—31. 8.) arvoja.

²⁾ Laskettu havusahapuun, kuusi- ja mäntypaperipuun sekä koivuhalkojen kantohintojen perusteella käyttäen painoina ko. puutavaralajien markkinoille tulleita määriä. Lähteet: MTK:n vuosikert. 1956—65 ja Taloud. katsaus 1957—66.

³⁾ Kalenterivuosi paitsi kantohintaindeksissä, jossa hakkuuvuosi (1. 7. 1965—30. 6. 1966).

Satotulokset antavat ehkä parhaimman kuvan maatalouden fysikaalisten tuotosten vaihteluista. Kotieläintuotannossa vaihtelut (esimerkiksi maitotuotos lehmää kohden) ovat yleensä suhteellisen vähäisiä ja niihin heijastuvat sadoissa tapahtuneet muutokset tietyllä painolla. Tämän vuoksi kotieläintuotoksia ei ole katsottu tarpeelliseksi esittää tässä yhteydessä.

Paitsi fysikaalisia tuotoksia vaikuttavat viljelijäväestön maatilalta ansaitsemiin tuloihin maa- ja metsätalouden tuotteiden hinnat ja vastaavasti kustannusten hinta- ja volyymikehitys. Taulukko 3. antaa kuvan maataloustuotteiden ja kustannusten hintojen, kantohintojen sekä vertailun vuoksi tukkuhintojen ja elinkustannusten kehityksestä tutkimusajanjaksona.

Maataloustuotannon taloudelliset edellytykset ovat taulukon 3. antaman informaation mukaan pysyneet hintasuhteiden puolesta jokseenkin ennallaan tutkimuskauden aikana sen seurauksena, että tuotteiden ja kustannusten hintataso on noussut toisiinsa nähden suunnilleen samalla tavoin. Myös tukkuhintaindeksin muutokset ovat suunnilleen vastanneet edellä mainittuja. Sen sijaan metsätalouden tuotantoedellytykset ovat tältä kannalta katsoen selvästi parantuneet tutkimusajanjakson kuluessa johtuen kanto- hintojen voimakkaasta noususta. On kuitenkin huomattava, että tutkimuskausi edustaa varsin poikkeuksellista tilannetta kantohintojen pitkän ajan

kehityksessä. Tutkimuskauden alussa kantohinnat olivat 1950-luvun alkuvuosien jälkeen aallonpohjassa ja selvästi alle pitkän ajan trendin tason. Sen sijaan tutkimuskauden lopulla hakkuuvuonna 1964/65 saavutettiin huipputaso, josta kantohinnat ovat varsinkin hakkuuvuonna 1966/67 selvästi laskeneet (HEIKINHEIMO ym. 1967, s. 16—17) ja aleneminen näyttää tätä kirjoitettaessa edelleen jatkuvan.

53. Maatalouden ja metsätalouden yrittäjätulot ja niiden kehitys

531. Maataloustulon muodostuminen

Maataloustulon kehitystä tarkasteltaessa on aluksi syytä kiinnittää lyhyesti huomiota kokonaistuoton ja kustannusten tasoon ja kehitykseen tutkimuskautena. Lisäksi on kosketettava eräitä näiden suureiden tasoon laskennallisista syistä vaikuttavia tekijöitä.

Maatalouden kannattavuustutkimuksessa on viljelijäperheen asuinrakennukset luettu käytännöllisistä syistä maatalousomaisuuteen kuuluviksi (Tutk. Suomen maat. kann. tiliv. 1963/64, s. 19). Tämän seurauksena viljelijäperheen laskennallinen asunnonvuokra näkyy kokonaistuotossa ja asuinrakennuksista aiheutuvat kustannukset puolestaan maatalouden kustannuksissa. Tällaista ratkaisua ei voida kuitenkaan periaatteessa pitää oikeana; asunnonvuokraa ei kaikeksi ole katsottava maatalouselinkeinon antamaksi tuotoksi. Viljelijäperheiden asumistasojen ei siten tulisi näkyä maatalouden kirjanpidollisessa tuloksessa. Esitettyihin näkökohtiin nojautuen on seuraavassa pyritty poistamaan asuinrakennusten vaikutus kokonaistuotosta ja kustannuksista.

Asuinrakennusten osuus kirjanpitotilojen koko maatalousomaisuudesta on ollut tutkimuskauden aikana suuruusluokassa I noin neljäsosa ja muissa ryhmissä alle 20 %. Eri tilivuosien välinen vaihtelu on ollut merkityksettömän pieni, mikä kaikkien kirjanpitotilojen keskiarvona todetaan taulukosta 4. Huolimatta asuinrakennusten verraten suuresta osuudesta maatalousomaisuudessa ei niiden vaikutus maatalousylijäämään ole kuitenkaan ollut merkittävä. Asunnonvuokran osuus kokonaistuotosta on yleensä ollut 5 %:n tienoilla tai sen alapuolella, jolloin mainittuun suureeseen on sisältynyt paitsi viljelijäperheen, myös mahdollisen palkatun työväen, eläkeläisten yms. laskennallista tai todellista vuokraa (Tutk. Suomen maat. kann. tiliv. 1963/64, s. 22). Viimeksi mainittua, tosin keskimäärin varsin vähäistä osuutta ei voida erottaa koko asunnonvuokrasta. Kannattavuustutkimus ei ole selvittänyt kaikkia asuinrakennuksista aiheutuvia kustannuseriä. Sen vuoksi ne on määritetty tässä tutkimuksessa kaavamaisella tavalla olettaen asuinrakennus-

Taulukko 4. Asuinrakennusten arvo mk/tila ja osuus % koko maatalousomaisuudesta keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla sekä asunnonvuokra ja asuinrakennuskustannukset ja niiden nettovaikutus maatalousylijäämään

Table 4. Value of farm dwellings mks per farm and their percentage of total agricultural property on the average on all book-keeping farms and computed rent and dwelling costs and their net effect on farm family income

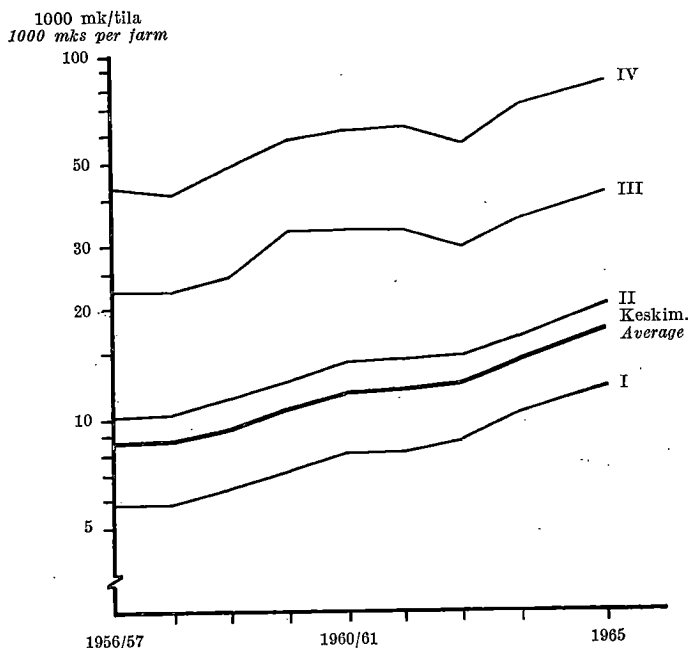
Tilivuosi Fiscal year	Asuinrakennusten arvo Value of dwellings		Asunnon- vuokrat mk/tila Computed rent mks per farm	Asuin- rakennus- kustannukset mk/tila Dwelling costs mks per farm	Edellisten poistamisen nettovaikutus maatalousylijäämään % Net effect of the eli- mination of rent and costs of farm family income in per cent
	mk/tila mks per farm	% maat. omaisuudesta per cent of agr. property			
1956/57	7 483	21.6	476	241	-5.3
1957/58	8 075	22.2	498	247	-5.7
1958/59	8 710	22.4	530	271	-5.3
1959/60	8 962	21.9	544	283	-5.0
1960/61	9 262	21.7	555	308	-3.8
1961/62	9 729	21.5	576	323	-4.2
1962/63	10 368	21.6	596	348	-4.3
1963/64	11 025	21.9	609	378	-3.3
1965	11 857	21.9	651	421	-3.7

kustannusten muodostavan yhtä suuren osuuden koko rakennuskustannuksesta (= rakennusten poisto- ja kunnossapitokustannus) kuin asuinrakennukset käsittävät koko rakennusomaisuudesta. Asuinrakennuksista aiheutuvien tuotto- ja kustannuserien, eli yhteisvaikutukseltaan toisin sanoen asunnonomistustulon, poistamisen jälkeen alkuperäinen kannattavuustutkimuksen laskema maatalousylijäämä on pienentynyt tilakoosta ja tilivuodesta riippuen yleensä 3—6 %. Taulukossa 4. on esitetty asuinrakennusten osuus maatalousomaisuudesta sekä asuinrakennusten »puhdistamisen» nettovaikutus maatalousylijäämään keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla.

Maatalouden kokonaistuotto asunnonvuokrasta puhdistettuna ilmenee eri suuruusluokissa ja kaikilla kirjanpitotiloilla keskimäärin kuviosta 2. sekä tarkemmin liitteistä 4—12.

Kokonaistuotto on lisääntynyt tutkimuskauden aikana kaikissa suuruusluokissa noin kaksinkertaiseksi. Lisäys on kuitenkin ollut suurelta osalta nimellistä yleisen hintatason verrattain huomattavan nousun vuoksi. Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen laskema maataloustuotteiden hintaindeksi on tutkimuskautta vastaavana aikana kohonnut 47 %, minkä perusteella voidaan laskea kokonaistuoton reaalisen kasvun muodostuneen runsaaksi kolmanneksiksi lähtötasosta. Kokonaistuotto on lisääntynyt vuosittain suhteellisen tasaisesti pienillä tiloilla, kun taas tilakoon suurentuessa suhteelliset vaihtelut ovat lisääntyneet pääasiassa sadoissa tapahtuneista muutoksista johtuen.

Asuinrakennuskustannuksista puhdistettu varsinainen liikekustannus on tutkimuskauden kuluessa kohonnut keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla

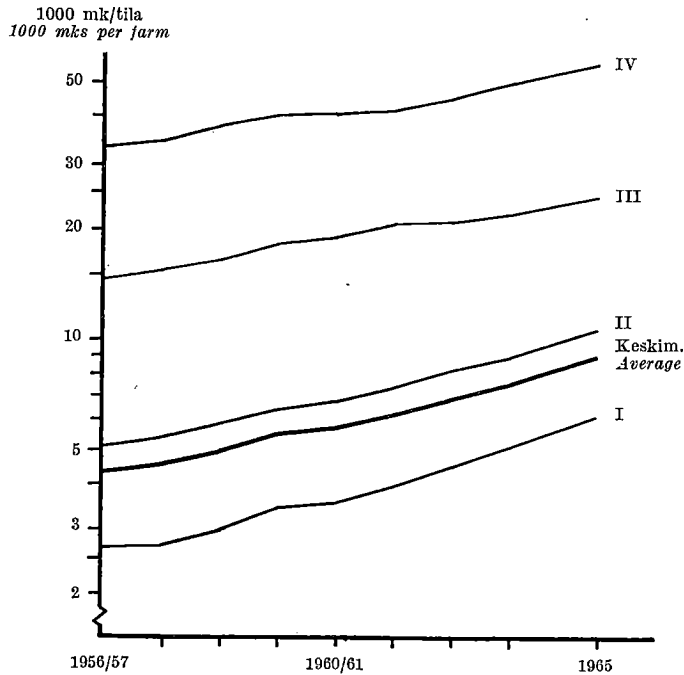

Kuvio 2. Maatalouden kokonaistuoton (ilman asunnonvuokria) kehitys eri tilasuuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla tilivuosina 1956/57—1965 1000 mk/tila (puolilogaritminen koordinaatisto)

Figure 2. Gross return of agriculture in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms in 1956/57—1965 1000 mks per farm (half-logarithmic scale)

samoin noin kaksinkertaiseksi. Kehitys on ollut kaikissa suuruusluokissa suhteellisen tasaista kustannusten kohotessa pienillä tiloilla suhteellisesti jonkin verran enemmän kuin suurilla. Varsinaisen liikekustannuksen kehitys näkyy kuvioista 3. eri suuruusluokkien ja kaikkien kirjanpitotilojen osalta. Mainitulla tavalla laskettujen kokonaistuoton ja varsinaisen liikekustannuksen erotuksen eli asunnosta saadusta nettotulosta puhdistetun maatalousylijäämän kehitys ilmenee puolestaan kuvioista 4. Vastaavat numeeriset lukuarvot on kyseessä olevien suureiden osalta esitetty liitteissä 4—12, joissa on myös tiedot eri alueiden suuruusluokista.

Maatalousylijäämä on lisääntynyt yleensä selvästi tilakoon kasvaessa. Eri tilasuuruusluokkien väliset erot ovat maatalousylijäämässä kuitenkin tuntuvasti pienemmät kuin esimerkiksi kokonaistuoton osalla. Niinpä tutkimuskauden puolivälissä eli tilivuonna 1960/61 kokonaistuotto oli suuruusluokassa IV noin 7.5-kertainen I:een suuruusluokkaan verrattuna vastaavan suhteen oltua maatalousylijäämässä enää n. 4-kertainen. Maatalousylijää-

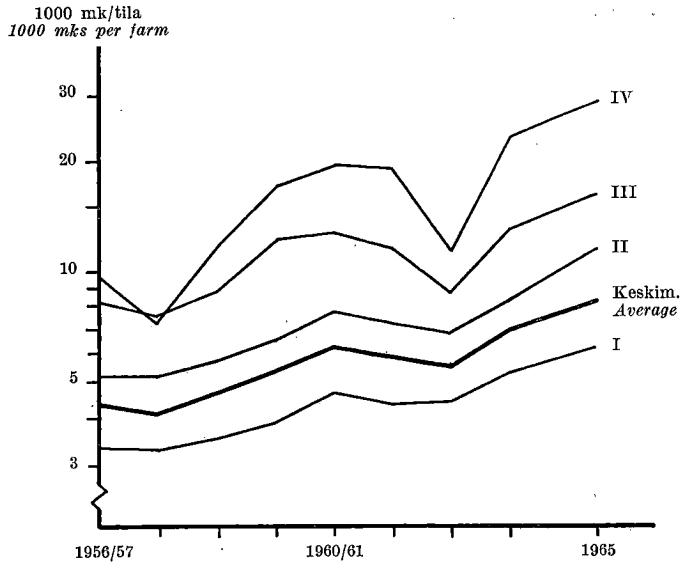

Kuvio 3. Asuinrakennuskustannuksista puhdistetun varsinaisen liikekustannuksen kehitys eri tilasuuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla tilivuosina 1956/57—1965 1000 mk/tila (puolilogaritminen koordinaatisto)

Figure 3. Operating costs of agriculture in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms in 1956/57—1965 1000 mks per farm (half-logarithmic scale)

mässä eri tilasuuruusluokkien välillä vallinnut toisistaan poikkeava kehitys on ollut varsin samanlaista kuin maataloustulossa, jota käsitellään tarkemmin jäljempänä.

Maataloustulo eli maatalouden yrittäjätulo saadaan, kun maatalousylijäämästä vähennetään maatalouteen sijoitetun vieraan pääoman korot. Tällaisia ovat tuotannon rahoittamiseen otettujen lainojen korot ja indeksihyvitykset sekä sukupolven vaihtumisen yhteydessä mahdollisesti syntyneen eläkerasitteen korko-osuus. Korkoihin rinnastettavana eränä on otettava edelleen huomioon vuokratusta maatalousmaasta maksetut vuokrat siitä syystä, etteivät ne sisälly varsinaiseen liikekustannukseen, vaikka toisaalta saatujen pelto- tms. vuokrien vaikutus näkyy kokonaistuotossa. Maatalouskirjanpidossa (Tutk. Suomen maat. kann., tiliv. 1963/64, s. 16) vuokramaan arvo on luettu omana vuokrapääoma-ryhmänään vieraaseen pääomaan ja toiselta puolen myös maatalousomaisuuteen, joten maksetut vuokrat edustavat sikäläkin velkojen korkoihin rinnastettavia eriä.

Kuvio 4. Puhdistetun maatalousyli jäämän kehitys tilasuuruusluokittain ja keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla tilivuosina 1956/57—1965 1000 mk/tila (puolilogaritminen koordinaatisto)

Figure 4. Farm family income in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms in 1956/57—1965 1000 mks per farm (half-logarithmic scale)

Maataloustuloa määritettäessä syntyy ongelmia siitä, mikä osuus vieraan pääoman koroista olisi laskettava varsinaisen maatalouden kustannukseksi. Koska velat kohdistuvat henkilöön, tässä tapauksessa tilan omistajaan eikä elinkeinon, on yleensä vaikeata ellei mahdotontakin päätellä, millä tavoin velkarasite jakautuu maatilan eri tuotannonalojen ja viljelijäperheen yksityistalouden kesken. Kannattavuustutkimuksessa velat on pyritty jaottelemaan toisaalta maatilan, toisaalta taas viljelijäperheen sivuansio- ja yksityistalouden osalle, joskaan jakoperusteet eivät ymmärrettävästikään voi olla täysin ehdottomia. Niinpä voi olla mahdollista, että velkaa on otettu kiinteistöä vastaan, mutta käytetty esimerkiksi yksityistarkoituksiin. Tässä tutkimuksessa on pohjautettu kannattavuustutkimuksen ilmoittamiin ns. maatilan velkojen korkoihin, vuokriin ja eläkerasitteen korkoihin (Kirjanpitotilojen tuloksia tiliv. 1965, s. 35), joiden summa on lopuksi kaavamaisesti jaettu varsinaisen maatalouden ja metsätalouden kesken näihin elinkeinoihin kirjanpitotiloilla sijoitettujen koko pääomien suhteessa. Todellisuudessa jakautuminen tuskin kuitenkaan on esitetyn ratkaisun mukainen. Varsinaisen maatalouden osuus veloista ja siten myös niiden koroista lienee nimittäin suurempi kuin sen osuus maa- ja metsätalousoomaisuuden yhteisarvosta.

Taulukko 5. Maatalouden osuus vieraan pääoman koroista mk/tila sekä maksettujen korkojen korkokanta eri tilasuuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla kirjanpito-tiloilla tilivuosina 1956/57—1965

Table 5. Interests on debts of agriculture, mks per farm, and the rate of interest in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms in 1956/57—1965

Tilivuosi Fiscal year	Maatalouden vieraan pääoman korot mk/tila tilaryhmissä Interests on debts mks per farm in the farm groups					Korkokanta tilaryhmissä Rate of interest in the farm groups				
	I	II	III	IV	Keskim. Average	I	II	III	IV	Keskim. Average
1956/57	109	221	660	1 163	183	4.9	6.8	7.9	8.1	6.2
1957/58	134	242	702	1 322	208	5.3	7.2	7.9	6.3	6.4
1958/59	125	259	628	885	203	4.5	6.4	7.1	7.3	5.7
1959/60	143	276	638	981	221	4.8	6.3	6.9	6.6	5.7
1960/61	149	276	700	1 499	230	4.9	5.7	7.2	6.5	5.5
1961/62	168	333	767	1 764	269	4.5	6.2	7.0	7.1	5.6
1962/63	169	359	830	1 955	283	4.2	5.8	7.2	7.5	5.3
1963/64	171	375	1 032	2 651	304	4.1	5.5	7.3	7.2	5.2
1965	235	540	1 293	3 115	418	4.6	6.1	7.8	8.1	5.8

Tilan hankintaa varten otetuissa lainoissa tosin jakautuma kaiketikin vastaa maatalouden ja metsätalouden koko pääomien suhdetta. Sensijaan varsinaisessa maataloudessa lienee velkapääomaa käytetty myös rakennusten, perusparannusten, kaluston ym. rahoittamiseen, mitä metsätaloudessa tuskin on tapahtunut. Koska mitään tietoa lainapääoman sijoituskohteista kirjanpito-tiloilla ei kuitenkaan ole olemassa ja koska toisaalta velkojen korkojen vaikutus yrittäjätuloon ei ole kovin merkittävä kuten jäljempänä on todettavissa, on katsottu voitavan tyytyä esitettyyn ratkaisuun. Maatalouden osuus vieraan pääoman koroista yms. on esitetty taulukossa 5., jossa on samalla laskettu, minkä korkokannan mukaan vieraalle pääomalle on jouduttu maksamaan korkoa. Vieraan pääoman osuus koko maatalouspääomasta on esitetty jäljempänä luvussa 542.

Taulukossa 5. kiinnittää huomiota vieraan pääoman korkojen huomattavan nopea kohoaminen varsinkin tutkimuskauden loppuosalla. Tähän on syynä paitsi velkapääoman määrän lisääntyminen (vrt. s. 91) myös korkokannan nousu nimenomaan viimeisinä tutkimusvuosina, mikä niinkään ilmenee taulukosta 5. Korkojen ja velkapääoman kasvu on kuitenkin ollut osaltaan nimellistä verrattain voimakkaan inflaation vuoksi. Maksettujen korkojen korkokanta näyttää selvästi alenevan tilakoon pienetessä, mikä todennäköisesti on seurausta suuremmista mahdollisuuksista saada valtion halpalkorkoisia asutus- ym. luottoja.

Maatalousylijämmän ja vieraan pääoman korkojen pohjalta voidaan selvittää maataloustulo, joka on esitetty taulukossa 6. ja eri alueiden suuruusluokkien osalta liitteissä 4—12.

Taulukko 6. Maataloustulo eri suuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla kirjanpito-tiloilla tilivuosina 1956/57—1965, mk/tila

Table 6. Farm family earnings in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms in 1956/57—1965, mks per farm

Tilivuosi Fiscal year	Tilaryhmä — Farm group				
	I	II	III	IV	Keskim. Average
1956/57	3 132	4 941	7 558	8 304	4 058
1957/58	3 090	4 902	6 724	5 998	3 968
1958/59	3 378	5 445	8 311	10 651	4 440
1959/60	3 699	6 250	11 643	15 949	5 111
1960/61	4 495	7 436	12 092	17 868	6 052
1961/62	4 177	6 793	10 724	17 133	5 560
1962/63	4 235	6 417	7 838	9 120	5 269
1963/64	5 058	7 864	11 960	20 351	6 546
1965	5 926	9 603	14 703	25 703	7 863

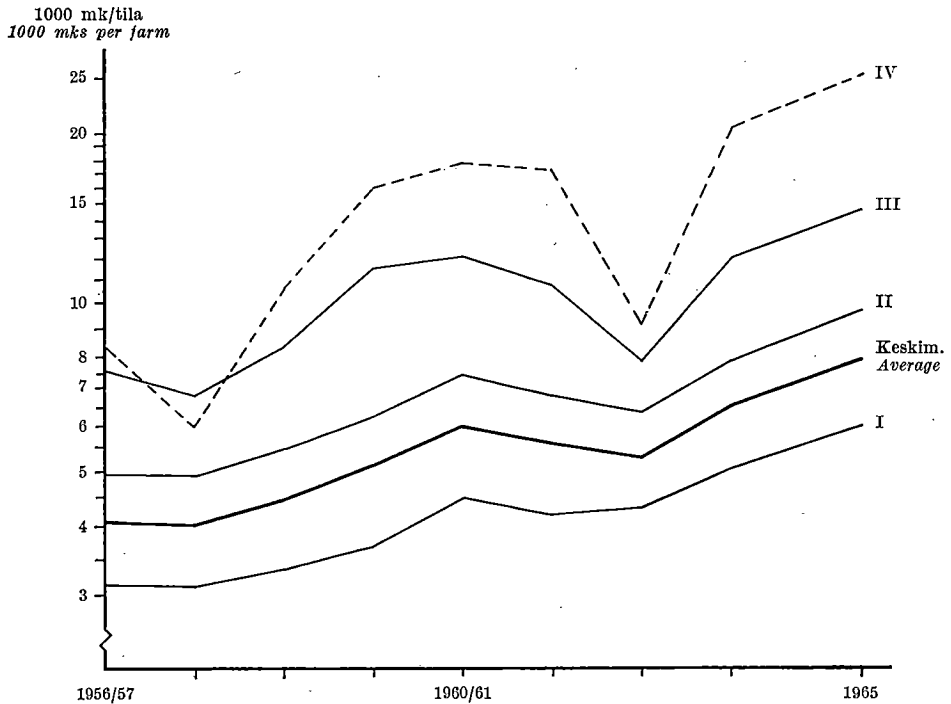
Taulukko 7. Maataloustulo Sisä- (S-S) ja Koillis-Suomen (K-S) alueilla Etelä-Suomen (E-S) alueeseen verrattuna tilasuuruusluokissa I ja II tilivuosina 1956/57—1965

Table 7. Farm family earnings in Central (S-S) and Northeast Finland (K-S) in relation to South Finland (E-S) in the farm size classes I and II in 1956/57—1965

Tilivuosi Fiscal year	Maataloustulo suuruusluokissa — Farm family earnings in the size classes					
	I			II		
	mk/tila alueella E—S mks per farm in E—S	suhdelukuina (E—S = 100) alueilla indices (E—S = 100) in		mk/tila alueella E—S mks per farm in E—S	suhdelukuina (E—S = 100) alueilla indices (E—S = 100) in	
		S—S	K—S		S—S	K—S
1956/57	3 884	74	68	5 348	77	74
1957/58	3 849	74	65	5 411	76	68
1958/59	3 976	82	69	5 910	69	68
1959/60	4 538	74	72	6 854	82	78
1960/61	5 415	75	67	8 412	74	69
1961/62	4 923	79	65	7 858	72	67
1962/63	4 805	86	66	6 792	77	77
1963/64	5 359	91	78	8 061	91	81
1965	6 274	93	77	10 151	88	72

Maataloustulon suuruus, kehitys ja erikokoisten tilojen väliset tasoerot ovat varsin samankaltaisia kuin maatalousylijämissä. Maataloustulon edustaessa sangen keskeistä käsitettä tässä tutkimuksessa on taulukossa 7. pyritty valottamaan kyseessä olevassa liiketuloksessa maan eri osien välillä vallitsevaa tasoeroa.

Maataloustulossa ei Etelä- ja Koillis-Suomen alueiden välillä ole tapahtunut pitkällä tähtäyksellä mainittavampia muutoksia kummassakaan taulukon 7. suuruusluokista. Sen sijaan Sisä-Suomen taso on lähentynyt Etelä-Suomea tutkimuskauden loppuvuosina. Etelä-Pohjanmaan alueella maataloustulo on useimmiten asettunut Etelä-Suomen ja Sisä-Suomen välille ja

Kuvio 5. Maataloustulon kehitys eri tilasuuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla tilivuosina 1956/57–1965 1000 mk/tila (puolilogaritminen koordinaatisto)
 Figure 5. Farm family earnings in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms in 1956/57–1965, 1000 mks per farm (half-logarithmic scale)

Pohjois-Pohjanmaalla taas Sisä- ja Koillis-Suomen välille, mikä on todettavissa liitteistä 4–12. Etelä-Pohjanmaalla maataloustulo on kuten Sisä-Suomessakin noussut tutkimuskauden loppupuolella nopeammin kuin Etelä-Suomessa ylittäen I:ssä suuruusluokassa viimeksi mainitun tilaryhmän tason tilivuosina 1963/64 ja 1965.

Valaisevamman kuvan saamiseksi ajassa tapahtuneista maataloustulon muutoksista on mainitun liiketuloksen kehitys esitetty kuviossa 5.

Kuviosta 5. ilmenevän maataloustulon kehityksen ja siinä esiintyvien piirteiden selventämiseksi on kaikille kirjanpitotiloille keskimäärin sekä kullekin suuruusluokalle estimoitu maataloustuloa koskevat lineaariset trendit. Trendisuorien yhtälöt, regressiokertoimien standardipoikkeamat, regressiokertoimien luotettavuutta ilmaisevat t-arvot ¹⁾ sekä trendifunktioiden selvitysasteet muodostuvat seuraaviksi. Yhtälöissä Y = maataloustulo mk/tila, X = aikasarja, 1, 2, 3, . . . (1956/57 = 1).

¹⁾ t-arvon yhteydessä esitettävä merkki* osoittaa, että regressiokerroin eroaa 95 %:n luotettavuudella tässä tapauksessa nollasta. Merkki ** osoittaa eron luotettavuudeksi 99 % ja merkki *** 99,9 %.

$$\text{Suuruusluokka I: } Y_t = 2\,538 + 315 X; t = 7.91^{***} \\ (40) \quad r^2 = 0.90$$

$$\text{Suuruusluokka II: } Y_t = 4\,138 + 492 X; t = 6.04^{***} \\ (81) \quad r^2 = 0.84$$

$$\text{Suuruusluokka III: } Y_t = 6\,641 + 698 X; t = 2.88^* \\ (242) \quad r^2 = 0.54$$

$$\text{Suuruusluokka IV: } Y_t = 5\,365 + 1\,818 X; t = 3.47^* \\ (524) \quad r^2 = 0.63$$

$$\text{Keskimäärin: } Y_t = 3\,350 + 411 X; t = 6.32^{***} \\ (65) \quad r^2 = 0.85$$

Yhtälöistä on määritetty maataloustulon suhteellinen nousu vuotta kohden trendisuoralta laskemalla regressiokerroin prosentteina maataloustuloa kuvaavan aikasarjan keskiarvosta. Keskinousu on eri suuruusluokissa seuraava.

Suuruusluokka	Maataloustulon keskinousu %-yksikköä/v
I	7.6
II	7.4
III	6.9
IV	12.5
Keskim.	7.6

Kasvu on ollut n. 7—7.5 %-yksikköä vuotta kohden kaikissa muissa tilaryhmissä paitsi IV:ssä suuruusluokassa, jossa nousu muihin verrattuna on ollut lähes kaksinkertainen. On kuitenkin huomattava, että IV suuruusluokka edustaa Etelä-Suomen aluetta eikä se siten ole täysin vertailukelpoinen muihin suuruusluokkiin. Myös trendifunktion maataloustulon kehityksestä antaman kuvan luotettavuus vähenee selvästi siirryttäessä I:stä ja II:sta suuruusluokasta suurempiin tiloihin kuten funktion selvitysaste (r^2) osoittaa. Kun selvitysaste I:ssä suuruusluokassa on 90 %, pystyy trendifunktio selvittämään yli 50 peltohehtaarin tiloilla vain runsaat 60 % ja 25—50 peltohehtaarin tiloilla enää hieman yli puolet maataloustulon muutoksista. Loppuosa riippuu satunnaisista tekijöistä, todennäköisesti ennen kaikkea sääsuhteista. Tämä satunnaisvaihtelu näkyy erityisesti viimeksi mainittujen tilaryhmien osalta kuviossa 5. eri vuosien arvojen selvinä vaihteluina. Oletukselle, että maataloustulon satunnaisvaihtelut olisivat ensi sijassa sääsuhteiden aiheuttamia, saadaan tukea tarkasteltaessa kuviota 5., jossa mm. katokesän 1962 vaikutus näkyy selvästi tilivuoden 1962/63 tuloissa samoin kuin sadesyksen 1957 vaikutus heijastuu vastaavaan tilivuoteen. Vaihtelu korostuu kummassakin tapauksessa tilakoon kasvaessa johtuen säille alttiin kasvinviljelytuoton osuuden lisääntymisestä kokonaistuotossa.

Maataloustulon kehitystä tarkasteltaessa on lopuksi todettava, että tutkimusajanjakson valinta saattaa merkittävästi vaikuttaa trendiyhtälöihin ja niinmuodoin myös keskimääräisestä tulonmuutoksesta aikayksikköä kohti saatuun kuvaan. Selvänä esimerkkinä tästä voidaan mainita, että mikäli tutkimus päätettäisiin tilivuoteen 1963/64, vaikuttaisi tämä trendisuoran kaltevuutta muuttavasti jo siinä määrin, että trendiltä laskettu maataloustulon nousu jäisi keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla 6.6 %:iin vuotta kohden eli yhtä täyttä prosenttiyksikköä pienemmäksi kuin erittäin hyvän tuloksen antaneen tilivuoden 1965 ollessa mukana. Ottaen huomioon havaintoarvojen suhteellisen suuren vaihtelun näyttää ilmeiseltä, että nimenomaan tulon kehityksen selvittämiseksi olisi pitempää tutkimusajanjaksoa pidettävä toivottavana. Tätä on painotettava erityisesti IV suuruusluokan kohdalla, jossa kuitenkin tilojen lukumäärä saattaa kaikissa tapauksissa jäädä luotettavien johtopäätösten teon kannalta liian pieneksi.

532. Metsätalouden yrittäjätulo

Kannattavuustutkimuksen aineiston perusteella voidaan laskea metsätaloudesta maatalousylijäämää vastaava käsite. Kuten aikaisemmin todetusta käy ilmi, esiintyy kuitenkin erityisesti puuston arvon ja sen muutosten mittaamisessa vaikeuksia, jotka helposti vähentävät saatujen tulosten luotettavuutta. Tämän vuoksi tässä tutkimuksessa on päädytty sellaiseen ratkaisuun, ettei puuston arvossa tapahtuneita muutoksia ole otettu lainkaan huomioon metsätalouden liiketuloksia laskettaessa. Kun tällä tavoin määritetystä metsätalouden »ylijäämästä» on vähennetty metsätalouden

Taulukko 8. Metsätalouden liiketulo eri tilasuuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla tilivuosina 1956/57—1965 mk/tila sekä suhdelukuina

Table 8. Family earnings from forestry (without changes in growing stock) in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms in 1956/57—1965, mks per farm and in index numbers

Tilivuosi Fiscal year	Mk/tila tilaryhmissä Mks per farm in the farm groups					Suhdeluku (1956/57 = 100) tilaryhmissä Indices in the farm groups				
	I	II	III	IV	Keskim. Average	I	II	III	IV	Keskim. Average
1956/57	706	1 227	3 586	6 937	1 073	100	100	100	100	100
1957/58	746	1 699	5 109	7 468	1 347	106	138	142	108	126
1958/59	906	1 308	4 969	8 702	1 287	128	107	139	125	120
1959/60	1 522	2 393	6 360	9 375	2 119	216	195	177	135	197
1960/61	1 889	2 742	6 668	10 216	2 480	268	223	186	147	231
1961/62	1 838	2 411	6 024	8 420	2 283	260	196	168	121	213
1962/63	1 661	2 371	5 917	8 835	2 166	235	193	165	127	202
1963/64	2 258	3 301	7 497	6 938	2 917	320	269	209	100	272
1965	2 086	3 114	6 157	4 303	2 672	295	254	172	62	249

osuus maatalan vieraan pääoman koroista ja indeksihyvityksistä vastaavin perustein kuin varsinaisen maatalouden osalla (vrt. s. 63), saadaan käsite, jota seuraavassa kutsutaan metsätalouden liiketuloksi. Tällöin jo nimi osoittaa, että käsitteessä on otettu huomioon liiketapahtumat, mutta ei puuston pääomataseen muutoksia. Liiketulon suuruus ja kehitys käyvät ilmi taulukosta 8. sekä eri alueiden suuruusluokkien osalta liitteistä 4—12.

Liiketulon kehityksestä saadun kuvan selventämiseksi on tulosarjoille estimoitu lineaariset trendit. Niiden yhtälöt eräine funktioiden selvityskykyä kuvaavine indikaattoreineen (vrt. s. 66) muodostuvat seuraaviksi. Yhtälöissä Y = liiketulo mk/tila, X = aikasarja 1, 2, 3, . . . (1956/57 = 1).

$$\text{Suuruusluokka I: } Y_t = 550 + 190 X; t = 6.02^{***} \\ (32) \quad r^2 = 0.84$$

$$\text{Suuruusluokka II: } Y_t = 1\,106 + 233 X; t = 5.18^{**} \\ (45) \quad r^2 = 0.79$$

$$\text{Suuruusluokka III: } Y_t = 4\,292 + 300 X; t = 3.00^* \\ (100) \quad r^2 = 0.56$$

$$\text{Suuruusluokka IV: } Y_t = 9\,066 - 228 X; t = 1.06 \\ (216) \quad r^2 = 0.14$$

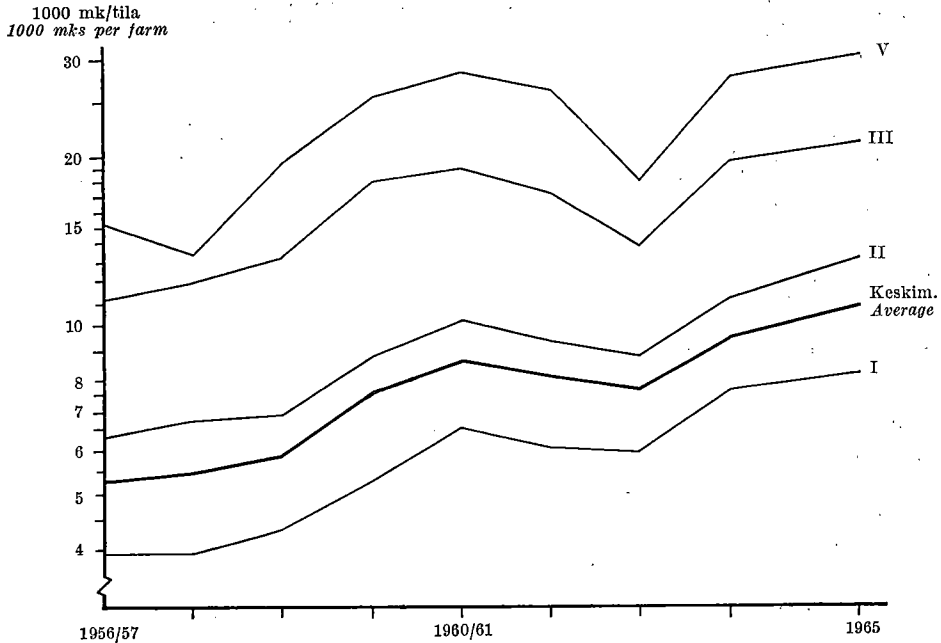
$$\text{Keskimäärin: } Y_t = 983 + 209 X; t = 5.51^{***} \\ (38) \quad r^2 = 0.81$$

Metsätalouden liiketulo on noussut varsinkin pienillä tiloilla nopeasti trendisuoralta lasketun kasvun (vrt. s. 67) ollessa I:ssä suuruusluokassa 12.6 ja II:ssä 10.2 %-yksikköä vuotta kohden. III:ssä suuruusluokassa liiketulo sen sijaan kohosi vuodessa enää 5.2 %-yksikköä ja IV:ssä se laski 2.9 %-yksikköä. Viimeksi mainitun osalta on kuitenkin huomattava, että trendifunktiot antama tulos ei ole lainkaan merkitsevä ja että funktio pystyy selvittämään vain 14 % liiketulon muutoksista. Liiketulon keskimäärin varsin nopean kehityksen syitä pohdittaessa on aluksi korostettava sitä, ettei kysymyksessä ole täysin yrittäjätulokäsitettä vastaava suure. Tämä selittääkin osaltaan liiketulon kehitystä; suurehan edustaa lähinnä eräänlaista nettomyyntituloa, sitä selvemmin, mitä suurempi tilakoko on kysymyksessä. Koska metsätaloudessa varsinainen liikekustannus on keskimäärin suhteellisen vähäinen kokonaistuottoon verrattuna (tässä tapauksessa kumpikaan käsitteistä ei sisällä puuston arvon muutoksia), määräytyy metsätalouden liiketulo valtaosaltaan kokonaistuottoa seuraten. Tässä puheena olevaan kokonaistuottoon vaikuttavat puolestaan hakkuumäärät ja puutavaran hintataso. Näistä viimeksi mainittu on kohonnut tutkimuskautena lähes kaksinkertaiseksi kuten taulukossa 3. sivulla 58 on esitetty. Kantohintojen

yleistä hintatasoa nopeampi nousu on pyrkinyt vaikuttamaan myös hakuumääriä lisäävästi, mikä selittääkin sen, että metsätalouden liiketulo on kirjanpitotiloilla keskimäärin kohonnut nopeammin kuin kantohintataso.

Puheena olevan liiketulon yleistä kehitystä koskevaa selitystä huomattavasti vaikeampaa on vastauksen antaminen kysymykseen liiketulon kehityksen silmiinpistävästä poikkeavuudesta eri tilasuuruusluokkien välillä. Nämä eroavuudet aiheutuvat osaksi eri tilaryhmien keskimetsäaloissa tapahtuneista erisuuntaisista muutoksista (vrt. liite 2.), mutta pääasiassa kuitenkin muista tekijöistä. Eräs hypoteesi mainittujen kehityserojen syntymisessä on se, että pyrkimys elintason yleisen kohoamisen mukana pysymiseen olisi johtanut erityisesti pienillä tiloilla suhteellisen voimakkaiden hakuiden kautta saataviin »tuloihin», etenkin, kun niihin on ollut suotuisan hintakehityksen ansiosta verraten hyvät edellytykset vaarantamatta suuremmin puuston lisäkasvun määrää tulevaisuudessa. Tilakoon kasvaessa ei tällaista tarvetta ole todennäköisesti siinä määrin ollut, varsinkaan, koska maataloustulo on lisääntynyt suurilla tiloilla vähintään yhtä nopeasti kuin pienillä.

Metsätalouden todellisen yrittäjätulon eli metsätaloustulon kehityksestä ei voida tehdä esitetyn liiketulon perusteella tarkkoja johtopäätöksiä. Eräin oletuksina ja päätelmin voitaneen kuitenkin arvioida metsätaloustulon muutoksen määrä tutkimuskauden aikana. Ottaen huomioon varsinaisen liikekustannuksen suhteellisen pienen osuuden kokonaistuottoon verrattuna, mihin jo aikaisemmin on viitattu, todetaan metsätaloustulon olevan valtaosaltaan riippuvainen puuston lisäkasvun arvosta. Siinä esiintyvät muutokset puolestaan määräytyvät hinta- ja volyymikomponenttien vaikutuksesta, joista viimeksi mainittu pysyttelee lyhyellä tähtäyksellä verrattain vakinaisena ja muuttuu pitkänkin ajanjakson kuluessa vain suhteellisen hitaasti ja tasaisesti. Näin ollen puuston lisäkasvun arvo ja sitä kautta myös metsätalouden yrittäjätulo jäävät pääasiassa puutavaran kulloisestakin keskihintatasosta riippuviksi. Kuten sivulla 58 todettiin, nousivat kantohinnat tutkimuskauden kuluessa lähes kaksinkertaisiksi. Kuitenkin osaksi tästä hintatason kohoamisesta johtuen on puuston kokonaispoistuma maassamme 1960-luvulla ylittänyt useana vuonna vuotuisen kasvun, minkä vuoksi on arvioitu tämän kasvun jäävän nykyisin vuotta kohden jonkin verran pienemmäksi kuin 1950-luvun puolivälissä (Taloud. katsaus 1964, s. 22 ja HEIKINHEIMO ym. 1967, s. 16—17). Jos oletetaan, että kehitys myös kirjanpitotiloilla olisi kulkenut edellä selostetun mukaisesti, voidaan päätellä niiden metsätaloustulojen kohonneen kasvun heikkenemistä vastaavan vaikutuksen verran hitaammin kuin puutavaran keskihintataso. Joka tapauksessa nousu on ilmeisesti ollut selvästi hitaampaa kuin metsätalouden liiketulon kohdalla muodostuen luultavasti suunnilleen samaksi kuin maataloustulon kasvu eli ehkä n. 6—7 %:ksi vuotta kohden.

Kuvio 6. Viljelijäperheen tulo maatilataloudesta eri tilasuuruusluokissa ja kaikilla kirjanpitotiloilla keskimäärin tilivuosina 1956/57—1965 1000 mk/tila (puolilogaritmisen koordinaatisto)

Figure 6. Total family income from farm holding in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms in 1956/1957—1965, 1000 mks per farm (half-logarithmic scale)

Maataloustulon ja metsätalouden liiketulon tultua selvitettyiksi on kuviossa 6. esitetty viljelijäperheen tulo maatilataloudesta, mikä sisältää edellä mainittujen suureiden ohella itse suoritetuista uudistustöistä saadun työtulon, jonka muodostuminen käy ilmi luvusta 552. Puheena oleva viljelijäperheen tulo maatilataloudesta edustaa käsitteellisesti maatilataloudesta saatua yrittäjätuloa sillä poikkeuksella, että metsätaloustuloa edustaa siinä yrittäjätulon sijasta edellä mainittu liiketulo.

Viljelijäperheen tulo maatilataloudesta on kohonnut keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla hieman nopeammin kuin maataloustulo johtuen metsätalouden liiketulon verraten voimakkaasta noususta. Lähtötasoon verrattuna (1956/57 = 100) viljelijäperheen maatilatalouden tulon suhdeluku on tilivuonna 1965 203, kun se maataloustulon osalla on 194. Ensiksi mainitun liiketuloksen kehityksessä eri tilasuuruusluokkien välillä ilmenevät erot ovat myös jonkin verran maataloustulossa vallitsevista poikkeavat. Niinpä viljelijäperheen tulo maatilataloudesta on kohonnut tutkimuskauden aikana alle 25 peltihehtaarin tiloilla suhteellisesti enemmän kuin maataloustulo kehityksen ollessa III:ssa ja IV:ssa suuruusluokassa päinvastainen.

54. Viljelijäperheen työpanos ja pääoman määrä maatilayrityksessä

541. Työpanos

Viljelijän työtulon selvittäminen edellyttää tämän tutkimuksen teoreettisessa osassa esitetyn tutkimusmetodin mukaisesti paitsi yrittäjätulon, myös sen ansaitsemiseen käytetyn viljelijäperheen työpanoksen ja pääoman määrän mittaamista. Viljelijäperheen työpanos ruumiillisessa työssä sekä työpanoksen jakautuma maa- ja metsätalouden kesken on tapahtunut tutkimuskautena taulukon 9. osoittamalla tavalla. Vastaavat tiedot myös eri alueiden suuruusluokkien osalta ilmenevät liitteissä 13—21.

Taulukko 9. Viljelijäperheen ruumiillisen työn panos muunnettua työtuntia ¹⁾/tila maa- ja metsätaloudessa yhteensä sekä maatalouden osuus % tästä työpanoksesta eri tilasuuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla tilivuosina 1956/57—1965
Table 9. Total labour input of farm family in agriculture and forestry in converted man-hours ¹⁾ and the labour input in agriculture per cent of the total labour input in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms in 1956/57—1965

Tilivuosi Fiscal year	Viljelijäperheen työpanos maa- ja metsätaloudessa muunnettua työtuntia/tila tilaryhmissä Total labour input, hours, in the farm groups					Maatalouden osuus ko. työpanoksesta % tilaryhmissä Labour input in agriculture per cent of the total in the farm groups				
	I	II	III	IV	Keskim. Average	I	II	III	IV	Keskim. Average
1956/57	3 588	4 602	3 788	1 715	3 978	90	91	92	95	91
1957/58	3 590	4 696	3 872	1 790	4 019	90	91	92	96	91
1958/59	3 603	4 658	3 883	1 903	4 013	90	92	92	96	91
1959/60	3 660	4 602	3 737	1 752	4 016	90	91	91	95	91
1960/61	3 778	4 702	3 830	2 029	4 128	90	91	92	93	91
1961/62	3 636	4 641	3 701	2 263	4 021	91	92	93	92	91
1962/63	3 752	4 714	3 974	2 564	4 128	91	92	92	94	91
1963/64	3 686	4 558	3 829	2 354	4 022	90	91	90	92	90
1965	3 498	4 405	3 696	2 228	3 850	91	93	91	93	92

¹⁾ Muunnettua työtuntia laskettaessa 1 naisentunti = 0.8 ja 1 lastentunti = 0.5 miestyötuntia.
1 woman-hour = 0.8 and 1 child-hour = 0.5 man-hours.

Viljelijäperheen maa- ja metsätalouden työpanoksissa ei ole tapahtunut mainittavia muutoksia lukuunottamatta IV:ttä suuruusluokkaa, jossa mainittu työpanos hieman yllättäen on osoittanut kohoavaa kehityssuuntaa. Kyseessä olevan prosessin selityksenä saattaa kuitenkin olla palkatun työvoiman käytön huomattava aleneminen tutkimuskautena (Kirjanpitotilojen tuloksia tiliv. 1956/57—1965), mikä myös on ollut syynä siihen, ettei kehitys muissakaan tilaryhmissä ole kulkenut oletettuun suuntaan, toisin sanoen, ettei viljelijäperheen työpanoksessa ole tapahtunut huomattavampaa pienentymistä. Maatalouden osuus koko työpanoksesta on varsinkin pienillä tiloilla pysynyt huomattavan vakinaisena.

Taulukko 10. Työpanoksen jakautumista koskevassa erikoisselvityksessä mukana olleiden tilojen osuus % kirjanpitotilojen kokonaismäärästä eri tilasuuruusluokissa ja yhteensä kaikilla kirjanpitotiloilla tilivuosina 1956/57—1962/63

Table 10. The number of farms in special study concerning farmer's labour input in per cent of all book-keeping farms in different farm size classes in 1956/57—1962/63

Tilivuosi <i>Fiscal year</i>	Tilaryhmä — <i>Farm group</i>				
	I	II	III	IV	Kaikki tilat <i>All farms</i>
1956/57	38	47	33	12	41
1957/58	42	48	36	11	46
1958/59	86	82	73	32	81
1959/60	59	56	42	15	54
1960/61	60	56	40	19	55
1961/62	87	81	68	31	79
1962/63	91	81	69	23	80

Kannattavuustutkimuksen aineistosta ei ole saatavissa tietoja maatalouden työpanoksen jakautumisesta yrittäjän itsensä ja avustavien perheenjäsenten kesken. Tällainen informaatio on kuitenkin välttämätön tutkimusaiheen huomioon ottaen. Tämän vuoksi on jouduttu suorittamaan erikoisselvitys keräämällä tarvittavat tiedot yksittäisten kirjanpitotilojen työkirjoista. Erikoisselvitys tehtiin aluksi tilivuosille 1956/57—1962/63. Sitä oli alunperin tarkoitus jatkaa myös tutkimuksen loppukaudelle, mutta kun todettiin viljelijän työpanoksen osuuden koko perheen työpanoksesta pysyneen erittäin muuttumattomana, katsottiin voitavan arvioida viljelijän työpanos tilivuosille 1963/64 ja 1965 erikoisselvityksen tietoihin nojautuen (vrt. jäljempänä s. 74). Taulukosta 10. käy ilmi erikoisselvityksessä mukana olleiden tilojen osuus koko tilamäärästä siltä ajalta, jolta erikoisselvitys on suoritettu.

Selvityksessä mukana olleiden tilojen osuus koko tilamäärästä on vaihdellut varsin selvästi tilakoosta ja tilivuodesta riippuen. Taulukon 10. kahdelta viimeiseltä tilivuodelta, jotka kerättiin kannattavuustutkimuksesta tilinpäätösten teon yhteydessä sekä muita tarkoituksia varten jo aikaisemmin kerätyltä tilivuodelta 1958/59 on saatu tiedot käytännöllisesti katsoen kaikilta niiltä tiloilta, joiden työkirjoista käy ilmi työpanoksen jakautuminen viljelijän ja muiden perheenjäsenten kesken. Sen sijaan muilta tilivuosilta, varsinkaan tutkimuskauden alkupuolelta, ei ole ollut mahdollisuuksia tietojen saamiseen vastaavassa määrin lähinnä siksi, ettei kaikilta tiloilta enää ollut saatavissa niille jo takaisin lähetettyjä työkirjoja.

Vaikka erikoisselvitys ei osalta tilivuosia ole käsittänyt kuin noin puolet kaikista kirjanpitotiloista, on mainitun selvityksen antamat tiedot katsottu voitavan yleistää kaikkia kirjanpitotiloja koskeviksi. Ratkaisua voidaan perustella taulukkoon 11. nojautuen, josta ilmenee, että yrittäjän itsensä

Taulukko 11. Erikoisselvityksen mukainen viljelijän työpanos maataloudessa eri tilasuuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla, kirjanpitotiloilla tilivuosina 1956/57—1962/63 t/tila sekä mainitun työpanoksen osuus % koko viljelijäperheen vastaavasta muunnetusta työpanoksesta ¹⁾

Table 11. Farmer's labour input in agriculture in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms, according to special study, hours per farm and in per cent of the corresponding labour input of the farm family in agriculture in 1956/57—1962/63

Tilivuosi Fiscal year	Viljelijän työpanos maataloudessa — Farmer's labour input in agriculture									
	t/tila tilaryhmissä Hours per farm in farm groups					% koko viljelijäperheen maatalouden muunn. työn panoksesta tilaryhmissä Per cent of the labour input of the farm family in farm groups				
	I	II	III	IV	Keskim. Average	I	II	III	IV	Keskim. Average
1956/57	1 527	1 931	1 756	1 208	1 692	47	46	50	74	47
1957/58	1 572	2 005	1 720	1 310	1 745	49	47	48	77	48
1958/59	1 584	2 006	1 856	1 370	1 758	49	47	52	75	48
1959/60	1 639	1 955	1 824	1 295	1 767	50	47	54	78	49
1960/61	1 656	2 028	1 888	1 395	1 809	49	47	54	74	48
1961/62	1 638	2 152	1 830	1 551	1 845	50	50	53	74	50
1962/63	1 675	2 027	1 977	1 812	1 826	49	47	54	75	48

¹⁾ Taulukossa 11. esitetty viljelijän työtuntien määrä poikkeaa vähäisessä määrin tekijän (IHAMUOTILA 1965, s. 86) aikaisemman tutkimuksen luvuista sen käsittämiltä tilivuosilta 1958/59 ja 1961/62. Tähän on syynä mainitussa tutkimuksessa käytetty erilainen keskiarvojen laskemistapa; siinä nimittäin käytettiin painoina maan kaikkien yli 2 pellohehtaarin tilojen jakautumista kuvaavia lukuja. Vastaavanlaisia poikkeamia esiintyy samasta syystä muissakin tulosluvuissa.

erikoisselvityksen mukaisen maatalouden työpanoksen osuus kaikkien kirjanpitotilojen koko viljelijäperheen vastaavasta työpanoksesta on pysynyt erittäin vakinaisena huolimatta siitä, että erikoisselvityksen peittämän tilamäärän osuus kaikista tiloista on selvästi vaihdellut. IV:ssä suuruusluokassa erikoisselvityksen käsittämä suhteellisen vähäinen osuus tiloista johtaa kuitenkin niin pieneen absoluuttiseen tilamäärään, ettei sen perusteella saatavia tuloksia voida pitää yhtä luotettavina kuin muissa tilaryhmissä. Tämän vuoksi kaikki kyseessä olevan suuruusluokan tulokset, joihin erikoisselvitys on tavalla tai toisella vaikuttanut, esitetään seuraavassa sulkumerkeissä.

Erikoisselvitystä ei ole lainkaan suoritettu tilivuodesta 1963/64 lähtien aikaisemmin mainituista syistä. Viljelijän työpanos on katsottu voitavan luotettavasti arvioida näiden tilivuosien osalle erikoisselvityksen käsittämän ajanjakson tuloksiin nojautuen. Viljelijän työpanos on viimeisille tilivuosille saatu tällöin siten, että on oletettu sen käsittäneen saman osuuden koko viljelijäperheen vastaavasta työpanoksesta muunnettuina työtunteina laskettuna, kuin erikoisselvityksen käsittämien tilivuosien vastaavien osuuk-

Taulukko 12. Viljelijän maatalouden työpanoksen osuus % koko viljelijäperheen muunnettuna työtunteina lasketusta vastaavasta työpanoksesta tilivuosien 1956/57—1962/63 aritmeettisena keskiarvona ja eri tilivuosien poikkeamat tästä keskiarvosta eri suuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla

Table 12. Percentage of the average farmer's labour input in agriculture of the corresponding average labour input of the farm family in 1956/57—1962/63 and the deviations from the average for each fiscal year in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms

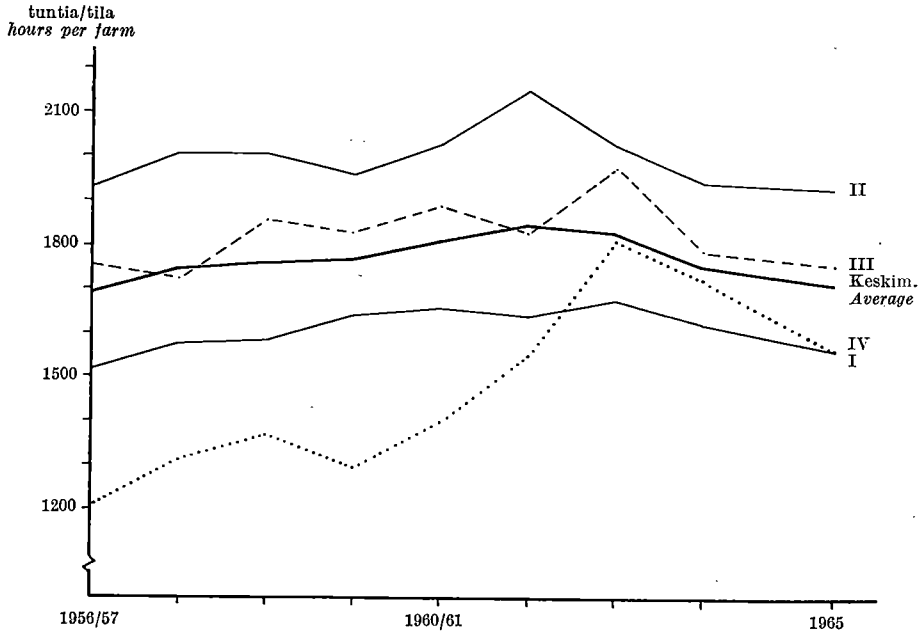
Tila-ryhmä Farm group	Viljelijän työpanos % koko viljelijäperheen työpanoksesta Average per cent 1956/57—1962/63	Eri tilivuosien poikkeamat keskiarvosta prosenttiyksikköä Deviations from the average in the fiscal years						
		1956/57	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61	1961/62	1962/63
I	49	-1	+0	-0	+1	-0	+1	+0
II	47	-1	-0	-1	-1	+0	+3	-0
III	52	-2	-4	-0	+1	+2	+1	+2
IV	75	-1	-1	-0	+3	-1	-1	-0
Keskim.— Average ..	48	-1	-0	-0	+0	0	+2	+0

sien aritmeettinen keskiarvo osoittaa. Ratkaisun perusteluina voidaan ensiksi todeta, että edellä mainittua keskiarvoa on pidettävä varsin luotettavana ottaen huomioon eri tilivuosien havaintoarvojen huomattavan vähäiset poikkeamat siitä, kuten taulukosta 12. ilmenee. Toiseksi kyseessä olevissa osuukissa ei ole havaittavissa tietynlaiseen trendikehitykseen viittaavia piirteitä, joten ratkaisu puolustaa myös tältä osin paikkaansa. Taulukossa 12. on esitetty myös lasketut prosenttiosuudet.

Kun taulukon 12. ensimmäisen sarakkeen osoittamaa suhdelukua sovelletaan tutkimuksen kahdelle viimeiselle tilivuodelle, päädytään eri tilasuuruusluokissa ja kaikilla kirjanpitotiloilla keskimäärin seuraaviin viljelijän työtuntimääriin maataloudessa tilaa kohden.

Tilasuuruus- luokka	Viljelijän työtunteja/ tila maataloudessa	
	1963/64	1965
I	1 621	1 563
II	1 946	1 931
III	1 789	1 758
IV	(1 722)	(1 564)
Keskim.	1 755	1 714

Käytettäessä tilivuosille 1963/64 ja 1965 edellä olevassa asetelmassa esitettyjä arvoja tapahtuu viljelijän maataloudessa suorittaman työpanoksen kehitys kuvion 7. osoittamalla tavalla.

Kuvio 7. Viljelijän työpanos maataloudessa eri tilasuuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla tilivuosina 1956/57—1965 tuntia/tila

Figure 7. Farmer's labour input in agriculture in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms in 1956/57—1965, hours per farm

Viljelijän maatalouden työpanoksessa tapahtuneita muutoksia on tutkittu estimoimalla työpanoksen kehitykselle trendisuorat. Trendisuorien yhtälöt eräine funktioiden selvityskykyä kuvaavine indikaattoreineen muodostuivat tällöin eri tilasuuruusluokkien ja keskimäärin kaikkien kirjanpito-tilojen osalta seuraavanlaisiksi. Yhtälöissä Y = työpanos t /tila, X = aikasarja 1, 2, 3, ... (1956/57 = 1).

$$\text{Suuruusluokka I: } \dots Y_t = 1\,573 + 7 X; t = 1.17 \\ (6) \quad r^2 = 0.16$$

$$\text{Suuruusluokka II: } \dots Y_t = 1\,996 + 0.4 X; t = 0.04 \\ (9) \quad r^2 = 0.00$$

$$\text{Suuruusluokka III: } \dots Y_t = 1\,788 + 7 X; t = 0.66 \\ (10) \quad r^2 = 0.06$$

$$\text{Suuruusluokka IV: } \dots Y_t = 1\,167 + 60 X; t = 3.88^{**} \\ (15) \quad r^2 = 0.68$$

$$\text{Keskimäärin: } \dots Y_t = 1\,745 + 5 X; t = 0.70 \\ (7) \quad r^2 = 0.07$$

Kuten jo kuvion 7. perusteella oli selvästi havaittavissa eivät trendifunktiot ole kyenneet selvittämään viljelijän maataloudessa suorittaman työpanoksen muutoksia. Mainitussa työpanoksessa ei siten voida todeta pääsuuntaista kehitystä, vaan työpanos on IV:ttä suuruusluokkaa lukuunottamatta pysynyt tasoltaan samana vaihteluiden ollessa luonteeltaan satunnaisia ja todennäköisesti pääasiassa sääolosuhteiden aiheuttamia. Se, ettei viljelijän työpanoksessa ilmene alenevaa kehityssuuntaa, oli kuitenkin oletettavissa koko viljelijäperheen työpanoksen kehitystä osoittaviin lukuihin (vrt. taulukko 9) nojautuen. Maatalouden rationalisoituessa on nimittäin todennäköistä, että työpanoksen mahdollinen alenemissuunta näkyy ensin avustavien perheenjäsenten ja vasta myöhemmin yrittäjän itsensä kohdalla. Työpanoksen kehitys tutkimuksen viimeisinä tilivuosina antaa aihetta olettamukseen tällaisen alenevan trendin alkamisesta. Aineiston perusteella ei kuitenkaan voida tehdä johtopäätöstä siitä, onko kysymyksessä kehityksen suunnan muutos vaiko vain suurehko satunnaisvaihtelu.

Suurimman tilakoon ryhmässä viljelijän työpanos on osoittanut kohoavaa kehityssuuntaa, vaikkei trendifunktion selvitysastetta vielä voidakaan pitää erityisen hyvänä. Tulosta arvosteltaessa on kuitenkin otettava huomioon niiden IV:n suuruusluokan tilojen vähäinen lukumäärä, joilta viljelijän työpanoksesta on tässä tutkimuksessa tietoja. Koska nouseva kehityssuunta toisaalta oli vallitsevana myös koko viljelijäperheen työpanoksen osalla, kuten taulukosta 9. ilmeni, lienee funktion osoittamaa kehitystä pidettävä ainakin suuntaa antavana.

Aikaisemmin selostetussa erikoisselvityksessä on laskettu viljelijän työpanos paitsi varsinaisessa maataloudessa, myös metsätaloudessa ja maatilainvestointitöissä, joista viimeksi mainittu käsittää uudisviljely-, uudisrakennus-, perusparannus- sekä kaluston uudistustyöt. Näistä investointitöistä arvioiduiksi saaduissa työtuloissa tuli aikaisemmin teoreettisessa osassa esitettyjen perustelujen nojalla ottaa huomioon tutkimustulosten vertailukelpoisuutta silmällä pitäen vain ne työtulot, jotka on saatu maatilatalouteen liittyvästä toiminnasta. Tällöin esimerkiksi omien asuntojen yms. rakentamisesta ansaituksi arvioidut työtulot on jätettävä tutkimuksen ulkopuolelle. Tällainen toimenpide edellyttää viimeksi mainitun työpanoksen erottamista viljelijän muun uudistustyön panoksesta. Kirjanpitotilojen työkirjoista ei kuitenkaan ilmene asuinrakennusten uudistamiseen käytetyn työn määrää erikseen, vaan se sisältyy koko uudisrakennustyön panokseen. Viljelijän asuntonsa investointiin käyttämä työpanos on täten jouduttu arvioimaan. Tällöin on oletettu asuinrakennusten yms. uudistustöiden käsittävän saman osuuden viljelijän koko uudisrakennustyön määrästä kuin asuinrakennukset ovat koko rakennusomaisuudesta. Viljelijän metsätyön ja asuntojen uudistustöistä edellä mainitulla tavalla puhdistetun investointityön panokset käyvät erikoisselvityksen käsittämältä ajanjaksolta ilmi taulukosta 13.

Taulukko 13. Erikoisselvityksen mukainen viljelijän työpanos metsätaloudessa ja maatilain investointitöissä (ilman asuinrakennusten uudistustöitä) eri tilasuuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla tilivuosina 1956/57—1962/63 t/tila
Table 13. Farmer's labour input in forestry and in investments on farm according to special study in different farm size classes and on the average on all bookkeeping farms in 1956/57—1962/63, hours per farm

Tilivuosi <i>Fiscal year</i>	Viljelijän työpanos t/tila — <i>Farmer's labour input hours per farm</i>									
	metsätaloudessa tilaryhmissä <i>in forestry in the farm groups</i>					investointitöissä tilaryhmissä <i>in investment work in the farm groups</i>				
	I	II	III	IV	Keskim. <i>Average</i>	I	II	III	IV	Keskim. <i>Average</i>
1956/57	251	240	222	69	244	114	82	66	32	99
1957/58	275	236	230	47	256	103	81	58	29	92
1958/59	268	228	197	64	248	115	83	58	22	100
1959/60	251	255	213	79	250	108	79	59	29	94
1960/61	277	246	194	102	260	86	61	69	36	75
1961/62	243	234	170	35	235	88	77	56	23	82
1962/63	271	228	211	72	250	85	76	61	31	80

Taulukko 14. Viljelijän työpanos metsätaloudessa % koko viljelijäperheen vastavasta muunnetusta työpanoksesta tilivuosien 1956/57—1962/63 keskiarvona eri tilasuuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla sekä eri tilivuosien poikkeamat keskiarvosta

Table 14. Percentage of average farmer's labour input in forestry of the corresponding average labour input of the farm family in 1956/57—1962/63 and the deviations from the average for each fiscal year in different farm size classes and on the average on all bookkeeping farms

Tila- ryhmä <i>Farm group</i>	Viljelijän työpanos % koko viljelijäperheen työpanoksesta <i>Average per cent 1956/57—1962/63</i>	Tilivuoden poikkeama keskiarvosta prosenttilyksikköä <i>Deviations from the average in the fiscal years</i>						
		1956/57	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61	1961/62	1962/63
		I	73	-5	+0	+5	-4	+2
II	61	-1	-2	+3	+1	-3	+3	-1
III	68	+6	+7	-2	-3	-4	-3	-3
IV	59	+28	+1	+30	+24	+12	-39	-10
Keskim.— <i>Average ..</i>	68	-3	-0	+4	-2	-0	+1	+2

Viljelijän työpanos metsätaloudessa on tutkimuksen kahdelle viimeiselle tilivuodelle arvioitu samalla tavoin kuin maataloudessakin nojautumalla viljelijän ja koko viljelijäperheen työpanoksen keskimääräiseen suhteeseen erikoisselvityksen peittämänä ajanjaksona. Investointitöiden kohdalla on sen sijaan nojaututtu viljelijöiden keskimääräiseen osuuteen tilojen koko mies työvoiman työpanoksesta. Näin on menetelty sentähden, että viljelijän osuuden selvittäminen koko viljelijäperheen työpanoksesta olisi kannattavuus tutkimuksen aineistossa tilivuonna 1958/59 ja sitä edeltävänä ajanjaksona esiintyneistä puutteellisuuksista johtuen vaatinut huomattavaa keräys- ja laskentatyötä. Edellä selostetut viljelijän työpanoksen keskimääräiset osuudet on esitetty taulukoissa 14. ja 15., samoin kuin eri tilivuosien poikkeamat keskiarvoista.

Taulukko 15. Viljelijän työpanos investointitöissä % tilan koko miestyövoiman vastaavasta panoksesta tilivuosien 1956/57—1962/63 keskiarvona eri tilasuuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla sekä eri tilivuosien poikkeamat keskiarvosta

Table 15. Percentage of average farmer's labour input to investments of the corresponding average labour input of the total man-power of the farm in 1956/57—1962/63 and the deviations from the average for each fiscal year in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms

Tila-ryhmä <i>Farm group</i>	Viljelijän työpanos % viljelijäperheen työpanoksesta <i>Average per cent 1956/57—1962/63</i>	Tilivuoden poikkeama keskiarvosta prosenttiyksikköä <i>Deviations from the average in the fiscal years</i>						
		1956/57	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61	1961/62	1962/63
I	74	+1	+0	-3	+1	-3	+4	+1
II	61	-1	-1	-4	-1	0	+2	+3
III	35	+1	+2	-4	-2	+3	-1	-0
IV	11	0	-0	+2	-4	+4	-1	+1
Keskim.— <i>Average ..</i>	66	+1	-0	-2	-0	-1	+2	+1

Kuten taulukoista 14. ja 15. käy ilmi on viljelijän työpanoksen osuus vertailutyöpanoksesta metsä- ja investointitöissä pysynyt verrattain vakinaisena lukuunottamatta metsätaloutta IV:ssä suuruusluokassa. Myöskään minkäänlaista tiettyyn suuntaan tapahtuvaa kehitystä yrittäjän työpanoksen ja vertailutyöpanoksen suhteessa ei ole havaittavissa, joten viljelijän työpanokset tutkimuksen viimeisille tilivuosille voitaneen arvioida verrattain luotettavasti nojautuen edellä selostetulle pohjalle. IV:ssä suuruusluokassa tilojen vähäinen lukumäärä lienee pääasiassa ollut vaikuttamassa suurehköön hajontaan eri tilivuosien välillä. Yllättävänä on sensijaan pidettävä sitä, että mainittu hajonta on puolestaan jäänyt investointitöiden osalta huomattavan vähäiseksi. Käyttäen taulukkojen 14. ja 15. keskimääräisiä suhdelukuja muodostuvat viljelijän työpanokset metsä- ja investointitöissä tilivuosien 1963/64 ja 1965 osalle eri tilasuuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla oheisen asetelman mukaisesti.

Työlaji ja tilasuuruusluokka		Viljelijän työtunteja/tila tilivuosina	
		1963/64	1965
Metsätyöt:	I	275	220
	II	254	190
	III	264	218
	IV	(113)	(86)
	Keskim.	267	208
Investointityöt:	I	84	56
	II	81	68
	III	54	56
	IV	(31)	(34)
	Keskim.	82	63

Taulukko 16. Viljelijän työpanos maa- ja metsätaloudessa sekä investointitoissa yhteensä eri tilasuuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla tilivuosina 1956/57—1965 t/tila

Table 16. Farmer's total labour input in farm holding in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms in 1956/57—1965, hours per farm

Tilivuosi Fiscal year	Tilaryhmä — Farm group				Keskim. Average
	I	II	III	IV	
1956/57	1 892	2 253	2 044	(1 309)	2 035
1957/58	1 950	2 322	2 008	(1 386)	2 093
1958/59	1 967	2 317	2 111	(1 456)	2 106
1959/60	1 998	2 289	2 096	(1 403)	2 111
1960/61	2 019	2 335	2 151	(1 533)	2 144
1961/62	1 969	2 463	2 056	(1 609)	2 162
1962/63	2 031	2 331	2 249	(1 915)	2 156
1963/64	1 980	2 281	2 107	(1 866)	2 104
1965	1 839	2 189	2 032	(1 684)	1 985

Esitettyjen lukujen perusteella on laskettavissa viljelijän työpanos maatilatalouden tuotantotoiminnassa, toisin sanoen varsinaisessa maataloudessa, metsätaloudessa ja uudistustöissä yhteensä. Tämä ilmenee taulukosta 16. suuruusluokittain sekä keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla. Liitteissä 13—21. on esitetty vastaavat tiedot myös eri alueiden suuruusluokissa. Mainituista liitteistä käy niinkään ilmi viljelijän ja koko viljelijäperheen työpanokset eriteltynä eri töiden osalle. Viljelijän itsensä työpanosta tilivuodesta 1963/64 ja siitä eteenpäin ei kuitenkaan ole katsottu voitavan arvioida eri alueiden suuruusluokkien osalle, koska tilojen lukumäärän vähäisyys saattaa varsinkin muutamien tilaryhmien kohdalla heikentää tulosten luotettavuutta.

Tutkimusajanjakson kahtena viimeisenä tilivuotena on viljelijän työpanoksessa tapahtunut laskua kaikissa tilasuuruusluokissa. Tilivuoden 1965 osalta se on pääasiassa johtunut metsä- ja uudistustöiden panosten väheneemisestä. Uudistustöiden kohdalla mainittu väheneminen näyttää esitettyjen, tätä työläjää koskevien lukujen perusteella viittaavan ilmeisen selvästi myös alenevaan trendikehitykseen. Sen sijaan metsätöissä tilivuoden 1965 työpanosten lasku on todennäköisesti ollut satunnaisvaihtelusta aiheutuva, mitä voidaan selittää samanaikaisesti tapahtuneella metsätalouden liike-tulon pienentymisellä, erityisesti suuremmilla tiloilla. Tämän vuoksi viljelijän koko maatilatalouden työpanoksen mahdollisesta alenevaan suuntaan kääntyvästä kehityksestä ei voida tehdä varmoja johtopäätöksiä, varsinkaan, kun tähän viittaavaa muutosta on tapahtunut vain varsin lyhyen aikavälin kuluessa.

Viljelijän ja myös koko viljelijäperheen työpanosta on eräissä yhteyksissä (mm. Komiteanmietintö 1966: B 94, s. 67—68) pidetty tilakoon huomioon ottaen verrattain suurena varsinkin alle 10 peltuhehtaarin tiloilla. Viljelijän

työpanos maatilalla onkin kirjanpitotiloilla pienten tilojen osalta selvästi suurempi kuin esimerkiksi vuoden 1959 maatalouslaskennan aineiston pohjalta selvitetty vastaava työpanos kuten oheisena olevasta asetelmasta käy ilmi.

Tilasuuruusluokka	Viljelmän työpanos pv/viljelijä	
	Maatalouslaskenta: viljelmän töissä	Tämä tutkimus: maatilatalouden töissä
5— 10 peltoha	220.9	245.9
10— 25 »	262.6	289.6
25— 50 »	269.4	263.9
50—100 »	244.9	(182.0)

Asetelman mukaan on viljelijän työpanos alle 25 peltihehtaarin kirjanpitotiloilla selvästi korkeampi kuin vertailutilastossa, vaikka työpäivän pituus on laskettu ensiksi mainitussa 8-tuntiseksi läpi vuoden. Ero on lisäksi asetelman osoittamaa suurempi sentähden, että maatalouslaskennan lukuihin sisältyy paitsi tässä tutkimuksessa mukana olevia työlajeja myös asuntojen uudisrakennustyötä sekä tilalla tehtyjä sivuansio-, kotitalous- ym. töitä. Asetelman pohjalta on kuitenkin vaikea tehdä johtopäätöksiä, koska on kyseenalaista, voidaanko maatalouslaskennan tuloksia pitää edes yhtä luotettavina kuin kirjanpitotilojen. Eräänä lukujen eroa selittävänä tekijänä voi olla kirjanpitotilojen maan kaikkia tiloja korkeampi voimaperäisyysaste (vrt. SUOMELA 1958, s. 55). Lisäksi on mahdollista, että kirjanpitotiloilla olisi tullut merkittäviä työkirjoihin tuotantotoimintaan kuulumatonta tai sen kannalta vähemmän tarkoituksenmukaista työtä. Tuntuu johdonmukaiselta, että tilakoon kasvaessa ja tuotannon samalla rationalisoituessa mainitunlaisen työn määrä tiloilla vähenisi, mitä olettamusta tukee myös vertailutilaston lukujen asettuminen samalle tasolle 25—50 peltihehtaarin tiloilla. Suurimpien tilojen ryhmässä tämän tutkimuksen vähäinen tilamäärä rajoittaa päätelmien tekoa.

542. Maatilayritykseen sijoitetun pääoman määrä

Inhimillisen yrittäjyyden ja työpanoksen ohella muodostaa pääoma (tässä sekä luonnonvarat että reaali-pääoma) maatilataloudessa toisen välttämättömän tulonmuodostukseen vaikuttavan tuotannontekijän. Sen määrä on niinkään selvitetävä työtuloja tutkittaessa kuten edellä on todettu. Seuraavassa tarkastellaan aluksi varsinaiseen maatalouteen sijoitettua pääomaa.

Tässä tutkimuksessa ei maatalousomaisuuden arvoa määritettäessä ole voitu nojautua kirjanpitotilojen mainittua käsitettä kuvaaviin lukuihin sellaisinaan. Tärkeimpänä syynä tähän asiointilaan on ollut se, että kannatta-

vuustutkimuksessa viljelijäperheen asuinrakennukset on luettu maatalousomaisuuteen kuuluviksi (Tutk. Suomen maat.kann.tiliv. 1963/64, s. 19). Koska asunnonomistustuloa ei voida pitää maatilän tuotantotoiminnasta saatuna tulona, minkä vuoksi sitä ei ole aikaisemmin tässä tutkimuksessa otettu huomioon, on myöskin asuinrakennuksiin sijoitettu pääoma erotettava maatalousomaisuuden arvosta. Täten asuinrakennusomaisuuden arvo ei pääse vaikuttamaan maatalouteen sijoitetun oman pääoman korkovaatimukseen. Asuinrakennusten arvo on esitetty jo aikaisemmin sivun 60 taulukossa 4., josta käy myös ilmi, että mainittu omaisuusosa on käsittänyt keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla runsaan viidenneksen maatalousomaisuuden (jossa asuinrakennukset ovat mukana) arvosta. Mainittu osuus on koko tutkimuskauden ajan pysynyt erittäin vakinaisena.

Edellä selostetun ohella on kannattavuustutkimuksen lukuihin tehtävä muutoksia myös varastojen osalle. Kannattavuustutkimuksessa varastojen arvo nimittäin edustaa, kuten kaikkien muidenkin omaisuusryhmien arvot, tilikauden alkamisajankohdan eli heinäkuun 1. päivän tilannetta (Tutk. Suomen maat.kann.tiliv. 1963/64, s. 17). Tällöin varastot ovat maataloudessa yleensä pienimmillään eikä niiden perusteella voida tehdä johtopäätöksiä varastojen keskimääräisistä arvoista tilivuoden aikana. Kirjanpitotiloilla ei seurata varastojen arvomuutoksia tilivuoden kuluessa, joten kyseessä olevia tietoja ei täten ole lainkaan saatavissa. Tässä tutkimuksessa on sentähden jouduttu soveltamaan kaavamaisista menetelmää, jossa varastojen arvo on määritetty tietyksi osuudeksi maatalouden liikekustannusta. On nimittäin todettu tietynlaisen riippuvuussuhteen vallitsevan varastojen keskimääräisen arvon ja liikekustannuksen välillä. Mm. HJELM (1952, s. 154) on käyttänyt varastojen arvona 30 %:a liikekustannuksesta. Ruotsin tulotasovertailujärjestelmässä (Kungl. Maj:ts prop. 147: 1959, Bil. 1., s. 22) puolestaan on sovellettu vastaavana osuutena 25 %:a.

Tässä tutkimuksessa on edellä selostetun mahdollisen riippuvuussuhteen selvittämiseksi pyritty mittaamaan varastojen keskimääräinen arvo perustamalla laskelma toisaalta nautakarjan kuluttamien, omalla tilalla tuotettujen rehujen määriin kirjanpitotiloilla ja toisaalta siementarpeen mukaan arvioituihin siemenvarastomääriin. Laskelmat on tehty tutkimuskauden keskivaiheita edustavalle tilivuodelle 1961/62. Rehuvarastojen arvioimiseksi on menetelty olettamalla aluksi nautakarjan eri rehulajien kulutuksen (ry/nautayksikkö) muodostuneen kaikilla kirjanpitotiloilla samanlaiseksi kuin kannattavuustutkimuksen markkinattomien rehujen jalostusarvolaskelmassa mukana olleilla tiloilla (Tutk. Suomen maat. kann., tiliv. 1961/62, s. 61). Tarvittavat rehumäärät on senjälkeen laskettu muuntamalla ry-määrät kiloiksi ja kertomalla ne nautayksikköjen luvulla kussakin tilaryhmässä. Tarvittavan siemenen määrä on puolestaan laskettu normisiemenmäärien ja kirjanpitotilojen tilivuoden 1961/62 eri viljojen ja perunan viljelyalojen pe-

rusteella. Rehujen ja siementen arvot on saatu käyttämällä suhteellisen varovaista hinnoittelua nojautumalla pääasiassa Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen tilastoihin. Markkinattomista rehuista on väkeville tuore-rehuille käytetty rehuviljan ry-hintaa ja täyttävälle tuorerehuille puolestaan heinän ry-hintaa. Rehu- ja siementarvetta koskeva laskelma on esitetty yksityiskohtaisesti liitteessä 22. Rehujen ja siementen arvo muodostuu eri tilaryhmissä oheisen asetelman mukaisesti.

Tila-suuruusluokka	Tarvittavien kotoisten rehujen ja siementen arvo mk/tila
I	3 693
II	5 787
III	10 119
IV	16 417
Keskim.	4 865

Tilivuoden keskimääräisen varaston arvon on katsottu puheena olevien tuotteiden osalta vastaavan puolta esitetyn rehu- ja siementarpeen yhteisarvosta. Seuraavasta asetelmasta ilmenee mainitun keskimääräisen varaston arvo ja sen osuus maatalouden (asuinrakennuskustannuksista puhdistetusta) liikekustannuksesta tilivuonna 1961/62.

Tila-suuruusluokka	Tilivuoden keskimääräinen varaston arvo mk/tila	Edellisen osuus % maatalouden liikekustannuksesta
I	1 847	22
II	2 894	21
III	5 060	19
IV	8 209	17
Keskim.	2 433	21

Asetelman osoittaman mukaisesti edellä esitetyn varaston arvo vastaa likimain 20 % liikekustannuksesta. Osuus on hieman pienentynyt tilakoon kasvaessa, kun sen sijaan samassa suuruusluokassa eri alueiden suhdeluvut ovat vaihdelleet vain erittäin vähäisessä määrin kuten liitteestä 22. käy ilmi. Saatujen tulosten perusteella on seuraavassa käytetty varastojen keskimääräisenä arvona kunakin tilivuonna 20 % mainitun kauden liikekustannuksesta. Varastot edustavat tällöin tuotantotoiminnan kannalta välttämättömiä varastoja eli ns. perusvarastoja, jotka MÄEN (1943, s. 112) mukaan on luettava olennaisesti maatalouspääomiin kuuluvaksi ja jolle maatalousliikkeen on tuotettava korkoa kuten muillekin tähän yritykseen sijoitetuille pääomille.

Kun maatalouden varasto-omaisuuden arvo määritellään edellä mainituksi osuudeksi maatalouden liikekustannuksesta, muodostuvat kyseessä olevan omaisuusosan arvot keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla oheisen

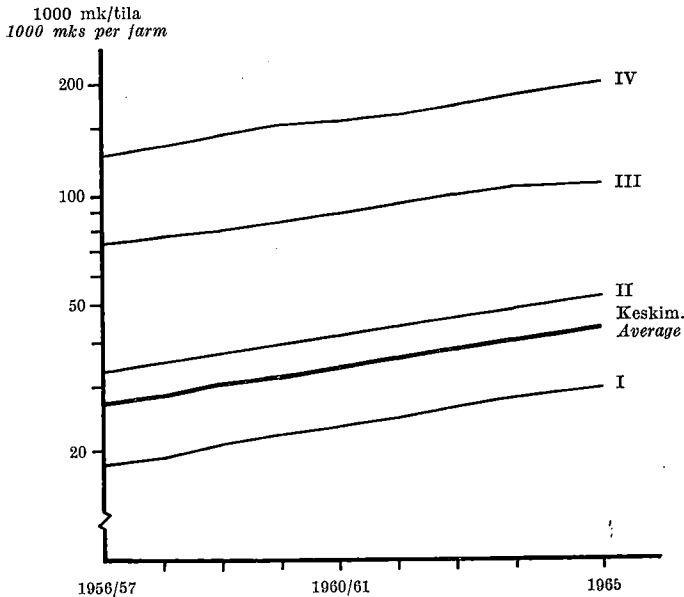
asetelman osoittamalla tavalla. Vertailun vuoksi siinä on esitetty varastojen arvot heinäkuun 1. päivää edustavina, toisin sanoen sellaisina kuin ne ovat kannattavuustutkimuksesta saatavissa.

Tilivuosi	Varastojen arvo keskim. kaikilla kirjanpitoiloilla mk/tila	
	kannattavuus- tutkimuksen mukaan	arvioituna 20 %:ksi liikekustannuksesta
1956/57	444	1 658
1957/58	517	1 736
1958/59	514	1 880
1959/60	597	2 004
1960/61	662	2 087
1961/62	1 112	2 302
1962/63	980	2 508
1963/64	978	2 738
1965	3 406	3 291

Kuten asetelma osoittaa ovat kannattavuustutkimuksen käytännön mukaiset varastojen arvot vaihdelleet selvästi enemmän kuin tämän tutkimuksen menetelmällä lasketut. Tulosta voidaan pitää odotuksia vastaavana, onhan nimittäin ilmeistä, että varastojen ollessa pienimmillään niiden määrissä esiintyvät suhteelliset vaihtelut voivat olla selvästikin suurempia kuin esimerkiksi varastojen edustaessa vuotuista keskimääräänsä. Tilivuonna 1965 tapahtunut suuri muutos johtuu tilivuoden alun siirtymisestä kalenterivuoden alkua vastaavaan ajankohtaan. Mainitun tilivuoden luku ei kuitenkaan sisällä koko senhetkistä perusvarasto-omaisuutta, koska siitä puuttuvat ns. markkinattomien rehujen yms. arvot (Tutk. Suomen maat. kann. tiliv. 1964/65 ja 1965, s. 17). Koska kannattavuustutkimuksen luvussa on toiselta puolen mukana myös mahdollisia perusvarastoon kuulumattomaksi luettavia eriä ja koska toisaalta tammikuun alun varasto-omaisuuden arvo on esimerkiksi MÄEN (1943, s. 98—99) tutkimusten mukaan suurempi kuin tilivuoden keskimääräinen arvo, on oletettavissa, että viimeksi mainittu on saatu selostetulla menetelmällä ainakin suuntaa-antavasti määritettyä. On kuitenkin todennäköistä, etteivät saadut luvut ainakaan ylitä todellisuutta, joten perusvarastoihin sijoitettu pääoma edustaa täten suhteellisen varoista arvoa.

Sadonvaraomaisuus luetaan kannattavuustutkimuksessa maatalousmaan arvoon kuuluvaksi. On kuitenkin todennäköistä, ettei sadonvaraomaisuus ole tällöin tullut arvioiduksi läheskään todelliseen arvoonsa. Sen määrittämiseen ei tässä yhteydessä ole kuitenkaan ollut mahdollisuuksia tilastojen puutteellisuuden vuoksi.

Varasto-omaisuuden arvon tultua määritetyksi edellä esitetyllä tavalla muodostuu koko maatalousomaisuuden arvo eri tilaryhmissä tutkimuskau-

Kuvio 8. Maatalousomaisuuden arvo eri tilasuuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla tilivuosina 1956/57—1965 1 000 mk/tila (puolilogaritminen koordinaatisto)

Figure 8. The value of agricultural property in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms in 1956/57—1965, 1 000 mks per farm (half-logarithmic scale)

tena kuvion 8. osoittamalla tavalla. Mainitut omaisuusarvot on esitetty niinikään liitteissä 13—21., joista kyseessä olevat tiedot käyvät ilmi myös eri alueiden suuruusluokista.

Maatalousomaisuuden arvo on kohonnut suhteellisen tasaisesti kaikissa tilaryhmissä. Sen kehitystä lähtötasoon verrattuna (1956/57 = 100) ilmaiseva suhdeluku on tilivuonna 1965 kaikkien kirjanpitotilojen keskiarvon osalta 156. Maatalousomaisuuden arvo on siten noussut suhteellisen hitaasti verrattuna esimerkiksi maataloustulossa samana ajanjaksona tapahtuneeseen kehitykseen. Kun yleinen hintataso merkittäessä tilivuoden 1956/57 alkua 100:lla on noussut elinkustannusindeksillä mitattuna vuoden 1965 alkuun mennessä 158:aan ja vastaavasti tukkuhintaindeksillä mitattuna 144:ään ¹⁾, on ilmeistä, etteivät kirjanpitotilojen maatalousomaisuuden arvot ole täysin seuranneet todellista kehitystä. Tästä saadaan kuva tarkastelemalla sellaisen pysyvän omaisuusosan kuten maatalousmaan arvon muutoksia tutkimuskauden kuluessa, mikä kaikkien kirjanpitotilojen osalta keskimäärin on esitetty seuraavassa asetelmassa.

¹⁾ Lähteet: Tilast.vuosikirja (1956, s. 256 ja 1965, s. 272 ja 279) sekä NURMI (1962, s. 52).

Tilivuosi	Maatalousmaan arvo	
	mk/muunn. ha	Suhdeluku (1956/57 = 100)
1956/57	580	100
1957/58	588	101
1958/59	619	107
1959/60	639	110
1960/61	649	112
1961/62	663	114
1962/63	673	116
1963/64	689	119
1965	725	125

Kannattavuustutkimuksen mukainen maatalousmaan arvo on noussut selvästi hitaammin kuin esimerkiksi tukkuhintaindeksi. Siihen on ollut luonnollisena syynä se, ettei kannattavuustutkimus kuten muukaan kirjanpito toiminta ota huomioon inflaation vaikutusta eri omaisuusarvojen ja -ryhmien arvoihin. Se, että kirjanpitoiltojen luvuissa ylipäänsä on tapahtunut nousua johtuu tilojen vaihtumisesta; kunkin tilivuoden uusilla kirjanpitoiltoilla maan arvot on luonnollisesti määritetty senhetkisiä todellisia, joskin verrattain varovaisia markkina-arvoja vastaaviksi.

Maatalousmaan arvojen todellisesta kehityksestä ei maassamme ole juuri tietoja. On kuitenkin oletettavissa maan arvon nousseen kirjanpitoiltoilla likimain yleistä hintakehitystä seuraten. Näin ollen maatalousmaan arvon osalla esiintyisi tietynsuuruista jälkeenjääneisyyttä todelliseen kehitykseen verrattuna. Tämä jälkeenjääneisyys ilmenee kuitenkin lähinnä tutkimuskautten loppuvuosina. Tutkimuksen alkutilivuoden 1956/57 arvot eivät nimitäin eronne sanottavammin todellisuudesta ottaen huomioon, että tilivuoden 1951/52 alussa tehtiin kannattavuustutkimuksen omaisuusarvoihin tasokorotus ja että yleinen hintataso pysyi edellä mainittujen tilivuosien välisenä aikana jokseenkin paikallaan (tukkuhintaindeksi laski heinäkuusta 1951 heinäkuuhun 1956 2 pistettä, NURMI 1962, s. 48 ja 52).

Paitsi maatalousmaan osalla esiintyy tutkimuskautten loppuvuosina jälkeenjääneisyyttä ilmeisesti myös muun kiinteistön, toisin sanoen rakennusten, perusparannusten yms. kohdalla, joskin todennäköisesti vähäisempänä johtuen viimeksi mainituissa omaisuusryhmissä investointien ja poistojen kautta tapahtuvasta omaisuuden vaihtumisesta. Irtaimistossa kuten kalustossa jälkeenjääneisyys lienee verraten merkityksetön tämän omaisuuden nopeahkon vaihtumisen vuoksi.

Tässä tutkimuksessa ei ole pyrittykään tarkasti mittaamaan edellä selostetun jälkeenjääneisyyden määrää. Lähinnä maatalousmaan arvon kehitystä valaisevien tietojen puuttumisen vuoksi jälkeenjääneisyyden selvittämisessä tuskin pystyttäisiinkään saavuttamaan sellaisia tuloksia, että niillä voitaisiin luotettavasti korjata kannattavuustutkimuksen mukaisia omaisuusarvoja. Tässä tutkimuksessa on kuitenkin suuntaa-antavan kuvan saami-

seksi tehty arvio jälkeenjääneisyyden määrästä. Tällöin jälkeenjääneisyyden on oletettu kohdistuneen pelkästään kiinteistöön ja olevan koko kiinteistön osalla samaa luokkaa kuin maatalousmaan arvo on jäänyt jälkeen tukkuhintaindeksin kehityksestä tilivuotta 1956/57 vastaavasta ajankohdasta lukiin. Arvio on tehty vain tämän tutkimuksen viimeiselle tilivuodelle 1965 koskien kaikkien kirjanpitotilojen keskiarvoa ja IV:ttä suuruusluokkaa, jossa jälkeenjääneisyyden vaikutus suuresta kiinteistöomaisuudesta johtuen on merkittävin. Arviolaskelma on esitetty oheisessa asetelmassa.

	Kaikki tilat keskimäärin	IV suuruusluokka
Kannattavuustutkimuksen mukainen maatalousomaisuus ¹⁾ 1 000 mk/tila v. 1965	42.2	195.2
Siitä kiinteistön osuus v. 1965	26.1	128.8
Kiinteistön arvo korjattuna v. 1965	30.0	152.0
Maatalousomaisuus korjattuna v. 1965	46.1	218.4
Maatalousomaisuuden korjattu arvo kannattavuustutkimuksen arvosta %	109	112

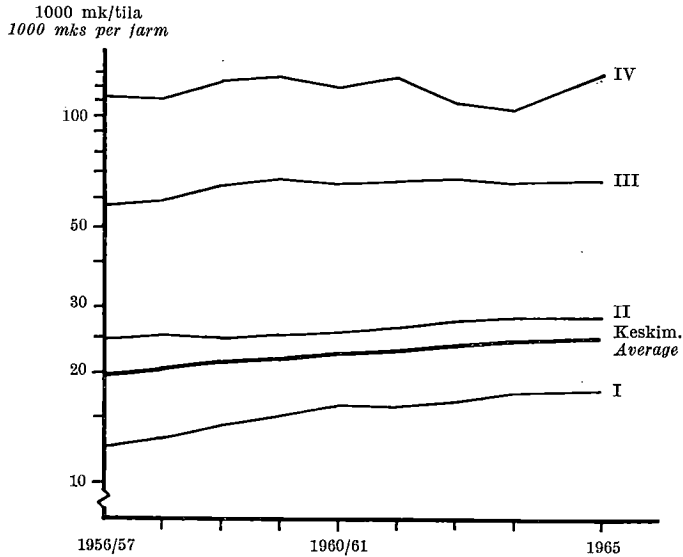
Asetelman mukaisesti olisi tilivuoden 1965 korjattu maatalousomaisuuden arvo kaikilla kirjanpitotiloilla keskimäärin 9 ja IV:ssä suuruusluokassa 12 % kannattavuustutkimuksen mukaista tasoa ¹⁾ korkeampi. Poikkeama ei siten ole huomattava, jos todellisten omaisuusarvojen katsotaan seuranneen tukkuhintojen kehitystä.

Metsätalouden osuus koko maatilan tuotanto-omaisuuden arvosta on yleensä huomattava. Metsätalousomaisuuden arvo on kehittynyt kirjanpitotiloilla tutkimuskauden kuluessa kuvion 9. osoittamalla tavalla (tarkemmin liitteissä 13—21).

Kannattavuustutkimuksen mukainen metsätalousomaisuuden arvo on noussut tutkimuskaudella selvästi hitaammin kuin maatalousomaisuuden arvo. Kehitys on sitäpaitsi ollut I:ssä suuruusluokassa nopeampaa kuin muissa tilaryhmissä, mihin kuitenkin on ollut eräänä syynä keskimetsäalan pienentyminen viimeksi mainituissa ryhmissä. Kuvaa metsätalousomaisuudesta voidaan havainnollistaa tarkastelemalla sitä suhdelukuina, jotka muodostuvat tilivuonna 1965 seuraavan asetelman mukaisesti (tilivuosi 1956/57 = 100). Asetelmassa on samoin esitetty vastaavat suhdeluvut metsätalousomaisuudesta kasvullisen metsämaan hehtaaria kohti laskettuna.

Tilaryhmä	Metsätalousomaisuus tilivuonna 1965 (1956/57 = 100)	
	tilaa kohden	metsähehtaaria kohden
I	142	136
II	115	128
III	117	127
IV	114	126
Keskim.	125	130

¹⁾ Varastot on kuitenkin vertailukelpoisuuden vuoksi laskettu myös kannattavuustutkimuksen mukaisissa luvuissa siten kuin aikaisemmin tässä tutkimuksessa.

Kuvio 9. Metsätaloudensomaisuuden arvo eri tilasuuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla tilivuosina 1956/57—1965 1 000 mk/tila (puolilogaritminen koordinaatisto)

Figure 9. The value of property of forestry in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms in 1956/57—1965, 1 000 mks per farm (half-logarithmic scale)

Metsähehtaaria kohti lasketun metsätaloudensomaisuuden muutos tutkimusajanjaksona on kaikilla kirjanpitotiloilla keskimäärin suunnilleen samaa tasoa kuin maatalousmaan kohdalla. Kun otetaan huomioon, että kiinteistö on kaikilla kirjanpitotiloilla keskimäärin muodostanut koko tutkimuskauden ajan yli 95 % metsätaloudensomaisuudesta ja kun kiinteistö puolestaan edustaa miltei kokonaisuudessaan puustoa ja metsämaata, on mainittua samankaltaista kehitystä pidettävä odotusten mukaisena. Tähän nojautuen olisi oletettavissa inflaatiosta johtuvan omaisuusarvojen jälkeenjääneisyyden asetettavan metsätaloudessa suunnilleen maatalousmaan osalla vallitsevaa tilannetta vastaavaksi. Jälkeenjääneisyyttä koskevien päätelmien tekeminen on kuitenkin metsätaloudessa erittäin vaikeata seuraavista syistä: Ensinnäkin on otettava huomioon, että puuston arvon volyymissä on todennäköisesti tapahtunut ylihakuusta aiheutuvaa pientymistä (vrt. s. 70), joten puuston arvo ei sen mukaisesti olisikaan noussut täysin yleistä hintakehitystä vastaavasti. Toisaalta taas kantohintatason nopea kohoaminen tutkimuskauden käsittämänä aikavälinä on vaikuttanut vastakkaisuuntaisesti, koska kantohintatason nousun on täytynyt heijastua myös kasvavan puuston »yksikköhintoihin». Viimeksi mainitun tekijän vaikutus on todennäköisesti ollut voimakkaampi kuin volyymin pienenemisestä aiheutunut arvonvähen-

nys, joten esitetyn mukaisesti olisi mahdollista, että metsätalousoomaisuuden arvo olisi ainakin puuston osalta noussut yleistä hintakehitystä nopeammin.

Metsätalousoomaisuuden arvoista on vielä huomattava, että paitsi niiden kehitystä saattaa myös tutkimuksen alkuaikojen tasossa esiintyä epätarkkuutta johtuen puuston määrän ja arvon mittaamisen vaikeuksista. Mainittakoon tässä yhteydessä, että juuri näiden vaikeuksien vuoksi on puuston arvon muutokset ehdotettu jätettäväksi kannattavuustutkimuksen metsätalousoomaisuuden huomioon ottamatta (Maat.kann.tutk.toimik. mietintö 1963, s. 34), mihin käytäntöön on tilivuoden 1966 tuloksia laskettaessa jo siirrytty.

Edellä esitetyistä ilmenee, että omaisuusarvojen todellisen jälkeenjääneisyyden selvittäminen muodostuisi metsätaloudessa vieläkin hankalammaksi kuin maataloudessa. Jos kuitenkin omaisuusarvoihin tehdään korjaus samoin perustein kuin maataloudessa olettaen kuitenkin jälkeenjääneisyyden koskevan koko metsätalousoomaisuutta, muodostuu viimeksi mainitun arvo tilivuonna 1965 oheisen asetelman mukaisesti.

	Kaikki tilat	IV suuruusluokka
Kannattavuustutkimuksen mukainen metsätalousoomaisuus 1 000 mk/tila	24.7	130.1
Korjattu arvo 1 000 mk/tila	27.4	148.4
Korjattu arvo % kannattavuustutkimuksen mukaisesta arvosta	111	114

Jälkeenjääneisyys ei ole asetelmassa esitetyn arvion mukaisesti sanottavasti suurempi kuin maataloudessa, koska viimeksi mainitussakin kiinteistö on muodostanut noin kaksi kolmannesta koko omaisuuden arvosta. Kannattavuustutkimuksen mukaisten arvojen jälkeenjääneisyys on kuten maatalousoomaisuudessa IV:ssä suuruusluokassa suurempi kuin kaikilla tiloilla keskimäärin, mikä on johdonmukainen seuraus kirjanpitotilojen vähäisemmästä vaihtumisesta ensiksi mainitussa tilaryhmässä.

Maatalous- ja metsätalousoomaisuuden kannattavuustutkimuksen mukainen yhteinen arvo ottaen huomioon asuinrakennuksista ja varastoista johtuvat muutokset on muodostunut tutkimuskauden aikana taulukon 17. osoittamalla tavalla ja eri alueiden suuruusluokissa liitteiden 13—21 mukaisesti. Taulukossa 17. on myös ilmaistu varsinaisen maatalouden osuus koko edellä mainitun omaisuuden arvosta.

Maatalouden osuus koko tuotanto-omaisuuden arvosta on tutkimuskauteksi lisääntynyt kaikissa tilaryhmissä. Tällaiseen kehitykseen on ollut syynä ensinnäkin se, että maataloudessa on rationalisoinnin seurauksena etenkin kone- ja kalusto-omaisuuteen sijoitettu pääoma kasvanut nopeasti, jota vastaavaa ilmiötä metsätaloudessa ei ole tapahtunut. Toiseksi maataloudessa omaisuusarvojen jälkeenjääneisyys on pienempi kuin metsätaloudessa, mikä

Taulukko 17. Tuotanto-omaisuuden arvo maa- ja metsätaloudessa yhteensä 1 000 mk/tila ja siitä maatalouden osuus % eri tilasuuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla kirjanpitoaloilla tilivuosina 1956/57—1965

Table 17. The value of the total property of agriculture and forestry 1 000 mks per farm and the percentage share of agriculture of the total property in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms in 1956/57—1965

Tilivuosi Fiscal year	Tuotanto-omaisuus yhteensä 1 000 mk/tila tilaryhmissä The value of the property 1 000 mks per farm in the farm groups					Siitä maatalouden osuus % tilaryhmissä Percentage share of agriculture of total property in the farm groups				
	I	II	III	IV	Keskim. Average	I	II	III	IV	Keskim. Average
1956/57	31.0	57.4	130.2	241.6	46.9	60	57	56	53	58
1957/58	32.3	59.9	135.4	247.8	48.9	59	58	56	55	58
1958/59	35.1	61.4	142.9	269.6	51.5	59	60	55	54	59
1959/60	37.2	63.6	150.2	280.2	53.9	59	60	55	54	59
1960/61	39.3	66.5	152.8	277.9	56.4	59	61	57	56	59
1961/62	40.2	70.0	159.0	274.7	58.5	60	62	58	59	61
1962/63	42.4	73.3	164.2	280.8	61.2	61	62	59	61	61
1963/64	44.8	75.8	165.6	286.6	63.6	61	63	60	64	62
1965	46.6	80.6	169.6	325.3	66.9	62	65	61	60	63

on seurausta irtaimiston osuuden suuremmasta merkityksestä ensiksi mainitussa elinkeinossa. Maatalouden pääomaosuuden kohoaminen hitaammin I:ssä kuin muissa suuruusluokissa on puolestaan aiheutunut keskimetsäalan erilaisesta kehityksestä mainituissa ryhmissä.

Tuotanto-omaisuuden arvon jakautumisessa maa- ja metsätalouden kesken ei ole esiintynyt huomattavampia eroja erikokoisten tilojen välillä koko maan suuruusluokkia tarkasteltaessa. Sen sijaan eri alueiden välillä vallitsee tässä suhteessa selviä eroavuuksia, jotka käyvät ilmi seuraavasta asetelmasta.

Kirjanpitoalue	Maatalouden osuus % koko maatalouden tuotanto-omaisuuden arvosta tilivuosien 1956/57—1965 keskiarvona suuruusluokissa	
	I	II
Etelä-Suomi	70	69
Sisä-Suomi	57	56
Etelä-Pohjanmaa	70	70
Koillis-Suomi	52	64

Tämän tutkimuksen teoreettisessa osassa (vrt. s. 38) esitetyn tutkimusmenetelmän mukaisesti on maataloudesta saatujen työtulojen selvittämissä tunnettava oman pääoman määrä tässä elinkeinossa. Sen tutkiminen edellyttää maataloustuotannon rahoittamiseen käytetyn vieraan pääoman arvioimista. Kuten aikaisemmin (vrt. s. 63) jo on mainittu, on viljelijän koko vieras pääoma pyritty jakamaan kannattavuustutkimuksessa maatalouden ja yrittäjäperheen sivuansio- ja yksityistalouden kesken. Jakoperusteita ja niihin liittyviä kysymyksiä on niinkään selvitetty jo edellä. Maatalouden vieraaseen pääomaan luetaan kuuluviksi 1) maatalouden kiinnelainat, 2) ns. muut maatalouseläimet, 3) eläkerasitteen pääoma-arvo sekä 4) vuokratpääoma. Näitä

Taulukko 18. Maa- ja metsätalouden vieras pääoma 1 000 mk/tila ja sen osuus % vastaavasta koko pääomasta eri tilasuuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla kirjanpito-tiloilla tilivuosina 1956/57—1965

Table 18. The debts of farm 1 000 mks per farm and in per cent of the total capital in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms in 1956/57—1965

Tilivuosi Fiscal year	Maa- ja metsätalouden vieras pääoma — The debts of farm									
	1 000 mk/tila tilaryhmissä 1 000 mks per farm in the farm groups					% koko pääomasta tilaryhmissä In per cent of the total capital in the farm groups				
	I	II	III	IV	Keskim. Average	I	II	III	IV	Keskim. Average
1956/57	3.6	5.4	14.6	27.3	4.9	12	9	11	11	10
1957/58	4.1	5.6	15.6	38.5	5.4	13	9	11	15	11
1958/59	4.6	6.5	15.7	22.3	6.0	13	11	11	8	12
1959/60	5.0	7.0	16.3	27.2	6.4	14	11	11	10	12
1960/61	5.2	7.7	17.0	40.9	6.9	13	12	11	15	12
1961/62	6.2	8.4	18.6	42.4	7.8	15	12	12	15	13
1962/63	6.6	9.8	19.3	42.5	8.6	16	13	12	15	14
1963/64	6.9	10.7	22.9	58.0	9.4	15	14	14	20	15
1965	8.3	13.5	26.9	64.5	11.5	18	17	16	20	17

pääomaeriä vastaavat aikaisemmin selostetut maatalan velkojen ja eläke-
rasitteen korot sekä maksetut vuokrat. Maatalan, toisin sanoen maa- ja
metsätalouden tuotantotoimintaan sijoitetun vieraan pääoman määrä on
esitetty taulukossa 18, josta niinkään ilmenee vieraan pääoman osuus maa-
tilan koko pääomasta.

Maa- ja metsätaloustuotannon rahoittamiseen käytetty vieras pääoma on
lisääntynyt nopeasti nousten tutkimuskauden alusta lukien keskimäärin yli
kaksinkertaiseksi. Myös vieraan pääoman osuus koko tuotanto-omaisuuden
arvosta on tutkimuksen käsittämänä aikavälinä selvästi kohonnut. Tämä
kasvu ei kuitenkaan ole todellisuudessa täysin taulukon 18. osoittamaa
luokkaa johtuen edellä mainitusta omaisuusarvoissa esiintyvistä jälkeenjää-
neisyydestä tutkimuskauden loppupuolella.

Maataloudessa sijoitettuna olevan oman pääoman määrän selvittämiseksi
on maa- ja metsätalouden vieras pääoma jaettava näiden elinkeinojen kesken
tietyllä tavalla. Metsätaloudessa oman pääoman tunteminen ei ole välttä-
mätöntä ottaen huomioon työtulojen maatalouden osalla tapahtuvasta käy-
tännöstä poikkeavan määrittystavan (vrt. s. 44). Vieraan pääoman jakoon
liittyviä ongelmia on käsitelty jo aikaisemmin tämän pääoman korkojen
jakamisperusteita pohdittaessa, jolloin on otettu periaatteellinen kanta
mainittuun kysymykseen. Vieraan pääoman jakaminen maa- ja metsätalou-
den kesken on siten suoritettu näihin elinkeinoihin sijoitettujen koko pää-
omien suhteessa. Kun näin saadut vieraan pääoman osuudet on vähennetty
maa- ja metsätalouden tuotanto-omaisuuksien arvoista, jää jäljelle yrittäjän
oman pääoman määrä näissä elinkeinoissa, mikä ilmenee taulukosta 19. Maa-
tilan sekä oma että vieras pääoma on esitetty liitteissä 13—21. myös eri
alueiden suuruusluokissa.

Taulukko 19. Viljelijän oma pääoma maa- ja metsätaloudessa eri tilasuuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla tilivuosina 1956/57—1965 1 000 mk/tila
Table 19. Farmer's own capital in agriculture and in forestry in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms in 1956/57—1965, 1 000 mks per farm

Tilivuosi <i>Fiscal year</i>	Viljelijän oma pääoma 1 000 mk/tila — <i>Farmer's own capital 1 000 mks per farm</i>									
	Maataloudessa tilaryhmissä <i>In agriculture in the farm groups</i>					Metsätaloudessa tilaryhmissä <i>In forestry in the farm groups</i>				
	I	II	III	IV	Keskim. <i>Average</i>	I	II	III	IV	Keskim. <i>Average</i>
1956/57	16.3	29.6	64.8	112.6	24.2	11.1	22.3	50.9	101.7	17.8
1957/58	16.6	31.2	67.4	114.1	25.1	11.5	23.1	52.4	95.2	18.3
1958/59	18.0	32.6	69.2	133.6	26.7	12.4	22.3	58.0	113.6	18.9
1959/60	19.0	34.0	74.0	137.6	28.0	13.1	22.5	60.0	115.4	19.5
1960/61	20.0	35.8	77.5	133.7	29.3	14.1	23.1	58.3	103.3	20.1
1961/62	20.5	38.0	81.9	136.9	30.7	13.6	23.7	58.5	95.5	20.0
1962/63	21.9	39.3	85.1	145.6	32.2	13.9	24.1	59.8	92.7	20.4
1963/64	23.1	40.9	86.1	145.1	33.5	14.8	24.2	56.7	83.4	20.8
1965	23.8	43.4	86.5	156.5	35.0	14.6	23.7	56.2	104.3	20.5

Viljelijän oman pääoman määrä on lisääntynyt verrattain hitaasti varsinkin metsätaloudessa. Niinpä merkittäessä tilivuotta 1956/57 100:lla saadaan tilivuoden 1965 suhdeluvuksi kaikilla kirjanpitotiloilla keskimäärin maataloudessa 145 ja metsätaloudessa 115, kun vastaavat suhdeluvut olivat koko pääoman osalla 156 ja 125 sekä vieraan pääoman kohdalla 246 ja 212. On kuitenkin huomattava, että omaisuusarvojen jälkeenjääneisyyden vaikutus kumuloituu oman pääoman osalle, koska velkojen nimellismäärät vastannevat kirjanpitotiloilla niiden todellista määrää. Velkojen reaaliarvojen voidaankin katsoa olevan nimellisiä arvoja suurempien vain siltä osin kuin veloissa esiintyy indeksisidonnaisuutta. Jos omaisuusarvoissa otetaan huomioon yleisen hintakehityksen vaikutus edellä (vrt. s. 86 ja 89) esitettyjen periaatteiden mukaisesti, muodostuvat oman pääoman arvot maa- ja metsätaloudessa tilivuonna 1965 oheisen asetelman osoittamalla tavalla.

	Kaikki tilat	IV suuruusluokka
Maatalous- ja metsätalousomaisuuden korjattu arvo		
yhteensä 1 000 mk/tila	73.6	366.7
Maatilan velat 1 000 mk/tila	11.5	64.5
Oma pääoma korjattuna 1 000 mk/tila	62.1	302.2
Maatalouden osuus omasta pääomasta 1 000 mk/tila	38.9	179.7
Edellinen % kannattavuustutkimuksen mukaisesta arvosta	111	115
Metsätalouden osuus omasta pääomasta 1 000 mk/tila	23.2	122.5
Edellinen % kannattavuustutkimuksen mukaisesta arvosta	113	117

Kuten asetelmasta havaitaan ovat korjatut oman pääoman arvot selvästi kannattavuustutkimuksen mukaista tasoa korkeammat. Merkittäessä lähtötasoa (1956/57) 100:lla on oman pääoman suhdeluku kaikilla kirjanpitotiloilla keskimäärin tilivuonna 1965 maatalouden osalla 161 ja metsätaloudessa 130. Nämä suhdeluvut poikkeavat tuntuvasti edellä esitettyistä luvuista.

55. Viljelijän työtulojen muodostuminen

551. Maatalous

Viljelijän maataloudesta saaman työtulon selvittämiseksi on aluksi muodostettava tavoitetulo. Esitettyyn tutkimusmetodiin viitaten tavoitetulo sisältää laskennalliset korvaukset niille tuotannontekijöille, joita yrittäjätulon ansaitsemiseen on käytetty. Tavoitetulo voidaan täten jakaa kahden osaan, tavoitetyötuloon, joka käsittää yrittäjän ja avustavien perheenjäsenten maataloustyön arvon johtotyö mukaanluettuna sekä tavoitepääomatuloon, joka puolestaan edustaa oman pääoman korkovaatimusta.

Tavoitetyötulossa saadaan viljelijän ja muiden perheenjäsenten ruumiillisen työn arvo edellä esitettyjen teoreettisten perusteiden nojalla hinnoittamalla vastaavat muunnettuina työtunteina lasketut työpanokset miespuolisten maataloustyöntekijöiden keskimääräisillä tuntipalkoilla. Nämä palkat on saatu Sosiaaliministeriön sosiaalisen tutkimustoimiston tilastoista (Sosiaalinen aikakauskirja 1956—66), joista tilivuotta vastaavat tiedot on laskettu sen alkupuolta edustavan kalenterivuoden elo- ja marraskuun sekä seuraavan kalenterivuoden helmi- ja toukokuun tuntipalkkojen aritmeettisena keskiarvona. Taulukosta 20. käyvät ilmi mainitut tuntipalkat tutkimuskauden eri tilivuosien osalle laskettuina sekä niiden ja muunnettujen työtuntimäärien avulla saadut yrittäjän ja avustavien perheenjäsenten työn arvot eri tilaryhmissä.

Taulukko 20. Miespuolisten maataloustyöntekijöiden keskimääräiset tuntipalkat ja niitä käyttäen lasketut viljelijän ja avustavien perheenjäsenten ruumiillisen työn arvot mk/tila eri tilasuuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla kirjanpitoilla tilivuosina 1956/57—1965

Table 20. Average hourly wages of male agricultural workers and the values of farmer's and other family members' labour inputs according to these wages mks per farm in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms in 1956/57—1965

Tilivuosi Fiscal year	Miesp. maat- työntekijöiden tuntipalkka mk Average wage of agric. workers mks per hour	Työn arvo mk/tila—Value of the labour input mks per farm									
		Viljelijä tilaryhmissä Farmer in the farm groups					Avust. perheenjäs. tilaryhmissä Other family members in the farm groups				
		I	II	III	IV	Keskim. Average	I	II	III	IV	Keskim. Average
1956/57	1,12	1 711	2 162	1 967	(1 353)	1 895	1 895	2 544	1 939	(479)	2 139
1957/58	1,15	1 808	2 305	1 978	(1 507)	2 006	1 889	2 634	2 124	(462)	2 179
1958/59	1,19	1 885	2 388	2 208	(1 630)	2 092	1 993	2 731	2 058	(549)	2 273
1959/60	1,24	2 033	2 425	2 262	(1 606)	2 192	2 057	2 774	1 966	(449)	2 321
1960/61	1,32	2 186	2 677	2 492	(1 841)	2 387	2 317	2 967	2 160	(647)	2 552
1961/62	1,37	2 244	2 948	2 507	(2 125)	2 528	2 279	2 906	2 206	(738)	2 509
1962/63	1,46	2 446	2 959	2 887	(2 646)	2 665	2 526	3 366	2 442	(882)	2 838
1963/64	1,70	2 756	3 308	3 041	(2 927)	2 984	2 870	3 732	2 809	(748)	3 188
1965	2,07	3 235	3 997	3 639	(3 237)	3 548	3 381	4 473	3 345	(1 075)	3 788

Taulukko 21. Viljelijän johtotyön arvo eri tilasuuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla tilivuosina 1956/57—1965 mk/tila

Table 21. The value of farmer's managerial work in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms in 1956/57—1965, mks per farm

Tilivuosi Fiscal year	Tilaryhmä — Farm group				Keskim. Average
	I	II	III	IV	
1956/57	151	370	923	2 386	284
1957/58	151	381	1 130	2 398	297
1958/59	157	400	1 150	2 613	310
1959/60	161	411	1 178	2 652	318
1960/61	169	424	1 202	2 624	329
1961/62	173	433	1 236	2 731	337
1962/63	186	441	1 246	2 819	348
1963/64	208	494	1 391	3 175	390
1965	237	580	1 543	3 611	449

Tavoitetyötuloon sisältyvinä viljelijän johtotyön arvoina on käytetty kannattavuustutkimuksen aikaisemmin (vrt. s. 40) selostetuin perustein määrittämiä arvoja. Ne muodostuvat tutkimusajanjaksona eri tilaryhmissä taulukon 21. osoittamalla tavalla.

Johtotyön arvo on edellä esitetyn taulukon 21. mukaisesti kohonnut tutkimuskauden aikana keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla lähes 60 %:lla lähtötasosta. Tilivuonna 1965 johtotyön arvon suhdeluku oli nimittäin 158 (1956/57 = 100). Maataloustyöntekijöiden palkoissa oli vastaavan ajanjakson nousu 85 %. Johdonmukaisuuden vuoksi olisi myös johtotyön arvoja tullut nostaa suunnilleen samalla tavoin. Tässä tutkimuksessa ei kannattavuustutkimuksen arvoja ole kuitenkaan muutettu syystä, että nämä ovat jo sellaisinaan osaksi arvioihin perustuvia, joten lukuja korjaamalla voidaan helposti päätyä alkuperäisiä epäluotettavampiin tuloksiin. Jäljempänä on kuitenkin tehty suuntaa-antava arvio tämän jälkeenjääneisyyden vaikutuksesta työtuloon.

Tavoitepääomatulo eli oman pääoman korkovaatimus on laskettu 4.5 %:n korkokannan mukaisesti. Tavoitepääomatulo ilmenee tilaryhmittäin taulukosta 22.

Tavoitetulo on mitattavissa edellä esitettyjen tietojen perusteella. Tavoitetulon määrä ja todellisen maataloustulon suhde tähän tavoitteeseen käyvät ilmi tilasuuruusluokittain ja kaikilta kirjanpitotiloilta keskimäärin taulukosta 23. Vastaava informaatio eri alueiden suuruusluokista on esitetty liitteissä 4—12, joista ilmenee myös maataloustulon jakautuminen osatekijöihinsä.

Taulukon 23. suhdeluvut osoittavat, etteivät viljelijäperheet ole saavuttaneet yhtenäkkään tilivuonna tulotavoitettaan alle 25 peltihehtaarin tiloilla. I:ssä suuruusluokassa on toteutunut keskimäärin vähemmän kuin kolme

Taulukko 22. Maataloutteen sijoitetun viljelijän oman pääoman korkovaatimus eri tilasuuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla tilivuocina 1956/57—1965 mk/tila

Table 22. The interest claim on farmer's own capital in agriculture in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms in 1956/57—1965, mks per farm

Tilivuosi Fiscal year	Tilaryhmä — Farm group				
	I	II	III	IV	Keskim. Average
1956/57	732	1 333	2 915	5 068	1 088
1957/58	748	1 404	3 032	5 135	1 130
1958/59	811	1 466	3 116	6 014	1 199
1959/60	856	1 531	3 329	6 191	1 260
1960/61	900	1 609	3 488	6 017	1 321
1961/62	921	1 709	3 686	6 162	1 380
1962/63	985	1 770	3 828	6 552	1 449
1963/64	1 038	1 842	3 873	6 531	1 508
1965	1 069	1 952	3 892	7 043	1 573

Taulukko 23. Tavoitetulo mk/tila ja maataloustulo % tavoitetulosta eri tilasuuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla tilivuocina 1956/57—1965

Table 23. Computed income mks per farm and farm family earnings in per cent of computed income in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms in 1956/57—1965

Tilivuosi Fiscal year	Tavoitetulo mk/tila tilaryhmissä Computed income mks per farm in the farm groups					Maataloustulo % tavoitetulosta tilaryhmissä Farm family earnings in per cent of computed income in the farm groups				
	I	II	III	IV	Keskim. Average	I	II	III	IV	Keskim. Average
1956/57	4 489	6 409	7 744	9 286	5 406	70	77	98	89	75
1957/58	4 596	6 724	8 264	9 502	5 612	67	73	81	63	71
1958/59	4 846	6 985	8 532	10 806	5 874	70	78	97	99	76
1959/60	5 107	7 141	8 735	10 898	6 091	72	88	133	146	84
1960/61	5 572	7 677	9 342	11 129	6 589	81	97	130	161	92
1961/62	5 617	7 996	9 635	11 756	6 754	74	85	111	146	82
1962/63	6 143	8 536	10 403	12 899	7 300	69	75	75	71	72
1963/64	6 872	9 376	11 114	13 381	8 070	74	84	108	152	81
1965	7 922	11 002	12 419	14 966	9 358	75	87	118	172	84

neljäosaa tavoitteesta vastaavan osuuden ollessa kaikkien kirjanpitotilojen keskiarvossa 80 %. Suhdelukujen verrattain alhaista tasoa arvosteltaessa on kuitenkin pidettävä mielessä, että varsinkin I:ssä suuruusluokassa yritykset ovat tavanomaista maataloutta harjoitettaessa liian pieniä rationaalisen tuotannon vaatimukset huomioon ottaen. Sentähden onkin pidettävä jossain määrin kyseenalaisena, voidaanko tavoitetulo tämänkokoisilla tiloilla ylipäänsä määritellä työ- ja etenkin pääomapanosten osalta markkinahintoihin

perustuen (vrt. luku 422.). III:ssa ja IV:ssä suuruusluokassa, joissa mainittua tavoitteenmäärittelyä lienee pidettävä oikeutettuna, tavoite onkin useimpina tilivuosina joko saavutettu tai ylitetty. Jälkimmäisessä tilaryhmässä ylitys on ajoittain ollut huomattavakin. Toisaalta taas esimerkiksi tilivuosiin 1957/58 ja 1962/63 vaikuttaneet, kasvinviljelyn kannalta epäsuotuisat kasvu-kaudet ovat erityisesti suurilla tiloilla aiheuttaneet suhdelukujen laskua. Muutenkin näiden suhdelukujen vaihtelu lisääntyy selvästi tilakoon kasvaessa, mikä kuitenkin oli odotettavissa jo maataloustulon kehitystä edellä tarkasteltaessa.

Arvosteltaessa viljelijäperheen tulotavoitteen toteutuneisuutta maataloustulon ja tavoitetulon välisen suhdeluvun perusteella on vielä otettava huomioon, että määritetty tavoitetulo on tutkimuskauden aikana noussut jonkin verran todellista hitaammin johtuen oman pääoman korkovaatimuksessa ja johtotyön arvossa vallinneesta, tutkimusajanjakson loppua kohti lisääntyneestä jälkeenjääneisyydestä. Näin ollen edellä mainittu suhdeluku antaa tutkimuksen loppuvuosina jossain määrin liian hyvän kuvan maataloustulon suhteesta asetettuun tavoitteeseen erityisesti suurilla tiloilla, joilla oman pääoman korkovaatimuksen ja johtotyön arvon osuudet ovat tavoitetulossa varsin ratkaisevat. Jos tavoitetuloa mitattaessa lasketaan maatalouden oman pääoman korkovaatimus sen mukaisesti korjattuna, mitä aikaisemmin on esitetty sekä johtotyön arvo maataloustyöntekijöiden palkkojen kehityksellä muunnettuna, muuttuvat tavoitetulo sekä maataloustulon ja sen välinen suhdeluku oheisen asetelman mukaisiksi. Korjaukset on siinä tehty tilivuodelle 1965 koskien kaikkien tilojen keskiarvoa ja IV:tä suuruusluokkaa eli samoja tilaryhmiä, joilta omaisuusarvojen jälkeenjääneisyyttä on tutkittu.

	Keskimäärin kaikki tilat	IV suuruusluokka
Oman pääoman korkovaatimus korjattuna mk/tila ..	1 749	8 087
Johtotyön arvo korjattuna mk/tila	525	4 414
Tavoitetulo korjattuna mk/tila	9 610	16 813
Maataloustulo % korjatusta tavoitetulosta	82	153

Korjattu tavoitetulo on keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla 3 ja IV:ssä suuruusluokassa 12 % kannattavuustutkimuksen mukaan laskettuja arvoja korkeampi. Viimeksi mainitussa tilaryhmässä korjaus on vaikuttanut selvästi maataloustulon ja tavoitetulon väliseen suhdeluun, kun taas kaikilla tiloilla keskimäärin vaikutus on verrattain vähäinen.

Kuten jo maataloustulossa esiintyneistä alueellisista eroavuuksista (vrt. s. 65) voidaan päätellä, on tavoitetulon toteutumisprosentti vaihdellut selvästi saman suuruusluokan eri alueiden välillä. Näitä eroavuuksia on valaistu seuraavassa asetelmassa kolmelta tilivuodelta suuruusluokista I ja II.

Suuruusluokka ja alue	Maataloustulo % tavoitetulosta tilivuosina		
	1956/57	1960/61	1965
I Etelä-Suomi	80	92	80
Sisä-Suomi	63	72	72
Etelä-Pohjanmaa ...	76	85	85
Pohjois-Pohjanmaa..	63	81	71
Koillis-Suomi	61	68	60
Keskimäärin	70	81	75
II Etelä-Suomi	80	108	93
Sisä-Suomi	66	80	81
Etelä-Pohjanmaa ...	90	99	92
Pohjois-Pohjanmaa..	69	85	79
Koillis-Suomi	69	84	69
Keskimäärin	77	97	87

Maataloustulon suhde asetettuun tavoitteeseen on pienentynyt siirryttäessä Etelä-Suomesta pohjoiseen poikkeuksena kuitenkin Etelä-Pohjanmaan alue, jossa varsinkin 10—25 peltohehtaarin tiloissa on päästy suunnilleen yhtä lähelle tavoitetta kuin Etelä-Suomessakin. Alueelliset erot näyttävät yleensä jonkin verran pienentyneen tutkimuskauden kuluessa (vrt. myös liitteet 4—12).

Maataloustulon jakautumista eri tuotannontekijöille saatujen korvausten kesken voidaan tutkia perustuen tavoitetulon vastaavaan jakautumaan. Tarkasteltaessa maataloustulon jakautumista pääomatuloksi ja viljelijäperheen työtuloksi viimeksi mainitun sisältäessä tällöin sekä yrittäjän että avustavien perheenjäsenten niin ruumiilliselle kuin johtotyöllekin saadun korvauksen todetaan, ettei kyseessä olevassa jakautumassa ole tutkimusajanjakson viimeisiä tilivuosia lukuunottamatta tapahtunut juuri minkäänlaisia muutoksia. Viljelijäperheen työtulon prosentteina laskettu osuus maataloustulosta on ollut eri tilaryhmissä tutkimuksen käsittäminä tilivuosina seuraava.

Tilivuosi	Viljelijäperheen työtulon osuus % maataloustulosta tilaryhmissä				
	I	II	III	IV	Keskim.
1956/57	84	79	62	45	80
1957/58	84	79	63	45	80
1958/59	83	79	64	44	80
1959/60	83	79	62	43	79
1960/61	84	79	63	46	80
1961/62	84	79	62	48	80
1962/63	84	79	63	49	80
1963/64	85	80	65	51	81
1965	87	82	69	53	83

Viljelijäperheen työtulon osuuden kasvu tutkimuskauden lopussa on aiheutunut siitä, että maataloustyöpalkkojen nopea nousu tutkimuksen viimeisten tilivuosien aikana on kohottanut viljelijäperheen työn arvoa tavoite-

tulossa oman pääoman korkovaatimuksen kasvua nopeammin. Työtulon osuus on lisääntynyt sitä enemmän mitä suurempi tilakoko on kysymyksessä. IV:ssä suuruusluokassa lisäykseen on vaikuttanut edellä mainitun syyn ohella viljelijäperheen työpanoksen kasvu (vrt. taulukko 9.).

Työtulon osuutta ilmaiseksi suhdeluvuissa esiintyy kuitenkin myös omaisuuden ja johtotyön arvojen jälkeenjääneisyyden vaikutusta. Jos tämä vaikutus poistetaan edellä (vrt. s. 92 ja 96) oleviin arviolaskelmiin nojautuen, muuttuvat mainitut suhdeluvut tilivuonna 1965 oheisena olevan asetelman mukaisiksi. Asetelmassa on esitetty myös viljelijän itsensä työtulon vastavat suhdeluvut.

	Osuus % maataloustulosta	
	Kaikki tilat	IV Suuruusluokka
Viljelijäperheen työtulo kannattavuustutkimuksen mukaan		
» » korjattuna	83.2	52.9
» » korjattuna	81.8	51.9
Viljelijän työtulo kannattavuustutkimuksen mukaan	42.7	45.7
» » korjattuna	42.4	45.5

Maataloustulon korjatussa jakautumassa on tapahtunut odotettuja muutoksia. Pääomatulon ja johtotyölle saadun korvauksen osuudet ovat tällöin lisääntyneet ruumiillisen työn työtulon kustannuksella. Kannattavuustutkimuksen mukaisissa luvuissa on siten avustavien perheenjäsenten työtulon osuus todellista suurempi, koska mainitun työtulon on katsottu tässä tutkimuksessa koostuvan pelkästään ruumiilliselle työlle saadusta korvauksesta. Sen sijaan viljelijän itsensä työtulon osuus on korjatussa tasossa miltei sama kuin kannattavuustutkimuksen mukaisessakin. Tämä on seurausta siitä, että jälkeenjääneisyyden vaikutuksen poistaminen on nostanut johtotyölle saadun korvauksen osuutta kaikilla kirjanpitotiloilla keskimäärin 4.8:sta 5.5 %:iin ja IV:ssä suuruusluokassa 24.1:stä 26.3 %:iin maataloustulosta, mikä on kumonnut ruumiilliselle työlle saadun työtulon osuuden vähene- misen. Jälkeenjääneisyyden vaikutus tulojen absoluuttiseen tasoon on luonnollisesti samansuuntainen kuin mainittujen osuuksien kohdalla. Viljelijän työtulo on siten ilmeisesti tasoltaan lähes oikea suoraan kannattavuustutkimuksen aineistostakin laskettuna. Sen sijaan tämän työtulon jakautumassa ruumiilliselle ja johtotyölle saatujen korvausten kesken muodostuu ensiksi mainitun osuus liian suureksi jälkimmäisen kustannuksella. — Viljelijän työtulo maataloudesta on esitetty tutkimuskautena tilaryhmittäin taulukossa 24.

Viljelijän maatalouden työtulossa esiintyvät vuotuiset vaihtelut kasvavat selvästi tilakoon suuretessa. Maataloustulon jakomenetelmästä johtuen nämä vaihtelut ovat suhteelliselta määrältään jokseenkin samansuuruiset kuin maataloustulon vaihtelut poiketen niistä vain siltä osin kuin viljelijän työ-

Taulukko 24. Viljelijän työtulo maataloudesta eri tilasuuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla tilivuosina 1956/57—1965 mk/tila

Table 24. Farmer's labour income from agriculture in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms in 1956/57—1965, mks per farm

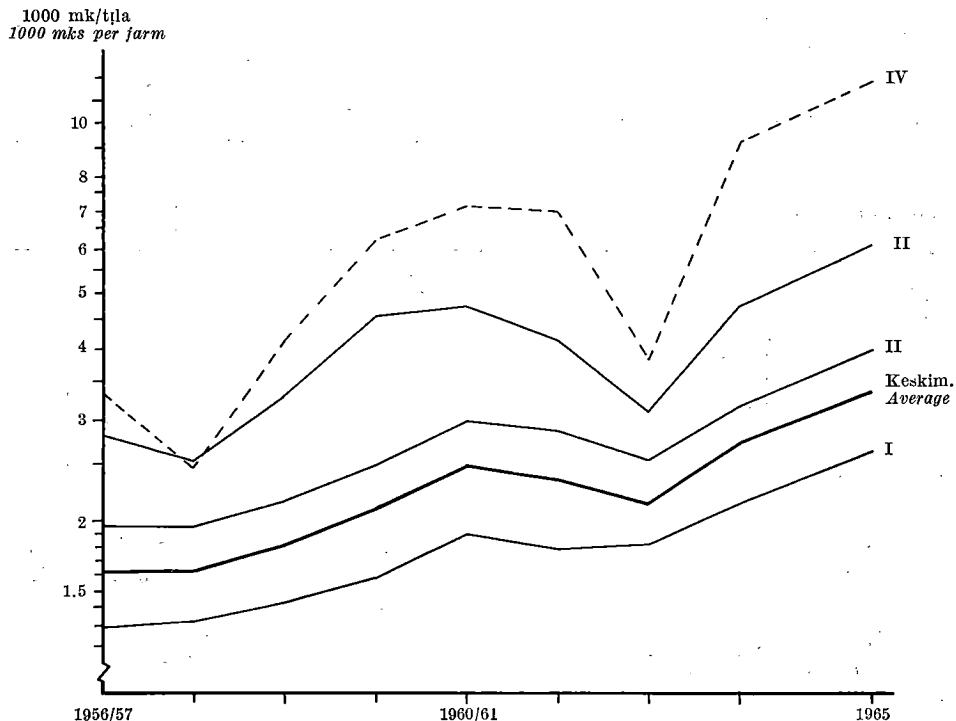
Tilivuosi Fiscal year	Tilaryhmä — Farm group				Keskim. Average
	I	II	III	IV	
1956/57	1 300	1 952	2 821	(3 343)	1 636
1957/58	1 316	1 958	2 530	(2 464)	1 628
1958/59	1 423	2 175	3 271	(4 184)	1 816
1959/60	1 588	2 482	4 586	(6 229)	2 106
1960/61	1 900	3 005	4 784	(7 171)	2 496
1961/62	1 798	2 874	4 166	(7 075)	2 358
1962/63	1 813	2 557	3 112	(3 864)	2 175
1963/64	2 182	3 190	4 769	(9 281)	2 736
1965	2 597	3 996	6 135	(11 758)	3 357

Taulukko 25. Viljelijän maatalouden ruumiillisesta työstä saama työtulo mk/työtunti ja pääomatulo % omasta pääomasta eri tilasuuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla tilivuosina 1956/57—1965

Table 25. Farmer's labour income from manual labour mks per hour and capital income in per cent of own capital in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms in 1956/57—1965

Tilivuosi Fiscal year	Viljelijän työtulo mk/työtunti tilaryhmissä Farmer's labour income mks per hour in the farm groups					Pääomatulo % omasta pääomasta tila- ryhmissä Capital income in per cent of own capital in the farm groups				
	I	II	III	IV	Keskim. Average	I	II	III	IV	Keskim. Average
1956/57	—,78	—,86	1,09	(1,—)	—,84	3.1	3.5	4.4	4.0	3.4
1957/58	—,77	—,84	—,94	(—,73)	—,81	3.0	3.3	3.7	2.8	3.2
1958/59	—,83	—,93	1,16	(1,17)	—,90	3.1	3.5	4.4	4.4	3.4
1959/60	—,90	1,09	1,65	(1,81)	1,04	3.2	3.9	6.0	6.6	3.8
1960/61	1,07	1,28	1,71	(2,12)	1,21	3.6	4.4	5.8	7.2	4.1
1961/62	1,02	1,16	1,52	(2,—)	1,13	3.3	3.8	5.0	6.6	3.7
1962/63	1,01	1,10	1,10	(1,03)	1,05	3.1	3.4	3.4	3.2	3.2
1963/64	1,25	1,43	1,83	(2,59)	1,38	3.3	3.8	4.8	6.8	3.6
1965	1,55	1,81	2,45	(3,55)	1,74	3.4	3.9	5.4	7.7	3.8

tulon osuus maataloustulossa on muuttunut. Viljelijän työtulo maataloudesta on kuten taulukosta 24. todetaan absoluuttiselta tasoltaan varsin alhainen etenkin suuruusluokissa I ja II. Taulukossa 25. on esitetty minkäläiseksi mainittu työtulo muodostuu työtuntia kohti laskettuna. Koska viljelijän työpanos sisältää vain ruumiilliseen työhön kuluneen työajan, on viljelijän työtulosta otettu vastaavasti mukaan ainoastaan ruumiilliselle työlle saatu korvaus. Taulukossa on samalla esitetty minkä korkokannan mukaista korkoa omalle pääomalle maataloustulon pääomatulo-osuus vastaa.

Kuvio 10. Viljelijän maataloudesta saaman työtulon kehitys eri tilasuuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla tilivuosina 1956/57—1965 1 000 mk/tila (puolilogaritminen koordinaatisto)

Figure 10. Farmer's labour income from agriculture in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms in 1956/57—1965, 1000 mks per farm (half-logarithmic scale)

Viljelijän työtulo maatalouden ruumiillisesta työstä työtuntia kohti laskettuna on tutkimuskautena yleensä ollut varsin alhainen. Niinpä alle 25 peltihehtaarin tiloilla ei yhtenäkkään tilivuonna ole saavutettu maataloustyöntekijöiden tuntipalkkojen tasoa (vrt. taulukko 20. s. 93). IV:ssäkään tilasuuruusluokassa tälle tasolle ei ole päästy kuin viitenä tilivuonna yhdeksästä, joskin puolestaan tilivuosina 1960/61 ja 1965 ylitys on ollut huomattava.

Viljelijän pääomatulon osuus maataloustulosta on kaikilla kirjanpitotiloilla keskimäärin merkinnyt alle 4 %:n korkoa omalle pääomalle miltei kaikkina tutkimuksen tilivuosina. Saadun korkoprosentin vaihtelut eri tilivuosien kesken ovat alle 25 peltihehtaarin tiloilla olleet suhteellisen vähäiset lisäntien tilakoon kasvaessa. Niinpä IV:ssä suuruusluokassa on tilivuosina 1957/58 ja 1962/63 jouduttu tyytymään n. 3 %:n korkoon, kun taas tutkimuksen viimeisenä tilivuonna korkoprosentti on ollut lähes 8. On kuitenkin korostettava sitä, että saadut tulokset — niin työtulo työtuntia kohden kuin pää-

omatulokin — ovat tutkimuskauden loppupuolella tietyissä määrin todellista paremmat johtuen omaisuuden ja johtotyön arvojen jälkeenjääneisyydestä. Niinpä viljelijän työtulo ruumiillisesta työstä tuntia kohden on tilivuonna 1965 jälkeenjääneisyydestä korjatussa tasossa kaikilla kirjanpitotiloilla keskimäärin 1,69 mk ja IV:ssä suuruusluokassa 3,16 mk. Omalle pääomalle saatu korko on vastaavasti edellisessä tilaryhmässä 3.7 ja jälkimmäisessä 6.9 %. Poikkeama kannattavuustutkimuksen tasosta on siten suurilla tiloilla selvästi suurempi kuin kaikilla tiloilla keskimäärin kuten jälkeenjääneisyyskin niillä oli suurempi. Viljelijän työtulon kehityksen tutkimiseksi ja kehityksessä esiintyvien piirteiden havainnollistamiseksi tämä työtulo on esitetty kuviossa 10.

Työtulojen kehityksen suuntaa on tutkittu estimoimalla eri tilaryhmien tulosarjoille trendisuorat. Niiden yhtälöt eräine funktioiden selvityskykyä kuvaavine indikaattoreineen muodostuvat seuraaviksi (t -arvo on laskettu regressiokertoimelle). Yhtälöissä Y = työtulo mk/tila, X = aikasarja 1, 2, 3, ... (1956/57 = 1).

$$\text{Suuruusluokka I: } \dots Y_t = 1\,040 + 144 X; t = 8.45^{***} \\ (17) \quad r^2 = 0.91$$

$$\text{Suuruusluokka II: } \dots Y_t = 1\,605 + 214 X; t = 6.01^{***} \\ (36) \quad r^2 = 0.84$$

$$\text{Suuruusluokka III: } \dots Y_t = 2\,415 + 317 X; t = 3.14^* \\ (101) \quad r^2 = 0.58$$

$$\text{Suuruusluokka IV: } \dots Y_t = 1\,633 + 893 X; t = 3.97^{**} \\ (225) \quad r^2 = 0.69$$

$$\text{Kaikki keskimäärin: } \dots Y_t = 1\,330 + 183 X; t = 6.41^{***} \\ (29) \quad r^2 = 0.85$$

Edellä esitetystä käy ilmi, että trendiyhtälön osoittama työtulon kehityksen suunta on sitä luotettavampi mitä pienempien tilojen ryhmästä on ollut kysymys. Niinpä I:ssä suuruusluokassa funktiolta jää selvittämättä vain 9 % työtulojen muutoksista. Suuremmilla tiloilla selvitysaste on sen sijaan selvästi heikentynyt johtuen työtulojen verrattain huomattavista satunnaisvaihteluista.

Viljelijän työtulo maataloudesta on tutkimuksen käsittämänä aikavälinä kohonnut jonkin verran nopeammin kuin maataloustulo. Trendisuoralta laskettu työtulon nousu %-yksikköä vuotta kohden muodostuu nimittäin eri tilaryhmissä seuraavaksi.

Suuruusluokka	I	...	8.1
»	II	...	8.0
»	III	...	7.9
»	IV	...	(14.5)
Kaikki keskimäärin			8.1

Tämä maataloustuloa nopeampi kasvu on aiheutunut pääasiassa siitä, että maataloustyöpalkkojen voimakas kohoaminen on nostanut tavoitetulossa viljelijän työn arvoa enemmän kuin oman pääoman korkovaatimus on lisääntynyt. IV:ssä suuruusluokassa kasvuun on vaikuttanut paitsi tavoitetyötulon hintakomponentin myös viljelijän työtuntien määrän lisääntyminen tutkimuskauden aikana (vrt. taulukko 11.). Kyseessä olevan tilaryhmän muista selvästi poikkeava kehitys ei kuitenkaan ole johtunut yksinomaan edellä mainitusta syystä. Tärkeimpänä syynä lienee kasvinviljelytuoton suuren merkityksen ja tämän tuotannon satunnaisvaihtelualltiuden aiheuttama tulojen vaihtelu (vrt. s. 67). Koska tutkimusajanjakson kaksi ensimmäistä tilivuotta olivat kasvinviljelylle verrattain epäsuotuisat, mutta toiselta puolen varsinkin viimeinen tilivuosi varsin edullinen (Tutk. Suomen maat. kann., tiliv. 1956/57, 1957/58 sekä 1964/65 ja 1965), on näiden tekijöiden vaikutus ollut trendisuoran nousua lisäävä. Näin on etenkin laita, kun tutkimusjakso ei ole ollut kovin pitkä ja kun tulonvaihtelut ovat olleet voimakkaita. Jos tutkimuskautta lyhennettäisiin jättämällä mainitut kolme tilivuotta sen ulkopuolelle, vähenisi trendisuoran kaltevuus huomattavasti. Regressiokerroin olisi tällöin 538 ja työtulon keskinousu vuotta kohden 8.5 %-yksikköä, kun vertailun vuoksi I:ssä suuruusluokassa, jossa kasvinviljelytuotannon merkitys on vähäinen, vastaava nousu olisi 7.2 %-yksikköä (regressiokerroin 128). Nousuprosenttien ero olisi täten huomattavasti vähentynyt siitä, mikä se oli koko tutkimusajanjakson kohdalla.

Viljelijän työtulossa maataloudesta on samankokoisilla tiloilla esiintynyt verrattain selviä alueellisia eroja, mitkä käyvät ilmi taulukosta 26.

Taulukko 26. Viljelijän työtulo maataloudesta Sisä- ja Koillis-Suomen kirjanpitoalueilla Etelä-Suomen alueeseen verrattuna tilasuuruusluokissa I ja II tilivuosina 1956/57—1962/63

Table 26. Farmer's labour income from agriculture in Central (S-S) and Northeast Finland (K-S) in relation to South Finland (E-S) in the farm size classes I and II in 1956/57—1962/63

Tilivuosi Fiscal year	Suuruusluokka I Size class I			Suuruusluokka II Size class II		
	Mk/tila alueella E-S Mks per farm in E-S	Suhdelukuina (E-S = 100) alueilla Indices (E-S = 100) in		Mk/tila alueella E-S Mks per farm in E-S	Suhdelukuina (E-S = 100) alueilla Indices (E-S = 100) in	
		S-S	K-S		S-S	K-S
1956/57	1 710	64	54	2 181	67	62
1957/58	1 705	65	52	2 235	67	62
1958/59	1 692	79	56	2 439	68	55
1959/60	1 945	73	57	2 773	73	72
1960/61	2 394	70	53	3 526	62	62
1961/62	2 168	73	53	3 720	55	51
1962/63	2 029	85	59	2 768	69	69

Tilivuoden 1962/63 jälkeen viljelijän työtuloa ei ole selvitetty eri alueiden suuruusluokista, koska tämä työtulo olisi aikaisemmin mainitun mukaisesti jouduttu arvioimaan viljelijän työpanostietojen puuttuessa. Suhteellisen pienten tilamäärien ollessa kysymyksessä olisivat arviot saattaneet helposti muodostua epätarkoiksi. Maataloustuloa koskevien lukujen nojalla (vrt. s. 65) on kuitenkin oletettavissa, että varsinkin Sisä-Suomessa työtulo olisi tilivuosina 1963/64 ja 1965 lähempänä Etelä-Suomen alueen tasoa kuin taulukon 26. käsittämänä ajanjaksona.

552. Viljelijän muut työtulot maatilalta

Viljelijän työtulo metsätaloudesta on määritelty edellä tässä tutkimuksessa esitetyn mukaisesti viljelijän metsätaloudessa suorittaman, metsätyöpalkkojen mukaisesti hinnoitetun työpanoksen arvoksi, johon on lisätty johtotyön arvona 10 % metsätalouden kokonaistyökustannuksesta. Asianmukaisimmaksi hinnoitteluperusteeksi katsottiin yrittäjän ruumiillisen työn panoksen osalta seurata käsityökaluin työskentelevien hakkuumiesten yksikköansioita. Teoriassa hinnoittamiseen sopivampia olisivat aikapalkat, joista tilastoissa ei kuitenkaan ole lainkaan tietoja, johtuen metsätöiden pääosaltaan urakkaperusteisesta palkkauskäytännöstä.

Mainitut käsityökaluin työskentelevien hakkuumiesten ansiot on tilastoissa (esim. Sos. aikak.kirja 1962, s. 252) esitetty päiväansioina vuosineljänneksittäin. Viljelijän työpanosta hinnoitettaessa on kyseessä olevat koko maan keskimääräiset päiväansiot laskettu tilivuotta vastaavalle ajanjaksolle painottamalla ne vuosineljännesten työntekijämäärillä sekä muunnettu tuntiansioiksi olettamalla työpäivän pituudeksi 8 tuntia. Säännöllisen metsätyöansioita koskevan tilastoinnin alettua vasta vuoden 1958 alusta on ansiotiedot tätä aikaisemmalle ajanjaksolle saatu siten, että tilivuodelle 1956/57 on käytetty metsäpalkkatilaston esitutkimuksen (Sos. aikak.kirja 1957, s. 351—353) ajalta 12—24. 11. 1956 antamia hakkuumiesten päiväansioita. Tilivuodelle 1957/58 taas on käytetty vuoden 1958 ensimmäisen neljänneksen tietoja. Tämän tutkimuksen viimeisiä tilivuosia vastaavana aikana käsityökaluin työskentelevien työntekijöiden määrä on suuresti vähentynyt, jonka takia mainitun ryhmän tänä aikana miltei paikallaan pysyneiden ansioiden ei enää voida katsoa seuranneen metsätyöpalkkojen yleistä kehityssuuntaa. Tämän vuoksi viljelijän työn arvoa tilivuodelle 1965 laskettaessa on tilivuoden 1963/64 päiväansioita korotettu samassa suhteessa kuin moottorisahalla työskentelevien hakkuumiesten päiväansiot ovat nousseet. — Edellä selostetulla tavalla saatu viljelijän työtunnin hinta metsätaloudessa muodostuu tutkimuksen käsittämänä tilivuosina seuraavaksi.

Tilivuosi	Työtunnin hintä mk
1956/57	1,55
1957/58	1,65
1958/59	1,70
1959/60	1,75
1960/61	1,85
1961/62	2,—
1962/63	2,05
1963/64	2,30
1965	2,65

Esitettyjen työtunnin hintojen pohjalta laskettuna muodostuu viljelijän työtulo metsätaloudesta taulukon 27. osoittamalla tavalla. Siitä käy niinikään ilmi johtotyön arvon osuus työtulosta. Johtotyön arvo on tällöin kuten jo on mainittu määritetty 10 %:ksi metsätalouden työkustannuksesta. Siihen sisältyvät myös viljelijän ja avustavien perheenjäsenten työn arvot edellä esitettyjen tuntiansioiden mukaan laskettuina.

Viljelijän metsätaloudesta saaman työtulon kohoaminen tutkimuskauden alku- ja keskivaiheilla on pääasiassa ollut seurausta työtunnin hinnan kohoamisesta. Tutkimuksen viimeisenä tilivuonna viljelijän työpanoksen väheneminen on ollut hintakomponentin nousua voimakkaampi vaikuttaen täten työtulon pienenemiseen. Johtotyön arvon osuus työtulosta on pysynyt likimain vakinaisena.

Viljelijän työtulo itse suoritetuista investointitöistä maatilalla saadaan aikaisemmin esitetyn mukaisesti vastaavasti hinnoittamalla viljelijän investointityön panos miespuolisten maataloustyöntekijöiden keskimääräisillä

Taulukko 27. Viljelijän työtulo metsätaloudesta mk/tila ja siitä johtotyön arvon osuus % eri tilasuuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla kirjanpitötiloilla tilivuosina 1956/57—1965

Table 27. Farmer's labour income from forestry mks per farm and the value of managerial work in per cent of it in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms in 1956/57—1965

Tilivuosi Fiscal year	Viljelijän työtulo metsätaloudesta mk/tila tilaryhmissä Farmer's labour income from forestry mks per farm in the farm groups					Siitä johtotyön arvon osuus % The value of managerial work in per cent of income in the farm groups				
	I	II	III	IV	Keskim. Average	I	II	III	IV	Keskim. Average
1956/57	452	447	448	(289)	448	14	17	23	61	15
1957/58	520	469	496	(248)	496	13	17	23	59	15
1958/59	518	461	461	(296)	492	12	16	27	63	14
1959/60	507	530	504	(369)	516	13	16	26	63	15
1960/61	584	545	480	(421)	563	12	17	25	55	15
1961/62	557	553	458	(292)	549	13	15	26	76	14
1962/63	631	555	566	(354)	596	12	16	23	58	14
1963/64	743	692	764	(466)	723	12	16	20	49	14
1965	667	597	728	(471)	642	13	16	21	51	14

Taulukko 28. Viljelijän työtulo itse suoritetuista investointitöistä maatilalla eri tilasuuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla tilivuosina 1956/57—1965 mk/tila.

Table 28. Farmer's computed labour income from own made investment work on farm holding in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms in 1956/57—1965, mks per farm

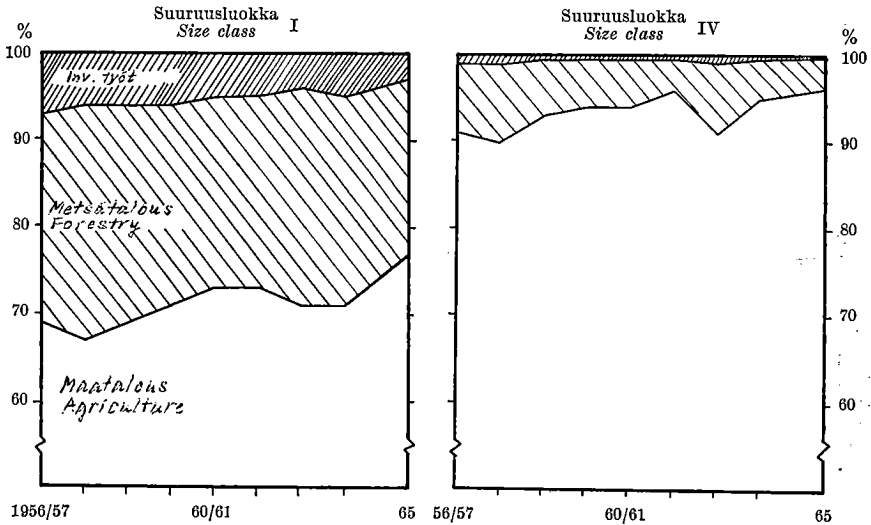
Tilivuosi Fiscal year	Tilaryhmä — Farm group				
	I	II	III	IV	Keskim. Average
1956/57	128	92	74	(36)	111
1957/58	118	93	67	(33)	106
1958/59	137	99	69	(26)	119
1959/60	134	98	73	(36)	117
1960/61	114	81	91	(48)	99
1961/62	121	105	77	(32)	112
1962/63	124	111	89	(45)	117
1963/64	143	138	92	(53)	139
1965	116	141	116	(70)	130

Taulukko 29. Viljelijän työtulot maatalaloudesta yhteensä mk/tila sekä siitä maatalouden osuus % eri tilasuuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla tilivuosina 1956/57—1965

Table 29. Farmer's total labour income from farm holding mks per farm and percentage share of agriculture of it in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms in 1956/57—1965

Tilivuosi Fiscal year	Viljelijän työtulo maatalaloudesta yhteensä mk/tila tilaryhmissä. Labour income mks per farm in the farm groups					Maatalouden osuus % koko työtulosta tilaryhmissä Percentage share of agriculture of labour income in the farm groups				
	I	II	III	IV	Keskim. Average	I	II	III	IV	Keskim. Average
1956/57	1 880	2 491	3 343	(3 668)	2 195	69	78	84	91	75
1957/58	1 954	2 520	3 093	(2 745)	2 230	67	78	82	90	73
1958/59	2 078	2 735	3 801	(4 506)	2 427	69	80	86	93	75
1959/60	2 229	3 110	5 163	(6 634)	2 739	71	80	89	94	77
1960/61	2 598	3 631	5 355	(7 640)	3 158	73	83	89	94	79
1961/62	2 476	3 532	4 701	(7 399)	3 019	73	81	89	96	78
1962/63	2 568	3 223	3 767	(4 263)	2 888	71	79	83	91	75
1963/64	3 068	4 020	5 625	(9 800)	3 598	71	79	85	95	76
1965	3 380	4 734	6 979	(12 299)	4 129	77	84	88	96	81

palkoilla. Näiden pohjalta voidaan mitata viljelijän työtulo investointitöistä, joka muodostuu tutkimuskauden käsittämienä tilivuosina eri tilaryhmissä taulukon 28. osoittamalla tavalla. Tällöin on huomattava, että taulukko ilmaisee vain maatalouden investointitöistä saaduksi arvioidun työtulon. Metsänparannus- ym. metsätalouden investointityötulot sen sijaan sisältyvät taulukon 27. viljelijän työtuloon metsätaloudesta. Näin on laita sentähden, että, viljelijän metsätalouden työpanos käsittää myös mahdolliset metsätalouden investointiluonteiset työt.

Kuvio 11. Maataloudesta, metsätaloudesta ja investointitöistä saatujen työtulojen osuudet % viljelijän kaikista maatilatalouden työtuloista suuruusluokissa I ja IV tilivuosina 1956/57—1965

Figure 11. Percentage shares of agriculture, forestry and investment works in farmer's total labour income from farm holding in the farm size classes I and IV in 1956/57—1965

Edellä esitettyjen taulukoiden 27. ja 28. sekä viljelijän maataloudesta saaman työtulon pohjalta on selvitettävissä viljelijän työtulot maatilataloudesta yhteensä. Ne on esitetty taulukossa 29. tilasuuruusluokittain ja keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla tutkimuskauden aikana. Vastaava informaatio, samoinkuin tiedot viljelijän työtuloista metsätaloudesta ja investointitöissä, käy ilmi liitteistä 4—12 myös eri alueiden suuruusluokista.

Taulukossa 29. on esitetty myös maataloudesta saadun työtulon osuus viljelijän kaikista maatilatalouden työtuloista. Kuvioista 11. käy ilmi viimeksi mainittujen jakautuminen eri tulolähteiden kesken ääritapauksia edustavissa tilasuuruusluokissa I ja IV.

Maa- ja metsätalouden osuuksissa viljelijän kaikista työtuloista tapahtuneet muutokset tutkimuskautena ovat luonnollisesti olleet toisiinsa nähden vastakkaisia. Ne ovat pääosaltaan olleet seurausta maatalouden työtulojen vaihteluista. Niinpä esimerkiksi tilivuoden 1962/63 heikosta sadosta johtuva maatalouden työtulon aleneminen on myös johtanut vastaavasti maatalouden suhteellisen osuuden vähenemiseen, mikä vaikutus on korostunut tilakoon kasvaessa. Investointitöistä saadun työtulon osuus on ollut varsin pieni edustaen I:ssä suuruusluokassa noin 5 %:a kaikista työtuloista ja IV:ssä enää keskimäärin alle 1 %:a.

Viljelijän kaikkien maatilataloudesta saamien työtulojen määrässä tapahtuneiden muutosten havainnollistamiseksi on mainittujen työtulojen kehitys esitetty graafisesti kuviossa 12. sivulla 115.

Viljelijän kaikkien maatilatalouden työtulojen kehityksen suuntaa on tutkittu estimoimalla tulosarjoille trendisuorat. Niiden yhtälöt, regressio-kertoimien luotettavuutta ilmaisevat t -arvot sekä funktioiden selvitysasteet muodostuvat eri tilaryhmissä seuraaviksi. Yhtälöissä Y = työtulo mk/tila, X = aikasarja 1, 2, 3, ... (1956/57 = 1).

$$\text{Suuruusluokka I: } \dots Y_t = 1\,600 + 172 X; t = 9.67^{***} \\ (18) \quad r^2 = 0.93$$

$$\text{Suuruusluokka II: } \dots Y_t = 2\,103 + 243 X; t = 6.82^{***} \\ (36) \quad r^2 = 0.87$$

$$\text{Suuruusluokka III: } \dots Y_t = 2\,846 + 356 X; t = 3.49^* \\ (102) \quad r^2 = 0.63$$

$$\text{Suuruusluokka IV: } \dots Y_t = 1\,900 + 919 X; t = 4.00^{**} \\ (230) \quad r^2 = 0.70$$

$$\text{Kaikki keskimäärin: } Y_t = 1\,853 + 213 X; t = 7.52^{***} \\ (28) \quad r^2 = 0.89$$

Edellä olevista trendisuorien yhtälöistä saadaan viljelijän kaikkien maatilatalouden työtulojen kasvuksi vuotta kohden laskettuna seuraavat prosenttiyksikköluvut.

Suuruusluokka	I	...	7.0
»	II	...	7.3
»	III	...	7.7
»	IV	...	(14.0)
Kaikki keskimäärin			7.3

Verrattaessa esitettyjä nousuprosenttiyksikköjä sivun 67 viljelijän maatilatalouden työtulon kehitystä koskeviin vastaaviin lukuihin on todettavissa kasvun jääneen edellisessä jälkimmäistä vähäisemmäksi. Tämä johtuu siitä, että työtulon kehitys on ollut maataloudessa nopeampaa kuin maatilatalouden työtulojen muissa osatekijöissä, toisin sanoen metsätaloudessa ja investointitöissä. Kun maatalouden osuus kaikista työtuloista vähenee tilakoon pienetessä, kuten taulukosta 29. käy ilmi, on johdonmukaista, että kaikkien työtulojen kasvuprosentti jää jälkeen maatalouden työtulon vastaavasta noususta sitä enemmän mitä pienempien tilojen ryhmä on kysymyksessä. Tämä on johtanut edelleen siihen, että eri tilasuuruusluokkien keskinäiset suhteet työtulojen kasvuun nähden ovat kaikkien työtulojen osalla jonkin verran muuttuneet siitä, mitä ne olivat maatalouden kohdalla. — IV:n suuruusluokan muita huomattavasti nopeamman työtulojen kasvun syitä on pohdittu jo edellä (vrt. s. 102).

Taulukko 30. Viljelijän työtulot maatilataloudesta Sisä- ja Koillis-Suomen alueilla Etelä-Suomen alueeseen verrattuna tilasuuruusluokissa I ja II tilivuosina 1956/57—1962/63

Table 30. Farmer's total labour income from farm holding in Central (S-S) and Northeast Finland (K-S) in relation to South Finland (E-S) in the farm size classes I and II in 1956/57—1962/63

Tilivuos Fiscal year	Suuruusluokka I Size class I			Suuruusluokka II Size class II		
	Mk/tila alueella E-S Mks per farm in E-S	Suhdelukuina (E-S = 100) alueilla Indices (E-S = 100) in		Mk/tila alueella E-S Mks per farm in E-S	Suhdelukuina (E-S = 100) alueilla Indices (E-S = 100) in	
		S-S	K-S		S-S	K-S
1956/57	2 262	77	72	2 713	77	74
1957/58	2 273	82	70	2 760	77	74
1958/59	2 261	89	92	3 010	73	66
1959/60	2 525	86	73	3 393	76	77
1960/61	2 979	82	77	4 105	70	71
1961/62	2 753	84	72	4 374	63	61
1962/63	2 636	99	79	3 415	76	78

Viljelijän kaikkien maatilatalouden työtulojen kehityksen suunta on trendifunktioiden selvitysasteiden valossa kaikissa tilaryhmissä luotettavampi kuin maatalouden työtulon osalla. Tämä on seurausta siitä, että maatalouden ja metsätalouden työtulojen vaihtelu on ollut osaksi toisiinsa nähden vastakkaista, mikä on vähentänyt kaikkien työtulojen vaihtelua. Eri tilaryhmien selvitysasteet suhtautuvat toisiinsa suunnilleen samalla tavoin kuin maatalouden työtulosakin.

Viljelijän maatilatalouden työtuloissa esiintyviä alueellisia eroavuuksia on valaistu taulukossa 30. Kuten jo aikaisemmin on käynyt ilmi, tässä tutkimuksessa on tietoja viljelijän työtuloista eri alueiden suuruusluokissa vain ajanjaksolta 1956/57—1962/63, joten taulukko on täten rajoittunut mainittuun kauteen. Työtulojen numeeriset arvot kaikkien alueiden suuruusluokissa ilmenevät tältä ajalta liitteistä 4—12.

Sisä- ja Koillis-Suomen alueiden työtuloissa Etelä-Suomeen nähden valitsevat tasoerot ovat selvästi pienemmät kuin vastaavat erot viljelijän maatalouden työtuloissa (vrt. s. 102). Erojen supistumiseen on ollut pääasiallisena syynä ensiksi mainittujen alueiden selvästi Etelä-Suomea korkeampi viljelijän työtulo metsätaloudesta. Tutkimuskauden viimeisinä tilivuosina 1963/64 ja 1965 tasoerot viljelijän kaikissa työtuloissa Etelä-Suomen ja edellä olevan taulukon muiden alueiden välillä ovat todennäköisesti vähäisemmät kuin taulukon käsittämänä ajanjaksona. Tällainen päätelmä perustuu maataloustulon vastaavien tasoerojen pienenemiseen tutkimuskauden loppupuolella. Näyttääkin siltä, että Sisä-Suomen alueella olisi tänä aikana ainakin I:ssä suuruusluokassa saavutettu Etelä-Suomen taso.

56. Viljelijöiden työtulojen taso verrattuna maaseudun teollisuustyöntekijöiden työtulojen tasoon

Maaseudun teollisuustyöntekijät on aikaisemmin esitettyjen perusteiden mukaisesti valittu vertailuryhmäksi tässä tutkimuksessa. Koska kirjanpito-tilojen viljelijöistä miltei kaikki ovat miespuolisia on vertailuryhmäksi otettu vastaavasti miespuoliset teollisuustyöntekijät. Tämän ryhmän on tällöin katsottu käsittävän mainitut teollisuustyöntekijät paikkakuntakalleusluokissa III ja IV, joihin sisältyy lähinnä maaseutu ja pienehköt asutuskeskukset (vrt. esim. Sosiaalinen aikakauskirja 1965, s. 39). Mainittakoon, että työntekijöiden lukumäärä vertailuryhmässä on kohonnut n. 21 000:sta vuoden 1958 alussa n. 27 000:een vuoden 1965 lopussa ja että lukumäärän kehitys on ollut varsin tasaista.

Teollisuustyöntekijöiden vertailtavan työtulon laskeminen tapahtuu aikaisemmin tässä tutkimuksessa (vrt. s. 32—33) esitetyn mukaisesti. Teollisuustyöntekijöiden tuloista otetaan huomioon vain vuositulo pääammatista. Näin ollen tutkimuksen ulkopuolelle jäävät kaikki mahdolliset sivuansiotyötulot sekä sellaiset laskennalliset työtulot, joita voidaan katsoa ansaittavan osallistumalla työpanoksella omien asuntojen, saunojen yms. rakentamiseen. Täten vertailtavat työtulot vastaavat tässä tutkimuksessa selvitettyjä viljelijöiden työtuloja.

Teollisuustyöntekijöiden vuosityötuloa selvitetessä on laskelmien pohjaksi otettava keskituntiansiot, jotka on saatu Sosiaaliministeriön sosiaalisen tutkimustoimiston tilastoista (Sosiaalinen aikakauskirja 1956—1965). Keskituntiansioita laskettaessa on otettu huomioon aika- ja urakkapalkat sekä tuotantopalkkiot, kaikki erilaiset olosuhdelisät, kaikki henkilökohtaiset lisät sekä yli- ja sunnuntaityökorotukset ja vielä palkkaukseen liittyvät luontoisedut. Keskituntiansioon ei sisälly vuosilomakorvausta, sairaus- ja poissaoloajalta maksettua palkkaa eikä arkipyhäkorvauksia (Komiteanmietintö 1966: B 94, s. 80). Keskituntiansiot on tilastoissa laskettu teollisuudenaloittain sekä vuoden 1958 alusta lähtien myös paikkakuntakalleusluokittain. Mainitut tiedot on saatavissa neljännesvuosittain.

Määritettäessä III:n ja IV:n paikkakuntakalleusluokan keskituntiansioita kirjanpito-tilojen tilivuotta vastaavalle ajanjaksolle on aluksi laskettu kunkin vuosineljänneksen keskiarvo painottamalla eri teollisuudenalojen mainittujen luokkien keskituntiansiot näiden ryhmien työntekijöiden lukumäärillä. Tilivuoden keskiarvo on saatu senjälkeen painottamalla kunkin siihen sisältyvän vuosineljänneksen keskiarvo vastaavalla työntekijämäärällä. Tilivuosien 1956/57 ja 1957/58 keskiarvoja ei kuitenkaan ole voitu selvittää edellä mainitusta tilastojen silloisesta puutteellisuudesta johtuen. Näiden tilivuosien osalta on menetelty siten, että on arvioitu III:n ja IV:n paikkakuntakalleusluokan yhteisen keskiarvon olevan samassa suhteessa kaikkien

teollisuustyöntekijöiden keskituntiansioon kuin tilivuonna 1958/59. Oheisessa asetelmassa on esitetty kaikkien miespuolisten teollisuustyöntekijöiden keskituntiansiot III:ssä ja IV:ssä paikkakuntakalleusluokassa ja niiden keskiarvona tutkimuskauden käsittämistä tilivuosina.

Tilivuosi	Kaikki työntekijät	Paikkakuntaluokat		
		III	IV	III—IV keskim.
1956/57	2,03	1,83 arvio
1957/58	2,11	1,90 »
1958/59	2,24	2,05	1,89	2,02
1959/60	2,36	2,18	2,03	2,15
1960/61	2,54	2,37	2,14	2,32
1961/62	2,70	2,51	2,30	2,47
1962/63	2,84	2,67	2,43	2,62
1963/64	3,12	2,95	2,72	2,90
1965	3,60	3,40	3,15	3,34

Työajalta saadut keskiansiot vuosityöntekijää kohden on saatu kertomalla edellä esitetyt keskituntiansiot teollisuustilaston (SVT XVIII: A 72—80) ¹⁾ ilmaisemalla työntekijää kohti lasketuilla työtuntimäärillä, joita voitaneen pitää vuosityöntekijä-käsitteen edellyttämistä tuntimäärinä (vrt. SVT XVIII: A 80, s. 12). Tilastossa, joka koskee koko teollisuutta, ei ole esitetty kyseessä olevaa työtuntimäärää paikkakuntaluokittain. Sentähden on jouduttu käyttämään III:ssä ja IV:ssä paikkakuntakalleusluokassa samaa työtuntimäärää kuin koko teollisuudessa keskimäärin. Keskimääräinen työtuntien luku tilivuotta kohden on laskettu sen käsittämien kalenterivuosien keskiarvoksi. Työtunnit vuosityöntekijää kohden muodostuvat tällöin eri tilivuosien osalta seuraaviksi.

1956/57	2 084 työtuntia
1957/58	2 088 »
1958/59	2 088 »
1959/60	2 099 »
1960/61	2 096 »
1961/62	2 085 »
1962/63	2 073 »
1963/64	2 075 »
1965	2 081 »

Keskiansiota vuosityöntekijää kohti laskettaessa olisi työajalta saadun ansion ohella otettava huomioon vuosiloma-, sairaus- ja poissaoloajalta maksetut palkat sekä ns. arkipyhäkorvaukset. Näistä kolmea viimeksi mainittua ei ole otettu lainkaan huomioon jäljempänä (vrt. s. 113) esitetystä syystä. Lomakorvausten määrästä on saatu tietoja Taloudellisesta tutkimuskeskuk-

¹⁾ Tähän mennessä julkaisemattoman vuoden 1965 tiedot saatu Tilastollisesta päätoimistosta.

sesta. Niiden mukaisesti vuosilomakorvauksen osuus oli vuonna 1961 6.9 ja vuonna 1965 7.1 % työajalta maksetuista palkoista. Näiden lisäksi on olemassa tietoja vuodelta 1952, jolloin kyseessä oleva osuus oli 4.8 % koskien kuitenkin kaikkia teollisuudessa työskennelleitä keskimäärin, siis myös toimihenkilöitä. Pelkästään työntekijöiden vastaava osuus voidaan saatujen tietojen mukaan arvioida noin 4.5 %:ksi. Viimeksi mainitun prosenttiluvun on tässä tutkimuksessa arvioitu muodostuvan lomakorvausten osuudeksi tilivuosina 1956/57—1959/60. Uuden vuosilomalain voimaantulon 1. 5. 1960 jälkeen on tilivuodelle 1960/61 käytetty mainittuna osuutena 6.9 %, tilivuosille 1961/62—1963/64 7.0 % ja tilivuodelle 1965 edellä esitettyä 7.1 %. Selostetulla tavalla saadut lomakorvaukset huomioon ottaen muodostuvat teollisuustyöntekijöiden keskivuosiansiot taulukon 31. osoittamalla tavalla.

Aikaisemmin esitetyn teorian mukaisesti tulisi vertailuryhmään kuuluvien palkansaajien vertailutyötulossa ottaa lisäksi huomioon ne työntantajien suorittamat lakisääteiset vakuutusmaksut, joista saatava etu koituu joko samoille työntekijöille tai samaan työntekijäryhmään kuuluville, joiden palkkojen mukaan kyseessä olevat maksut on suoritettu. Näistä maksuista tapaturmavakuutusmaksu on ollut voimassa koko tutkimuskauden ajan. Sen osuus maksetuista palkoista on laskettu tyypillisen teollisuusvastuita edustavan 7. vastuuluokan mukaisesti. Tämän vakuutusmaksun määrä prosentteissa on saatu Vakuutusyhtiöiden tiedotuskeskuksesta. Kullekin tilivuodelle on käytetty siihen liittyvien kalenterivuosien keskiarvoa. Työttömyysvakuutusmaksu on ollut voimassa 1. 1. 1961 lähtien ja työsuhde-eläkevakuutusmaksu 1. 7. 1962 lähtien. Kummankin suuruus perustuu niistä annettuihin lakeihin. Ensiksi mainitun määräksi tilivuodelle 1960/61 on katsottu puolet kalenterivuoden 1961 määrästä. Myöhemmille tilivuosille maksu on arvioitu samalla tavoin kuin tapaturmavakuutusmaksukin. Työsuhde-eläkevakuutusmaksuna on käytetty työntekijäin eläkelain mukaista maksua, joka on pysynyt samana lain voimaan tulosta lähtien. Edellä mainittujen vakuutusmaksujen määrät prosentteina maksetuista palkoista muodostuvat tämän tutkimuksen käsittämänä tilivuosina oheisen asetelman mukaisiksi.

Tilivuosi	Tapaturmavakuutusmaksu	Työttömyysvakuutusmaksu	Työsuhde-eläkevakuutusmaksu
1956/57 ...	1,32	—	—
1957/58 ...	1,27	—	—
1958/59 ...	1,47	—	—
1959/60 ...	1,67	—	—
1960/61 ...	1,65	0,12	—
1961/62 ...	1,66	0,25	—
1962/63 ...	1,76	0,22	5,00
1963/64 ...	1,90	0,20	5,00
1965	1,74	0,20	5,00

Taulukko 31. Miespuolisten teollisuustyöntekijöiden keskivuosiansio, sosiaali- ja vertailutyötulo III:ssa ja IV:ssä paikkakuntakalleusluokassa ja niiden keskiarvona tilivuotona 1956/57—1965 mk/vuosityöntekijä

Table 31. Average earnings, social benefits and comparable labour income of male rural industrial workers in locality groups III and IV and on the average in 1956/57—1965, mks per man-year

Tilivuosi Fiscal year	Paikkakuntaluokka III Locality group III			Paikkakuntaluokka IV Locality group IV			III—IV keskimäärin III—IV average		
	Keski- vuosi- ansio Average earnings	Sosiaali- edut Social benefits	Vertailu- työtulo Comp. labour income	Keski- vuosi- ansio Average earnings	Sosiaali- edut Social benefits	Vertailu- työtulo Comp. labour income	Keski- vuosi- ansio Average earnings	Sosiaali- edut Social benefits	Vertailu- työtulo Comp. labour income
1956/57	3 986	53	4 039
1957/58	4 146	53	4 199
1958/59	4 473	66	4 539	4 124	61	4 185	4 408	65	4 473
1959/60	4 782	80	4 862	4 453	74	4 527	4 716	79	4 795
1960/61	5 311	95	5 406	4 794	85	4 879	5 199	93	5 292
1961/62	5 594	107	5 701	5 127	98	5 225	5 505	105	5 610
1962/63	5 922	413	6 335	5 390	376	5 766	5 811	405	6 216
1963/64	6 549	465	7 014	6 039	429	6 468	6 439	457	6 896
1965	7 570	525	8 095	7 014	487	7 501	7 438	516	7 954

Kun mainittujen vakuutusmaksujen perusteella lasketut sosiaali- ja vertailutyötuloon, joka kuten sosiaali- ja vertailutyötulo on esitetty taulukossa 31. vuosityöntekijää kohden laskettuna.

Keski- ja vertailutyötulon kehitystä on tutkittu estimoimalla niille trendisuorat III—IV:ssä paikkakuntaluokassa keskimäärin. Trendisuorien yhtälöt, regressiokertoimien luotettavuutta osoittavat t-arvot sekä funktioiden selvitysasteet muodostuvat tällöin seuraavanlaisiksi. Yhtälöissä Y = tulot mk/vuosityöntekijä, X = aikasarja 1, 2, 3, ... (1956/57 = 1).

$$\text{Keski- ja vertailutyötulo: } \dots Y_t = 3\,289 + 396 X; t = 14.46^{***} \\ (27) \quad r^2 = 0.97$$

$$\text{Vertailutyötulo: } \dots Y_t = 3\,182 + 458 X; t = 13.42^{***} \\ (34) \quad r^2 = 0.96$$

Sekä keski- ja vertailutyötulon kehitys on ollut varsin tasaista, etenkin, jos sitä verrataan viljelijöiden työtulojen kehitykseen. Tästä ovat osoituksena ensiksi mainittujen korkeat funktioiden selvitysasteet. Tulot ovat jokaisena tutkimuskauden tilivuotona olleet edellistä ylempällä tasolla eroten myös siltä osin viljelijöiden tulonkehityksestä. Trendisuoralta laskettu tulosten nousu muodostuu keski- ja vertailutyötulojen osalla 7.5:ksi ja vertailutyötulossa 8.3 %-yksiköksi vuotta kohden. Tuloksia tarkasteltaessa voidaan todeta, että niistä varsinkin viimeksi mainittujen kasvu on ollut tutki-

musajanjakson loppupuoliskolla nopeampaa kuin alussa. Tämän huomioon ottaen on todennäköistä, että käyräviivainen, loivasti jyrkkenevää nousua kuvaava trendifunktio pystyisi selvittämään vertailutyötulon muutokset vielä paremmin kuin edellä oleva funktio. Tähän viittaa myös se, että käytetyn funktion selvitysaste on keskivuosiansiolla hieman korkeampi kuin vertailutyötulolla, jossa lisääntyneiden sosiaalietujen vaikutus on nopeuttanut tulonkehitystä tutkimuskauden jälkipuoliskolla. Tarkastellun aikavälin lyhyiden huomioon ottaen ei kuitenkaan ole katsottu aiheelliseksi estimoida käyräviivaista trendiä.

Pyrittäessä vertaamaan vuosityöntekijää kohti laskettua maaseudun teollisuustyöntekijöiden vertailutyötuloa viljelijöiden maatilatalouden työtuloon vuotta kohden on otettava huomioon, etteivät viimeksi mainittujen työtulojen ansaitsemiseen käytetyt työpanokset täysin vastanne vuosityöntekijä-käsitteen mukaista työtuntimäärää. Osa kirjanpitotilojen viljelijöistä on nimittäin käyttänyt työpanostaan vain osan vuodesta ja siten todennäköisesti vähemmän kuin »normaali» vuosityöaika edellyttäisi. Sen seurauksena viljelijää kohti lasketut vuosityötulot ovat tietystä määrin alemmat kuin jos työtulot olisi laskettu vuosityöntekijää kohti. Viimeksi mainitun toimenpiteen suorittamiseen ei kuitenkaan ole mahdollisuuksia tässä tutkimuksessa, koska vuosityöntekijä-käsitteen maatilataloudessa sisältämää työtuntimäärää ei ole määritelty, mikä yrittäjien ollessa kyseessä olisikin huomattavan vaikeaa. Työtulojen muuntamisessa vuosityöntekijää kohden ei muutenkaan voitaisi päätyä täysin oikeisiin tuloksiin, koska muuntamisessa tarvittavat tiedot kirjanpitotilojen viljelijöiden keskimääräisestä työpanoksesta lienevät pienillä tiloilla jossain määrin erheellisiä kuten aikaisemmin on todettu. Tässä tutkimuksessa onkin tämän vuoksi verrattu viljelijän työtuloja vuotta kohden sellaisina, joiksi ne edellä ovat muodostuneet.

Selostetun tekijän työtulojen tasovertailun luotettavuutta heikentävän vaikutuksen vähentämiseksi on teollisuustyöntekijöiltä jätetty huomioon ottamatta arkipyhäkorvaukset sekä sairaus- ja poissaoloajalta maksetut palkat, mihin jo edellä (vrt. s. 110) on viitattu. Mainittakoon, että näiden erien osuus on ollut vuonna 1965 2.5 % työajalta maksetuista palkoista (PAUKUNEN 1967, s. 52). Tulotasoja on senjälkeen verrattu toisiinsa taulukossa 32. ja kuviossa 12. Työtulojen tasoeroa on mainituksessa taulukossa mitattu *tasoeroluvuksi* nimitetyllä käsitteellä, joka ilmaisee viljelijöiden työtulojen tason prosentteina vertailuryhmän vastaavasta tasosta. Taulukossa on mukana paitsi koko maan suuruusluokkia myös maataloustuotannon kannalta edullisimman kirjanpitoalueen, Etelä-Suomen suuruusluokat. Tilivuosille 1963/64 ja 1965, joilta viljelijän itsensä työtuloa ei eri alueiden suuruusluokista ollut määritetty (vrt. s. 103), on tämän työtulon arvioitu kehittyneen Etelä-Suomen mainittujen tilaryhmien osalta samassa suhteessa kuin koko viljelijäperheen työtulo on kohonnut.

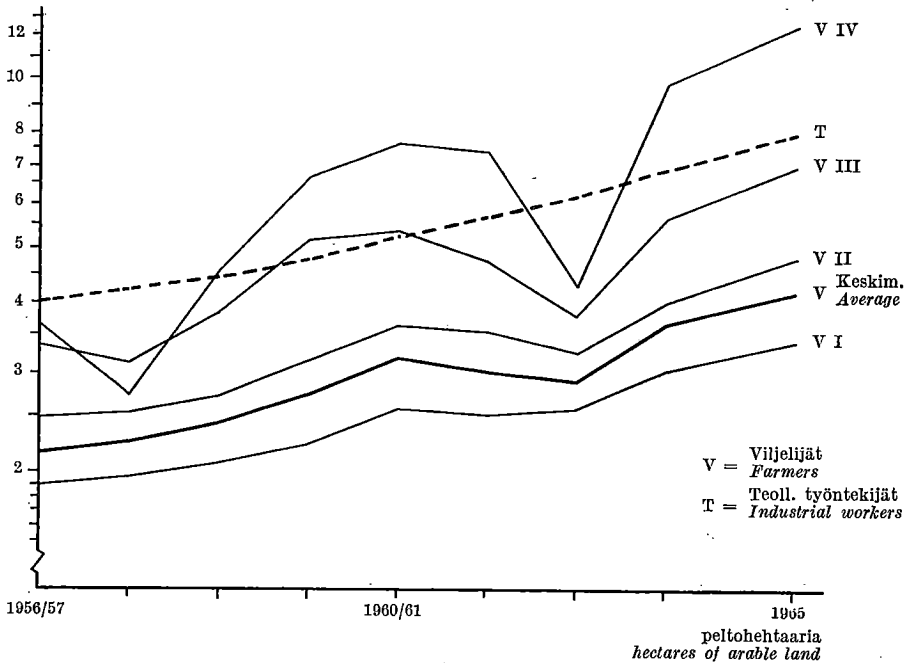
Taulukko 32. Viljelijöiden maatilatalouden vuosityötulojen suhteellinen taso tasoeroluvulla mitattuna koko maan ja Etelä-Suomen alueen tilasuuruusluokissa sekä keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla tilivuosina 1956/57—1965

Table 32. The level of farmers' total labour income from farm holding in per cent of the labour income of rural industrial workers in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms in the whole country and South Finland (E-S) in 1956/57—1965

Tilivuosi <i>Fiscal year</i>	Suuruusluokka I <i>Size class I</i>		Suuruusluokka II <i>Size class II</i>		Suuruusluokka III <i>Size class III</i>		Suuruus- luokka IV <i>Size class IV</i>	Kaikki tilat keskimäärin <i>All farms average</i>
	Kaikki tilat <i>All farms</i>	E-S	Kaikki tilat <i>All farms</i>	E-S	Kaikki tilat <i>All farms</i>	E-S		
1956/57	47	56	62	67	83	91	(91)	54
1957/58	47	54	60	66	74	80	(65)	53
1958/59	47	51	61	67	85	91	(101)	54
1959/60	47	53	65	71	108	116	(138)	57
1960/61	49	56	69	78	101	106	(144)	60
1961/62	44	49	63	78	84	90	(132)	54
1962/63	41	42	52	55	61	65	(69)	46
1963/64	45	(45)	58	(60)	82	(88)	(142)	52
1965	43	(43)	60	(63)	88	(95)	(155)	52

Viljelijöiden maatilatalouden työtulojen taso on jäänyt keskimäärin runsaaseen puoleen maaseudun teollisuustyöntekijöiden tasosta. 5—10 peltohehtaarin tiloilla ei ensiksi mainittu taso ole noussut edes puoleen vertailuryhmän tasosta yhtenäkkään tilivuonna ja tulotasero näyttää tutkimusajaksolla hieman suurentuneen. II:ssa tilasuuruusluokassa tasoeroluku on ollut keskimäärin runsaat 60 ja III:ssa suuruusluokassa vastaavasti n. 85. Etelä-Suomen alueen kaikissa suuruusluokissa tulotasero on koko maan vastaavissa tilaryhmissä vallitsevaa pienempi kaikkina tilivuosina. Tutkimuskauden loppupuolella koko maan taso on lähentynyt Etelä-Suomen tasoa erityisesti I:ssa suuruusluokassa, mikä osaltaan johtuu Etelä-Suomen tilojen osuuden lisääntymisestä mainitussa tilaryhmässä (Tutk. Suomen maat. kann. tiliv., 1956/57, s. 14 ja tiliv. 1964/65 ja 1965, s. 12). Lisäys on kuitenkin siksi vähäinen, että tasoeron supistumisen on täytyntä pääasiassa aiheutua muista tekijöistä. Maaseudun teollisuustyöntekijöiden työtulojen tasoa ei ole saavutettu keskimäärin edes Etelä-Suomen III:ssa suuruusluokassa, jossa eri vuosien tasoerolukujen keskiarvo on hieman yli 90. Alle 25 peltohehtaarin tiloilla viljelijät ovat saavuttaneet suhteellisesti parhaan tulotason tilivuonna 1960/61. III:ssa suuruusluokassa taas parhaaseen tulokseen on päästy mainittua edeltävänä tilivuonna ja IV:ssä suuruusluokassa vuonna 1965. Alhaisin on tasoeroluku puolestaan katokesän käsittäneenä tilivuotena 1962/63 kaikissa muissa tilaryhmissä paitsi yli 50 peltohehtaarin tiloilla, joissa tilivuosi 1957/58 oli vielä hieman heikompi. Viimeksi mainitussa tilaryhmässä vertailutaso on ylitetty tutkimuskautena kolmea tilivuotta lukuunottamatta.

1000 mk/vuosityöntekijä
1000 mks per man-year

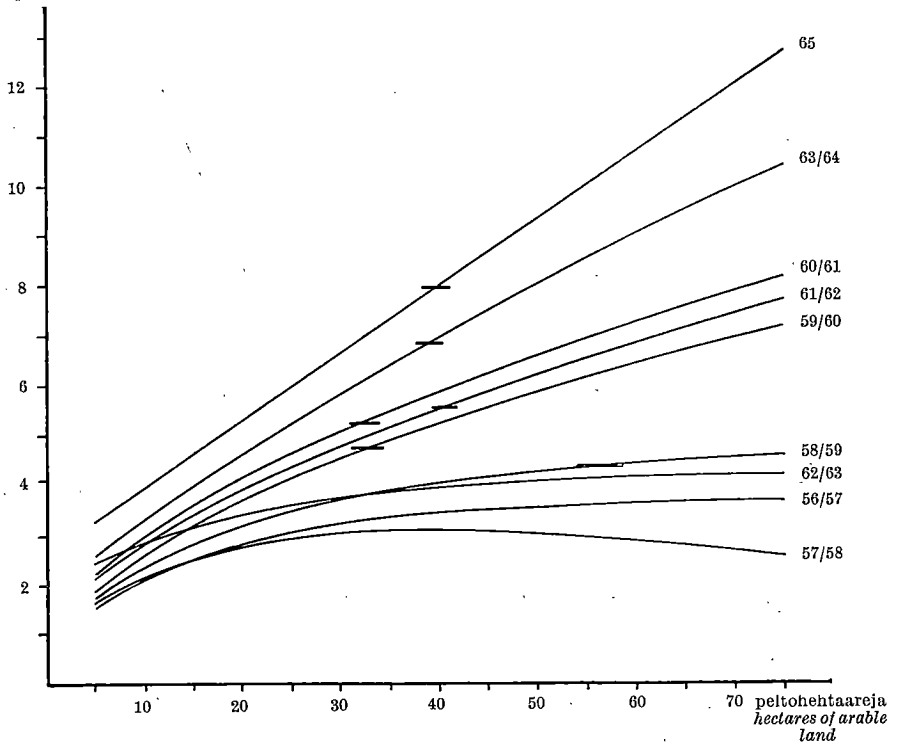
Kuvio 12. Eri tilaryhmien viljelijöiden ja maaseudun teollisuustyöntekijöiden vertailutyötulojen tasot tilivuosina 1956/57–1965 1000 mk/vuosityöntekijä (puoli-logaritminen koordinaatisto)

Figure 12. Comparable labour income levels of farmers in different farm groups and rural industrial workers in 1956/57–1965, 1000 mks per man-year (half-logarithmic scale)

Näistä tilivuosina 1957/58 ja 1962/63 jäätiin kuitenkin vain noin kahteen kolmasosaan vertailutasosta. Sen sijaan viitenä tilivuonna vertailutaso on ylitetty vähintään kolmanneksella ja niistä vuonna 1965 yli 50 %:lla. Tuloksia arvosteltaessa on kuitenkin korostettava sitä, että IV:een suuruusluokkaan kohdistuvan vertailun mielekkyyttä voidaan jo pitää kyseenalaisena ottaen huomioon työn laadussa vallitsevat eroavuudet. Näillä tiloillahan viljelijöiden työtulot ovat aiemmin esitetyn mukaan koostuneet pääosaltaan johtotyölle saadusta korvauksesta.

Edellä olevan taulukon 32. pohjalta voidaan tehdä vain suuntaa-antavia päätelmiä siitä, minkä kokoisilla tiloilla viljelijät ovat kunakin tilivuonna saavuttaneet vertailutason. Tätä koskevan kuvan selventämiseksi on kuviossa 13. esitetty millä tavoin viljelijän työtulot kohoavat tilakoon kasvaessa ja millä kohdalla ne leikkaavat vertailutason. Kuvion käyrät on piirretty käsivaraisesti eri tilasuuruusluokkien keskimääräisiä työtuloja edustavien pisteiden perusteella.

1000 mk/vuosityöntekijä
1000 mks per man-year

Kuvio 13. Viljelijöiden työtulojen tason (1000 mk/vuosityöntekijä) riippuvuus tilakoosta tilivuosina 1956/57—1965 ja vertailutasojen leikkauspisteet (vertailuryhmän taso merkitty vaakasuoralla janalla)

Figure 13. The relationship between the level of farmers' total labour income from farm holding (1000 mks per man-year) and farm size (hectares of arable land) in 1956/57—1965 and the points where the labour income level of control group is reached

Kuviosta 13. on havaittavissa viljelijöiden saavuttaneen vertailutason tilivuosina 1959/60 ja 1960/61 hieman alle 35 pellohehtaarin tiloilla. Tilivuosina 1961/62, 1963/64 ja 1965 päästiin asetettuun tavoitteeseen noin 40:n ja tilivuonna 1958/59 vasta yli 55 pellohehtaarin tiloilla. Kolmena tilivuonna (1956/57, 1957/58 ja 1962/63) ei vertailutasoa lainkaan saavutettu. Tuloksia arvoiteltaessa on kuitenkin korostettava sitä, että esitetyt tilakoot voivat olla vain lähinnä suuntaa-antavia ja että käyrien kulku varsinkin IV:n suuruusluokan alueella on tilamäärän pienuudesta johtuen verrattain epäluotettava.

Sekä viljelijöiden että maaseudun teollisuustyöntekijöiden työtulojen tasojen kehitystä on tutkittu edellä estimoimalla niille trendisuorat. Trendisuorilta lasketut vertailutyötulojen tasojen nousut %-yksikköinä vuotta kohden muodostuivat seuraaviksi.

Viljelijät, suuruusluokka I	7.0
» , » II	7.3
» , » III	7.7
» , » IV	(14.5)
» , keskimäärin	7.3
Maaseudun teollisuustyöntekijät	8.3

Maaseudun teollisuustyöntekijöiden vertailutyötulo näyttää nousseen noin prosenttiyksikön verran vuodessa nopeammin kuin viljelijöiden työtulot keskimäärin. Eron merkitsevyyttä on tutkittu määrittämällä työtulojen tason keskinousulle t-testin avulla 95 %:n luotettavuusrajat. Ne olivat

viljelijöillä keskimäärin	5.0—9.6	%-yksikköä ja
vertailuryhmällä	6.9—9.8	»

Ero ei edellä olevan perusteella ole edes mahdollisesti merkitsevä. Luotettavuusrajojen välisten alueiden peittäessä suurelta osalta toisensa on tutkimuksen käsittämän aikavälin perusteella suhteellisen pienessä määrin todennäköistä, että vertailuryhmien työtulojen kehityksen suunnat olisivat toisistaan poikkeavat. Mainittakoon tässä yhteydessä, että viljelijän työtulo maataloudesta on noussut keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla jokseenkin yhtä nopeasti (8.1 %-yksikköä vuodessa) kuin maaseudun teollisuustyöntekijöiden vertailutyötulo.

Työtulojen tasoista saatavan kuvan luotettavuuden lisäämiseksi on työtulot laskettava edellä esitetyn teorian mukaisesti paitsi vuosityöntekijää myös suoritettua työtuntia kohden. Viimeksi mainitut tulot on viljelijöiden ja maaseudun teollisuustyöntekijöiden osalta esitetty taulukossa 33. Jälkimmäisen ryhmän vertailutyötulot vuosityöntekijää kohden on tällöin jaettu vuotuisilla työtuntimäärillä (vrt. s. 110). Viljelijöiden osalla puolestaan ei ole voitu menetellä näin yksinkertaisella tavalla syystä, että tämän ryhmän vuosityötuntimäärään ei sisälly johtotyöhön käytettyä aikaa, kun taas työtulot käsittävät myös johtotyölle saatua korvausta. Selostetun seikan vaikutuksen huomioon ottamiseksi on viljelijän työtulot tuntia kohden laskettu kahdella eri tavalla. Niistä toisessa viljelijän maatilatalouden vuosityötuloista on erotettu maa- ja metsätalouden johtotyölle saadun korvauksen osuus ja loppuosa on jaettu sivulla 80 esitetyillä vastaavilla maatilatalouden kokonaistyötuntimäärillä vuotta kohden. Toisessa tapauksessa vuosityötulot sellaisinaan on jaettu vuosityötuntien lukua osoittavalla määrällä, johon on sisällytetty myös johtotyöhön kuluneeksi arvioitu vuotuinen työtuntimäärä. Arvio perustuu maatalouden kannattavuustutkimuksesta saatuihin tilivuoden 1966 ennakkotietoihin. Mainitusta tilivuodesta lähtien kirjanpitotiloilta saadaan nimittäin tietoja myös johtotyöhön kuluneesta työ-

ajasta vuotta kohden. Tämä työaika on Etelä-Suomen alueelta laskettujen tietojen mukaisesti seuraava kannattavuustutkimuksen uudella tavalla muodostetuissa suuruusluokissa.

Tilasuurusluokka	Viljelijän johtotyötä miehentunteja/vuosi
Alle 10 peltola	64
10—20 »	90
20—30 »	123
30—50 »	162
Yli 50 »	437

Edellä olevien tietojen perusteella on arvioitu johtotyön panoksen käsitävän tämän tutkimuksen eri suuruusluokissa seuraavat vuotuiset työtuntimäärät, joita on käytetty samanlaisina kaikille tilivuosille.

Suurusluokka I	60
» II	100
» III	150
» IV	440
Kaikki keskimäärin	80

Esitetyt luvut lisättyä viljelijän maatilatalouden ruumiillisen työn panokseen ovat edellä sanotun mukaisesti perustana taulukon 33. jälkimmäisiä työtuloja laskettaessa. Tuntia kohden laskettujen työtulojen lisäksi on viljelijöiden näiden työtulojen suhteellista tasoa kuvaavat tasoeroluvut esitetty taulukossa 34.

Taulukko 33. Maaseudun teollisuustyöntekijöiden ja eri tilaryhmien viljelijöiden työtulojen tasot tilivuosina 1956/57—1965 mk/työtunti

Table 33. Labour income levels of rural industrial workers and farmers in different farm groups in 1956/57—1965, mks per hour

Tilivuosi Fiscal year	Teollisuustyöntekijät Industrial workers	Viljelijät — Farmers									
		Ilman johtotyön korvausta tilaryhmissä Without return to managerial work in the farm groups					Johtotyön korvaus mukaan- luettuna tilaryhmissä With return to managerial work in the farm groups				
		I	II	III	IV	Kesk. Aver.	I	II	III	IV	Kesk. Aver.
1956/57	1,94	—,90	—,94	1,14	(1,03)	—,94	—,97	1,06	1,52	(2,10)	1,04
1957/58	2,01	—,92	—,93	1,03	(—,77)	—,93	—,97	1,04	1,43	(1,50)	1,03
1958/59	2,14	—,97	1,01	1,21	(1,20)	1,01	1,02	1,13	1,68	(2,38)	1,11
1959/60	2,28	1,02	1,16	1,65	(1,80)	1,13	1,09	1,30	2,30	(3,60)	1,25
1960/61	2,52	1,18	1,34	1,71	(2,08)	1,29	1,25	1,49	2,33	(3,87)	1,42
1961/62	2,69	1,16	1,25	1,56	(1,99)	1,23	1,22	1,38	2,13	(3,61)	1,35
1962/63	3,—	1,16	1,20	1,20	(1,08)	1,18	1,23	1,33	1,57	(1,81)	1,29
1963/64	3,32	1,43	1,53	1,88	(2,54)	1,51	1,50	1,69	2,49	(4,25)	1,65
1965	3,82	1,70	1,89	2,46	(3,48)	1,84	1,78	2,07	3,20	(5,79)	2,—

Taulukko 34. Työtuntia kohden laskettujen viljelijöiden työtulojen suhteellista tasoa kuvaavat tasoeroluvut eri tilasuuruusluokissa ja keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla tilivuosina 1956/57—1965

Table 34. Farmers' labour income per hour in per cent of the control group in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms in 1956/57—1965

Tilivuosi Fiscal year	Tasoeroluvut — Percentage shares									
	Ilman johtotyön korvausta tilaryhmissä Without return to managerial work in the farm groups					Johtotyön korvaus mukaan- luettuna tilaryhmissä With return to managerial work in the farm groups				
	I	II	III	IV	Keskim. Average	I	II	III	IV	Keskim. Average
1956/57	46	48	59	(54)	48	50	55	78	(108)	54
1957/58	46	46	51	(38)	46	48	52	71	(75)	51
1958/59	45	47	57	(56)	47	48	53	79	(111)	52
1959/60	45	51	72	(79)	50	48	57	101	(158)	55
1960/61	47	53	68	(83)	51	50	59	92	(154)	56
1961/62	43	46	58	(74)	46	45	51	79	(134)	50
1962/63	39	40	40	(36)	39	41	44	52	(60)	43
1963/64	43	46	57	(77)	45	45	51	75	(128)	50
1965	45	49	64	(91)	48	47	54	84	(152)	52

Viljelijöiden työtulo työtuntia kohden laskettuna on ollut ruumiillisen työn osalta yleensä varsin alhainen koko tutkimuskauden ajan. Alle 25 peltohehtaarin tiloilla on kuitenkin saavutettu jonkin verran korkeampi taso kuin pelkästään maatalouden työtulojen osalla, kun taas IV:ssä suuruusluokassa tilanne on päinvastainen. Kun johtotyölle saatu korvaus ja sitä vastaava arvioitu työpanos otetaan huomioon, on työtulo kasvanut, mikä on täysin johdonmukaista. Pienillä tiloilla, joilla johtotyön merkitys on vähäinen, on mainittu nousu jäänyt pieneksi. Tilakoon kasvaessa nousua on sen sijaan pidettävä silmiinpistävästä suurena. Tähän on syytä se, että tässä tutkimuksessa käytetyt johtotyön arvot vastaavat ilmeisestikin selvästi korkeampia työtuntimääriä, mitä ne kannattavuustutkimuksen tulokset tilivuodelta 1966 osoittavat, joita edellä on käytetty. Täten mainituista työtuloista saatu kuva on erityisesti suurilla tiloilla todellista parempi, taikka — jos katsotaan virheen olevan johtotyön arvossa eikä työpanoksessa — kuva ruumiillisesta työstä saadusta työtulosta on todellisuutta huonompi. Kun edelleen otetaan huomioon, että pienillä tiloilla ruumiillisen työn panos lienee merkittävä todellista suuremmaksi, on todennäköistä, että lukujen luotettavuus tuntia kohden ilmaistuissa työtuloissa on heikompi kuin vuotta kohti lasketuissa. Mainittakoon vielä, että jos otetaan huomioon edellä (vrt. s. 96) selostettu omaisuuden ja johtotyön arvojen jälkeenjääneisyys, laskee työtulo ruumiillisesta työstä tuntia kohti tilivuonna 1965 kaikilla kirjanpitotiloilla keskimäärin 1,80:een ja IV:ssä suuruusluokassa 3,11 mk:aan. Sen sijaan työtulo johtotyölle saatu korvaus mukaanluettuna pysyy jokseenkin ennallaan, mikä aikaisemmin esitetyn mukaisesti onkin ollut oletettavissa.

Taulukon 34. tasoeroluvut poikkeavat selvästi vuosityötulon osalla valitsevista. Ilman johtotyön korvausta lasketut tasoeroluvut ovat varsinkin yli 10 peltihehtaarin tiloilla selvästi alemmat kuin vuosityötulon kohdalla. Kun johtotyölle saatu korvaus on mukana, ovat tasoeroluvut tuntia kohti lasketuissa työtuloissa I:ssä suuruusluokassa ja tutkimuskauden alkupuolella myös IV:ssä suuruusluokassa sen sijaan korkeammat kuin vuotta kohti lasketuissa. Tämä on seuraus viljelijöiden vertailuryhmää pienemmästä vuotuisesta työtuntimäärästä mainituissa tilaryhmissä ja mainittuna aikana. Taulukon 34. tasoerolukuja arvosteltaessa on muilta osin otettava huomioon se, mitä edellä on todettu.

Tämän tutkimuksen valmistumisvaiheessa on saatu tietoja kirjanpito-tilojen tuloksista tilivuodelta 1966. Niiden perusteella on tehty mainitulta ajankohdalta osaksi arvioihin nojautuva laskelma viljelijän työtulojen tasta suhteessa vertailutasoon. Maatalousylijäämä (ilman asuinrakennusten vaikutusta) on muodostunut tällöin kannattavuustutkimuksen uusissa suuruusluokissa oheisen asetelman osoittamalla tavalla. Asetelmassa on myös esitetty maatalousylijäämän suhdeluvut tilivuoteen 1965 verrattuna niistä suuruusluokista (I ja IV), jotka ovat pysyneet entisinä. Kaikkien kirjanpito-tilojen keskiarvo on laskettu käyttäen painoina maan kaikkien 5—100 peltihehtaarin tilojen lukumäärän jakautumista suuruusluokkiin osoittavia suhdelukuja, joten keskiarvo on täysin vertailukelpoinen tämän tutkimuksen aikaisempiin tilivuosiiin nähden.

Tilaryhmä	Maatalousylijäämä	
	mk/tila	suhdeluku (1965 = 100)
Alle 10 peltoha	6 239	101
10—20 »	9 077	..
20—30 »	11 728	..
30—50 »	15 720	..
Yli 50 »	27 983	97
Keskimäärin	7 920	96

Kaikkien kirjanpito-tilojen keskiarvo on hieman laskenut tilivuoteen 1965 verrattuna samoin kuin IV:n suuruusluokankin. Koska puolestaan alle 10 peltihehtaarin tiloilla on tapahtunut vähäistä nousua, on ilmeistä, että II:n ja III:n suuruusluokan yhteinen keskiarvo jää selvästi alle edellisen tilivuoden tason. Kun keskiarvojen laskemisessa käytettävät painot tunnetaan, on II—III:n suuruusluokan yhteisen keskiarvon suhdeluvun oltava n. 89. Sen sijaan tilanteesta mainittujen suuruusluokkien osalta erikseen on vaikeampi tehdä varmoja johtopäätöksiä. Muut työtulojen selvittämisessä tarvittavat tiedot on tilivuodelta 1966 kerätty vain I:n suuruusluokan osalta. Tärkeimmät työtuloon vaikuttavat suureet on esitetty oheisena olevassa asetelmassa, josta ne käyvät ilmi myös suhdelukuina tilivuoteen 1965 verrattuna. Asetelmassa on maatalouden tavoitetuloa laskettaessa käytetty

viljelijäperheen muunnetun työpanoksen arvona 2,27 mk/t (eli maataloustyöntekijöiden keskituntipalkka tilivuotta 1966 vastaavana ajankohtana). Johtotyön arvoksi on otettu tilivuoden 1965 arvo lisättynä 5 %:lla.

	Tulosluku tilivuonna 1966	Suhdeluku (1965 = 100)
Maataloustulo mk/tila	5 957	101
Maatalousomaisuus 1 000 mk/tila	28.8	100
Maatalouden oma pääoma mk/tila	23.6	100
Viljelijäperh. työpanos maataloudessa muunn.t/tila	3 075	96
Viljelijän työpanos maataloudessa muunn.t/tila	1 511	97
Tavoitetulo mk/tila	3 292	105
Maataloustulo % tavoitetulosta	72	96
Viljelijän työtulo maataloudesta mk/tila	2 639	102

Viljelijän työtulo maataloudesta on puheena olevassa tilaryhmässä nousut jokseenkin tarkoin samassa suhteessa edelliseen tilivuoteen verrattuna kuin maatalousylijäämä (tarkat suhdeluvut ovat 101.6 ja 101.3). Jos oletetaan viljelijän työtulon muuttuneen myös muissa tilaryhmissä samassa suhteessa, muodostuu viljelijän työtuloksi maataloudesta IV:ssä suuruusluokassa n. 11 400 mk ja kaikilla kirjanpitotiloilla keskimäärin n. 3 200 mk. Mikäli tämän työtulon oletetaan sekä II:ssa että III:ssa suuruusluokassa alentuneen samassa suhteessa kuin maatalousylijäämän arvioitiin näiden tilaryhmien keskiarvona muuttuneen, olisi työtulo II:ssa suuruusluokassa n. 3 600 ja III:ssa n. 5 500 mk viljelijää kohti.

Viljelijän metsätaloudesta ja investointitöistä saaman työtulon tutkimiseksi on kannattavuustutkimuksen aineistosta kerätty viljelijöiden vastaavat työtunnit kaikista suuruusluokista. Ne muodostuvat oheisena esitetyn mukaisiksi.

Suuruusluokka	Viljelijän työtunteja/tila	
	metsätaloudesta	investointitöissä
Alle 10 peltola	225	53
10—20 »	208	65
20—30 »	192	77
30—50 »	172	80
Yli 50 »	84	103
Keskimäärin	215	60

Viljelijän työtuloa metsätaloudesta laskettaessa on työtunnin hintana käytetty 2,85 mk. Johtotyön arvon on oletettu kohonneen edellisestä tilivuodesta 5 %:lla kuten maataloudestakin. Investointityötunnin hintana on käytetty aikaisemmin tässä tutkimuksessa sovelletun mukaisesti samaa kuin maataloudesta. Esitetyt seikat huomioon ottaen muodostuu viljelijän työtulo metsätaloudesta ja investointitöistä seuraavan asetelman mukaisella tavalla. Mainitut työtulot on esitetty siinä myös suhdelukuina tilivuoteen 1965 verrattuna.

Suuruusluokka	Viljelijän työtulo			
	metsätaloudesta		investointitöistä	
	mk/tila	suhdelukuna (1965 = 100)	mk/tila	suhdelukuna (1965 = 100)
Alle 10 pelttoa	729	109	120	103
10—20 » ¹⁾	..	148	..
20—30 » ¹⁾	..	175	..
30—50 » ¹⁾	..	182	..
Yli 50 »	493	105	234	334
Keskimäärin	709	110	136	105

Edellä esitettyjen tietojen mukaan laskettu viljelijän työtulo maataloudesta on I:ssä tilasuuruusluokassa 3 488 mk viljelijää kohden eli n. 3 % korkeampi kuin tilivuonna 1965. IV:ssä suuruusluokassa mainittu työtulo on n. 12 200 mk ja kaikilla kirjanpitotiloilla keskimäärin n. 4 100 mk. Kummassakin tilaryhmässä työtulo on siten alentunut tilivuoteen 1965 nähden n. 1 %:lla. Näihin tietoihin nojautuen on arvioitavissa työtulon olevan II:n ja III:n tilasuuruusluokan yhteisen keskiarvon osalta n. 6—7 % alle edellisen tilivuoden tason.

Maaseudun teollisuustyöntekijöiden keskituntiansioksi muodostuu vuonna 1966 Tilastolliselta päätoimistolta saatujen tietojen mukaan laskettuna 3,63 mk eli 8.7 % yli vuoden 1965 tason. Ennakkotietojen mukaan vuosityöntekijää vastaava työtuntimäärä oli vuonna 1966 2 050. Jos lomakorvauksen katsotaan käsittäneen saman osuuden työajalta maksetusta palkasta kuin edellisenä vuonna, saadaan vuosiansioksi 7 970 mk/vuosityöntekijä. Sosiaalietujen — jotka ovat tapaturma- ja työttömyysvakuutusmaksujen alenemisen vuoksi suhteellisesti hieman pienemmät kuin vuonna 1965 — huomioon ottamisen jälkeen saadaan vertailutyötuloksi vuosityöntekijää kohden laskettuna 8 514 mk eli 7.0 % enemmän kuin edellisenä vuonna. Mainittujen työtulojen tasoa on verrattu oheisessa asetelmassa viljelijöiden edellä selvitettyjen työtulojen tasoon.

	Työtulo mk/ vuosityöntekijä	Tasoeroluku
Teollisuustyöntekijät	8 514	100
Viljelijät, suuruusluokka I	3 488	41
» , » IV	n. 12 200	(143)
» , keskimäärin	n. 4 100	(48)

Viljelijöiden työtulojen taso on jäänyt selvästi jälkeen vertailutasosta tilivuoteen 1965 verrattuna. Tasoeroluku on ollut I:ssä suuruusluokassa tutkimuskauden aikana vain kerran (tilivuonna 1962/63) yhtä alhainen kuin tilivuonna 1966. Kaikilla kirjanpitotiloilla keskimäärin tasoeroluku — jonka osoittama tulos tilivuodelta 1966 on kuitenkin jossain määrin arvioluonteinen — on ollut vain tilivuonna 1962/63 alempi kuin edellä olevan asetelman

¹⁾ Metsätalouden työtuloja ei ole voitu laskea, koska johtotyön arvoista ei ole tietoja.

edustamana ajankohtana. Ottaen huomioon tulonkehityksen II:ssa ja III:ssa suuruusluokassa on ilmeistä, että tilakoko, jolla vertailutaso on saavutettu, on selvästi suurempi kuin tilivuonna 1965. Työtulojen tasoista työtuntia kohden ei kerätyn aineiston nojalla ole voitu tehdä johtopäätöksiä muista kuin I:stä suuruusluokasta. Sen osalta on todennäköistä, että tasoeroluku on alentunut edelliseen tilivuoteen verrattuna vähemmän kuin vuotta kohden laskettujen työtulojen osalta, koska viljelijöiden työpanos on alentunut jonkin verran enemmän kuin vertailuryhmän.

Edellä on tarkasteltu viljelijöiden ja maaseudun teollisuustyöntekijöiden nimellisten työtulojen tasoa toisiinsa verrattuna. Reaalisten työtulojen, joissa on otettu huomioon hyödykkeiden ja palvelusten toisistaan vertailuryhmissä poikkeavien hintatasojen vaikutukset, tutkimiseen ei tässä yhteydessä ole ollut mahdollisuuksia. Kuitenkin seuraavassa tarkastellaan lyhyesti hintatasoerojen vaikutusta siltä osin kuin siihen on edellytyksiä maaseudun kulutustutkimuksessa 1959/60 (SVT XXXII: 24, 1962) julkaistun aineiston pohjalta.

Mainitun kulutustutkimuksen aineisto käsitti 783 maanviljelijä- ja 640 maaseudun palkansaajaruokakuntaa, joten se väestöryhmiensä puolesta soveltuu tässä tutkimuksessa käytettäväksi. Kulutustutkimuksen aineistosta on saatavissa kyseessä olevien väestöryhmien vertaamiseen sopivaa informaatiota lähinnä asumis- ja ravintomenoista. Seuraavassa asetelmassa on esitetty tietoja kyseessä olevien ryhmien asumiskustannuksista, joihin sisältyy joko todellinen tai laskennallinen vuokra, mahdollinen tontin vuokra, lämpö, valo, korot, korjaukset ym. kustannukset (SVT XXXII: 24, 1962, s. 52—53).

	Asumiskustannus Maanviljelijä- ruokakunnat	mk/ruokakunta Palkansaaja- ruokakunnat
Uunilämmitys:		
— asuntoa kohti	1 216	860
— huonetta kohti	320	307
Keskukslämmitys:		
— asuntoa kohti	2 472	1 382
— huonetta kohti	651	494

Asumiskustannuksissa huonetta kohden ei vertailuryhmien välillä ole sanottavaa eroa uunilämmitysrakennusten osalta. Sen sijaan keskukslämmitysrakennuksissa mainitut kustannukset olivat viljelijäruokakuntien osalla jonkin verran korkeammat kuin palkansaajaruokakunnissa. Tällä ei kuitenkaan ole käytännöllistä merkitystä, koska keskukslämmitysasuntojen osuus oli maanviljelijäruokakunnissa vain n. 4 % ja palkansaajaruokakunnissa n. 10 % (SVT XXXII: 24, 1962, s. 54). Lukujen perusteella tuskin voidaan tehdä muuta johtopäätöstä, kuin että asumiskustannuksissa ei esiinny ver-

tailuryhmien välillä ainakaan mainittavampia eroja, varsinkaan, kun asumistaso ei juuri näytä poikkeavan toisistaan vertailuryhmissä (ed. s. 22—23). Todettakoon lopuksi, että asunnon hallintamuoto oli vertailuryhmillä suurelta osalta sama, koska yli 60 % palkansaajaruokakunnista asui omassa asunnossa. Lisäksi n. 20 % asui joko täysin vapaassa asunnossa tai alennettua vuokraa vastaan.

Maaseudun kulutustutkimuksessa on laskettu viljelijäruokakuntien elintarvikkeiden ja polttopuiden kulutus sekä tuottaja- että vähittäishinnoin. Tältä pohjalta on mahdollista tutkia mainittujen kulutushyödykkeiden hintatasoeroa vertailtavissa väestöryhmissä.

Viljelijäruokakuntien ruoka-aineiden kulutuksen arvo oli ruokakuntaa kohti kuluttajahinnoin 1 502 mk ja silloin, kun omalta tilalta saatujen tuotteiden osuus ruoka-aineista oli laskettu tuottajahinnoin, 1 122 mk (SVT XXXII: 24, 1962, s. 160—161). Viimeksi mainittu oli siten 74.7 % kuluttajahinnoin lasketusta ruoka-aineiden kulutuksen arvosta. Polttopuiden osalla vastaava %-luku oli 70.0. Selostetun tutkimuksen (SVT XXXII: 24, 1962, s. 40) mukaisesti omien ja luonnontuotteiden osuus kaikista ravintomenoista oli viljelijäruokakunnissa 41.4 % ja palkansaajaruokakunnissa 15.3 %. Jos nämä osuudet arvioidaan kummassakin ryhmässä saaduksi mainitulla 75 %:lla kuluttajahintatasosta, muodostuvat kyseessä olevien ryhmien ravintomenot kuluttaja- ja edellä mainitulla tavalla arvioidussa todellisessa hintatasossa seuraaviksi.

	Ravintomenot mk/ruokakunta	
	Viljelijä- ruokakunnat	Palkansaaja- ruokakunnat
Kuluttajahintatasossa	3 323	2 256
Todellisessa hintatasossa	2 975	2 169
Jälkimmäinen % edellisestä	89.5	96.1

Kun mainittu ravintoaineiden omavaraiskulutuksen arvo todellisessa hintatasossa otetaan huomioon kummankin väestöryhmän kohdalta samoin kuin polttopuiden vastaava kulutus maanviljelijäruokakunnissa, muodostuvat kaikkien kulutusmenojen arvot seuraaviksi.

	Kaikki kulutusmenot mk	
	Viljelijä- ruokakunnat	Palkansaaja- ruokakunnat
Kuluttajahintatasossa/ruokakunta	6 909	5 140
Todellisessa hintatasossa/ruokakunta	6 490	5 053
Todellisessa hintatasossa/henkilö	1 353	1 404
Todellinen hintataso % kuluttajahintatasosta	93.9	98.3

Asetelman mukaan viljelijöiden koko kulutuksen arvo oli runsaat 6 % alempi kuin se olisi ollut kuluttajahintatasossa. Palkansaajilla vastaava suhdeluku oli alle 2 %. Esitettyjen tietojen perusteella on mahdollista laskea kummankin väestöryhmän kulutusbudjetit myös toistensa hintatasossa,

mikä on tarpeen tulojen ostovoimassa vallitsevien erojen selvittämiseksi kuten edellä (vrt. s. 52) on todettu. Kulutusbudjetit muodostuvat tällöin seuraaviksi.

	Kulutusmenot mk/henkilö	
	Viljelijöiden hintatasossa	Palkansaajien hintatasossa
Viljelijäruokakunnat	1 353	1 398
Palkansaajaruokakunnat	1 349	1 404

Sijoitettaessa saadut luvut sivulla 53 esitettyihin yhtälöihin;

$$R_1 = \frac{\sum p_i \cdot q_i}{\sum p_j \cdot q_i} \text{ ja } R_2 = \frac{\sum p_i \cdot q_j}{\sum p_j \cdot q_j}$$

joissa p_i = viljelijöiden ja p_j palkansaajien hintataso ja q_i ja q_j vastaavat kulutusmäärät, saadaan suhdelukujen arvoiksi

$$R_1 = 0.968 \text{ ja } R_2 = 0.961$$

Suhdelukujen geometrinen keskiarvo on 0.964, joka siis osoittaa viljelijöiden kulutusmenojen hintatason olevan n. 96 % maaseudun palkansaajien vastaavasta tasosta eli kääntäen, että palkansaajien tuloyksikön ostovoima on n. 96 % viljelijöiden tasosta.

Saatuja tuloksia arvosteltaessa on otettava huomioon ensinnäkin, että maaseudun kulutustutkimus koski kaikkia maaseudun palkansaajia eikä vain teollisuustyöntekijöitä. Näiden ryhmien kulutuksessa voi tuskin kuitenkaan olla mainittavampia eroja. Toiseksi on huomattava, että kulutustutkimuksen pohjalta on voitu tutkia vain elintarvikkeiden ja polttopuiden hintatasoeroja ja niiden vaikutusta koko kulutukseen. On kuitenkin oletettavissa, että eräiden muiden hyödykkeiden ja palvelusten kuten esimerkiksi lasten koulutuksen, terveydenhoidon yms. kohdalla hintatasoerot lienevät päinvastaiset kuin ravintoaineiden osalla. Jos nämä tekijät voitaisiin ottaa huomioon, kaikkien kulutusmenojen hintatasossa tuskin esiintyisi niin suurta eroavuutta, että sen vaikutuksella ylipäänsä olisi syytä korjata nimellisiä tulotasoja. Edelleen on mainittava, että hintatasoerojen vaikutus lienee ainakin ravintomenojen kohdalla pienenemässä. Tällaista oletusta tukee se, että oman tilan tuotteiden arvon osuus kaikista ravintomenoista on kaikilla kirjanpitotiloilla keskimäärin vähentynyt 44.7 %:sta tilivuonna 1956/57 32.9 %:iin tilivuonna 1965 (Tutk. Suomen maat. kann., tiliv. 1956/57, s. 76 sekä tiliv. 1964/65 ja 1965, s. 32).

6. TULOSTEN TARKASTELUA JA PÄÄTELMIÄ

Tehtäessä päätelmiä viljelijöiden työtulojen tasosta kirjanpitotiloilla tämän tutkimuksen antaman kuvan pohjalta on syytä palauttaa mieleen eräät näkökohdat, joiden huomioon ottaminen on välttämätöntä tutkimuksen tulosten objektiivisessa tarkastelussa. Ensinnäkin on painotettava sitä, ettei yrittäjän omassa yrityksessään ansaitsema työtulo ole tarkasti rajattavissa, vaan sen määrittämiseen valittu sovinnainen ratkaisu vaikuttaa osaltaan saatavaan tulokseen. Vaikka tässä tutkimuksessa käytetty menetelmä lieneekin teoreettiselta kannalta parhaiten perusteltavissa, on kuitenkin tarpeellista kiinnittää huomiota siihen, millainen kuva työtuloista olisi saatu vaihtoehtoisia menetelmiä käyttäen. Niinpä siinä tapauksessa, että työtuloa määritettäessä pääoman korkovaatimus olisi katsottu kiinteäksi kuten Ruotsin järjestelmässä (vrt. s. 37), muodostuisi työtulo tässä tutkimuksessa saatua alemmalle tasolle silloin, kun tavoitetuloa ei ole saavutettu ja vastaavasti ylemmälle tasolle, kun tavoitetulo on ylitetty. Selostettu menetelmä kärjistäisi siten erikokoisten tilojen samoin kuin eri tilivuosien välisistä tasoeroista saatavaa kuvaa. Käsillä olevasta tutkimuksesta poikkeaviin tuloksiin päädyttäisiin myös mahdollisissa muissa menetelmissä. Eräänä sellaisena olisi katsoa työtulon olevan eräänlaisessa »etuoikeutetussa» asemassa siten, että maataloustulon jäädessä alle tavoitetulon olisi työtulo kuitenkin aina sille asetettua tavoitetta vastaava — pääomatulon kustannuksella. — Mainittakoon vielä, että samankin jakomenetelmän, kuten esimerkiksi tässä tutkimuksessa käytetyn, työtulosta antama kuva on osaltaan riippuvainen siitä, millaiseen ratkaisuun yrittäjän oman työn ja pääoman arvostuskysymyksessä on päädytty.

Paitsi yrittäjätulon jakomenetelmään liittyviin kysymyksiin on tässä yhteydessä syytä kiinnittää huomiota eräisiin työtulon vertailtavuuteen vaikuttaviin tekijöihin, jotka on pidettävä mielessä tuloksia arvosteltaessa. Nämä tekijät liittyvät yrittäjän oman työn määrään ja sen mittaamisongelmiin. Näistä on ensinnäkin todettava, ettei ole olemassa varmaa tietoa kirjanpitotilojen viljelijöiden työpanoksen suhteesta vuosityöntekijäkäsitteen edellyttämään työpanokseen, mikä saattaa edelleen vaikuttaa tutkimuksen eri ryhmien työtulojen vertailukelpoisuutta heikentävästi. Toiseksi on mahdollista, että viljelijöiden työpanoksista saatu kuva on pienillä tiloilla todellista suurempi, koska merkitty työpanos sisältänee tuotantotoimintaan kuumumatonta tai sen kannalta vähemmän tarkoituksenmukaista työtä. Mikäli

vertailtavien ryhmien todelliset vuotuiset työpanokset poikkeavat tämän vuoksi huomattavasti toisistaan, heikkenee näiden ryhmien työtulojen vertailtavuus (vrt. s. 22) myös tästä syystä. Toisaalta on kuitenkin huomattava, että yrittäjätulon työtulo-osuus muodostuu tällaisessa tapauksessa myös todellista suuremmaksi (todellista suuremman työpanoksen vaikuttaessa viljelijän työn arvoon tavoitetulossa), mikä osaltaan vähentää edellä selostetun tekijän vaikutusta.

Tarkasteltaessa viljelijän työtuloa työtuntia kohti laskettuna on tulosten arvostelussa otettava huomioon pienten tilojen kohdalla viljelijän merkityn työpanoksen mahdollinen poikkeaminen todellisuudesta ja pääasiassa suurten tilojen osalla johtotyön arvoon ja panokseen liittyvät tekijät (vrt. s. 119). Mikäli tarkastellaan pelkästään ruumiillisesta työstä saatua työtuloa, on muistettava kirjanpito-tilojen omaisuusarvojen jälkeenjääneisyys yleisestä hintakehityksestä ja sen vaikutus. Esitettyjen seikkojen vaikutuksen huomioon ottaen on todennäköistä, että viljelijöiden työtulojen tasosta saadaan luotettavampi kuva vuotta kuin työtuntia kohden laskettuna. Tästä huolimatta niiden molempien tarkastelu on tarpeen työtulojen vertailuja tehtäessä.

Tämä tutkimus on empiirisen aineistonsa osalta perustunut kirjanpito-tilojen viljelijöistä koostuvaan maatalousyrittäjien ryhmään ja toiselta puolen vertailukohteena erääseen maaseudun työntekijäryhmään. Työtuloista saatavan näkökulman laajentamiseksi on paikallaan tarkastella kyseessä olevien ryhmien tuloasemaa vastaaviin muihin tulonsaajajiireihin verrattuna.

Maaseudun teollisuustyöntekijöihin verrattaviksi ryhmiksi soveltuvat parhaiten muut maaseudun työntekijäryhmät. Tässä vertailussa, jonka tarkoituksena on luoda ainoastaan suuntaa-antava kuva ensiksi mainitun ryhmän tuloasemasta, on nojauduttu virallisten palkkatilastojen (Sos. aikak. kirja 1965—66) ilmaisemiin, puheena olevien eri ryhmien keskituntiansioita koskeviin tietoihin. Vertailu on esitetty vuodelta 1965 oheisena olevassa asetelmassa, jossa ansiotiedot on laskettu III:n ja IV:n paikkakuntakalleusluokan painotettuna keskiarvona lukuunottamatta maatalous- ja metsätyöntekijöitä, joiden osalta tiedot koskevat koko maata.

Työntekijäryhmä	Keski- tuntiansio	Suhdeluku (Teoll.työnt. = 100)
Teollisuustyöntekijät	3,34	100
Maataloustyöntekijät	2,09	63
Metsätyöntekijät (moottorisahaa käyttävät, urakka- töissä)	(3,65) ¹⁾	(109)
Maa- ja vesirakennustyöntekijät	2,72	81
Talonrakennustyöntekijät	4,09	122
Autoliikenteen työntekijät	2,88	86

¹⁾ Luku, joka on saatu päiväansioista (29,20 mk) olettamalla työpäivän pituus 8-tuntiseksi, ei ole täysin vertailukelpoinen asetelman muihin tietoihin, koska se sisältää myös moottorisahakustannusten osuuden.

Asetelman mukaisesti muiden työntekijäryhmien keskituntiansiot asetuvat n. 20 % rajojen sisälle tämän tutkimuksen vertailuryhmään nähden lukuunottamatta maataloustyöntekijöitä. Vaikka vuosityöntekijäkäsitteseen sisältyvissä työtuntimäärissä, sosiaalieduissa yms. esiintyykin jonkin verran eroavuuksia edellä esitettyjen eri ryhmien välillä, voidaan asetelman pohjalta kuitenkin tehdä suuntaa-antavia päätelmiä myös siitä, millä tavoin vertailutyötulojen (vrt. s. 112) tasot suhtautuvat toisiinsa tässä tutkimuksessa mukana olleen työntekijäryhmän ja maaseudun muiden työntekijäryhmien osalta.

Huomattavasti edellä esitettyä vaikeampaa on tehdä johtopäätöksiä viljelijöiden työtulojen (ja yleensäkin tulojen) tasoerosta kirjanpitotilojen ja maan kaikkien tilojen välillä. Tätä koskevien tietojen hankkiminen vaatisikin oman täyden tutkimuksensa. Tässä yhteydessä on siten rajoituttava ainoastaan toteamaan, että kirjanpitotilojen tulotason on katsottu poikkeavan ylöspäin maan kaikkien vastaavankokoisten tilojen tulotasosta, mitä poikkeamaa on pyritty eräissä tutkimuksissa arvioimaan. Niinpä SUOMELA (1958, s. 82) on todennut maatalousylijäämän mainitun tasoeron olevan n. 20 % maan kaikkiin yli 2 peltohehtaarin tiloihin nähden. Samanlaisen tuloksen on saanut maatalouden verokomitea 1964 (Komiteanmietintö 1965: B 19, s. 28—29). VIITA (1964, s. 14) taas on päätynyt maataloustulon osalta 18 %:iin. Mainittujen suhdelukujen pohjalta voidaan myös työtulojen vastaavien tasoerojen suuruusluokka karkeasti arvioida. Siten on joka tapauksessa selvää, että työtulojen tasoero maaseudun teollisuustyöntekijöihin nähden olisi tämän tutkimuksen mukaista suurempi, mikäli aineistona käytetyt kirjanpitotilat muodostaisivat edustavan näytteen maan kaikista vastaavankokoista tiloista.

Työtulojen kehityksestä saatavan kuvan laajentamiseksi on oheisessa asetelmassa verrattu tässä tutkimuksessa mukana olevan maaseudun työntekijäryhmän keskituntiansion kehitystä palkansaajien ns. yleisen ansiotason muutoksiin tämän tutkimuksen käsittämänä ajanjaksona. Kirjanpitotilojen viljelijöiden osalta on puolestaan esitetty maataloustulon kehitys rinnan Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen laskeman, maan koko maataloutta (yhtenä summana) kuvaavan, vastaavan tulon kanssa. Tulojen kehitys on kummassakin tapauksessa ilmaistu suhdelukuina.

Asetelman mukaisesti maaseudun teollisuustyöntekijöiden keskituntiansiot ovat muuttuneet tutkimuskautena varsin samantapaisesti kuin ns. yleinen ansiotaso. Kirjanpitotilojen maataloustulo on myös kohonnut kaiken kaikkiaan suunnilleen saman verran kuin maan koko vastaava tulo, joskin eri tilivuosien välisissä muutoksissa esiintyy eroavuuksia. Asetelmassa olevien tulojen kehitystä tarkasteltaessa on pantava merkille, että maataloustulo on sekä koko maan että kirjanpitotilojen osalta noussut nopeammin kuin vertailuryhmän tuntiansiot ja ns. yleinen ansiotaso. Kuitenkin tilanne

Tilivuosi	Tulonkehitys suhdelukuina (1956/57 = 100)			
	Maaseudun teoll.työntekijöiden keskituntiansio	Ns. yleinen ansiotaso	Maataloustulo kirjanpitotiloilla	Maan koko maataloustulo ¹⁾
1956/57	100	100	100	100
1957/58	104	103	98	106
1958/59	110	109	109	119
1959/60	117	114	126	135
1960/61	127	122	149	146
1961/62	135	131	137	151
1962/63	143	139	130	131
1963/64	158	157	161	172
1965	183	181	194	196 ²⁾

on vertailutyötulojen osalla päinvastainen, koska viljelijöiden muut työtulot ovat nousseet hitaammin kuin maataloudesta saadut (ja maataloustulo) ja koska toiselta puolen vertailuryhmän koko työtulo on lähinnä lisääntyneiden sosiaalietujen vuoksi noussut nopeammin kuin tuntiansiot.

Viljelijöiden työtulojen tasoa on pidettävä tämän tutkimuksen antamien tulosten valossa keskimäärin jokseenkin heikkona. Vaikka tässä yhteydessä ei olekaan aikomuksena pohtia tarkemmin tällaiseen tilanteeseen vaikuttavia syitä, on kuitenkin ensiksikin todettava, että tilojemme pienen keskikoon vuoksi valtaosalla niistä sekä yrittäjäperheen työvoima että etenkin tuotantoon sidottu pääoma ovat vajaassa käytössä. Toiseksi tuotostasomme on erityisesti satojen osalta eurooppalaisen mittapuun mukaan verrattain alhainen, osaksi maataloustuotannolle epäedullisen ilmaston vuoksi. Mainittakoon, että juuri näiden tekijöiden, toisin sanoen tuotostason ja tilakoon on todettu parhaiten selittävän maatalouselinkeinon ja kansantalouden muiden sektoreiden välistä tuloeroa (KAARLEHTO & DOTY 1965, s. 25).

Viljelijöiden työtulojen suhteellisen tason alhaisuus ei kuitenkaan ole yksinomaan Suomeen rajoittunut ilmiö, vaan sitä on pidettävä yleismaailmallisena kuten aikaisemmin selostettujen tutkimusten (mm. BELLERBY 1956 ja KULSHRESHTHA 1967) tulokset osoittavat. Tästä kysymyksestä saatavan kuvan havainnollistamiseksi on oheisessa asetelmassa esitetty viljelijän vuosityötulon suhde maaseudun teollisuustyöntekijöiden tasoon Ruotsin maatalouden hintajärjestelmään liittyneen tulotasovertailuaineiston pohjalta (Kungl. Maj:ts prop. 147: 1959, s. 29 ja Jordbr. ek. medd. 4, 1965, s. 124) eräinä käsillä olevan tutkimuksen ajanjaksoon liittyvinä vuosina. Maatalousyrittäjiä edustavat asetelmassa Ruotsin järjestelmän ns. tyyppitilojen (10—20 peltoha) sekä myös toisen vertailussa käytetyn tilaryhmän (20—30 peltoha) viljelijät, jotka tilaryhmät sijaitsevat Etelä- ja Keski-Ruotsin tasankoalueilla ja omaavat tietyllä tavalla määritellyn rationalisointitason. Asetelmassa on lisäksi esitetty vertailun vuoksi tässä tutkimuksessa lasketut vas-

¹⁾ Koskee satovuoden (1. 9.—31. 8.) tuloa.

²⁾ Satovuosien 1964/65 ja 1965/66 aritmeettinen keskiarvo.

taavat suhdeluvut, ts. tasoeroluvut, koskien viljelijöiden osalta 10—25 peltohehtaarin tiloja Etelä-Suomen kirjanpitoalueella, joka siten edustaa maamme oloissa maataloustuotannon kannalta varsin edullista aluetta.

Vuosi ¹⁾	Tasoeroluvut tilaryhmissä		
	Etelä- ja 10—20 peltola	Keski-Ruotsi 20—30 peltola	Etelä-Suomi 10—25 peltola
1956 (1956/57)	83	107	67
1957 (1957/58)	56	62	66
1959 (1959/60)	63	73	71
1960 (1960/61)	55	65	78
1962 (1962/63)	44	58	55
1964 (1963/64)	44	64	60

Asetelman mukaiset tasoeroluvut ovat varsinkin Ruotsin järjestelmän 20—30 peltohehtaarin ja Etelä-Suomen 10—25 peltohehtaarin tilojen osalta verrattain samaa tasoa. Tuloksia arvosteltaessa on kuitenkin huomattava, että Ruotsissa yrittäjätulon jakomenetelmä on erilainen kuin tässä tutkimuksessa, minkä eroavuuden vaikutusta työtuloista saatuun kuvaan koskeltiin edellä.

Tämän tutkimuksen antamia tuloksia tarkasteltaessa on lopuksi korostettava, ettei niiden pohjalta vielä voida tehdä kovinkaan pitkälle meneviä johtopäätöksiä vertailtavien ryhmien tulotasoista »sosiaaliselta» kannalta (vrt. s. 7) katsottuna eli käytettävissä olevista tuloista tai niitä laajemmista käsitteistä. Tämä johtuu käytettävissä olevien tulojen rakenteen poikkeavuudesta vertailuryhmien välillä. Niinpä pääomatulojen osuus kaikista tuloista on vertailtavilla ryhmillä erilainen, muiden perheenjäsenten kuin perheen päämiehen tulot ovat mahdollisesti toisistaan poikkeavat ja edelleen saattaa esiintyä eroja välittömien verojen, saatujen tulonsiirtojen yms. kohdalla.

¹⁾ Suluissa tilivuosi, jota tämän tutkimuksen tasoeroluvut asetelmassa edustavat.

7. TIIVISTELMÄ

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on ollut selvittää viljelijöiden maataloiltaan ansaitsemien työtulojen tasoa ja siinä vallinnutta kehitystä. Työtulojen tasosta saatavan kuvan laajentamiseksi on niinikään tehty vertailu erääseen muuta kansantaloutta edustavaan ryhmään. Tutkimustehtävä on edellyttänyt viljelijän työtulon määrittelyä teoreettiselta kannalta, jolloin ongelmana on ollut erityisesti maatalouden osalla yrittäjätulon jakaminen työtuloksi ja pääomatuloksi. Tutkimuksen empiirisen osan aineisto perustuu kirjanpitoltilojen tuloksiin tilivuosina 1956/57—1965. Tutkimuksessa käytetty metodi ja saadut tutkimustulokset voidaan kiteyttää seuraavasti.

1. Tutkimuksessa on aluksi tarkasteltu kansantaloudessa ansaittujen tulojen jakautumista tulotyypeittäin. Näistä tuloista on kiinnitetty laajempaa huomiota maatalouden ja metsätalouden yrittäjätuloihin sekä myös maatalouden niihin muihin liiketuloskäsitteisiin, jotka ilmaisevat maatalouden tai maatalousylijäämän jakautumista työlle ja pääomalle saatuihin korvauksiin.

2. Tulotyypeistä on siirrytty tarkastelemaan henkilöllisiä tuloja ja tulotasoa. Tulotasokäsitteen sisällön, jolla ymmärretään tietyn ryhmän tuloja määrättyjä yksiköjä kohti laskettuna, on todettu riippuvan ratkaisevasti siitä, miltä pohjalta tulotutkimusta suoritetaan. Tällainen tutkimus voi nimittäin tapahtua kahdesta eri päänäkökulmasta, joita tässä tutkimuksessa on nimitetty »taloudelliseksi» ja »sosiaaliseksi». Jälkimmäisessä tapauksessa on mielekkäintä tutkia käytettävissä olevaa tuloa tai sitä laajempia käsitteitä. Tietyn tulonsaajaryhmän mainitut tulot on tällöin laskettava niitä yksiköjä kohti, joissa tulot käytetään eli perheitä kohti. Perheiden erilaisen koon ja rakenteen vaikutuksen poistamiseksi tulisi tulot laskea myös kulutusyksikköä kohti.

»Taloudelliselta» kannalta suoritettavissa tulotutkimuksissa tulot on puolestaan laskettava niiden hankkimiseksi tehtyjä panoksia kohden. Työtuloihin kohdistuvissa tutkimuksissa nämä tulot voidaan laskea työtuntia tai -päivää kohden. Tämä ratkaisu ei kuitenkaan yksinään ole riittävä mm.

siitä syystä, että eri ammateissa ja elinkeinoissa vuotuinen työpanoksen käyttömahdollisuus on usein toisistaan poikkeava. Tällaisten tekijöiden huomioon ottamiseksi olisi työtulot laskettava myös vuosityöntekijää kohden.

3. Viljelijöiden työtulojen tasosta saatavan informaation laajentamiseksi on tutkimuksessa valittu vertailuryhmä muun kansantalouden piiristä. Va- linnassa on päädytty maaseudun teollisuustyöntekijöihin.

Tutkimuksen kohdistuessa viljelijöiden maataloiltaan ansaitsemiin työ- tuloihin, jolloin mahdolliset sivuansioluonteiset työtulot jäävät huomioon ottamatta, on vertailtavalta työntekijäryhmältä otettu mukaan vastaavasti vain pääammatista saadut työtulot. Ne käsittävät työajalta maksetut raha- palkat niihin liittyvine erilaisine lisineen, luontoisedut rahaksi arvioituina sekä loma-ajalta maksetut palkat. Työtuloihin on lisäksi luettu kuuluvaksi sellaiset työnantajien sosiaalikulut kuten työeläke-, tapaturma- ja työttö- myysvakuutusmaksut, joista saavat edut tulevat saman työntekijän (tai saman elinkeinonalan työntekijöiden) hyväksi, jonka palkan määrän mu- kaan sosiaalikulun suuruus määräytyy.

4. Viljelijöiden maataloilta ansaitsemat työtulot käsittävät tässä tutki- muksessa maa- ja metsätalouden yrittäjätuloista viljelijän työtuloa edus- tavan osuuden sekä sellaiset laskennalliset työtulot, joita voidaan katsoa ansaittavan osallistumalla työpanoksella oman tilan investointeihin kuten rakentamiseen yms.

Tutkimuksen lähtökohtakäsittteenä on maatalouden osalla maataloustulo. Sen jakamiseen työ- ja pääomatuloksi on työtuloihin kohdistuvassa tutki- muksessa ajateltavissa lähinnä kahta vaihtoehtoista menetelmää, joko laskea pääomatulo kiinteäksi tietyn korkokannan mukaista oman pääoman korko- vaatimusta käyttäen taikka osittaa kyseessä oleva yrittäjätulo tietyllä tavalla määritettyjen työ- ja pääomapanosten arvojen suhteessa. Tässä tutkimuksessa on nojaututtu jälkimmäiseen vaihtoehtoon. Tällöin on aluksi menetelty määrittämällä yrittäjän vähimmäistavoitetta edustava lasken- nallinen tulo eli ns. tavoitetulo. Se on saatu laskemalla yhteen viljelijäperheen työn arvo ja oman pääoman korkovaatimus. Kun maataloustulo jaetaan lasketun tavoitetulon jakautumaa vastaavasti, saadaan selville viljelijä- perheen työtulo ja pääomatulo.

Tavoitetulon määrittämisessä on päädytty sellaiseen ratkaisuun, että viljelijäperheen työn arvo on laskettu muuntamalla naisten ja lasten työ- tunnit miestyötunteja vastaaviksi ja hinnoittamalla muunnettujen tuntien yhteismäärä miespuolisten maataloustyöntekijöiden palkoilla. Näin saatuun työn arvoon on vielä lisätty kannattavuustutkimuksen arvioima johtotyön arvo. Oman pääoman korkovaatimuksen laskemisessa on puolestaan pää- dytty käyttämään talletuskoron mukaista korkokantaa koko omalle pää- omalle.

5. Viljelijäperheen työtuloksi edellä selostetun menetelmän mukaisesti jäävä osuus maataloustulosta on jaettu suoritettujen työpanosten arvojen suhteessa viljelijän ja avustavien perheenjäsenten kesken kuitenkin siten, että johtotyölle saatu korvaus on kokonaisuudessaan katsottu viljelijän työtuloksi.

6. Viljelijän työtulo metsätaloudesta on saatu hinnoittamalla vastaava työpanos metsätyöntekijöiden palkoilla ja lisäämällä näin saatuun suureen johtotyön arvona 10 % metsätalouden kokonaistykustannuksesta. Omalla tilallaan itse suorittamista investointitöistä viljelijän ansaitsemaksi työtuloksi on arvioitu tämä työpanos maataloustyöntekijöiden palkoilla hinnoitettuna.

7. Tässä tutkimuksessa on työtuloja verrattaessa pyritty tarkastelemaan hyödykkeiden ja palvelusten hintatasoissa vallitsevien erojen erilaistavaa vaikutusta vertailuryhmien tulojen ostovoimaan. Tämän vaikutuksen tutkimisessa on teoreettiselta kannalta todettu asianmukaisimmaksi menetelmäksi verrata kummankin ryhmän kulutusbudjettia omassa ja vertailuryhmän hintatasossa. Näiden suhdetta osoittavien lukujen geometrisen keskiverron on katsottu kuvaavan oikeata hintatasoeroa.

8. Viljelijän maatalouden työtulon empiirisessä selvittämisessä on maatalousylijäämän pohjalta aluksi laskettu maataloustulo. Sen kehitystä on tutkittu estimoimalla sen lukuarvoille trendisuorat kussakin tilasuuruusluokassa. Maataloustulon nousu trendisuoralta laskettuna muodostui I—III suuruusluokissa 6.9—7.6 %-yksikköjen välille vuotta kohden. IV:ssä suuruusluokassa nousu oli selvästi suurempi.

9. Metsätaloustulon määrää ei tutkimusaineistosta ole voitu luotettavasti selvittää kasvavan puuston arvon mittaamisvaikeuksien vuoksi. Metsätalouden »tulo» on sentähden laskettu jättämällä puuston arvon muutokset huomioon ottamatta. Tällaista käsitettä on nimitetty metsätalouden liiketuloksi. Tulonkehitykselle on estimoitu edellä esitetyllä tavalla trendisuorat, joista kaikkien kirjanpitotilojen keskiarvon osalle laskettu osoittaa mainitun liiketulon nousuksi 10.2 %-yksikköä vuotta kohden. Liiketuloon on kuitenkin todettu sisältyneen omaisuutta vähentämällä saatuja rahatuloja, joten metsätaloustulon nousu vuotta kohden on siten jäänyt pienemmäksi kuin tämän liiketulon nousu.

10. Viljelijäperheen työpanos on maatilalla koostunut siten, että maatalouden osuus siitä on ollut keskimäärin yli 90 %. Yrittäjän itsensä työpanostiedot on hankittu erikoisselvityksellä. Sen perusteella on todettavissa, että viljelijän työpanos maataloudessa on ollut kaikissa alle 50 peltihehtaarin suuruusluokissa n. 50 % koko perheen vastaavasta työpanoksesta. Metsä-

taloudessa ja investointitöissä viljelijän työpanoksen osuus oli keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla lähes 70 % koko perheen työpanoksesta. Viljelijän maatalouden työpanoksen kehitykselle estimoidun trendisuoran yhtälöstä on todettavissa, ettei viljelijän työpanoksessa ole tapahtunut pääsuuntaisesti alenevaa kehitystä.

11. Viljelijän oman pääoman määrää selvitettäessä on jouduttu tekemään lisätutkimuksia mm. varastojen vuotuisen keskimääräisen arvon selvittämiseksi. Varastojen määrät on arvioitu tilivuodelta 1960/61 karjan rehuntarpeen ja tarvittavan siemenmäärän perusteella. Niiden pohjalta laskettujen arvojen on todettu vastaavan n. 20 % liikekustannuksesta kaikissa suuruusluokissa ja kaikilla alueilla. Maatalousomaisuus on tämän jälkeen voitu laskea. Maatalouden osuus koko maatilaomaisuudesta on ollut kaikissa suuruusluokissa n. 60 % lisääntyen jonkin verran tutkimuskauden aikana.

Maatilan velat ovat lisääntyneet tutkimuskaudella kaikilla kirjanpitotiloilla keskimäärin 10:stä 17:ään %:iin maatilaomaisuudesta. Velat on jaettu maa- ja metsätalouden osalle näiden elinkeinojen koko pääomien suhteessa, jonka jälkeen on voitu laskea oma pääoma maa- ja metsätalouden osalle.

12. Viljelijän maatalouden työtulon selvittämiseksi on laskettu aluksi tavoitetulo edellä mainittujen periaatteiden mukaan. Maataloustulo on jäänyt tavoitetulon alapuolelle alle 25 peltohehtaarin tiloilla kaikkina tilivuosina. III:ssa ja IV:ssä tilasuuruusluokassa tavoitetulo on ylitetty tutkimuskautena keskimäärin, joskin eri vuosien välillä on esiintynyt huomattavaa vaihtelua.

Tavoitetulon jakautuman perusteella on voitu laskea viljelijän työtulo maataloudesta. Työtulon kehitykselle estimoidun trendisuoran nousu on ollut kaikissa suuruusluokissa hieman nopeampaa kuin maataloustulon nousu.

13. Määritettäessä viljelijän työtulot metsätaloudesta ja oman tilan investointitöistä on todettu niiden osuuden viljelijän kaikista työtuloista vähentyneen tilakoon kasvaessa. Mainittu osuus on sen lisäksi vähentynyt tutkimuskauden aikana kussakin suuruusluokassa.

Viljelijän kaikkien työtulojen nousu on estimoidun trendisuoran mukaan jäänyt kaikissa tilaryhmissä hieman pienemmäksi kuin viljelijän maatalouden työtulossa. Kaikki työtulot nousivat keskimäärin kaikilla kirjanpitotiloilla 7.3 %-yksikköä vuodessa, kun taas maatalouden työtulon kasvu oli 8.1 %-yksikköä.

14. Verrattaessa viljelijöiden maatilataloudesta saamien työtulojen tasoa vuosityöntekijää kohden maaseudun teollisuustyöntekijöiden vastaavaan tasoon on todettu ensiksi mainitun jääneen kaikilla kirjanpitotiloilla keskimäärin runsaaseen puoleen vertailutasosta. Alle 10 peltohehtaarin tiloilla on kaikkina tutkimuksen tilivuosina jääty alle puoleen vertailutasosta, joka

on saavutettu tilivuodesta riippuen vasta n. 35—55 peltohehtaarin tiloilla. Epäedullisiin kasvukausiin liittyvinä tilivuosina 1956/57, 1957/58 ja 1962/63 ei vertailutasoon ole laisinkaan yletty.

Verrattaessa viljelijöiden ja vertailuryhmän vuosityötulojen tason kehitystä todetaan trendisuoralta lasketuksi työtulojen tason nousuksi viljelijöillä keskimäärin 7.3 ja vertailuryhmällä 8.3 %-yksikköä vuodessa. Työtulojen kasvun nopeudessa esiintyvä ero ei ole kuitenkaan tilastollisesti merkitsevä.

15. Työtuloja on verrattu myös työtuntia kohti laskettuna. Viljelijöiden työtulot tuntia kohden on määritetty kahdella tavalla. Toisessa on ruumiilliselle työlle saatu osuus työtulosta jaettu viljelijän työtuntien lukumäärällä, toisessa taas on otettu huomioon koko työtulo ja työtunteihin on lisätty johtotyöhön kulunut aika nojautuen tilivuodelta 1966 saatuihin tietoihin. Vertailtavien ryhmien välillä vallitseva työtulojen tasoero on ollut kummallakin tavalla tuntia kohden laskettuna yleensä suurempi kuin vuotta kohden laskettuna.

16. Viljelijän työtuloista on tehty osaksi arvioihin perustuva laskelma tilivuodelle 1966. Laskelman mukaan on todettu vertailtavien ryhmien välisen tulotason lisäntyneen selvästi edellisen tilivuoden tasosta.

17. Tutkimuksessa on lopuksi tarkasteltu hintatasoerojen vaikutusta viljelijöiden ja vertailuryhmien tulojen ostovoimaan. Maaseudun kulutustutkimuksesta saadun aineiston pohjalta on todettu, ettei viljelijöiden ja maaseudun palkansaajien asumiskustannuksissa vallitse sanottavia eroja. Kummankin väestöryhmän ravintomenot on voitu laskea myös toistensa hintatasossa. Oletettaessa, ettei muiden hyödykkeiden ja palvelusten hintatasossa esiintyisi eroavuuksia ryhmien välillä, on todettu keskimääräisen kaikkien kulutusmenojen hintatason olleen viljelijöillä n. 4 % alempi kuin maaseudun palkansaajilla. Hintatasoeron ollessa mainittujen muiden hyödykkeiden ja palvelusten osalla mahdollisesti vastakkaissuuntainen ravintomenoihin nähden ei kaikkien kulutusmenojen hintatasossa ole katsottu esiintyvän niin suurta eroavuutta, että sen vaikutuksella olisi ollut syytä korjata nimellisiä tulotasojä.

KIRJALLISUUSLUETTELO

- BELLERBY, J. R. 1953. Farm incentive income. *The farm economist* Vol. 7, 5: 204—210.
—»— 1956. Agriculture and industry. Relative income. XII + 369 s. Edinburgh.
- BIRD, R. & MILLER, F. & TURNER, S. 1958. Resources and levels of income of farm and rural nonfarm households in eastern Ozarks of Missouri. Univ. of Missouri, Agric. exp. station research bull. 661: 1—75.
- BLOHM, G. 1959. Allgemeine landwirtschaftliche Betriebslehre. 333 s. Stuttgart.
- CLARK, C. 1951. The conditions of economic progress XVI + 584 s. 2. Ed. London.
- Den lantbruksekonomiska terminologien 1951. Särtr. av Nordisk jordbr. forskning 4: 810—816.
- FAO 1955. Agriculture in the world economy. 76 s. Rome.
—»— 1958. Methods of farm management investigations for improving farm productivity. X + 228 s. Rome.
—»— 1959. The state of food and agriculture 1959. X + 197 s. Rome.
—»— 1965. The state of food and agriculture. Review of the second postwar decade. XII + 273 s. Rome.
- FEUERSTEIN, O. 1962. Ein Beitrag zur Berechnung des Zinsfusses in der Kostenkalkulation. *Berichte über Landw.* 40, 2: 351—359.
- FLAGG, G. & LONGMORE, W. 1949. Trends in rural and urban levels of living. USDA. Agric. Inf. Bull. 11: 1—75.
- FORSTER 1953. Farm organization and management. XVI + 430 s. 3. ed. New York.
- GROVE, E. & KOFFSKY, N. 1949. Measuring the income of farm people. *Journal of farm econ.* Vol. 31, 4, 2: 1102—1111.
- GRÖNLUND, P. & NIITAMO, O. 1966. Kansantalouden tilinpidon rakenne. Til. päätoim. Monistettuja tutkimuksia 1: 1—38.
- HAGEN, E. 1958. An economic justification of protectionism. *The quarterly journ. of ec.* Vol. 72, 4: 496—514.
- HATHAWAY, D. 1963. Improving and extending farm—nonfarm income comparisons. *Journal of farm econ.* Vol. 45, 2: 367—375.
- HEADY, E. 1965. Agricultural policy under economic development. IX + 682 s. 1. ed., 2. pr. Ames.
- HEIKINHEIMO, L. & KUUSELA, K. & SIVONEN, S. 1967. Metsätalouden hinta-, kustannus- ja kannattavuusarvio. Suomen pankin tal.tiet.tutk.lait. julkaisuja C 5: 1—70.
- HEIKKONEN, E. & MARJOMAA, P. 1965. Kansantulotilasto vuosilta 1954—1965. (Summary: Statistics on national income in 1954—1965). Erip. Tilastokats. 11. 33 s. Helsinki.
- HJELM, L. 1952. Studier i det svenska lantbrukets lönsamhetsutveckling under 1940-talet. *Skrifter från jordb. utr. institut* 2: 1—193.
—»— 1954. Lantbrukets lönsamhetsutveckling under efterkrigstiden. SOU 1954: 39, s. 258—283. Stockholm.
- HOFFMAN, E. S. & HUME, J. R. 1965. Farm and non-farm income in Australia. *Quarterly review of agr. ec.* Vol. 18, 3: 121—135.
- HOLMSTRÖM, S. 1956. PM med beräkningar för bedömning av erforderliga mittpriser på jordbruksprodukter i samband med övergång till nytt prissättningsystem. Resultat från slättbygdsjordbruk som underlag för den prispolitiska bedömningen. Kungl. Maj:ts prop. nr. 165. Bilaga 1: 82—138.
—»— 1966. Comparisons of farm and non-farm income. IFAP moniste, 13 s.
- HOPFE, V. 1952. Reinertrag und Arbeitsertrag in der bäuerlichen Buchführung. *Berichte über Landw.* 30, 3: 301—313.

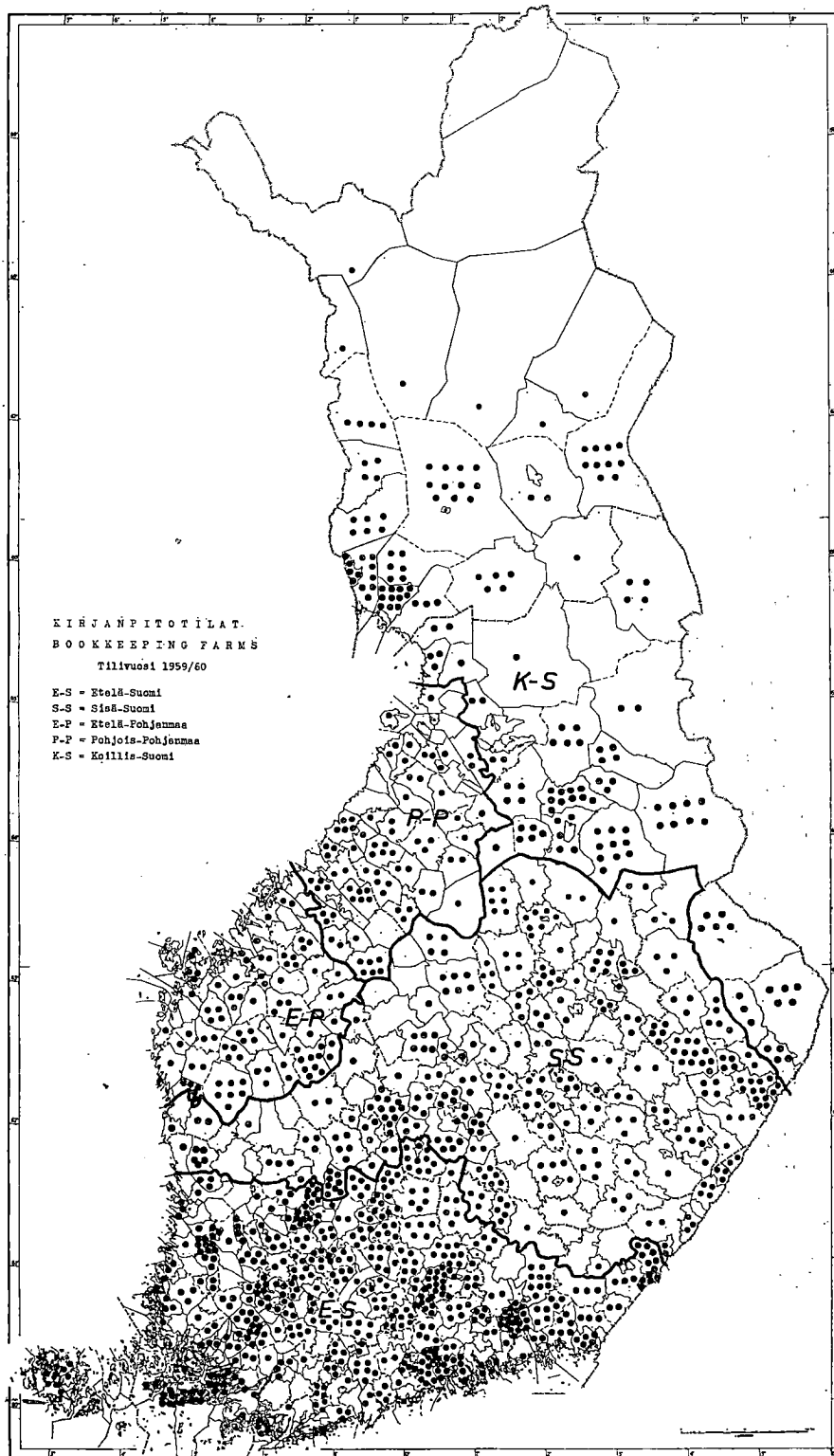
- IHAMUOTILA, R. 1965. Viljelijän suhteellisesta tulotasosta ja sen muodostuksesta kirjanpitoliloilla tilivuosina 1958/59 ja 1961/62. Yliopistollinen lisensiaattitutkimus. 147 s. + 20 liitetaul.
- ISENBERG, C. 1943. Einkommen in Stadt und Land. Agrarpolitik—Betriebslehre, Forschungsdienst, Sonderh. 18: 214—229.
- Jordbrukets utredningsinstitut 1962. PM om inkomstutvecklingen i jordbruket. Moniste 37 s.
- Jordbruksekonomiska meddelanden 1965. Statens jordbr. nämnd. Vol. 27, 4: 105—144.
- KAARLEHTO, P. & DOTY, T. 1965. Productivity, prices and income balance in agriculture. Acta agr. Scand. Suppl. 11: 1—77.
- KELTIKANGAS, V. 1946. Metsäbilanssiopin luennot. Moniste 78 s.
- Kirjanpitolilojen tuloksia. Tilivuodet 1956/57—1965. Maat.hall. tiedonantomonistheet 5—8, Maatal. tal.tutk.laitoksen tiedonantoja 1—6.
- Komiteanmietintö 1957: 2. Maatalousväestön taloudellista asemaa selvittävän komitean mietintö. 195 s. Helsinki.
- »— 1965: B 19. Maatalouden verokomitean 1964 mietintö. Maatilatalouden verotuksen uudistaminen. IV + 135 s. Helsinki.
- »— 1966: B 85. Taloudellista tukea selvittävän komitean mietintö I. 60 s. Helsinki.
- »— 1966: B 94. Tulotasokomitean mietintö. IV + 95 s. Helsinki.
- »— 1967: B 1. Liite: Talousneuvoston tulopoliittisen tutkimusryhmän mietintö. IV + 91 s. + 4 liitettä. Helsinki.
- KULSHRESHTHA, S. 1967. Measuring the relative income of farm labour. Canadian Journ. of agr. ec. Vol. 15, 1: 28—44.
- Kungl. Maj:ts. proposition 147: 1959. Bilaga 1: 1—36.
- LARSSON, F. & SAMBERGS, Å. 1954. Utredning om inkomstförhållandena för jordbruksföretagare och andra yrkesgrupper. SOU 1954: 39, s. 284—301. Stockholm.
- LAUR, E. 1929. Terminologie und Grundlagen für eine internationale landwirtschaftliche Buchhaltungsstatistik. 51 s. Brugg.
- »— 1930. Einführung in die Wirtschaftslehre des Landbaus. 346 s. 2. Aufl. Berlin.
- LAUR, E. & HOWALD, O. 1957. Bewertung, Buchhaltung und Kalkulation in der Landwirtschaft, 243 s. 4. Aufl. Hamburg und Berlin.
- LAURILA, E. H. 1958. Tulonjako ja tuottavuus. Taloudellisia selvityksiä I. Suomen Pankin tal.tiet.tutk.laitoksen julk. A 19: 76—96.
- LENTO, R. 1956. Maatalouskiinteistöstä saatujen tulojen verotus finanssipolitiikassa. Kansantaloudellisia tutkimuksia 17: 1—243.
- LINDAHL, E. & LEMNE, L. 1944. Jordbruksbefolkningens levnadskostnader. SOU 1944: 1, 71 s. Stockholm.
- Maatalouden kannattavuustutkimustoimikunnan mietintö 1963. Moniste, 48 s. + 11 liitettä.
- MASUCCI, R. 1960. Regional differences in per capita farm and non-farm income. Agric. econ. research Vol. 12, 1: 1—6.
- MEIMBERG, P. 1956. Produktionskostenanalyse im landwirtschaftlichen Betrieb mit Hilfe des Betriebsabrechnungsbogens. Sonderdr. aus Berichte über Landw. 34, 2: 224—249.
- MELLEROWICZ, K. 1951. Kosten und Kostenrechnung I. 488 s. 2. Aufl. Berlin.
- MTK:n (Maataloustuottajain Keskusliiton) vuosikertomukset 1956—1965.
- MÄKI, A. 1938. Maatalouden liiketuloskäsitteistä ja niiden käytöstä maatalouden kannattavuisuuden määrittämisessä. (Referat: Über die betriebswissenschaftlichen Begriffe und ihre Anwendung in der Bestimmung der Rentabilität der Landwirtschaft). Erip. Maatal.tiet. aikak.kirja Vol. 10: 93—112.

- MÄKI, A. 1943. Varastopääomasta ja sen suuruussuhteista erällä Etelä-Suomen maataloilla. (Referat: Über das Vorrätekapital und dessen Grössenverhältnisse in einigen Landwirtschaftsbetrieben Süd-Finnlands) Suomen maat.tiet. seuran julk. 52: 1—208.
- »— 1951. Maanviljelystalouden peruskäsitteiden ja terminologian viimeaikaisista kehittämisspyrkimyksistä. Erip. Maatalous 3: 58—61.
- »— 1953. Maatalouden kannattavuudesta ja kannattavuuslaskelmista. Erip. Käytännön maamies 2—8. 20 s. Helsinki.
- »— 1956. Grunddragen av jordbrukets värderingslära. Lantbrukets driftsekonomi, s. 179—241. Stockholm.
- »— 1964. Maatalous taloudellisena yrityksenä. Maanviljelijän tietokirja 3, s. 67—88. Porvoo.
- NIEHAUS, H. 1943. Vergleich ländlicher und städtischer Einkommen. Agrarpolitik—Betriebslehre, Forschungsdienst, Sonderh. 18: 245—255.
- »— 1948. Der Bauer in der Wirtschafts und Gesellschafts-Ordnung. Agrarwiss. und Agrarpolitik 12: 1—75.
- NIITAMO, O. 1959. Suomen kansantulo vuosina 1956—1959 ja lyhyt selvitys käytetyistä käsitteistä. (Summary: National income of Finland 1956—1959 and a survey of the concepts used.) Tilastokatsauksia 9:52—69.
- NILSSON, O. & SWEDBORG, E. 1959. Sexårsavtalet för jordbruket. 92 s. 3. uppl. Stockholm.
- NURMI, R. 1962. Tukkuhintaindeksi vuosina 1949—1962 (v. 1949 = 100). Tilastokatsauksia 12: 45—63.
- OECD 1964. Low incomes in agriculture. Problems and policies. 515 s. Paris.
- »— 1967. Agricultural policies in 1966. Agricultural policy reports. 664 s. Paris.
- OJALA, E. 1952. Agriculture and economic progress. X + 220 s. Oxford.
- PAARLBERG, D. 1943. Parity and progress. Journal of farm ec. Vol. 25, 2: 419—432.
- PAUKKUNEN, L. 1967. Teollisuuden välilliset työvoimakustannukset vuosina 1946, 1952, 1961 ja 1965. Tal. tutk. keskus, sarja B 15: 1—86.
- PIHKALA, K. U. 1945. Bestämmandet av sk. realinkomsten (inkomstens köpkraft) i några specialfall. Käsikirjoitus 10 s.
- PIHKALA, R. 1943. Maanviljelyksen taloustiede I. 384 s. Porvoo.
- PUTERBAUGH, H. 1961. Purchasing power of urban, rural non-farm and rural farm income 1955. Agr. ec. research. Vol. 13, 3: 89—94.
- RANDALL, C. & MASUCCI, R. 1963. Farm and non-farm income comparisons. Journal of farm ec. Vol. 45, 2: 359—366.
- RIDDER, J. & JÄRVELÄ, H. ym. 1961. Sammanfattning av vissa principer i de nordiska ländernas lantbruksekonomiska bokföringsundersökningar. Särtr. ur Nordisk jordbr. forskning. Vol. 43, 2: 61—88.
- RINTELEN, P. & ZAPF, R. 1961. Zur Beurteilung der Rentabilität landwirtschaftlicher Betriebe. Agrarwirtschaft Vol. 10, 4: 105—112.
- Räkenskapsresultat från svenska lantbruk, skördeåret 1960. Kungl. Lantbr. styrelsen, medd. ser. B. 45.
- SAMBERGS, Å. 1954. Om inkomstjämförelser mellan jordbrukare och andra inkomstgrupper. Moniste 28 s.
- SAMUELSON, P. 1951. Economics. XXII + 762 s. 2. Ed. New York.
- SAULI, L. 1951. Viljelijäperheiden elintaso maataloushallituksen kirjanpitotiloilla tilivuosina 1935/36—1948/49. (Summary: The standard of living of farm families on the bookkeeping farms of the Board of Agriculture in the fiscal years 1935/36—1948/49.) Suomen maat. tiet. seuran julk. 75: 1—236.

- SAULI, L. 1962. Yrittäjän työtulo Etelä-Suomen tutkimusalueen 10—25 ha:n kirjanpito-
viljelmillä tilivuonna 1958/59. Maat.komitean miet. liitteet, s. 95—99. Helsinki.
- SCHOLZ, H. 1963. Die Einkommensentwicklung in der westdeutschen Landwirtschaft.
Berichte über Landw. 41, 3: 445—450.
- SCHULTZ, T. 1945. Agriculture in an unstable economy. XX + 229 s. New York.
- SCHWEIZER, R. 1958. Die Einkommensdisparität zwischen der Landwirtschaft und der
Industrie. Diss. XIII + 153 s. Winterthur.
- SKOMROCH, W. 1962. Bestimmungsgründe und Berechnung des Zinsanspruchs. Berichte
über Landw. 40, 4: 813—844.
- SLATTERY, M. 1966. Relative income of farmers. Some international comparisons.
Quarterly review of agr. ec. Vol. 19, 3: 115—127.
- Sosiaalinen aikakauskirja. Sosiaaliministeriön julkaisema. 1957—1966.
- SOU (Statens offentliga utredningar) 1946: 42. Riktlinjer för den framtida jordbruks-
politiken. Betänkande avgivet av 1942 års jordbrukskommitté. 282 s. Stockholm.
- »— 1946: 46. Riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken. Betänkande avgivet
av 1942 års jordbrukskommitté. 606 s. Stockholm.
- »— 1952: 41. Den jordbruksekonomiska undersökningen. 100 s. Stockholm.
- »— 1954: 39. Prissättningen på jordbruksprodukter. Betänkande avgivet av jord-
bruksutredningen. 338 s. Stockholm.
- »— 1955: 5. Typjordbrukskalkyler som underlag för bedömandet i samband med
prissättningen på jordbruksprodukterna. Betänkande avgivet av jordbrukspris-
utredning. Bilaga 1. 101 s. Stockholm.
- STOCKER, F. 1956. Disposable income of farm people. Agric. ec. research Vol. 8, 1:
12—17.
- SUOMELA, S. 1958. Tuottavuuden kehityksestä Suomen maataloudessa. (Summary:
Development of productivity in Finnish agriculture). Maatal. tal. tutk.lait. julk.
1: 1—128.
- SVT (Suomen virallinen tilasto) III: 49—52 ja 56—57. Maatalouden vuositilastot
1956—1962.
- »— III: 53. 1962. Maatalous. Yleinen maatalouslaskenta 1959 I. Yleinen osa. 205 s.
- »— XVIII A: 72—80. Teollisuustilastot 1956—1964.
- »— XXXII: 24, 1962. Maaseudun kulutustutkimus 1959/60. Sosiaalisia erikoistutki-
muksia. 204 s. Helsinki.
- Taloudellinen katsaus 1957—1966. Valtiovarainministeriön kansantalousosasto.
The farm income situation. Agr. mark. service USDA. Nov. 1959 ja Jul. 1960.
- The report of the first Canadian agricultural economics society workshop. 1956. The
comparison of agricultural and non-agricultural incomes. 63 s. Guelph.
- Tilastollinen vuosikirja 1956, 1963 ja 1965.
- Tutkimuksia Suomen maatalouden kannattavuudesta, tilivuodet 1956/57—1964/65 ja
1965. Maat.hall. tiedonantoja 334, 338, 343 ja 346. Maatal. tal. tutk.lait. julk.
4—7 ja 9.
- United Nations 1964. A system of national accounts and supporting tables. Studies
in methods. F: 2, Rev. 2, X + 45 s. New York.
- WARIS, K. 1945. Kuluttajain tulot, kulutus ja säästäminen suhdannekehityksen
valossa Suomessa vuosina 1926—1938. (Summary: Consumers' incomes, con-
sumption and saving in the Finnish trade cycles in the years 1926—1938).
228 + 7 s. Helsinki.
- VIITA, P. 1964. Viljelijäväestön ja palkansaajien elintaso 1963. 75 s. Helsinki.
- ÅSTRAND, H. 1956. Det nya prissättningssystemet för lantbruksprodukter i Sverige.
Nordisk lantbr. ek. tidskrift. 2: 57—62.

Liite 1. Maatalouden kannattavuustutkimuksen kirjanpitoalueet tutkimuskautena ja kirjanpitotilojen sijainti tilivuonna 1959/60

Appendix 1. Research regions in the investigation period and location of book-keeping farms in the fiscal year 1959/60

Liite 2. Kirjaintilojen lukumäärät sekä keskimääräiset muunnetun maatalousmaan ja kasvullisen metsämaan alat tilaa kohti eri tilasuoruuksissa tilivuosina 1956/57—1965

Appendix 2. Number of book-keeping farms and the average acreage of arable land and forest per farm in different farm size classes in 1956/57—1965

Tilaryhmä Farm group	Tilivuosi — Fiscal year									
	1956/57	1957/58	1958/59	1959/60	1960/61	1961/62	1962/63	1963/64	1965	
Tiljojen lukumäärä — Number of farms										
I = alle 10 peltöha - hect. of arable land	416	412	436	399	391	394	370	333	274	
II = 10—25	531	570	581	589	619	662	679	679	659	
III = 25—50	170	166	158	159	171	178	170	183	208	
IV = 50—	42	46	41	41	43	45	48	46	48	
Yhteensä — Total	1 159	1 194	1 216	1 188	1 224	1 279	1 267	1 241	1 189	
Muunnetun maatalousmaan ala, keskimäärin ha/tila — Acreage of arable land per farm (hectares)	7.30	7.33	7.36	7.48	7.56	7.51	7.62	7.65	7.60	
I	15.47	15.38	15.37	15.46	15.34	15.33	15.30	15.27	15.54	
II	34.83	34.83	34.52	34.77	34.61	34.40	34.07	34.11	33.58	
III	67.49	66.23	67.42	67.89	65.36	66.36	67.11	67.55	69.44	
IV ¹⁾	17.23	17.24	16.71	17.15	17.30	17.37	17.54	17.94	19.04	
Keskimäärin — Average ...	12.27	12.25	12.27	12.37	12.34	12.27	12.32	12.32	12.33	
Painotettu keskiarvo ²⁾ — Weighted average ²⁾										
Kasvullisen metsämaan ala keskimäärin ha/tila — Acreage of forest per farm (hectares)	40.86	41.22	40.61	39.96	36.54	37.36	38.44	40.68	39.74	
I	57.70	60.68	56.93	55.52	54.11	52.88	53.88	51.89	49.47	
II	98.95	101.05	104.07	103.49	96.02	100.63	97.97	89.54	85.89	
III	158.86	152.23	163.70	162.61	151.97	142.72	136.08	126.63	142.92	
IV ¹⁾	61.18	62.95	60.61	59.26	57.79	57.90	58.40	57.20	57.37	
Keskimäärin — Average ...	41.63	42.19	42.18	41.98	41.33	42.14	42.25	41.92	40.12	
Painotettu keskiarvo ²⁾ — Weighted average ²⁾										

¹⁾ Mukana eivät ole mutamat Etelä-Suomen alueen ulkopuoliset tilat, joita kannattavuustutkimukseen on sisällytynyt tilivuosina 1956/57—1959/60. — Includes only farms of South Finland.

²⁾ Kullekin suuruusluokalle on annettu paino maan kaikkien tilojen suuruusluokajakautumaa vastaavasti (vrt. liite 3). — The weighted averages were computed by weighting the size classes in ratio to the size class distribution of all farms of the country.

Liite 3. Keskiarvojen laskemisessa käytetyt painot
Appendix 3. The weights used for calculating the means

1. Kirjanpitotilojen eri suuruusluokkien keskiarvot on saatu painottamalla kunkin alueen suuruusluokan arvot seuraavilla, vuoden 1959 maatalouslaskennan aineistosta lasketuilla suhdeluvuilla, jotka osoittavat maan kaikkien 5—100 peltotehtaarin tilojen kunkin suuruusluokan jakautumisen eri alueiden kesken. IV suuruusluokka edustaa kokonaan Etelä-Suomen aluetta. Sen lisäksi III suuruusluokassa ei ole otettu huomioon Etelä- ja Pohjois-Pohjanmaan sekä Koillis-Suomen alueita niiden kirjanpitotilojen vähäisen lukumäärän vuoksi.

Suuruusluokka	Alueen osuus tilamäärästä %					
	E-S	S-S	E-P	P-P	K-S	Yhteensä
I	30.4	35.2	14.1	9.2	11.1	100.0
II	43.2	22.4	20.0	10.5	3.9	100.0
III	85.3	14.7	—	—	—	100.0
IV	100.0	—	—	—	—	100.0

2. Kaikkien kirjanpitotilojen keskiarvo on saatu painottamalla eri suuruusluokkien keskiarvot maan kaikkien 5—100 peltotehtaarin tilojen suuruusluokkajakautumaa osoittavilla suhdeluvuilla, jotka ovat seuraavat:

Suuruusluokka	Suhdeluku
I	56.2
II	38.9
III	4.2
IV	0.7
Yhteensä	100.0

Liite 4. Maataloustulon ja viljelijän työtulojen muodostuminen tilivuonna 1956/57
Appendix 4. Formation of farm family earnings and farmer's labour income in the fiscal year 1956/57

Alue ja suuruusluokka Research region and farm size class	Maa- talouden kokonais- tuotto 1) Gross return of agriculture	»Varsinais- kustannus- ») Operating costs	Maatalous- tuloylijäämä Farm family income	Maa- talous- tulo Farm earn- ings	Tavoit- tulo Com- puted income	Maatalous- tulo % Farm family earnings per cent of income		Maataloustulosta Of farm family earnings			Metsä- talouden liiketulo Family earnings from forestry	Viljelijän työtulo metsä- taloudesta Farmer's labour income from forestry	Viljelijän työtulo muides- tuloista Farmer's labour income from investment	Viljelijän työtulo yhteensä Farmer's total labour income from farm
						Pääoma- tulo Capital income	Työ- tulo Labour income of whole family	Siltä vilj- työtulo Farmer's labour income	Vilj. perh. työtulo Farmer's labour income	Siltä vilj- työtulo Farmer's labour income				
E-S	I	7 189	3 173	4 016	4 875	80	653	3 231	1 710	751	429	123	2 262	
	II	11 095	5 454	5 641	6 712	80	1 164	4 184	2 181	851	431	101	2 713	
	III	23 118	14 338	8 780	7 785	104	3 081	5 055	3 153	2 972	463	77	3 693	
	IV	42 781	33 314	9 467	9 286	89	4 533	3 771	3 343	6 937	289	36	3 668	
S-S	I	5 608	2 647	2 961	4 540	63	497	2 365	1 086	1 012	525	137	1 748	
	II	9 786	5 492	4 294	6 296	66	944	3 198	1 467	1 265	532	85	2 084	
	III	19 578	14 621	4 957	7 510	60	1 733	2 758	1 225	7 152	365	54	1 644	
E-P	I	5 323	2 249	3 074	3 878	76	413	2 520	1 408	314	311	121	1 840	
	II	10 105	4 448	5 657	6 035	90	1 067	4 374	2 394	407	395	84	2 873	
	III	18 803	9 906	8 897	8 886	95	2 518	5 914	2 781	3 088	624	66	3 471	
P-P	I	4 775	2 140	2 635	4 094	63	368	2 192	1 166	197	346	83	1 595	
	II	8 481	3 965	4 516	6 359	69	669	3 711	1 601	447	402	74	2 077	
	III	12 680	5 545	7 135	7 921	88	1 285	5 698	2 308	448	373	
K-S	I	5 248	2 522	2 726	4 363	61	406	2 251	922	535	549	156	1 627	
	II	8 079	4 018	4 061	5 758	69	723	3 251	1 346	6 315	533	127	2 006	
	III	14 266	8 996	5 270	8 948	57	1 048	4 084	1 346	1 979	817	
Koko maa Whole country	—													
	I	5 932	2 691	3 241	4 488	70	510	2 692	1 300	706	452	128	1 880	
	II	10 212	5 050	5 162	6 409	77	1 027	3 914	1 952	1 227	447	92	2 491	
	III	22 598	14 380	8 218	7 744	98	2 845	4 713	2 821	3 586	448	74	3 343	
Keskimäärin Average ...	IV	42 781	33 314	9 467	9 286	89	4 533	3 771	3 343	6 937	289	36	3 668	
	...	8 555	4 314	4 241	5 406	75	815	3 243	1 636	1 073	448	111	2 195	

1) Ilman asunonvuokria. — 2) Ilman asuinrak.kustannuksia.

Liite 5. Maataloustulon ja viljelijän työtulojen muodostuminen tilivuonna 1957/58
Appendix 5. Formation of farm family earnings and farmer's labour income in the fiscal year 1957/58

Aine ja suuruusluokka Research region and farm size class	Maa- talouden kokonais- tuotto ¹⁾ Gross return of agriculture	*Varsinai- kusten liike- kustanus ²⁾ Operating costs		Maatalous- tulosta Farm family earnings per cent of computed income	Maataloustulosta Of farm family earnings				Metsä- talouden liiketulo Family earnings from forestry	Viljelijän työtulo metä- taloudesta Farmer's labour income from forestry	Viljelijän työtulo undistus- töistä ³⁾ Farmer's labour income from investment	Viljelijän työtulo yhteensä Farmer's total labour income from farm
		mk/tila — mks per farm			mk/tila — mks per farm							
		Maatalous- tulo Farm family income	Tavoit- tetulo Computed income		Pääoma- tulo Capital income	Vilj. perh. työtulo Labour income of whole family	Sittä vilj. työtulo Farmer's labour income	Viljelijän työtulo from forestry				
E-S	I II III IV	3 186 5 846 15 035 34 371	4 963 6 928 8 341 9 502	78 78 86 63	649 1 201 2 596 3 242	3 200 4 210 4 596 2 756	1 705 2 235 2 805 2 464	483 1 404 4 182 7 468	454 427 494 248	114 98 72 33	2 273 2 760 3 371 2 745	
S-S	I II III	2 651 5 778 15 768	4 647 6 565 7 819	62 62 51	502 927 1 618	2 357 3 160 2 387	1 112 1 491 1 158	1 083 3 621 10 482	624 513 502	136 83 34	1 872 2 125 1 694	
E-P	I II III	2 196 4 554 11 671	3 961 6 684 9 861	68 76 73	357 980 2 190	2 353 4 102 5 005	1 389 2 196 2 178	200 841 2 623	407 538 459	54 86 16	1 850 2 820 2 633	
P-P	I II III	2 193 3 965 6 995	4 300 6 547 7 318	65 71 87	394 712 1 437	2 384 3 943 4 929	1 339 1 674 2 082	711 630 2 174	450 410 340	129 85 148	1 918 2 169 2 570	
K-S	I II III	2 627 4 146 8 833	4 480 6 058 9 423	55 61 67	385 674 1 327	2 099 3 027 4 999	886 1 392 1 711	1 124 1 188 2 675	560 498 462	147 155 72	1 593 2 045 2 245	
Koko maa Whole country	I II III IV	2 705 5 309 15 143 34 371	4 596 6 724 8 264 9 502	67 73 81 63	504 1 024 2 465 3 242	2 586 3 878 4 259 2 756	1 316 1 958 2 530 2 464	746 1 699 5 109 7 468	520 469 496 248	118 93 67 33	1 954 2 520 3 093 2 745	
Keskimäärin Average ...	8 638	4 462	5 612	71	799	3 169	1 628	1 347	496	106	2 230	

¹⁾ Ilman asunnonvuokria. — ²⁾ Ilman asunnonrak.kustannuksia.

Liite 6. Maataloustulon ja viljelijän työtulojen muodostuminen tilivuonna 1958/59
 Appendix 6. Formation of farm family earnings and farmer's labour income in the fiscal year 1958/59

Alue ja suurusluokka Research region and farm size class	Maa- talouden kokonais- tuotto ¹⁾ Gross return of agriculture	Varsinais- nen liike- kustan- nus ²⁾ Operating costs	Maatalous- ylijäämä Farm family income	Maa- talous- tulo Farm family earn- ings	Tavoi- tetulo Com- puted income	Maatalous- tulo, % Farm family earnings per cent of computed income		Maataloustulosta Of farm family earnings			Metsä- talouden liiketulo Farm earnings from forestry	Viljelijän työtulo metsä- taloudesta Farmer's labour income from forestry	Viljelijän työtulo uudistus- töistä Farmer's labour income from investment	Viljelijän työtulo yhteensä Farmer's total labour income from farm
						Pääoma- tulo Capital income	Vilj. perh. työtulo Labour income of whole family	Siihtä vilj. työtulo Farmer's labour income						
								717	3 259	1 692				
E-S	I 7 785	3 644	4 141	3 976	5 042	79	3 259	1 692	864	437	132	2 261	2 261	
	II 25 674	6 424	6 248	5 910	7 175	82	4 588	2 439	1 112	469	102	3 010	3 010	
	III 12 467	16 010	9 457	8 778	8 583	102	5 604	3 526	4 337	477	75	4 078	4 078	
	IV 49 550	38 014	11 536	10 651	10 806	99	4 725	4 184	8 702	296	26	4 506	4 506	
S-S	I 6 140	2 786	3 354	3 247	4 861	67	2 695	1 342	1 272	538	121	2 001	2 001	
	II 10 921	6 077	4 844	4 676	6 920	68	3 623	1 664	2 776	462	83	2 209	2 209	
	III 21 995	16 060	5 935	5 601	8 236	68	3 432	1 932	8 634	373	32	2 337	2 337	
E-P	I 5 961	2 620	3 341	3 200	4 775	67	2 710	1 544	379	362	87	1 993	1 993	
	II 11 008	5 026	5 982	5 717	7 016	81	4 616	2 467	618	462	93	3 032	3 032	
	III 18 640	9 501	9 139	8 857	7 001	127	5 285	4 721	2 752	503	104	5 328	5 328	
P-P	I 5 352	2 311	3 041	2 962	4 592	65	2 555	1 282	219	423	217	1 922	1 922	
	II 9 946	4 598	5 348	5 191	6 501	80	4 365	2 029	474	411	102	2 542	2 542	
	III 15 716	8 458	7 258	7 079	8 489	83	5 452	2 380	1 469	485	115	2 980	2 980	
K-S	I 5 680	2 856	2 824	2 734	4 574	60	2 295	944	1 101	946	196	2 086	2 086	
	II 8 673	4 529	4 144	4 018	6 374	63	3 283	1 351	845	462	175	1 958	1 958	
	III 16 650	9 665	6 985	6 803	9 193	74	5 221	2 079	351	592	61	2 732	2 732	
Koko maa — Whole country	I 6 491	2 988	3 503	3 378	4 846	70	2 812	1 423	906	518	137	2 078	2 078	
	II 11 506	5 802	5 704	5 445	6 985	78	4 305	2 175	1 308	461	99	2 735	2 735	
	III 24 957	16 018	8 939	8 311	8 532	97	5 275	3 271	4 969	461	69	3 801	3 801	
	IV 49 550	38 014	11 536	10 651	10 806	99	4 725	4 184	8 702	296	26	4 506	4 506	
Keskimäärin Average ...	9 519	4 876	4 643	4 440	5 874	76	3 534	1 816	1 287	492	119	2 427	2 427	

¹⁾ Ilman asunnonvuokria. — ²⁾ Ilman asuinrak.kustannuksia.

Liite 7. Maataloustulon ja viljelijän työtulojen muodostuminen tilivuonna 1959/60
 Appendix 7. Formation of farm family earnings and farmer's labour income in the fiscal year 1959/60

Alue ja suuruusluokka Research region and farm size class	Maa- talouden kokonais- tuotto 1) Gross return of agriculture	Varsinaisen kustannus 2) Operating costs	Maatalous- ylijäämä Farm family income	Maa- talous- tulo Farm earn- ings	Tavoi- tetulo Cov- puted income	Maataloustulosta Of farm family earnings		Metsä- talouden liike- tulo Family earnings from forestry	Viljelijän työtulo metstä- taloudesta Farmer's labour income from forestry	Viljelijän työtulo uudistus- töistä Farmer's labour income from investment	Viljelijän työtulo yhteensä Farmer's total labour income from farm	
						Pääoma- tulo Capital income	Vilj. perh. työtulo Labour income of whole family					Sitä vilj. työtulo Farmer's labour income
mk/tila — mks per farm												
E-S	I 8 666	3 959	4 707	4 538	5 468	83	807	3 731	1 945	1 335	455	2 525
	II 14 185	6 974	7 211	6 854	7 301	94	1 560	5 294	2 773	2 347	518	3 393
	III 30 695	17 735	12 960	12 285	8 813	139	4 613	7 672	4 963	5 438	529	5 573
	IV 58 251	41 321	16 930	15 949	10 898	146	9 063	6 886	6 229	9 375	369	6 634
S-S	I 6 742	3 273	3 469	3 346	5 013	67	578	2 768	1 424	2 101	632	2 175
	II 12 614	6 781	5 833	5 649	7 137	79	1 265	4 384	2 019	4 411	567	2 594
	III 27 902	19 561	8 341	7 917	8 283	96	3 292	4 625	2 626	11 710	356	3 012
E-P	I 6 829	3 113	3 716	3 535	4 916	72	523	3 012	1 745	816	390	2 222
	II 12 277	5 746	6 531	6 248	6 963	90	1 298	4 950	2 698	1 296	535	3 336
	III 18 655	9 858	8 797	8 058	1 486	356	..
P-P	I 6 024	2 842	3 182	3 074	4 712	65	445	2 629	1 402	884	349	1 970
	II 10 915	5 360	5 555	5 390	7 000	77	865	4 525	2 124	849	513	2 693
	III 17 458	8 520	8 938	8 678	1 424
K-S	I 6 778	3 407	3 371	3 253	4 929	66	524	2 729	1 117	1 626	546	1 855
	II 10 867	5 358	5 509	5 333	6 674	80	986	4 347	1 994	1 093	459	2 604
	III 22 018	11 806	10 212	10 064	10 057	100	834	741	..
Koko maa Whole country	I 7 277	3 435	3 842	3 699	5 107	72	621	3 078	1 588	1 522	507	2 229
	II 12 979	6 453	6 526	6 250	7 141	88	1 341	4 909	2 482	2 338	530	3 110
	III 30 284	18 003	12 281	11 643	8 735	133	4 437	7 206	4 586	6 360	504	5 163
	IV 58 251	41 321	16 930	15 949	10 898	146	9 063	6 886	6 229	9 375	369	6 634
Keskimäärin Average ...	10 818	5 486	5 332	5 111	6 091	84	1 057	4 054	2 106	2 119	516	2 739

1) Ilman asunnonvuokria. — 2) Ilman asuinrak.kustannuksia.

Liite 8. Maataloustulon ja viljelijän työtulojen muodostuminen tilivuonna 1960/61
 Appendix 8. Formation of farm family earnings and farmer's labour income in the fiscal year 1960/61

Alue ja suuruusluokka Research region and farm size class	Maa- talouden kokonais- tuotto ¹⁾ Gross return of agriculture	»Varsinai- nen liike- kustan- nus» ²⁾ Operating costs	Maa- talous- tulosta ylijäämä Farm family income	Maa- talous- tulo Farm earn- ings	Tavoi- tetulo Com- puted income	Maatalous- tulo % tavoite- tulosta Farm family earnings per cent of computed income	Maataloustulosta			Metsä- talouden liiketulo Farmer's earnings from forestry	Viljelijän työtulo taloudesta Farmer's labour income from forestry investment	Viljelijän työtulo uudistus- toistista Farmer's labour income from investment	Viljelijän työtulo yhteensä Farmer's total labour income from farm
							Pääoma- tulo Capital income	Vilj. perh. työtulo Labour income of whole family	Siihtä vilj. työtulo Farmer's labour income				
mk/tila — mks per farm													
E-S	I II III IV	4 087 7 850 18 678 41 544	5 586 8 766 13 312 19 367	5 415 8 412 12 563 17 868	5 875 7 792 9 423 11 129	92 108 133 161	927 1 878 4 664 9 658	4 488 6 534 7 899 8 210	2 394 3 526 5 041 7 171	1 815 2 467 6 254 10 216	495 498 499 421	90 86 90 48	2 979 4 105 5 630 7 640
S-S	I II III	3 369 6 942 18 476	4 192 6 414 9 776	4 070 6 218 9 356	5 621 7 744 8 877	72 80 105	675 1 359 3 612	3 395 4 859 5 744	1 674 2 196 3 356	2 240 4 570 9 072	664 605 371	111 67 102	2 449 2 868 3 829
E-P	I II III	3 037 5 991 9 209	4 844 7 867 11 035	4 638 7 617 10 034	5 481 7 667 10 242	85 99 98	643 1 519 2 506	3 995 6 098 7 548	2 070 3 299 3 185	1 135 1 922 2 674	469 594 587	87 87 91	2 626 3 980 3 863
P-P	I II III	2 831 5 493 8 877	4 002 6 483 12 976	3 879 6 263 12 737	4 785 7 339 ..	81 85 ..	576 994 ..	3 308 5 269 ..	1 766 2 533 ..	1 531 1 429 1 495	356 520 ..	185 59 ..	2 307 3 112 ..
K-S	I II III	3 490 4 976 12 375	3 767 6 006 9 629	3 654 5 882 9 334	5 348 6 989 10 816	68 84 86	576 1 085 2 108	3 078 4 767 7 226	1 268 2 187 2 769	2 239 3 047 2 563	861 614 442	165 129 104	2 294 2 930 3 315
Koko maa Whole country	I II III IV	3 504 6 699 18 649 41 544	4 643 7 712 12 792 19 367	4 495 7 436 12 092 17 868	5 572 7 677 9 342 11 129	81 97 130 161	725 1 556 4 511 9 658	3 770 5 880 7 581 8 210	1 900 3 005 4 784 7 171	1 889 2 742 6 668 10 216	584 545 480 421	114 81 91 48	2 598 3 631 5 355 7 640
Keskimäärin Average ...	11 931	5 649	6 282	6 052	6 589	92	1 211	4 841	2 496	2 480	563	99	3 158

¹⁾ Ilman asunonvuokria. — ²⁾ Ilman asuinrak.kustannuksia.

Liite 9. Maataloustulon ja viljelijän työtulojen muodostuminen tilivuonna 1961/62
 Appendix 9. Formation of farm family earnings and farmer's labour income in the fiscal year 1961/62

Alue ja suunnustusloikka Research region and farm size class	Maa- talouden kokonais- tuotto ¹⁾ Gross return of agriculture	»Varsinais- kustan- nuss ²⁾ Operating costs	Maatalous- tulot Farm family income	Maa- talous- tulo Farm earn- ings	Tavoi- tetulo Com- puted income	Maataloustulosta		Viljelijän työtulo mettä- taloudesta Farmer's labour income from forestry	Viljelijän työtulo uudistus- toista Farmer's labour income from investment	Viljelijän työtulo yhteensä Farmer's total labour income from farm	
						Pääoma- tulo Capital income	Vilj. perh. työtulo Labour income of whole family				
						mk/tila — mks per farm					
E-S	I 9 393 II 16 124 III 31 697 IV 60 791	4 311 7 821 19 563 41 894	5 082 8 303 12 134 18 897	4 923 7 858 11 336 17 133	5 777 8 034 9 731 11 756	85 98 117 146	884 1 769 4 247 8 983	4 039 6 089 7 089 8 150	2 168 3 720 4 482 7 075	1 419 2 158 5 533 8 420	2 753 4 374 5 044 7 399
S-S	I 7 863 II 13 798 III 30 591	3 811 7 890 22 834	4 052 5 908 7 757	3 892 5 676 7 173	5 756 8 164 9 080	68 70 79	641 1 288 2 999	3 251 4 388 4 174	1 573 2 031 2 541	2 684 6 213 8 870	2 319 2 748 2 915
E-P	I 8 026 II 13 556 III 21 483	3 461 6 752 10 978	4 565 6 804 10 505	4 320 6 534 9 273	5 581 8 044 10 273	77 81 90	576 1 319 2 257	3 744 5 215 7 016	2 137 2 749 3 551	801 1 839 2 144	2 783 3 377 4 320
P-P	I 7 146 II 12 321 III 21 057	3 210 6 219 10 847	3 936 6 102 10 210	3 776 5 843 9 645	4 956 7 530 11 887	76 78 81	551 982 1 974	3 225 4 861 7 671	1 819 2 220 2 926	1 812 1 576 380	2 404 2 778 3 216
K-S	I 7 359 II 11 027 III 20 976	4 041 5 543 13 193	3 318 5 484 7 783	3 184 5 303 7 888	5 329 7 366 11 042	60 72 67	539 974 1 706	2 645 4 329 5 682	1 159 1 908 1 873	2 053 2 362 2 270	1 980 2 656 2 335
Koko maa Whole country	I 8 229 II 14 491 III 31 534 IV 60 791	3 884 7 365 20 043 41 894	4 345 7 126 11 491 18 897	4 177 6 793 10 724 17 133	5 617 7 996 9 635 11 756	74 85 111 146	683 1 449 4 103 8 983	3 494 5 344 6 621 8 150	1 798 2 874 4 166 7 075	1 838 2 411 6 024 8 420	2 476 3 532 4 701 7 399
Keskimäärin Average ...	12 012	6 183	5 829	5 560	6 754	82	1 137	4 423	2 358	2 283	3 019

¹⁾ Ilman asunonvuokria. — ²⁾ Ilman asunorak.kustannuksia.

Liite 10. Maataloustulon ja viljelijän työtulojen muodostuminen tilivuonna 1962/63
Appendix 10. Formation of farm family earnings and farmer's labour income in the fiscal year 1962/63

Alue ja suuruusluokka Research region and farm size class	Maa- talouden kokonais- tuotio ¹⁾ Gross return of agriculture	*Varsinai- nen liike- kustan- nus ²⁾ Operating costs	Maatalous- ylijäämä Farm family income	Maa- talous- tulo Farm family earnings	Tavol- tetulo Com- puted income	Maatalous- tulo % tavoite- tulosta Farm family earnings per cent of computed income	Maataloustulosta			Viljelijän työtulo metsä- taloudesta Farmer's labour income from forestry	Viljelijän uudistulo töistä Farmer's labour income from investment	Viljelijän työtulo yhteensä Farmer's total labour income from farm	
							Fääma- tulo Capital income	Vilji. perh. työtulo Labour income of whole family	Siiitä vilj. työtulo Farmer's labour income				
mk/tila — mks per farm							mk/tila — mks per farm						
E-S	I II III IV	4 705 8 854 20 636 45 432	4 979 7 246 9 190 11 075	4 805 6 792 8 295 9 120	6 381 8 662 10 444 12 899	75 78 79 71	803 1 474 3 030 4 638	4 002 5 318 5 265 4 487	2 029 2 768 3 975 3 864	1 358 2 187 5 097 8 885	516 535 589 354	91 112 93 45	2 636 3 415 4 057 4 263
S-S	I II III	4 369 8 356 21 558	4 271 5 475 5 642	4 109 5 213 5 187	6 304 8 683 9 880	65 60 53	667 1 118 1 996	3 442 4 095 3 191	1 730 1 896 1 746	2 319 3 984 10 673	760 626 438	124 80 63	2 614 2 602 2 247
E-P	I II III	4 108 7 213 14 528	4 511 7 450 11 323	4 293 7 102 9 967	6 018 8 399 10 106	71 85 99	605 1 419 2 555	3 688 5 683 7 412	2 057 3 024 4 199	1 039 1 645 3 186	521 525 495	191 130 194	2 769 3 679 4 888
P-P	I II III	3 829 7 359 12 689	4 173 6 822 10 071	4 023 6 570 9 573	5 310 8 196 13 612	76 80 70	582 1 139 1 781	3 441 5 431 7 792	1 898 2 599 2 895	706 1 224 1 447	500 532 875	131 112 77	2 529 3 243 3 847
K-S	I II III	4 827 6 638 14 569	3 301 5 458 7 729	3 173 5 261 7 039	5 830 7 925 12 416	54 66 57	540 956 1 796	2 633 4 305 5 243	1 189 1 910 1 566	1 981 2 242 3 569	772 597 698	128 159 238	2 089 2 686 2 502
Koko maa Whole country	I II III IV	4 435 8 171 20 772 45 432	4 404 6 776 8 668 11 075	4 285 6 417 7 838 9 120	6 143 8 536 10 403 12 899	69 75 75 71	681 1 329 2 887 4 633	3 554 5 088 4 951 4 487	1 813 2 557 3 112 3 864	1 661 2 371 5 917 8 885	631 555 566 354	124 111 89 45	2 568 3 223 3 767 4 263
Kestimäärin Average ...		6 862	5 552	5 269	7 300	72	1 045	4 224	2 175	2 166	596	117	2 888

¹⁾ Ilman asunonvuokria. — ²⁾ Ilman asunrak.kustannuksia.

Liite 11. Maataloustulon ja viljelijän työtulojen muodostuminen tilivuonna 1963/64
Appendix 11. Formation of farm family earnings and farmer's labour income in the fiscal year 1963/64

Alue ja suuruusluokka Research region and farm size class	Maa- talouden kokonais- tuotto 1) Gross return of agriculture	Varsinaisten kustannus- luse 2) Operating costs		Maa- talous- tulo Farm family earn- ings	Tavol- tetulo Com- puted income	Maa- talous- tulo % Farm family earnings per cent of computed income	Maataloustulosta			Viljelijän työ- tulo Farmer's labour income	Viljelijän työ- tu- toista Farmer's labour income from investment	Viljelijän työ- tu- toista Farmer's labour income from farm
		Pääoma- tulo Capital income	Vilj. perh. työ- tulo Labour income of whole family				Siltä vilj. työ- tulo Farmer's labour income	Metsä- tao- den liiketo- Farming earnings from forestry				
mk/tila — mks per farm												
E-S	I 10 946	5 384	5 562	5 359	6 949	77	855	4 504	1 942
	II 18 143	9 582	8 563	8 061	9 303	87	1 714	6 347	3 267
	III 35 290	21 710	13 581	12 459	11 222	111	4 275	8 184	6 826
	IV 72 008	49 006	23 002	20 351	13 381	152	9 932	10 419	6 938
S-S	I 10 121	5 070	5 051	4 861	6 916	70	745	4 116	3 293
	II 16 378	8 804	7 574	7 299	9 617	76	1 476	5 823	5 458
	III 32 047	22 472	9 575	9 064	10 481	87	3 459	5 605	11 392
E-P	I 10 113	4 504	5 609	5 472	7 220	76	749	4 723	1 235
	II 16 153	7 664	8 489	8 165	9 231	89	1 491	6 674	1 845
	III 28 901	15 338	13 563	12 171	12 167	100	2 624	9 547	5 132
P-P	I 9 293	3 928	5 365	5 242	6 196	85	658	4 584	1 023
	II 15 918	7 502	8 416	8 172	9 556	86	1 273	6 899	1 675
	III 27 382	11 935	15 447	15 013	16 610	90	2 415	12 598	885
K-S	I 9 549	5 267	4 282	4 177	6 642	63	664	3 513	2 162
	II 13 894	7 166	6 728	6 546	9 046	72	1 068	5 478	3 139
	III 28 342	16 047	12 295	10 810	12 888	84	2 157	8 653	6 353
Koko maa Whole country	I 10 231	5 002	5 229	5 058	6 872	74	764	4 294	2 258	743	143	3 068
	II 16 951	8 712	8 239	7 864	9 376	84	1 543	6 321	3 301	692	138	4 020
	III 34 814	21 822	12 992	11 960	11 114	108	4 169	7 791	7 497	764	92	5 625
	IV 72 008	49 006	23 002	20 351	13 381	152	9 932	10 419	6 938	466	53	9 800
Keskimäärin Average ...	14 310	7 460	6 850	6 546	8 070	81	1 223	5 923	2 917	723	139	3 598

1) Ilman asunonvuokria. — 2) Ilman asuinrak.kustannuksia.

Liite 12. Maataloustulon ja viljelijän työtulojen muodostuminen tilivuonna 1965
 Appendix 12. Formation of farm family earnings and farmer's labour income in the fiscal year 1965

Alue ja suuruusluokka Research region and farm size class	Maa- talouden kokonais- tuotto ¹⁾ Gross return of agriculture	Varsinais- niemen liike- kustannus ¹⁾ Operating costs	Maatalous- yliäämä Farm family income	Maa- talous- tulo Farm earn- ings	Tavol- tulo Com- puted income	Maataloustulo % Farm family earnings per cent of computed income		Maataloustulosta Of farm family earnings				Viljelijän työtulo udistus- toista Farmer's labour income from investment	Viljelijän työtulo yhteensä Farmer's total labour income from farm	
						Pääoma- tulo Capital income of family	Vilj. perh. työtulo Labour income of family	Sittä vilj. työtulo Farmer's labour income	Metsä- talouden liiketulo Farmer's income from forestry	Viljelijän työtulo metsä- taloudesta Farmer's labour income from forestry				
mk/tila — mks per farm														
E-S	I II III IV	6 811 11 592 23 865 55 413	6 563 10 851 16 572 28 818	6 274 10 151 15 161 25 703	7 815 10 963 12 502 14 966	80 93 121 172	930 1 948 4 698 12 099	5 344 8 203 10 463 13 604	1 358 3 363 5 129 4 303
S-S	I II III	5 653 10 660 25 510	6 084 9 359 12 656	5 810 8 964 12 046	8 084 11 142 11 938	72 81 101	763 1 633 4 024	5 047 7 331 8 022	3 030 4 539 12 125
E-P	I II III	5 378 9 282 19 549	6 777 10 578 14 799	6 633 10 102 13 075	7 812 11 036 14 199	85 92 92	843 1 721 3 042	5 790 8 381 10 033	930 1 715 4 324
P-P	I II III	6 543 9 173 14 573	5 636 9 017 16 550	5 438 8 606 15 932	7 654 10 958 16 665	71 79 96	624 1 115 2 618	4 814 7 491 13 314	1 285 1 757 2 701
K-S	I II III	5 867 9 405 18 353	4 956 7 600 11 299	4 848 7 325 10 259	8 067 10 583 14 062	60 69 73	655 1 136 2 021	4 193 6 189 8 238	3 215 3 000 992
Koko maa Whole country	I II III IV Keskimäärin Average ...	12 233 20 725 40 103 84 231	6 161 10 143 15 996 28 818	5 926 9 603 14 703 25 703	7 922 11 002 12 419 14 966	75 87 118 172	800 1 702 4 607 12 099	5 126 7 901 10 096 13 604	2 597 3 996 6 135 11 758	2 086 3 114 6 157 4 803	667 597 728 471	116 141 116 70	3 380 4 734 6 979 12 299	4 129
1) Ilman asunonvuokria. — 2) Ilman asuinrak.kustannuksia.														

Liite 13. Viljelijäperheen ja viljelijän työpanos ja pääoman määrä maatalousyrityksessä tilivuonna 1956/57
Appendix 13. Labour input of the farmer and the farm family and farm capital in the fiscal year 1956/57

Alue ja suuruusluokka <i>Research region and farm size class</i>	Maatalous <i>Agriculture</i>		Metsätalous <i>Forestry</i>		Viljelijän uudistus-työtä <i>Farmer's labour investments in farm</i>	Viljelijän maatalolla yhteensä <i>Farmer's total labour input in farm</i>	Maatila-omaisuus ¹⁾ <i>Property of agriculture and forestry</i>	Siitä maatilan velat <i>Debts of farm</i>	Oma pääoma % <i>Own capital per cent of total</i>	Maatalous-omaisuus <i>Property of agriculture</i>	Metsätal.-omaisuus <i>Property of forestry</i>	Maatal.-oma pääoma <i>Own capital of agriculture</i>		
	Vilj. perh. työtä <i>Labour input of whole family</i>		Vilj. perh. työtä <i>Labour input of whole family</i>										Muunnettua työtuntia/tila — <i>muan-hours per farm</i>	
	Sittä vilj. työtä <i>Farmer's labour input</i>	Sittä vilj. työtä <i>Farmer's labour input</i>	Sittä vilj. työtä <i>Farmer's labour input</i>	Sittä vilj. työtä <i>Farmer's labour input</i>									1 000 mk/tila <i>1 000 mks per farm</i>	1 000 mk/tila <i>1 000 mks per farm</i>
E-S	I 3 459	1 756	345	242	110	2 108	30.7	3.7	88	20.7	10.0	18.2		
	II 4 309	2 064	368	231	90	2 385	58.2	6.8	88	36.8	21.4	32.5		
	III 3 495	1 859	306	232	69	2 160	124.5	14.9	88	73.7	50.8	64.9		
	IV 1 636	1 208	79	69	32	1 309	241.6	27.3	89	127.0	114.6	112.7		
S-S	I 3 244	1 432	450	289	122	1 843	36.6	3.8	90	19.5	17.1	17.5		
	II 4 083	1 733	471	281	76	2 090	79.5	4.7	94	33.9	45.6	31.9		
	III 3 446	1 158	267	162	48	1 368	163.5	12.6	92	69.8	93.7	64.4		
E-P	I 2 764	1 451	238	167	108	1 726	21.0	4.2	80	15.1	5.9	12.1		
	II 3 924	1 962	347	220	75	2 257	42.2	4.2	90	29.2	13.0	26.3		
	III 4 608	1 660	436	326	59	2 045	88.2	5.9	93	63.2	25.0	58.9		
P-P	I 3 029	1 565	282	198	74	1 836	26.2	2.6	90	14.5	11.7	13.0		
	II 4 602	1 866	424	213	66	2 145	39.4	4.0	90	24.0	15.4	21.6		
	III 5 295	1 862	559	176	58.4	7.3	88	37.0	21.4	32.4		
K-S	I 3 218	1 269	417	309	139	1 717	38.0	3.1	90	16.5	14.3	14.8		
	II 4 070	1 607	533	283	113	2 003	46.5	3.7	92	25.3	21.2	23.3		
	III 6 037	1 726	1 042	397	102.8	3.9	96	42.2	60.6	40.6		
Koko maa <i>Whole country</i>	I 3 219	1 527	369	251	114	1 892	31.0	3.6	88	18.5	12.5	16.3		
	II 4 203	1 931	399	240	82	2 253	57.4	5.4	91	32.8	24.4	29.6		
	III 3 488	1 756	300	222	66	2 044	130.2	14.6	89	73.1	57.1	64.8		
	IV 1 636	1 208	79	69	32	1 309	241.6	27.3	89	127.0	114.6	112.6		
Keskimäärin <i>Average ...</i>	3 602	1 692	376	244	99	2 035	46.9	4.9	90	27.1	19.8	24.2		

¹⁾ Ilman asuinrakennuksia.

Liite 14. Viljelijäperheen ja viljelijän työpanos ja pääoman määrä maatalousyrityksessä tilivuonna 1957/58
Appendix: 14. Labour input of the farmer and the farm capital in the fiscal year 1957/58

Alue ja suurushuokka Research, region and farm size class	Maatalous Agriculture		Metsätalous Forestry		Viljelijän uudistus- työtä Farmer's labour input in investments	Viljelijän työpanos maatilalla yhteensä Farmer's total labour input in farm	Maatila- omaisuus ¹⁾ Property of agriculture and forestry	Siitä maa- tilan velat Debts of farm	Oma pääoma % Own capital per cent of total	1 000 mk/tila 1 000 mks per farm		
	Villi, perh. työtä Labour input of whole family		Vilji, perh. työtä Labour input of whole family							Maatalous- omaisuus Property of agriculture	Metsätal- omaisuus Property of forestry	Maatal- oma pääoma Own capital of agriculture
	Villi, perh. työtä Labour input of whole family	Siitä, villi, työtä Farmer's labour input	Vilji, perh. työtä Labour input of whole family	Siitä, vilji, työtä Farmer's labour input								
	Muunnettua työtuntia/tila — man-hours per farm											
E-S	I 3 426	1 750	305	243	99	2 092	32.3	4.1	87	21.4	10.9	18.7
	II 4 314	2 115	347	216	85	2 416	59.5	6.8	89	38.6	20.9	34.2
	III 3 601	1 796	313	230	63	2 089	128.9	16.1	88	76.4	52.5	66.9
	IV 1 712	1 310	78	47	29	1 386	247.8	38.5	85	135.1	112.7	114.1
S-S	I 3 227	1 467	463	328	118	1 913	38.1	4.2	89	20.4	17.7	18.1
	II 4 151	1 820	446	250	72	2 142	84.1	5.5	93	35.5	48.6	33.1
	III 3 370	1 282	257	227	30	1 539	173.2	12.7	93	75.7	97.5	70.2
E-P	I 2 801	1 576	242	222	48	1 846	21.1	5.0	76	15.1	6.0	11.6
	II 4 283	2 102	443	280	77	2 459	45.5	4.1	91	31.5	14.0	28.6
	III 4 978	1 611	443	201	14	1 826	97.2	6.2	94	71.4	25.8	66.8
P-P	I 3 100	1 693	286	243	112	2 048	27.3	3.1	89	15.3	12.0	13.6
	II 4 599	1 824	422	203	74	2 101	41.7	4.3	90	24.8	16.9	22.2
	III 4 483	1 638	630	133	129	1 900	68.5	4.2	94	39.1	29.4	36.7
K-S	I 3 216	1 312	532	285	128	1 725	32.0	3.7	88	17.4	14.6	15.4
	II 4 154	1 828	480	251	135	2 214	49.2	4.4	91	26.9	22.3	24.5
	III 6 152	1 891	655	211	63	2 165	106.5	5.2	95	46.1	60.4	43.8
Koko maa Whole country												
I	3 215	1 572	375	275	103	1 950	32.3	4.1	87	19.1	13.2	16.6
II	4 295	2 005	401	236	81	2 322	59.9	5.6	91	34.6	25.3	31.2
III	3 567	1 720	305	230	58	2 008	135.4	15.6	89	76.3	59.1	67.4
IV	1 712	1 310	78	47	29	1 386	247.8	38.5	85	135.1	112.7	114.1
Keskimäärin Average ...	3 639	1 745	380	256	92	2 093	48.9	5.4	89	28.4	20.5	25.1

¹⁾ Ilman asuinrakennuksia.

Liite 15. Viljelijäperheen ja viljelijän työpanos ja pääoman määrä maatalousyrityksessä tilivuonna 1958/59
 Appendix 15. Labour input of the farmer and the farm family and farm capital in the fiscal year 1958/59

Alue ja suuruusluokka Research region and farm size class	Maatalous Agriculture		Metsätalous Forestry		Viljelijän uudistus- työtä Farmer's labour input in investments		Viljelijän työpanos maatilalla yhteensä Farmer's total labour input in farm		Maatila- omaisuus ¹⁾ Property of agriculture and forestry		Siitä maa- tilan velat Debts of farm		Oma pääoma % Own capital per cent of total		Maatalous- omaisuus Property of agriculture		Metsätal- omaisuus Property of forestry		Maatal- oma pääoma Own capital of agriculture		
	Vilj. perh. työtä Labour input of whole family		Vilj. perh. työtä Labour input of whole family		Siihtä vilj. työtä Farmer's labour input		Siihtä vilj. työtä Farmer's labour input														
	Muunnettua työtuntia/tila — man-hours per farm		Muunnettua työtuntia/tila — man-hours per farm		Muunnettua työtuntia/tila — man-hours per farm		Muunnettua työtuntia/tila — man-hours per farm		1 000 mk/tila 1 000 mks per farm		1 000 mk/tila 1 000 mks per farm		1 000 mk/tila 1 000 mks per farm		1 000 mk/tila 1 000 mks per farm		1 000 mk/tila 1 000 mks per farm		1 000 mk/tila 1 000 mks per farm		
E-S	I	3 304	2 97	224	111	1 973	36.3	4.7	87	23.3	13.0	20.3									
	II	4 300	330	234	86	2 427	62.5	7.8	88	40.7	21.8	35.7									
	III	3 588	308	206	63	2 149	136.0	16.7	88	78.6	57.4	69.0									
	IV	1 831	72	64	22	1 456	269.6	22.3	92	145.7	123.9	133.6									
S-S	I	3 282	393	274	102	1 955	39.1	4.8	88	20.9	18.2	18.4									
	II	4 240	412	220	70	2 094	81.4	5.5	93	37.2	44.2	34.6									
	III	3 568	237	148	27	1 890	183.0	9.7	95	74.9	108.1	70.9									
E-P	I	3 228	217	191	73	2 030	27.8	4.5	84	19.4	8.4	16.3									
	II	4 355	331	236	78	2 452	48.4	6.2	87	34.3	14.1	29.9									
	III	6 015	851	176	87	2 538	88.4	5.5	94	66.9	21.5	62.8									
P-P	I	3 212	273	221	182	1 956	28.7	3.6	87	16.1	12.6	14.0									
	II	4 363	364	204	86	2 196	43.1	5.0	89	26.0	17.1	23.0									
	III	4 998	411	228	97	2 227	73.1	5.9	92	47.2	25.9	43.4									
K-S	I	3 145	538	504	165	1 917	33.6	4.7	86	19.1	14.5	16.4									
	II	4 226	465	220	147	2 018	50.0	4.5	91	28.5	21.5	25.9									
	III	5 555	713	249	51	2 286	105.5	6.5	94	50.6	54.9	47.5									
Koko maa — Whole country	I	3 259	344	268	115	1 967	35.1	4.6	87	20.8	14.3	18.0									
	II	4 301	357	228	83	2 317	61.4	6.5	89	36.8	24.8	32.6									
	III	3 585	298	197	58	2 111	142.9	15.7	89	78.1	64.8	69.2									
	IV	1 831	72	64	22	1 456	269.6	22.3	92	145.7	123.9	133.6									
Keskimäärin Average ...		3 668	345	248	100	2 106	51.5	6.0	88	30.2	21.3	26.7									

¹⁾ Ilman asuinrakennuksia.

Liite 16. Viljelijäperheen ja viljelijän työpanos ja pääoman määrä maatalousyrityksessä tilivuonna 1959/60
Appendix 16. Labour input of the farmer and the farm family and farm capital in the fiscal year 1959/60

Alue ja suunnusnokka Research region and farm size class	Maatalous Agriculture		Metsätalous Forestry		Viljelijän uudistus- työt Farmer's labour input in investments	Viljelijän työpanos maatilalla yhteensä ¹⁾ Farmer's total labour input in farm	Maatila- omaisuus ¹⁾ Property of agriculture and forestry	Sittä maa- tilan velat Debts of farm	Oma pääoma % Own capital per cent of total	Maatalous- omaisuus Property of agriculture	Metsätal- omaisuus Property of forestry	Maatal- oma pääoma Own capital of agriculture	
	Vilj. perh. työtä Labour input of whole family		Vilj. perh. työtä Labour input of whole family										
	Sittä vilj. työtä Farmer's labour input	Sittä vilj. työtä Farmer's labour input	Sittä vilj. työtä Farmer's labour input	Sittä vilj. työtä Farmer's labour input									
Muunnettua työtuntia/tila — Man-hours per farm													
1 000 mk/tila 1 000 mk/s per farm													
E-S	I	3 468	1 732	326	225	101	2 058	38.4	5.1	87	24.9	13.5	21.6
	II	4 173	2 007	381	251	82	2 340	64.9	8.5	87	42.5	22.4	36.9
	III	3 437	1 869	356	225	65	2 159	142.3	16.8	88	83.4	58.9	73.5
	IV	1 657	1 295	95	79	29	1 403	280.2	27.2	90	152.4	127.8	137.6
S-S	I	3 245	1 616	412	315	96	2 027	41.1	5.1	88	22.0	19.1	19.3
	II	4 202	1 792	460	266	76	2 134	81.7	6.1	93	38.4	43.3	35.5
	III	3 251	1 564	160	142	24	1 730	196.1	13.6	93	82.2	113.9	76.5
E-P	I	3 209	1 789	277	194	70	2 053	28.3	5.0	82	19.7	8.6	16.2
	II	4 047	2 024	405	261	83	2 368	51.4	6.2	88	36.5	14.9	32.1
	III	4 782	1 574	684	129	122	1 825	95.2	14.2	85	70.7	24.5	60.1
P-P	I	3 139	1 624	284	170	177	1 971	31.8	4.5	86	17.6	14.2	15.2
	II	4 510	1 995	403	250	45	2 290	46.6	5.0	89	28.0	18.6	25.0
	III	5 975	79.0	7.0	91	51.3	27.7	46.8
K-S	I	3 245	1 282	478	263	155	1 700	37.0	5.0	86	20.7	16.3	17.9
	II	4 235	1 860	482	209	122	2 191	53.2	5.5	90	30.6	22.6	27.4
	III	5 955	1 925	565	358	37	2 320	123.5	6.3	95	52.1	71.4	49.4
Koko maa — Whole country	I	3 298	1 639	362	251	108	1 998	37.2	5.0	86	22.0	15.2	19.0
	II	4 192	1 955	410	255	79	2 289	63.6	7.0	89	33.4	25.2	34.0
	III	3 410	1 824	327	213	59	2 096	150.2	16.3	89	83.2	67.0	74.0
	IV	1 657	1 295	95	79	29	1 403	280.2	27.2	90	152.4	127.8	137.6
Keskimäärin Average ...		3 639	1 767	377	250	94	2 111	53.9	6.4	88	31.9	22.0	28.0

¹⁾ Ilman asuinrakennuksia.

Liite 17. Viljelijäperheen ja viljelijän työpanos ja pääoman määrä maatalousyrityksessä tilivuonna 1960/61
Appendix 17. Labour input of the farmer and the farm family and farm capital in the fiscal year 1960/61

Aine ja suuruusluokka <i>Research region and farm size class</i>	Maatalous <i>Agriculture</i>		Metsätalous <i>Forestry</i>		Viljelijän uudistus-työtä <i>Farmer's labour investments in</i>	Viljelijän työpanos maatilalla yhteensä <i>Farmer's total labour input in farm</i>	Maatila-omaisuus ¹⁾ <i>Property of agriculture and forestry</i>	Siitä maatilasta velat <i>Debts of farm</i>	Oma pääoma % <i>Own capital per cent of total</i>	Maatalous-omaisuus <i>Property of agriculture</i>	Metsätal-omaisuus <i>Property of forestry</i>	Maatal-oma pääoma <i>Own capital of agriculture</i>	
	Vilj. perh. työtä <i>Labour input of whole family</i>		Vilj. vilj. työtä <i>Farmer's labour input</i>										
	Vilj. perh. työtä <i>Labour input of whole family</i>	Siitä vilj. työtä <i>Farmer's labour input</i>	Vilj. perh. työtä <i>Labour input of whole family</i>	Siitä vilj. työtä <i>Farmer's labour input</i>									
Muunnettua työtuntia/tila — <i>Man-hours per farm</i>													
1 000 mk/tila <i>1 000 mks per farm</i>													
E-S	I	3 536	1 814	311	234	68	2 116	39.6	5.1	87	25.7	13.9	22.4
	II	4 221	2 110	279	221	65	2 396	68.4	9.3	87	44.7	23.7	38.7
	III	3 525	1 902	307	205	68	2 175	147.7	17.4	88	88.1	59.6	77.8
	IV	1 885	1 395	144	102	36	1 533	277.9	40.9	85	156.8	121.1	133.7
S-S	I	3 441	1 640	427	313	84	2 037	43.2	5.1	88	23.5	19.7	20.7
	II	4 331	1 818	460	272	51	2 141	83.8	6.8	92	40.9	42.9	37.6
	III	3 524	1 807	293	133	77	2 017	182.3	14.8	92	82.9	99.4	76.2
E-P	I	3 410	1 687	279	224	66	1 977	30.0	5.1	83	20.4	9.6	16.9
	II	4 263	2 130	459	272	66	2 468	55.0	6.6	88	38.6	16.4	34.0
	III	5 082	1 714	712	244	69	2 027	101.8	17.2	83	68.3	33.5	56.7
P-P	I	2 981	1 544	289	195	140	1 879	34.9	5.6	84	18.8	16.1	15.8
	II	4 449	2 019	446	234	45	2 298	47.5	6.2	87	29.7	17.8	25.8
	III	6 195	85.4	6.7	92	56.3	29.1	51.9
K-S	I	3 332	1 327	510	413	125	1 865	41.8	5.5	87	21.6	20.2	18.8
	II	4 166	1 833	521	276	98	2 207	56.3	5.7	90	32.1	24.2	28.8
	III	5 953	2 041	297	200	79	2 320	130.8	9.8	93	58.7	72.1	54.3
Koko maa <i>Whole country</i>	—
I	I	3 411	1 656	367	277	86	2 019	39.3	5.2	87	23.1	16.2	20.0
II	II	4 276	2 028	426	246	61	2 335	66.5	7.7	88	40.6	25.9	35.8
III	III	3 525	1 888	305	194	69	2 151	152.8	17.0	89	87.4	65.4	77.5
IV	IV	1 885	1 395	144	102	36	1 533	277.9	40.9	85	156.8	121.1	133.7
Keskimäärin <i>Average ...</i>	...	3 742	1 809	386	260	75	2 144	56.4	6.9	88	33.5	22.9	29.3

¹⁾ Ilman asuinrakennuksia.

Liite 18. Viljelijäperheen ja viljelijän työpanos ja pääoman määrä maatalousyrityksessä tilivuonna 1961/62
Appendix 18. Labour input of the farmer and the farm family and farm capital in the fiscal year 1961/62

Alue ja suuruusluokkia Research region and farm size class	Maatalous Agriculture			Metsätalous Forestry			Viljelijän uudistus- työtä Farmer's labour input in investments	Viljelijän työpanos maatalolla yhteensä Farmer's total labour input in farm	Maatila- omaisuus ¹⁾ Property of agriculture and forestry	Sittä maa- tilan velat Debts of farm	Oma pääoma % Own capital per cent of total	Maatalous- omaisuus Property of agriculture	Metsätal- omaisuus Property of forestry	Maatal- oma pääoma Own capital of agriculture
	Vilj. perh. työtä Labour input of family		Sittä villi- työtä Farmer's labour input	Vilj. perh. työtä Labour input of family		Sittä villi- työtä Farmer's labour input								
	Vilj. perh. työtä Labour input of family	Sittä villi- työtä Farmer's labour input	Vilj. perh. työtä Labour input of family	Sittä villi- työtä Farmer's labour input										
	Muunnettua työtuntia/tila. — Man-hours per farm													
	1 000 mk/tila 1 000 mks per farm													
E-S	I	3 309	1 707	291	221	60	1 988	40.5	5.2	87	26.4	14.1	23.0	
	II	4 184	2 414	342	231	82	2 727	71.9	11.0	85	47.5	24.4	40.2	
	III	3 480	1 852	276	179	59	2 090	152.9	19.0	88	93.0	59.9	81.5	
	IV	2 090	1 551	173	35	23	1 609	274.7	42.4	85	161.9	112.8	136.9	
S-S	I	3 397	1 586	405	267	91	1 944	44.8	7.1	84	25.0	19.8	21.1	
	II	4 353	1 880	419	258	70	2 208	85.5	5.1	94	43.8	41.7	41.2	
	III	3 214	1 705	164	115	37	1 857	194.8	16.5	92	92.2	102.6	84.3	
E-P	I	3 375	1 860	250	238	86	2 184	30.3	5.9	81	20.5	9.8	16.5	
	II	4 346	2 116	345	229	72	2 417	61.8	7.3	88	41.2	20.6	36.3	
	III	4 937	2 134	571	283	38	2 455	110.5	30.1	73	76.4	34.1	55.5	
P-P	I	2 976	1 629	207	187	123	1 939	34.1	6.1	82	19.6	14.5	16.1	
	II	4 343	1 858	383	193	66	2 117	50.8	7.4	86	32.9	17.9	28.1	
	III	6 409	2 142	309	78	52	2 272	83.9	10.2	88	61.6	22.3	54.1	
K-S	I	3 154	1 340	444	278	128	1 746	42.5	6.5	85	23.7	18.8	20.1	
	II	4 244	1 789	435	253	108	2 150	54.9	5.8	89	33.6	21.3	30.1	
	III	5 814	1 659	476	134	41	1 834	125.1	10.7	92	62.0	63.1	56.7	
Koko maa Whole country	I	3 301	1 638	335	243	88	1 969	40.2	6.2	85	24.2	16.0	20.5	
	II	4 273	2 152	368	234	77	2 463	70.0	8.4	88	43.3	26.7	38.0	
	III	3 441	1 830	260	170	56	2 056	159.0	18.6	88	92.9	66.1	81.9	
	IV	2 090	1 551	173	35	23	1 609	274.7	42.4	85	161.9	112.8	136.9	
Keskimäärin Average ...		3 677	1 845	344	235	82	2 162	58.5	7.8	87	35.5	23.0	30.7	

¹⁾ Ilman asuinrakennuksia.

Liite 19. Viljelijäperheen ja viljelijän työpanos ja pääoman määrä maatalousyrityksessä tilivuonna 1962/63
 Appendix 19. Labour input of the farmer and the farm family and farm capital in the fiscal year 1962/63

Alue ja suuruusluokka Research region and farm size class	Maatalous Agriculture		Metsätalous Forestry		Viljelijän työpanos maatilalla yhteensä Farmer's total labour input in farm		Maatila- omaisuus ¹⁾ Property of agriculturer and forestry	Sittä maa- tilan velat Debts of farm	Oma pääoma % Own capital per cent of total	Maatalous- omaisuus Property of agriculture	Metsätal- omaisuus Property of forestry	Maatal- oma pääoma Own capital of agriculture	
	Vilj. perh. työtä Labour input of whole family	Sittä vilj. työtä Farmer's labour input	Vilj. perh. työtä Labour input of whole family	Sittä vilj. työtä Farmer's labour input									
	Muunnettua työtuntia/tila — man-hours per farm												
E-S	I II III IV	3 488 4 305 3 663 2 416	1 693 2 078 2 027 1 812	299 360 336 148	220 220 221 72	62 77 64 31	1 975 2 375 2 312 1 915	42.2 74.9 156.9 280.8	6.3 11.7 19.9 42.5	85 84 87 85	27.8 49.5 59.4 171.6	14.4 25.4 59.4 109.2	23.7 41.8 85.2 145.6
S-S	I II III	3 502 4 425 3 574	1 701 1 917 1 689	396 426 257	328 255 156	85 55 43	2 114 2 227 1 888	47.5 87.2 206.2	7.3 8.4 16.2	85 90 92	26.8 45.8 91.7	20.7 41.4 114.5	22.7 41.4 84.5
E-P	I II III	3 397 4 257 4 409	1 832 2 102 2 179	270 357 275	227 219 190	131 89 133	2 190 2 410 2 502	32.6 64.4 109.5	5.8 8.6 31.4	82 87 71	22.9 43.0 80.7	9.7 21.4 28.8	18.8 37.3 57.6
P-P	I II III	2 983 4 403 7 116	1 588 1 983 2 348	252 394 779	218 217 340	90 77 53	1 896 2 277 2 741	33.2 59.2 85.2	6.0 8.4 11.8	82 86 86	20.8 36.8 65.4	12.4 22.4 19.8	17.1 31.6 56.3
K-S	I II III	3 236 4 295 5 933	1 420 1 824 1 490	491 466 871	326 240 243	88 109 163	1 834 2 173 1 896	46.8 58.6 120.8	7.1 6.4 16.4	85 89 86	26.0 35.9 81.5	20.8 22.7 39.3	22.1 32.0 70.4
Koko maa. Whole country	I II III IV	3 406 4 332 3 650 2 416	1 675 2 027 1 977 1 812	346 382 324 148	271 228 211 72	85 76 61 31	2 031 2 331 2 249 1 915	42.4 73.3 164.2 280.8	6.6 9.8 19.3 42.5	84 87 88 85	25.9 45.5 96.7 171.6	16.5 27.8 67.5 109.2	21.9 39.3 85.1 145.6
Kestimäärin Average ...		3 770	1 826	358	250	80	2 156	61.2	8.6	86	37.5	23.7	32.2

¹⁾ Ilman asuinrakennuksia.

Liite 20. Viljelijäperheen ja viljelijän työpanos ja pääoman määrä maatalousyrityksessä tilivuonna 1963/64
Appendix 20. Labour input of the farmer and the farm family and farm capital in the fiscal year 1963/64

Aine ja suuruusluokka Research region and farm size class	Maatalous Agriculture		Metsätalous Forestry		Viljelijän uudistus- työtä Farmer's labour input in investments	Viljelijän työpanos maatilalla yhteensä Farmer's total labour input in farm	Maatila- omaisuus ¹⁾ Property of agriculture and forestry	Siltä maa- tilan velat Debts of farm	Oma pääoma % Own capital per cent of total	Maatalous- omaisuus Property of agriculture	Metsätal- omaisuus Property of forestry	Maatal- oma pääoma Own capital of agriculture
	Vilj. perh. työtä Labour input of whole family	Siltä vilj. työtä Farmer's labour input	Vilj. perh. työtä Labour input of whole family	Siltä vilj. työtä Farmer's labour input								
	Muunnettua työtuntia/tila — Man-hours per farm											
E-S	I	3 293	..	323	44.0	7.1	84	29.4	14.6	24.6
	II	3 975	..	404	78.0	12.6	84	52.4	25.6	44.0
	III	3 477	..	413	158.6	23.8	85	100.7	57.9	85.6
	IV	2 162	..	192	286.6	58.0	80	182.0	104.6	145.1
S-S	I	3 350	..	459	50.9	8.0	84	28.0	22.9	23.6
	II	4 285	..	464	90.9	9.9	89	48.5	42.4	43.2
	III	3 231	..	244	206.1	17.4	92	97.0	109.1	88.9
E-P	I	3 529	..	303	35.2	4.3	88	25.0	10.2	21.9
	II	4 110	..	394	64.3	8.8	86	43.4	20.9	37.5
	III	4 993	..	769	122.3	34.1	72	80.8	41.5	58.3
P-P	I	3 071	..	249	32.8	5.8	82	21.0	11.8	17.3
	II	4 515	..	395	61.6	8.8	86	38.6	23.0	33.1
	III	7 739	..	994	89.4	9.7	89	66.6	22.8	59.4
K-S	I	3 208	..	401	49.6	7.0	86	27.4	22.2	23.5
	II	4 313	..	480	62.2	8.0	87	37.7	24.5	32.8
	III	5 646	..	755	118.0	29.4	75	76.1	41.9	57.1
Kokoa maa — Whole country	I	1 621	..	377	..	1 980	44.8	6.9	85	27.3	17.5	23.1
	II	1 946	..	417	..	2 281	75.8	10.7	86	47.7	28.1	40.9
	III	3 441	..	388	..	2 107	165.6	22.9	86	100.1	65.5	86.1
	IV	2 162	..	192	..	1 866	286.6	58.0	80	182.0	104.6	145.1
Keskimäärin Average ...		3 630	..	392	..	2 104	63.6	9.4	85	39.4	24.2	33.5

¹⁾ Ilman asuinrakennuksia.

Liite 21. Viljelijäperheen ja viljelijän työpanos ja pääoman määrä maatalousyrityksessä tilivuonna 1965
Appendix 21. Labour input on the farmer and the farm family and farm capital in the fiscal year 1965

Alue ja snuusuokkoka Research region and farm size class	Maatalous Agriculture		Metsätalous Forestry		Viljelijän uudistus- työtä Farmer's labour input in investments	Viljelijän työpanos maatalolla yhteensä Farmer's total labour input in farm	Maatila- omaisuus ¹⁾ Property of agricultural and forestry	Siitä maa- tilan veit Debts of farm	Oma % Own capital per cent of total	Maatalous- omaisuus Property of agriculture	Metsätal- omaisuus Property of forestry	Maatal- oma pääoma Own capital of agriculture
	Vilj. perh. työtä Labour input of whole family	Siitä vilj. työtä Farmer's labour input	Vilj. perh. työtä Labour input of whole family	Siitä vilj. työtä Farmer's labour input								
	Muunnettua työtuntia/tila — man-hours per farm											
					1 000 mk/tila 1 000 mks per farm		1 000 mk/tila 1 000 mks per farm					
E-S	I	3 088	..	206	44.5	7.5	83	31.0	13.5	25.8
	II	3 981	..	295	84.4	15.7	81	57.4	27.0	46.8
	III	3 390	..	333	165.2	28.4	83	104.0	61.2	86.1
	IV	2 083	..	145	325.3	64.5	80	195.2	130.1	156.5
S-S	I	3 281	..	365	51.0	9.8	81	29.3	21.7	23.7
	II	4 173	..	350	93.3	12.3	87	52.1	41.2	45.2
	III	3 280	..	255	195.4	18.3	91	97.8	97.6	88.6
E-P	I	3 172	..	255	36.6	4.9	87	25.5	11.1	22.0
	II	4 116	..	269	70.3	10.8	85	49.3	21.0	41.7
	III	4 689	..	501	140.7	30.7	78	94.0	46.7	73.4
P-P	I	3 160	..	209	41.5	9.3	78	25.0	16.5	19.4
	II	4 384	..	343	62.2	13.1	79	39.8	22.4	31.4
	III	6 343	..	675	95.0	15.2	84	72.4	22.6	60.8
K-S	I	3 286	..	498	55.9	9.4	83	29.1	26.8	24.2
	II	4 169	..	438	67.8	10.4	85	43.0	24.8	36.4
	III	5 048	..	526	127.4	21.8	83	74.5	52.9	61.7
Koko maa — Whole country	I	3 196	1 563	302	220	1 839	46.6	8.3	82	28.9	17.8	23.8
	II	4 092	1 931	313	190	2 189	80.6	13.5	83	52.2	28.4	43.4
	III	3 374	1 758	322	218	2 032	169.6	26.9	84	103.1	66.5	86.5
	IV	2 083	1 564	145	86	1 684	325.3	64.5	80	195.2	130.1	156.5
Keskimäärin Average ...		3 544	1 714	306	208	1 985	66.9	11.5	83	42.2	24.7	35.0

¹⁾ Ilman asuinrakennuksia.

Appendix 22. Estimate of the value of stocks produced on farm and the relationship between this value and operating costs of agriculture (including value of farm family's labour) in different farm size classes in the fiscal year 1961/62

Alue ja suuruusluokka Research region and farm size class	Heinä Hay		Oljat Straws		Kotoiset viljaväkirehut Grass concentrates		Väkevät tuorerehut Concentrated succulent feeds		Täytävät tuorerehut Bulkley succulent feeds		Rehut yhteensä mk/tila Fodders total mks per farm	Tarv. ⁴⁾ siemen mk/tila Seed needed mks per farm	Keskim. varastojen arvo ⁷⁾ Average value of stocks	
	Määrä Amount 100 kg ⁻¹	Arvo Value 8 p/kg	Määrä Amount 100 kg ⁻²	Arvo Value 2 p/kg	Määrä Amount 100 kg ⁻³	Arvo Value 30 p/kg	Määrä Amount 100 kg ⁻⁴	Arvo Value 4 p/kg	Määrä Amount 100 kg ⁻⁵	Arvo Value 2.5 p/kg			mk/tila mks per farm	% liike- kustann. per cent of operating costs
	E-S	I 138	1 104	7	14	60	1 800	58	232	105	263	3 413	315	1 864
	II 209	1 672	10	20	91	2 730	88	352	159	398	5 172	710	2 941	21
	III 323	2 584	16	32	140	4 200	136	544	245	613	7 973	1 867	4 920	19
	IV 522	4 176	26	52	227	6 810	219	876	396	990	12 904	3 513	8 209	17
S-S	I 144	1 152	7	14	63	1 890	61	244	109	273	3 573	256	1 915	22
	II 224	1 792	11	22	97	2 910	94	376	169	423	5 523	3 027	3 027	21
	III 429	3 432	21	42	186	5 580	180	720	325	813	10 587	1 150	5 869	21
E-P	I 128	1 024	6	12	56	1 680	54	216	97	243	3 175	273	1 724	21
	II 200	1 600	10	20	86	2 580	84	336	151	378	4 914	530	2 732	21
	III 300	2 400	15	30	131	3 930	126	504	228	570	7 434	880	4 157	22
P-P	I 130	1 040	6	12	56	1 680	55	220	99	248	3 200	210	1 705	23
	II 211	1 688	11	22	92	2 760	89	356	160	400	5 226	410	2 818	23
	III 366	2 928	18	36	159	4 770	154	616	277	693	9 043	656	4 850	24
K-S	I 144	1 152	7	14	63	1 890	61	244	109	273	3 573	137	1 855	22
	II 207	1 656	10	20	90	2 700	87	348	157	393	5 117	266	2 692	23
	III 321	2 568	16	32	139	4 170	135	540	243	608	7 918	1 175	4 547	21
Kokoa maa Whole country														
	I 139	1 109	7	14	60	1 814	59	234	105	263	3 434	259	1 847	22
	II 211	1 686	10	21	91	2 742	89	354	160	399	5 202	585	2 894	21
	III 339	2 709	17	33	147	4 403	142	570	257	642	8 357	1 762	5 060	19
	IV 522	4 176	26	52	227	6 810	219	876	396	990	12 904	3 513	8 209	17
Keskimäärin Average ...	178	1 422	9	17	77	2 319	75	299	135	337	4 394	471	2 433	21

Rehuyksikkömäärät muunnettu kiloiksi seuraavia korvauslukuja käyttäen:

¹⁾ heinä 2.0 — ²⁾ oljet 3.5 — ³⁾ kotoiset viljaväkirehut 1.2 — ⁴⁾ väkevät tuorerehut 7.0 — ⁵⁾ täytävät tuorerehut 6.5 — ⁶⁾ Tarvittavan siemenen arvo on saatu käyttämällä seuraavia siemenmääriä hehtaaria kohden ja seuraavia hintoja/kg: — ruis: 200 kg/ha, —50 mk/kg, — vehnä: 250 kg/ha, —50 mk/kg, — ohra 220 kg/ha, —30 mk/kg, — kaura: 220 kg/ha, —30 mk/kg, ja — peruna: 3 000 kg/ha, —10 mk/kg. — ⁷⁾ Puolet tarvittavan rehumäärän ja siemenen arvojen summasta.

SUMMARY

Labour income level of farmers on Finnish book-keeping farms in 1956—1965

RISTO IHAMUOTILA

Agricultural Economics Research Institute, Finland

1. General

In Finland, as in most industrialized countries, it has been found necessary to take Government action to influence the income formation of the farming population. Since 1956, this has been done primarily through laws on the price level of agricultural products. In spite of this, no consistent data exist on the income level of this population group or its development since the laws were enforced, information that would enable comparisons with the level and development of income in other population and income-earning groups.

Income analysis can be based on two principal standpoints, called here the «economic» and «social» points of view. When the former is applied, income is studied in the earning phase and input to earn income is taken into consideration. In the latter case, income is studied in the phase of utilization. The analysis here concerns the disposable income of «income utilization units», *e.g.* families, for consumption and saving without any reference to the extent to which this income of the «unit» derives from factors of production, to the size of the inputs, or the income (income transfers) obtained without a contribution from the earner.

The fullest possible picture of the income level of a population group can be obtained by either of these methods of analysis. In the present study, however, mainly because of statistical deficiencies, it was necessary to concentrate on the «economic» viewpoint which can refer to the return from the input of either labour or capital. Of these alternatives, labour income was regarded as the more rational. Firstly, farms in Finland are of small average size and for the farming population are places of work rather than capital investment targets. Secondly, as the majority of the active population earns income from this labour input, it offers valid points of comparison with the rest of the economy.

The purpose of the present study was to determine the labour income earned by farmers from their holdings. First, labour income is defined, taking into account the requirements of income level comparisons. The empirical material comprised book-keeping farms for the fiscal years 1956/57—1963/64 and 1965.

2. Types of income and their determination

Private income-earners earn incomes of different types which can be distributed as follows:

- compensation of employees
- income from unincorporated enterprises, entrepreneurial income
- income from property.

Compensation of employees refers to wages plus »fringe benefits». Entrepreneurial income signifies compensation for the participation of entrepreneurs and members of their families in entrepreneurial activity in the form of labour and capital inputs. Entrepreneurial income generally includes both labour and capital income and, according to a commonly-used economic concept, also profits. Income from property consists of income from real estate and financial capital, such as rents.

Entrepreneurial income in agriculture is the difference between the gross return of agriculture, *i.e.* the value of production during the fiscal year, and the operating costs. In agricultural economics this entrepreneurial income is called farm family earnings, and it signifies the part of gross return left to the farmer's family as compensation for their farm labour and own capital input into the agricultural enterprise. A more common concept in Finland is farm family income, which *e.g.* LAUR (1930, p. 271) took to be the most important measure of business results in agriculture. It differs from farm family earnings only in the respect that interest on debts is not included in costs.

It is common in Finland for farms to have an entrepreneurial income from forestry, which is usually an important part of the farming family's income formation. Entrepreneurial income from forestry has here been termed family earnings from forestry, and on the whole they arise in the same way as farm family earnings. However, it is quite difficult to measure family earnings from forestry; the majority arises from production resulting from an increment to growing stock. Therefore, it is not easy to establish the volume of production for each fiscal year. In practice, it will hardly ever be the same as the quantity of timber cut during that period. Similarly to farm family earnings family earnings from forestry include compensation for the labour and capital input of the farming family. The ratios of these rewards for factors of production differ substantially, however, from farm family earnings. On average, the greater part of family earnings from forestry is capital income, but the share of return on real capital is relatively small compared with the share of return from the utilization of natural resources. On the other hand, labour income is largely limited to income obtained from the harvesting of wood, and thus the influence of the labour input on the volume of production is fairly small, contrary to the situation in agriculture.

3. Personal income and income level

The personal income of an income-earner or income-earner group is all the income earned by these units in one or more of the types of income enumerated in the foregoing. For instance, the personal income of a farming family is mainly entrepreneurial income, in other words, earnings of the family from farming and from forestry, plus such labour income to the members of the family, which can be regarded as earned from participation with labour input into investment projects such as buildings of

and improvements to the farm. In addition, this family may derive subsidiary income through gainful employment outside the farm and from its own dwelling, interest on deposits, etc.

By deducting from the personal income of a certain income-earner unit the direct taxes paid by the unit and other income transfers, and adding to it the income transfers to the unit in form of pensions, child allowances, etc., we obtain the disposable income of the unit. By including, in addition to the disposable income, grants from the public sector, we obtain the most comprehensive concept of total earnings. When we compare the earnings of different population groups, then, we should try to measure the effect of the differences in the price level of commodities and services on the purchasing power of the incomes of the groups in question.

Income level refers to the earnings of a certain income-earner etc. group calculated per given unit. The unit depends decisively on whether the income study is based on the «economic» or «social» standpoint. It is most rational in the latter case to study the disposable income or more comprehensive concepts. That is, the income of a certain population or income-earner group must then be related to the unit by which the income is used, the family. But, to eliminate the effect of the different size and structure of families, income should also be calculated per consumption unit.

In «economic» studies of income, income must be calculated per unit of input. These earnings can be calculated per working day or hour when the question is labour income. But this alone is not enough — for instance, because the annual employment opportunity may differ in various occupations and industries. To take these factors into account, labour income should also be calculated per man-year. This term implies an annual working time of the length to be regarded as normal in the occupation or industry in question.

4. Labour income of the group under comparison

Study of the income level of a certain population cannot provide fully rational solutions until the findings can be compared with the rest of the economy. For statistical reasons, it was necessary in the present study to select as the group for comparison wage-earners — and they do, after all, constitute by far the greatest income-earner group in our society. Factors taken into account in the selection of this group were living and working conditions, the type of job, responsibility, schooling, etc. But the main criterion was that the groups to be compared should derive their principal livelihood from different industries. On these grounds, rural industrial workers were chosen as the control group. Obviously, there are many differences between the groups, not the least of which is the heterogeneity of the farmer group which is due to the wide divergencies of farm size. The comparison is probably most relevant for farmers with c. 10—30 hectares of field.

As the study deals with the labour income earned by farmers from their holdings, and possible labour income of the nature of subsidiary earnings is disregarded, only the labour income obtained from the principal occupation is taken into consideration correspondingly for the wage-earner group under comparison. This labour income consists of money wages paid for the period of work plus the various additions associated with them, emoluments in kind converted into money, and wages paid for holidays. Labour income also includes employers' contributions to social security which benefit the employee (or employees in the same industrial branch) on whose wages the size of the social security contribution is based.

5. *The starting point for calculation of the farmers' labour income*

The labour income earned by farmers from their holdings includes a part of the entrepreneurial income in agriculture and forestry and computed labour income from the investment projects of the farmer's own farm, as mentioned earlier. The actual problems of the research project concern the formation of the first two labour incomes.

Farm family earnings and family earnings from forestry provide the most suitable starting points of the study. However, the labour income of forestry is calculated on another basis because of the difficulties already mentioned (p. 163). This basis is described in the following chapter. The calculation of farm family earnings also involves some problems. One of these is whether the property tax of the agricultural enterprise should be included in the costs, which otherwise do not include taxes. Property tax in fact influences the essential inputs and it always burdens the enterprise whatever the earnings it provides. It may, therefore, be held that property tax also reduces the amount of labour income. However, as property tax is regarded as an additional tax on capital income, which is considered to be stable income, it should be taken to apply in entrepreneurial income also to the share of capital income. Accordingly, property tax has been taken in the present work as the cost of the last-mentioned income and not of labour income.

6. *Division of entrepreneurial income into labour income and capital income*

The most important task of the present study was to separate the farmer's labour income from farm family earnings and family earnings from forestry. As already mentioned, these earnings similarly to entrepreneurial income in general include compensation for both work and capital and also profits. It is impossible to know the true distribution of these parts, and we must thus use conventional solutions.

The distribution of entrepreneurial income in agriculture has been performed in three different ways in agricultural economics, depending on the purpose of the study. In the first alternative, the value of the farming family's work is priced according to agricultural wages, and the residual of *e.g.* farm family income represents return on total capital and that of farm family earnings return on own capital. In the second alternative, the interest claim on capital is taken according to a general rate of interest level. When the interest claim on own capital is deducted from the farm family earnings, the residual denotes the compensation received by the farm family for the use of its labour input, *i.e.* the concept called family labour earnings. In the third alternative — evolved by MÄKI (1938, pp. 101—102) — both the value of the farm family's work and the interest claim on capital are determined according to the criteria presented above. The farm family income is divided proportionately into the return on labour and the return on capital. Farm family earnings can be divided into corresponding shares which represent labour income and capital income but have not received established terms in agricultural economics.

In these alternatives, profits have not been regarded in agricultural economics as a separate part of entrepreneurial income. Depending on the method of distribution, profits have been taken as included in the return on labour or capital, or on both these factors of production. Nevertheless profits are used as a concept of business results

in agricultural economics. Profits are arrived at by deducting both the value of the farm family's work and the interest claim on own capital from the farm family earnings. Fig. 1, p. 16, shows some of the most important business results of agriculture.

Of the methods of distributing entrepreneurial income that have been described here, the last two are the ones of primary concern in the present study. The first of them has been the more commonly used in calculating labour income. It has been applied *e.g.* in an income level comparison related to the agricultural price system in Sweden (NILSSON & SWEDBORG 1959, p. 6). The method is open to criticism, however, and especially because when interest claim on own capital is calculated according to a fixed interest level, the variation in farm family earnings in the different years refers only to the share of labour income.

It is mainly for this reason that the latter alternative was used in the present study. The earnings which represent the entrepreneur's minimum computed income were calculated first. They were obtained by adding together the value of the farm family's work and the interest claim on own capital. When farm family earnings are divided in a corresponding way to the distribution of the computed income, we obtain the farm family's labour income and capital income. Variations in farm family earnings caused by the changes in production conditions are reflected in this method as relatively similar fluctuations in both labour income and capital income.

The determination of computed income brings up several problems related to both the value of the farm family's work and the interest claim on own capital. For the former, we can employ a different hourly rate for the different types of work, and for the later a different rate of interest on capital invested in different things such as *e.g.* real estate and movable property. In the present study, however, the solution adopted for the labour input was first to convert the hours worked by women and children into man-hours of work¹; the total number of man-hours was then priced according to the wages of male agricultural workers. To the value of work thus obtained was added the value of managerial work; this was obtained for farms of differing sizes from estimates of the book-keeping farms. The system adopted in calculating the interest claim on own capital was based on the interest rate for deposits.

The solution is open to the criticism that the value of the farm family's own work and the interest claim on own capital were determined on the same bases, independently of farm size, although it is probable that both the price of the labour input and the rate of interest applied should increase with the growth in the size of the farm. However, in the present study, whether the computed income was determined on absolute correct grounds in every case was not a decisive factor. What was decisive was to achieve the correct ratio between the value of the farm family's work and the interest claim on own capital in the computed income. It is, in fact, this ratio that determines the share of labour income and capital income in the true farm family earnings.

The farmer's labour income from forestry was calculated on different grounds from those presented above. This because the poor possibility of establishing the interest claim on own capital in forestry owing to the difficulty of measuring the value of the growing stock. As the labour input in forestry is relatively small, and is concentrated mainly on the harvesting of timber, it was considered possible to determine the farmer's labour income by pricing his labour input according to forest workers' unit wages. To the labour income thus obtained was finally added 10 per cent of the total labour costs of forestry as representing the value of managerial work.

¹) 1 woman-hour = 0.8, and 1 child-hour = 0.5 man hours.

7. *The farmer's share in the labour income of the farm family*

The share of the farm family's labour income arrived at according to the foregoing comprises the return to both the farmer and the rest of the family for their work. Two alternative methods may be used to distinguish the one from the other. In one of these, the labour input of the rest of the family is priced *e.g.* in accordance with the wages of agricultural workers and deducted from the labour income of the whole family. In the second method, the labour income is distributed between the entrepreneur and the other family members in ratio to the values of their labour inputs. The latter method was adopted in the present work. In this method, the return for managerial work in the labour income of farm family earnings was regarded in its entirety as the farmer's labour income, and so was the share of the residual obtained in the way described.

In forestry, the farmer's labour income was obtained by pricing the labour input directly in accordance with the grounds described above. The labour income earned by the farmer from investment work done by himself on his own farm was estimated as being the corresponding labour input priced at agricultural workers' wages. The farmer's labour income from the farm is obtained by adding together the labour income from agriculture, forestry and investment projects.

8. *Consideration of the differences in the purchasing power of income in income level comparisons*

The differences in the price level of goods and services between the different population groups have a varying effect on the purchasing power of the income unit in these groups. In comparing income levels it is advisable in many cases to take into account the possible differences in the purchasing power of incomes. This was done in the present study.

The effect of the differences in purchasing power was studied in the same way as by some other investigators (LINDAHL & LEMNE 1944, p. 38 and SAULI 1951, p. 38) by comparing the consumption budget of both groups at their own price level and at the price level of the control group. The geometric mean of these figures ¹⁾ which indicate a ratio was taken to represent the correct price level difference.

9. *Investigation material*

The empiric research is based on the results of book-keeping farms in the fiscal years 1956/57—1965. The fiscal year was July 1 to June 30 until the beginning of 1965 when it was changed to the calendar year. The annual number of farms involved has been around 1 200.

The book-keeping farms were distributed into four size classes as follows:

I =	under 10 hectares	of arable land		
II =	10—25	»	»	»
III =	25—50	»	»	»
IV =	over 50	»	»	»

¹⁾ The ratios are $R_1 = \frac{\sum p_i \cdot q_i}{\sum p_j \cdot q_j}$ and $R_2 = \frac{\sum p_i \cdot q_j}{\sum p_j \cdot q_i}$ in which q_i and q_j are the amounts of goods and services consumed by the groups i and j , and p_i and p_j denote the corresponding prices.

It can be seen from Table 2 (p. 56) that the size class distribution of the book-keeping farms differs from that of all farms of the country. To improve the comparability of the results, the means of the book-keeping farms of each farm size class were weighted in ratio to the size class distribution of all farms of the country.

10. Farm family earnings and family earnings from forestry and their development

Figs. 2 (p. 61) and 3 (p. 62) show the gross return of agriculture and the operating costs (excluding interest on debts). Farm family earnings are given in Table 6 (p. 65) and Fig. 5 (p. 66). The development of farm family earnings was studied by estimating a trend line for each farm size class. The equation of the trend line and the coefficient of determination of function were the average for all the book-keeping farms. (Y = farm family earnings mks per farm, X = time series 1, 2, 3, . . . 1956/57 = 1.)

$$Y_t = 3\,350 + 411 X; r^2 = 0.85$$

(65)

The increase in farm family earnings indicated by the trend line was 6.9—7.6 per cent per annum in farm size classes I—III. The rise was steeper in size class IV. It must be noted, however, that real earnings increased considerably less, for the cost of living index rose by c. 4 per cent per annum because of inflation during the investigation period.

Because of the difficulty of measuring the value of the growing stock it was not possible to obtain a reliable figure for the sum of family earnings from forestry. «Income» in forestry was, therefore, calculated by disregarding the changes in the value of the growing stock. The development of this «income» is shown in Table 8 (p. 68). The trend line estimated for the development of earnings in the manner described above was on an average as follows on all the book-keeping farms. (Y = «income» mks per farm, X = time series 1, 2, 3, . . . 1956/57 = 1.)

$$Y_t = 983 + 209 X; r^2 = 0.81$$

(38)

The increase in this «income» arrived at from the equation was 10.2 per cent per annum. It must be noted, however, that timber price development was favourable in the investigation period and hence the estimated cut in the whole country was distinctly greater than the annual growth would have presupposed. The situation seems to have been similar on the book-keeping farms. This being so, «income» here includes money earnings obtained by reducing the property, and the growth of the family-earnings from forestry per annum was smaller than the increase in the «income».

11. The labour input of the farm family and farm capital

The farm family's labour input on the farm is given in Table 9 (p. 72) which shows that agriculture accounted for over 90 per cent of the total input on an average. The data on the farmer's labour input had to be acquired by means of a special study as they do not appear directly from the material of the book-keeping farms. The study shows that the farmer's labour input to agriculture has been c. 50 per cent of the

corresponding input by the whole family on all farms with less than 50 hectares of field. This share has been around 75 per cent of farms with over 50 hectares of field. The share of the farmer's labour input in forestry and investment projects on all book-keeping farms was an average of nearly 70 per cent of the whole family's input. A trend line was estimated for the development of the farmer's labour input to agriculture and its equation and the coefficient of determination of function were on an average as follows on all the book-keeping farms. (Y = labour input hours per farmer, X = time series 1, 2, 3, . . . 1956/57=100).

$$Y_t = 1\ 745 + 5 X; r^2 = 0.07$$

(7)

It can be seen from the trend equation directly that the farmer's labour input has been quite stable which is contrary to the general assumption that the farmer's labour input to agriculture has decreased. Table 16 (p. 80) shows the farmer's labour input on the farm.

Determination of the amount of the farmer's own capital necessitated additional studies, *e.g.* to establish the annual average of stocks. Stocks held by book-keeping farms represent the quantities at the beginning of the fiscal year (July 1) when they are at their smallest. The values of the stocks for the financial year 1960/61 were calculated on the basis of the fodder requirement of cattle, etc. When the dependence between the values thus obtained and the different factors was tested, a definite correlation was found to prevail between the value of stocks and operating costs excluding the interest claim, and the value of the stocks was c. 20 per cent of these costs in all farm size classes and in all areas. Agricultural property is illustrated in Fig. 8 (p. 85). Forestry property is shown in Fig. 9 (p. 88). The share of agriculture in the total property of agriculture and forestry has been c. 60 per cent in all size classes, increasing slightly in the course of the investigation period.

The average debts of agriculture and forestry grew during the investigation period on all book-keeping farms from 10 to 17 per cent of the property value of agriculture and forestry. Debts were distributed between agriculture and forestry in ratio to the total capital of these industries, after which it was possible to calculate the own capital of agriculture, on the one hand, and that of forestry, on the other. The values are given in Table 19 (p. 92).

12. Formation of the farmer's labour income

To establish the farmer's labour income in agriculture, the computed income was first calculated. The computed income is shown in Table 23 (p. 95). The following indicates the actual farm family earnings in per cent of the computed income for the different farm size classes during the investigation period.

Fiscal year	Size class			
	I	II	III	IV
1956/57	70	77	98	89
1957/58	67	73	91	63
1958/59	70	78	97	99
1959/60	72	88	133	146
1960/61	81	97	130	161
1961/62	74	85	111	146
1962/63	69	75	75	71
1963/64	74	84	108	152
1965	75	87	118	172

Farm family earnings have been divided into the labour income of the farmer, the labour income of the rest of the family and capital income, according to the corresponding shares in the computed income. Table 24 (p. 99) gives the farmer's labour income from agriculture. The equation and the coefficient of determination of the function for the trend line estimated for the development of labour income were as follows for all the book-keeping farms. (Y = labour income mks per farmer, X = time series 1, 2, 3, . . . 1956/57 = 1.)

$$Y_t = 1\,330 + 183 X; r^2 = 0.85 \quad (29)$$

The rise in labour income calculated from the trend line was slightly sharper in all the farm size classes than the increase in farm family earnings. This is due to the fact that the value of the farmer's labour (and also that of the rest of the family) rose more sharply in the computed income than the interest claim on own capital.

The farmer's labour income from forestry appears from Table 27 (p. 104) and his labour income from investment work from Table 28 (p. 105). The farmer's total labour income from the farm is given in Table 36. The share of agriculture of total labour income is also given in the table.

Table 36. Farmer's total labour income from farm holding mks per farm and percentage share of agriculture of it in different farm size classes and on the average on all book-keeping farms in 1956/57—1965.

Fiscal year	Labour income mks per farm in the farm groups					Percentage share of agriculture of labour income in the farm groups				
	I	II	III	IV	Average	I	II	III	IV	Average
1956/57	1 880	2 491	3 343	(3 668)	2 195	69	78	84	91	75
1957/58	1 954	2 520	3 093	(2 745)	2 230	67	78	82	90	73
1958/59	2 078	2 735	3 801	(4 506)	2 427	69	80	86	93	75
1959/60	2 229	3 110	5 163	(6 634)	2 739	71	80	89	94	77
1960/61	2 598	3 631	5 355	(7 640)	3 158	73	83	89	94	79
1961/62	2 476	3 532	4 701	(7 399)	3 019	73	81	89	96	78
1962/63	2 568	3 223	3 767	(4 263)	2 888	71	79	83	91	75
1963/64	3 068	4 020	5 625	(9 800)	3 598	71	79	85	95	76
1965	3 380	4 734	6 979	(12 299)	4 129	77	84	88	96	81

The share of agriculture in the farmer's total labour income has grown with the size of the farm. In addition, the agricultural proportion has risen in each size class during the investigation period. The estimated trend lines for the development of all labour income of the farmer and the coefficients of determination of the functions were as follows in the various farm size classes. (Y = labour income mks per farmer, X = time series 1, 2, 3, . . . 1956/57 = 1.)

$$\text{Farm size class I: } \dots Y_t = 1\,600 + 172 X; r^2 = 0.93 \quad (18)$$

$$\text{» II: } \dots Y_t = 2\,103 + 243 X; r^2 = 0.87 \quad (36)$$

$$\text{» III: } \dots Y_t = 2\,846 + 356 X; r^2 = 0.63 \quad (102)$$

$$\text{» IV: } \dots Y_t = 1\,900 + 919 X; r^2 = 0.70 \quad (230)$$

The growth of the farmer's total labour income was a little smaller in all farm size classes than the labour income from agriculture. Total labour income rose on all

book-keeping farms by an average of 7.3 per cent, while agricultural labour income increased by 8.1 per cent per annum. The labour income from forestry and investment projects have thus risen more slowly than the labour income from agriculture.

13. Income level comparison

Finally, the level of the labour income received by the farmer was compared with that of rural industrial workers. The labour income calculation of the latter group was based on average hourly earnings and average working hours per man-year obtained from various statistics, and from which the yearly earnings were derived. To these figures were added holiday pay and employers' contributions to social security (p. 164). Labour income per man-year is shown in Table 32 (p. 114). The following shows the level of the farmer's total labour income per annum in per cent of the level for the control group.

Table 37. The level of the farmers' labour income in per cent of the level for the control group in the fiscal years 1956/57—1965.

Fiscal year	Farm group				
	I	II	III	IV	Average
1956/57	47	62	83	91	54
1957/58	47	60	74	65	53
1958/59	47	61	85	101	54
1959/60	47	65	108	138	57
1960/61	49	69	101	144	60
1961/62	44	63	84	132	54
1962/63	41	52	61	69	46
1963/64	45	58	82	142	52
1965	43	60	88	155	52

The level of the farmer's labour income on all book-keeping farms has averaged a good half of the level for the control group. Regarding the farm size at which the labour income level for the control group was achieved, no farms of any size came up to the control level in the fiscal years 1956/57, 1957/58 and 1962/63 due to unfavourable weather conditions. In the other fiscal years the control level was reached at farms of the following sizes.

Fiscal year	
1958/59	about 55 hectares of arable land
1959/60	» 35 »
1960/61	» 35 »
1961/62	» 40 »
1963/64	» 40 »
1965	» 40 »

Comparison of the development of the annual labour income level of farmers and the control group gave an average rise of 7.3 per cent per annum for farmers calculated from the trend line. The corresponding percentage for the control group was 8.3 per annum. The difference established in the growth rate of labour income is not statistically significant.

The labour income comparison was also based on work-hour calculations. The labour income per hour was determined in two ways. In one method the share of physical work in the labour income was divided by the number of work-hours put in by the farmer; in the other method, the total labour income was taken into consideration and to the work-hours was added the time expended on managerial work on the basis of data obtained for fiscal year 1966. The time expended on managerial work at the book-keeping farms during the investigation period is not known. The farmers' labour income per working hour is given in Table 33 (p. 118), calculated in both ways. The difference in the level of the labour income from the control group was greater generally, calculated either way, per hour than per year, as can be seen from Table 34 (p. 119).

Finally, the impact of the price level differences on the purchasing power of the income of farmers and the control group was studied. The material for this analysis was obtained from the investigation of rural consumption. This, it must be noted, takes in all rural wage-earners and not merely industrial workers as in the present investigation. According to this investigation, there are no appreciable differences in housing costs between farmers and rural wage-earners. The food expenditure of both population groups was also calculated in present study at each other's price level. Assuming that there are no differences between the groups in the price level of other goods and services, and if we write the consumption expenditure calculated at the different price levels into the equations given on p. 167, the average price level of all consumption expenditure is c. 4 per cent lower for farmers than for rural wage-earners. However, it must be noted that the price level difference for a part of other goods and services may be contrary to that for food expenditure. If we take this into consideration, the difference in the price level of all consumption expenditure is hardly big enough on the whole to require correction of the nominal income levels.

The income level of the book-keeping farms has been considered to deviate upwards from the average income level of all farms of corresponding size. There is no accurate information concerning this income level difference. However, SUOMELA (1958, p. 82) has estimated this difference in the income level to be c. 20 per cent for farm family income.

